

Vatra veche

8

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIII, nr. 8 (152) august 2021 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

RODICA VINCA, „Păcatul ”

(Lucrare premiată în Franța cu medalie de bronz la a 48-a expoziție internațională a CAPSQ - 2018)

Vatra veche dialog cu Iurie Colesnic

Aniversări. Vasile Alecsandri la... bicentenar, de Nicolae Băciut/3
 Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/4
 Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/5
 Mărturie/mărturisiri. Doru Pavel. Procese și avocați. N. Steinhardt /6
 Memorialistică. Jeni Acterian, de Dorin Nădrău/7
 Poeme de Valeria Bîlt/8
 Exerciții de autoexilare. Sinceritatea mâniașă a principeului Cantemir, de Dan Mucenic/9
 Poeme de Adrian Munteanu/9
 Vatra veche dialog cu Iurie Colesnic, de Ala Găină/10
 Vatra veche dialog cu Alexandru Jula, de Ala Găină/11
 Vatra veche dialog cu Rodica Vinca, Veronica Pavel Lerner/15
 Relecturi. Spațiul în romanul lui Augustin Buzura, de Ionel Popa/17
 Ocean întors. Hierofania zborului (Nicolae Băciut), de Cristina Sava/22
 Poetul ecuațiilor albastre (Viorel Dinescu), de Gheorghe Andrei Neagu/ 24
 O sută de cuvinte (Ladislau Daradici), de Iulian Chivu/25
 Frescă literară a rezistenței satului românesc (Dorin N. Uritescu), de Maria Stanciu/27
 Întoarcerea ultimului Meissner (Bogdan Eduard), de Nicolae Suci/30
 Cronica întortocheată a unei iubiri (Dumitru Hurubă), de Ladislau Daradici/32
 Cartea poemelor târzii (Lazăr Zăhan), de Lőrincz Francisc-Mihai/34
 Hilaria – tărâm al fantasmelor (Gabriel Stan), de A.I. Brumaru/35
 Lucian Blaga în amintirile lui Gavril Istrate, de Mircea Daroși/36
 Evreu fără frontiere. Este greu să fii evreu (Tiberiu Roth), de Iulian Cătălu/37
 Europa-entwurf (Miruna Becali), de Mircea M. Pop/39
 Un magistrat al comunicării (Mihai Toma), de Luminița Cornea/40
 Miracolul întrebării (Ghiță Nazare), de Ion Manea/41
 Mecanisme de realizare a comicului, de Laurențiu Bădicioiu/43
 De ce nu dispărește teatrul? (Eugen Pășăreanu)/44
 Lecții cu intenție (Eavan Boland), de Aurora Ciucă/46
 Vocația competiției, vocația performanței (Simion Tudorel), de A.I.Brmaru/47
 Poeme de Angela Melania Cristea/47
 Poeme de Răzvan Ducan/48
 Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/49
 Nicolae Iorga, „Cugetări”, Nicolae Mareș, de Zenovie Cărlugea/50
 Iuliu Maniu văzut de românii americani (Vasile Pușcaș), de Nicholas Dima/52
 O lecție de istorie, de Geo Constantinescu/53
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/55
 Poeme de Dumitru Ichim/56
 Amvon. În brațele lui Dumnezeu, de Gheorghe Nicolae Șincan/57
 Capcana unui cuvânt, de Justin Florin-Dumitru/57
 Poeme de Dumitru Mălin/58
 Închiși în card, de Valeriu Tănăsă/58
 Tezaur. Călușul, de Gheorghe Sarău/59
 Poeme de Ioan Groșescu/61
 Ocean întors. Sacru și sublimar la Archiud, de Melania Cuc/62
 Ochii care văd dincolo de moarte, de Melania Cuc/64
 Orfismul în Biserica Ortodoxă Română, de Eugen Mera/65
 Miezu unui ev aprins. Plecăciunea unui bucovinean : Iulian Vesper, de Aurel Buzincu/66
 Statuile dealului de cretă, de Mihai Păcuraru/68
 Să ne mai (re)amintim de Ovidiu, de Dumitru Hurubă/69
 Poeme de Ionuț Caragea/70
 Ocean întors. Spre un nou totalitarism, de Silvia Urdea/71
 Asterisc. Ce frumos e afară!, de Maria Cecilia Nicu/73
 Starea prozei. Tigrii visează în culori, de Rodica Bretin/74
 Poeme de Gheorghe Jurcă/75
 Ancheta „Vatra veche”. Vecinul meu e scriitor. Gheorghe Sarău/76
 Ancheta, poeme, de Veronica Pavel Lerner/77
 Enescu. Omagiu cuvenit, la aniversare, de Adrian Simeanu/78
 Cartea zilelor noastre. Istoricul, despre muzician, de Adrian Simeanu/78
 Biblioteca Babel. Anna Santoliquido, în românește de Nicolae Băciut/78
 Plastica. Petru Botezatu, iconograf sau pictor laic, de Elena Serghei/79
 Literatură și film. Cu ochii prea deschiși de Alexandru Jurcan/79
 Muntele Fuji a erupt din nou. Extraordnarele Jocuri Olimpice..., de Radu Șerban/80
 Excelsior. Poeme de Marieva Demetrescu/81
 Catrene alergene. Epigrame, de Nicolae Mățaș/82
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/83
 De la un clasic citire. Georgeta-Paula Dimitriu/83
 Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/84
 Scrisoare deschisă. Ziua Limbii Române, de Nicolae Suci/86
 Revista Vatra veche, cultură prin excelență, de Florin Bengean/86
 Panoramic cultural (foto)/87
 Parcă ieri veneam din mit, poem de Claudia Voiculescu/88

Rodica Vinca, Răvașe și aripi

Rodica Vinca, Peste țipăt de ape

Rodica Vinca, Ferestrele zărilor

Număr ilustrat cu lucrări de RODICA VINCA

Aniversări

VASILE ALECSANDRI... BICENTENAR

(II)

Întrebările care ar putea să însoțească un moment aniversar bicentinar pot să marșeze pe actualitatea lui Alecsandri. E o abordare ipocrită, care anulează esența unei contribuții. E ca și cum ne-am întreba dacă Homer mai e actual, dacă Goethe e actual sau Shakespeare sau oricare mare titan al culturii universale.

Ca și faptele grave, aceste contribuții nu se prescriu, nu se anulează, nu se înregimentează unei epoci, într-o condamnare la uitare.

Sigur, nici Homer nu e pentru publicul larg, nici Alecsandri nu mai are popularitatea pe care a avut-o în epocă, dar el a fost carte de căpătâi până în ultimele trei decenii, când a fost revoluționat învățământul și s-au instaurat superficialitatea și minima rezistență. Când autori importanți au fost scoși din manuale în favoarea unor experimente sterile, când literaturii române i s-a pus botnița și a fost impusă o disciplină hibridă, numită „Limbă și comunicare”, o struțo-cămilă care exclude frumusețea sufletului românesc, ilustrat în opere literare.

Dacă se va încerca judecarea operei literare a lui Alecsandri cu instrumentele contemporane ale criticii literare, fără raportare la epoca în care aceasta a fost scrisă, operațiunea nu va produce doar o judecată falsă, ci și imorală.

Prima mare autoritate care-i fixează locul lui Alecsandri e Titu Maiorescu, cel care, în studiul său *Poeți și critici*, din 1886, apărut în *Convorbiri literare*, scria că „În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, câtă s-a putut întrupa într-o formă poetică... Farmecul limbei române în poezia populară – el ni l-a deschis; iubirea românească și dorul de patrie în limitele celor mai mulți dintre noi – el le-a întrupat; frumusețea proprie a pământului nostru natal și a aerului nostru – el a descris-o; /.../când societatea mai cultă a putut avea un teatru în Iași și București – el a răspuns la această dorință, scriindu-i comedii și drame; când a fost chemat poporul să-și jertfească viața în războiul din urmă – el singur a

încălzit ostașii noștri cu raza poeziei...În ce stă valoarea unică a lui Alecsandri? În această totalitate a acțiunii sale literare.” „A lui liră multicoloră a răsunat la orice adiere ce s-a putut deștepta din mișcarea poporului nostru în mijlocia lui. În ce stă valoarea unică a lui Alecsandri? În această totalitate a acțiunilor sale literare“.

Și Iosif Vulcan, redactorul revistei *Familia*, la zece ani de la moartea lui Alecsandri, în 1900, spunea despre acesta că „a scos la lumină din popor frumusețea geniului românesc” și a pus temelia teatrului românesc, „lucrând zeci de ani neobosit, scriind o serie de piese originale și imitate, compunând astfel un repertoriu de care se servesc astăzi teatrele și societățile noastre de diletanți”.

Instanțe incontestabile, de la George Călinescu, la Al. Piru, autorul unei „Introduceri în opera lui Vasile Alecsandri”, la Eugen Simion (*Introducere la Vasile Alecsandri, Opere*, vol. I-II, 2019) au demonstrat vigoarea și rezistența operei lui Alecsandri.

Nicolae Manolescu îl puneă într-un orizont al marilor poeți, afirmând că, prin *Serile de la Mircești*, Alecsandri creează „acea atmosferă patriarhală din poezia lui Horațiu și a lui Vergiliu”

Specialistul deține instrumentele adecvate judecății de valoare și nu audiența la un public dezorientat, neinformați, needucați.

E o propagandă pernicioasă abordarea în registrul popularității ori a actualității unei opere. Ar putea fi aruncate astfel la coșul de vechituri ale istoriei orice opere literare fundamentale.

Alecsandri rămâne de primul raft al literaturii române, diferența o face calificarea cititorului. Acesta va ști să înțeleagă resorturile și rosturile unei opere deschizătoare de drumuri în literatura română.

E Alecsandri un autor depășit? Nu mai corespunde gusturilor actuale? Răspunsurile sunt în primul rând acțiuni pe cont propriu, fiecare poate valida sau invalida actualitatea lui Vasile Alecsandri.

Locul lui în istorie nu-l poate anula nimeni. Gusturile vin și trec. Dreapta judecată rămâne.

NICOLAE BĂCIUȚ

Bustul lui Vasile Alecsandri, de la Casa Memorială de la Mircești

Bibliografie:

-Piru, Alexandru, *Introducere în opera lui Vasile Alecsandri*, Editura Minerva, 1978

-Călinescu, George, *Vasile Alecsandri în Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, 1941

-Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române - 5 secole de literatură*, Ed. Paralela 45, 2008: „Parnasianismul lui Alecsandri este nemijlocit legat în pasteluri de clasicismul său: poetul vede natura în formă de tablou și o prezintă monografic, în întreg ciclul *Pastelurilor*, bazându-se mai puțin pe impresia directă, vie, spontană, decât pe o idee generală de natură, asemănătoare cu aceea a autorilor francezi de *Anotimpuri* din secolul XVIII, care, la rândul lor, imitau *Georgicele* virgiliene” (pp. 237-238).

- Faifer, Florin, *Dicționarul general al literaturii române* (Ed. Univers Enciclopedic, 2004).

-http://enciclopedia.romaniei.ro/wiki/Vasile_Alecsandri

(Fragment din Conferința susținută la Universitatea de Vară „N. Iorga”, Vălenii de Munte, 15-20 august 2021)

Mai altfel, despre

Veronica Micle

(XX)

Foarte posibil, dar nu avem dreptul să nu ținem seama de spusele ei, fiindcă n-ar avut nici un interes să fabuleze, cu atât mai mult că între cele două femei era o comunicare foarte bună și sinceră. Astfel, aflăm de la aceeași maică Fevronia Sîrbu că Veronica, în nesfârșitele ei plimbări împrejurul Mănăstirii Văratec, se oprea pe marginea apei și dintr-odată, în lumină, apărea imaginea lui Eminescu. Ba o dată, totul se petrecu atât de... verosimil, povestește Fevronia, „*încât Veronica îl vede pe Eminescu îmbrăcat în straie orientale, urcând scările de marmură ale unei moschei cerești.*” Or, se știe că marmura apare uneori în poeziile lui Eminescu... Vedenia, se pare că avu loc în aceeași zi de întâi august, iar Veronica se întorsese acasă într-o stare de adâncă și greu de explicat stare sufletească, în ziua următoare (2 august, seara) constatând că medicamentele pe care le lua pentru diminuarea durerilor cauzate de migrena deja prezentă tot timpul, nu-și mai fac efectul, sau, poate faptul că depășise cantitatea recomandată îi produsese toată noaptea vedenii și stări de crispă și frământare continuă...

Din păcate, frământarea și toate celelalte afecțiuni, se sfârșesc în seara zilei de 3 august, în apropierea orei 23, când Veronica, după o nouă viziune legată de imaginea lui Eminescu, despre care mai apucă să șoptească, „*moarte prin sinucidere*”. Vestea, dacă ne întoarcem la poezia citată mai înainte, nu ne mai ia prin surprindere, fiindcă nu există nici cea mai mică îndoială că a fost vorba de o sinucidere. Medicul legist chemat de urgență n-a mai avut ce face decât să constate sec: Congestie cerebrală.

Moartea survenise din cauza unei congestii cerebrale: Veronica băuse o sticlăuță cu arsenic, pe la miezul nopții. Otrava, s-a descoperit după aceea, o procurase de la unele prietene pe care le mințise că avea nevoie de respectiva otrăvă pentru a-și trata una din fiice de anemie. Faptul confirmă, așa precum am menționat și eu mai înainte, că Veronica își pregătise moartea aproape cu meticulozitate. Trei zile mai târziu de la înmormântare, în 6 august 1889, Gheorghe Panu scria: „*Veronica Mi-*

cle a fost coborâtă în mormânt zilele trecute la mănăstirea Văratecului, acolo sunt sufletele chinuite de amărăciune ale luptei pentru viață, fug din târgurile prozaice ca să-și răcorească câteva zile mintea, să-și astâmpere băăile inimii, în seninătatea naturei sălba-tece. O asemenea femeie duce cu ea în mormânt o comoară de dureri alese și mari...” Iar Ziarul **Curierul** scria la 10 august 1889: „*Decedata era încă în plină floare a vârstei și moartea sa subita a fost rezultatul unei intocșicațiuni accidentale. Ea suferea foarte mult de nervi și ca să-și calmeze durerile lua cantități mari de bromură de potasiu.*”

Așadar, în ultima sa creație, poezia de la 1 august, se afla un mesaj, ultimul mesaj al Veronicăi Micle, pentru ca posteritatea măcar să ia aminte, să țină minte că Veronica, *ușuratică și destrăbălata* a vrut și a știut să meargă până la capătul pe care cineva hotărâse: *sacrificiu suprem* pentru omul iubit, pentru Eminescu al ei... Probabil nu multe femei ar avea putere morală și mintală să ajungă până la un asemenea gest final, cel la care recurse infidela, indiferenta și... *ușuratică* Veronica Micle... În orice caz, oricât am vrea să deturnăm ideea, oricât ne-am strădui să facem abstracție, ne vom întoarce de fiecare dată la presimțirea morții din poezia **O! Moarte**, datată 1 august 1889...

După ce trupul Veronicăi a fost coborât în liniștea pământului, ar fi de crezut că, odată cu definitivă ei plecare, se terminaseră bârfele și toate relele, după cum avem credința că ar fi fost în firea lucrurilor. Însă nu, nici vorbă, iar în anul 1914, după 25 de ani de la moartea *muzei blonde și frumoase*, Octav Minar [(1886 - 1965 (?))] publicând pentru prima dată o parte din corespondența dintre Veronica Micle și Eminescu, nota acestea: „*Răutatea și invidia omenească nu vor putea să ierte*

niciodată îndrăzneala Veronicăi de a fi iubit cu sinceritate și pasiune pe Eminescu”. Mulți comentatori au recurs la diminuarea și chiar anularea oricăror merite ale Veronicăi, numai pentru a putea să distrugă înălțarea ei la a-l iubi pe Eminescu, adică ea, o poetă mediocră și *femeie ușuratică*, dacă e să-l credem pe Iacob Negruzzi, însă pe care aș putea să-l acuz de însușire a filozofiei vulpii în fața ciorchinilor de struguri. Iar dacă nu suntem în stare să înțelegem gestul final al Veronicăi, adică sinuciderea la numai 50 de zile după moartea lui Eminescu, înseamnă că nu e totul în regulă cu logica și demersurile noastre, mai ales că o făcea la vârsta de 39 de ani, drept care, comentariile devin inutile, povestea însăși luând sfârșit. Dar nu, povestea a continuat și continuă, apărând în prim-plan ipotezele și părerile unora care au uitat și uită de... femeia-Veronica, sau și mai și, de Omul Veronica. Astfel, există, destul de plauzibilă, afirmată și confirmată de mai mulți comentatori, ipoteza că iubirea Veronicăi pentru Eminescu a pornit de la... portretul poetului, creația acestuia rămânând pe planul al doilea. Această ipoteză nu trebuie exclusă, deși, cât de greșit ar fi să credem că Veronica a fost în relația cu Eminescu întâi femeie și apoi poetă?

De la portretul poetului?

Ia să vedem, ia să citim câte ceva din amintirile Mitei Kremnitz, căci spune/scrie cumnata lui Maiorescu descriindu-l pe Eminescu în „Amințirile” sale: „*Mai mult scund decât înalt, mai mult voinic decât zvelt, cu un cap ceva cam mare pentru statura lui, prea cărnos la față, nebarbierit, cu dinții mari, galbeni, murdar pe haine și îmbrăcat fără nici o îngrijire. (...) La masă mânca zgomotos, râdea cu gura plină, un râs care-mi suna brutal... Un om cu totul lipsit de maniere. O mână mică de copil, neîngrijită, poate nespălată. Eram atât de decepționată încât mă durea deosebirea dintre adevăratul Eminescu și cel care trăise în închipuirea mea.*” Dacă-i să dăm crezare respectivei cumnate a lui Maiorescu, și nu e greu să o și facem, Veronica, „*îngerul blond și frumos*”, n-ar fi avut cine știe ce motive să se îndrăgostească într-atât de Eminescu și apăsând ușurel pe pedala malițiozității...

DUMITRU HURUBĂ

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(XLI)

Scrisoarea lui Dimitrie Stelaru, dorește familia Dăscălescu”.

Scrisoarea lui Dimitrie Stelaru trimisă de la Buftea (strada 7 Noiembrie, nr. 37, Raionul Răcari), în 19 mai 1967, mamei sale, la Turnu Măgurele; Surse: Al. Raicu, 1978: p. 163, *Dimitrie Stelaru în corespondență inedită*, în „Almanahul literar 1978”, p. 163-165].

Turnu Măgurele, 19 mai 1967

„Pasca Stoicea

[Turnu Măgurele, str. 1 Mai, nr. 35]

Dragă mamă,

Cînd ne-am despărțit în gară, rămăsese că cel mult în o săptămînă o să ne scrii. De ce nu ne-ai răspuns nimic? Că doar nu am rămas un străin, să nu am de acolo vreo veste? Cum e cu pensia? Florea Stoicea, știu că de un an an întreg nu ți-a mai dat niciun ban. Noi ziceam că, dacă vrei, vino aici din toamnă. Îți spunem să ești binevenită. Te primim cu plăcere.

Am stat în spital aproape trei săptămîni, suferind cu inima, de altfel am fost dus acolo cu mașina unui ministru, aflîndu-mă foarte greu. Acum, urmez cu o mulțime de medicamente și mă simt mai bine.

Norișor și Angela sînt sănătoși. În fotografia trimisă, ai văzut că el e cu degetul la gură – nu cum se spune cu „degetele în gură”, „anapoda”; eu l-am îndemnat să pozeze așa, adică „pa!, pa!” pentru tine.

Te rog să scrii, pe viitor, mata, nu mai pune pe altul, că un creion vei fi avînd la îndemînă

Te îmbrățișează **Angela și Mite**
[Buftea, strada 7 Noiembrie, nr. 37]

*

Scrisoarea (o vedere reprezentînd o parte din stațiunea Mamaia) trimisă, în 22 iulie 1967, familiei lui Dimitrie Stelaru, la Buftea (strada 7 Noiembrie, nr. 37, Raionul Răcari, sosită în 24 iulie 1967), de către bibliotecarul Dumitru Drăgan (din Buftea), aflat cu familia lui în vacanță, la Constanța.

Buftea, 22 iulie 1967

„Dimitrie Stelaru

Strada 7 Noiembrie, Localitatea Buftea, Raionul Răcari, Regiunea București

Salutări călduroase și sărate din Constanța. Totul e-n ordine – apă, sare, soare, bere, lume.

Cu dor,

Familia Drăgan”

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această ilustrată, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă în 8 august 1967, de către Lucian Teodosiu (aflat la o unitate militară din Radna pentru stagiul militar „post-facultate”), lui Dimitrie Stelaru, pe vechea adresă de la Turnu Măgurele.

Radna, 8 august 1967

„Dimitrie Stelaru

[Strada 1 Mai, nr. 35, Localitatea Turnu Măgurele Regiunea București]

Domnule Stelaru,

De cînd ați plecat din Turnu Măgurele vă caut peste tot, de doi ani, pînă cînd, înainte de a pleca în armată, mi-a furnizat adresa dvs. domnul Pencea*.

Eu am terminat în acest răstimp Facultatea de filologie la Iași, am luat și examenul de stat cu note bune. Și nici nu știu cum am trecut cinci ani ... Sînt repartizat profesor la un liceu din Gura Humorului.

În prezent, cum ați înțeles de pe adresa expediției, satisfac stagiul militar, de șase luni, la școala de ofițeri în rezervă din Radna**.

Tot în acest timp, în care singurele vești despre dv. au fost versurile publicate (cîteva și la noi, în *Cronica*

– vă felicit!), am reușit și eu să public cîteva traduceri din Evghenii Evtușenko (în martie, mai și septembrie 1966) și două povestiri. Am mai publicat și alte lucruri mai mărunte prin revista noastră studentască și în ziarul local.

Am, totuși, sentimentul debutantului, care se scoală mai de dimineață să cumpere revista în care a semnat sub cîteva rînduri mai mult sau mai puțin emoționante.

Nu am nici măcar certitudinea că spovedania mea va încăpea pe mîna dvs., fiindcă domnul Pencea, chiriașul dvs., era cam cherchelit cînd mi-a dictat adresa, făcînd eforturi să-și amintească șapte-opt cuvinte. Să vă mai spun că v-am căutat și la *Luceafărul*, și la *Uniunea Scriitorilor*.

Aș fi fericit dacă v-aș găsi la adresa aceasta definitivă (ce poate fi mai provizoriu ca „definitivul?”), căci, într-un anume fel, eu mă consider elevul dvs. în materie de poezie.

Poate sînt singurul om din orașul strîmt pe care (bine ați făcut!) l-ați părăsit, ce v-a stimat și v-a purtat o prietenie constantă. Sînt pentru mine vii nenumăratele seri petrecute alături de dvs. și nu-i o declarație patetică, ci rememorarea afectivă a unor clipe ce nu mai sînt.

Despre dvs. mai mi-a dat vești fostul meu conferențiar, Al. Husar, care m-a informat de un nou volum al dv. aflat sub tipar. S-a exprimat cam în felul acesta:

– „Prietenul d-tale, Stelaru, are un volum de versuri la editură. Îi bagă în buzunar pe Jebeleanu, Banuș, Beniuc, cînd o să apară...”.

- „Mă bucur, domnule profesor”, i-am spus eu. „Cînd o să apară?”.

– „Nu știu, dar m-am uitat prin volum și să știi că-i strașnic”.

Puțin timp după această discuție, avută pe la începutul lunii iunie, am auzit la radio același lucru, repetat și pe la sfîrșitul lui iulie.

Să știți că mă bucur sincer și cu adevărat, doresc din toată inima să seplinească chestia aceea ... cu „buzunarul”.

Puneți-l în „buzunar” și pe N. Manolescu, care nu știe să citească versuri și judecă omul și nu opera. Un maioreșcian cu pretenții de a doua mînă, emite o critică judecătorească, neindicată, enervantă prin repetiția aceleași [n.n.: acelorași] formule de la un scriitor la altul.→

GHEORGHE SARĂU

Dacă în răstimpul acestor șase luni apare volumul dv., vă rog să-mi opriți și mie un volum (bineînțeles că vi-l plătesc), deoarece Radna este comună în care nu prea ajung cărțile, și nici prin orașul Lipova (din apropiere) nu prea ajungem des.

În jurul datei de 15-16 ianuarie 1968 trec prin București, spre casă, și mi-ați face o mare bucurie dacă v-aș revedea câteva ceasuri.

Soția mea termină anul acesta Facultatea de medicină și ne așezăm, cum s-ar zice, pe picioarele noastre.

Am de gând, sau mai bine spus, mi-am propus să realizez două lucruri când termin armata: să muncesc zece ceasuri pe zi și să public un volum în cel mult un an.

Să vă mai scriu câteva vești de pe acasă: tata s-a mutat cu serviciul de la Combinat, în oraș, tot contabil și a mai îmbătrânit. Energiile noastre sînt invers proporționale și regret, nu știu de ce ...

În oraș s-au construit multe blocuri, peste 150, se schimbă fața orașului din zi în zi, dar mentalitatea rămîne aceeași sau, poate, nu știu eu să-i surprind încă dezlănțuirea din inerție.

Transmiteți din partea mea urări de bine și de sănătate, respectuoase sărutări de mîini soției dv.

Feciorașul trebuie să aibă doi ani, să vă trăiască!

Cred că a învățat să meargă, să vorbească și să spună versuri din ... Stelaru.

Dumneavoastră vă doresc numai sănătate și putere de muncă inepuizabilă, noi volume de versuri. Aștept să văd publicată „*Fata fără lună*”. I-a venit timpul! Aștept de asemenea volumul anunțat.

Vă îmbrățișez cu dragoste de fiu,
Lucian.

P.S. Dacă plicul acesta nu ajunge la destinatar, îl rog pe cel care-l citește să-mi comunice dacă poetul Stelaru se află sau nu la adresa de pe plic. Mulțumesc!”.

Note

1.*Dl. Pencea este persoana care sta în chirie în al doilea imobil din str. 1 Mai nr. 35 din Turnu Măgurele.

2.**Radna, localitate ce ține Lipova, jud. Arad.

3. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

Mărturii/Mărturisiri

Doru Pavel

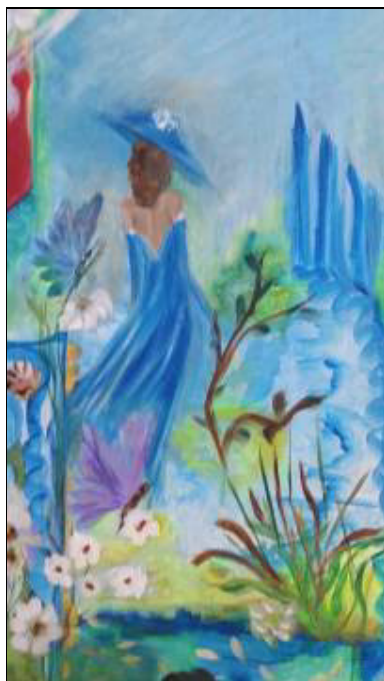
Procese și avocați

(VIII)

Am încercat să redau mai sus câteva aspecte, care mi-au rămas mai vii în amintire, din atmosfera proceselor și activitatea avocaților într-o perioadă foarte grea pentru oamenii acestei țări.

Dar, precum am menționat la începutul acestor pagini, cruzimea, depersonalizarea ființelor umane, obscurantismul gândirii, deși răspândite, nu erau generalizate. În sufletele ființa, camuflat uneori, alteori manifestat pe față, un sentiment de omenie, care se traducea în gesturi și fapte. Această omenie a adus o modestă consolare suferințelor și a întreținut anumite valori morale. Undeva, scăpat de sub presiunea imperativelor dictate sau ascunzându-se de vigilența multilateral ascuțită, omul a căutat și uneori a reușit să rămână om. Poate nu orice om, dar au existat mulți cărora cuvintele de mai sus li se aplică.

Între-o lucrare juridică de specialitate, apărută în 1992, arătam, în legătură cu activitatea juriștilor în acele vremi:

Rodica Vinca, Călătorie în universul meu

„În legătură cu [...] literatura juridică apărută în epoca dictaturii precum și cu hotărârile date de unele instanțe judecătorești din țara noastră în aceeași perioadă de timp, se cuvine să facem o precizare. Deși în perioada la care ne referim justiția a fost supusă unor frecvente ingerințe, aceasta nu a împiedicat ca, în problemele de drept, să aibă loc o anumită efervescență a gândirii juridice, un fel de compensare fortuită a opresiunii pe care o creau ingerințele sus-pomenite. În felul acesta, în acele probleme de drept în care independența de gândire nu era oprimată, o seamă de judecători și de teoreticieni ai dreptului au căutat să adâncească cercetarea juridică, să confrunte și înfrunte părerii, să dea problematicii juridice un contur și un nivel. Datorită acestora a avut loc și în materie juridică un fenomen analog aceluia care a putut fi observat în materie literară, artistică, științifică; o anumită forță creatoare a făcut ca, învingând piedicile, exprimările, cătușele puse gândirii și exprimării, să se închege și dezvolte într-o anumită măsură, chiar în condițiile acestei vitrege perioade, o cultură reală românească, în care trebuie integrată și cultura juridică”. (V. Papadopol și D. Pavel, *Formele unității infracționale în Dreptul penal român*, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L. 1992, p. 23).

Am reprodus acest pasaj cu convingerea că asemenea modalități de activitate pozitivă au existat în toate domeniile de viață ale acelor timpuri. Ele s-au unit cu multiplele fapte de omenie discrete și uneori anonime, reprezentând toate împreună o formă de înfruntare și de consolare a durerii în deficitara speranță a acelor vremi.

Memorialistică

Jeni Acterian

„Jurnalul unei fete greu de mulțumit”

Eugenia Maria Acterian (1916-1958), cea cunoscută ca Jeni Acterian, a fost sora mai mică a scriitorilor de origine armeană Arșavir Acterian și Haig Acterian. A urmat Facultatea de Litere și Filozofie, luându-și licența cu o teză pe o temă de logică matematică: raționamentul prin recurență. A cunoscut încă din tinerețe personalități remarcabile: Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Petre Țuțea, Petru Comarnescu, Clody Berthola, Marietta Sadova ș.a.

Regizoare și profesionistă în teatrologie, Jeni Acterian, cunoscută în teatru ca Jeni Arnotă, a fost asistentă de regizor de scenă și apoi regizor principal la trei teatre bucureștene: Odeon, Municipal și Tineretului. La Teatrul Municipal (astăzi, Lucia Sturdza Bulandra) a colaborat cu ilustrii regizori Liviu Ciulei și Marietta Sadova.

A lăsat un amplu jurnal (aproape o mie de pagini), intitulat „Jurnalul unei ființe greu de mulțumit” sau „Jurnalul unei fete greu de mulțumit”. Despre acest jurnal, Nicolae Manolescu scrie în lucrarea sa „Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc” următoarele: „A scăpat de trei percheziții, încuiat într-un cufer îngropat în pământ, ceea ce a dus la degradarea unor foi. Consemnările sunt de o sinceritate aproape brutală și fără complezență față de sine”.

Scrise cu un vădit talent scriitoricesc, impresionanta operă memorialistică impune în prim-planul literaturii române de confesiuni un condei scânteietor, relevând, în același timp, un personaj demn de ținut minte.

Fragmente:

= „Îmi zâmbeam adineauri în oglindă, gândindu-mă că praful și pulberea se va alege din toată complicația asta care sunt și care se cheamă om. Eu, asta, cu obsesia neantului și a morții, eu, asta, sentimental și aiurit, eu, asta, care-mi izbesc fruntea de întrebări,

care sunt în stare să-mi pierd zile întregi enervându-mă în jurul unui Sănduc sau privind-o pe Loi cum îmi dă în cărți; eu, asta, care fac prăjituri și citesc Leibniz, mă zbgui o zi întreagă cu bicicleta și-mi număr melancoliile. Eu, asta, amestec de superficialitate și adâncime, egal de pasionată și de blazată în superficialitate, ca și în adâncime. Eu... privesc (tot pasionat și blazat) cum se cascadează Neantul, și praful și pulberea se va alege de mine. Și singura întrebare pe care nu mi-o pun este de ce acord atâta importanță acestui lucru. E și asta o limită.”

= "Am fost tare tristă. Cei mai frumoși ani ai vieții mele trec fără să se întâmple ceva. Vreau să iubesc. Vreau să fiu iubită. 25 iunie 1933 Biet scumpul meu jurnal, l-am abandonat de 15 zile. Când iau azi caietul în mână, am senzația că l-am abandonat de foarte multă vreme și, văzând data, am fost fericită că nu e mult de atunci. Aveam parcă o remușcare, remușcarea pe care o resimți când, absorbit de diferite ocupații, uiți de o persoană scumpă ție. Ce am făcut în aceste 15 zile? De toate și nimic. De toate. Pentru că am dat examenele mele pentru clasa a V - a și le-am luat destul de bine. Notele mele nu sunt excepționale, și totuși sunt clasificată prima. (În țara orbilor, chiorii sunt regi.) Mărturisesc că nu m-așteptam la o astfel de performanță. Închipuiți-vă că în preziua fiecărui examen luam în mână o carte nouă – nici măcar citită – și iată-mă depășind elevi care învățaseră tot anul. Nu că mă laud, dar trebuie să recunoașteți că lauda n-ar fi deplasată pentru o atare performanță, fără exagerare, uimitoare. Mama Marietei

mă privea consternată. Fiica ei tocise tot anul degeaba. Dacă am fost mulțumită că am ieșit întâia e numai ca să-i văd mutrișoara. Pot spune că m-am amuzat copios văzându-i mutra, deși făceam pe nevinovată. Dar totodată pot spune că n-am făcut nimic în aceste 15 zile, pentru că examenele și toate emoțiile legate de ele nu contează în ochii mei mai mult decât nimic. Toate astea-s pentru mine un instrument necesar sau fapte ce trebuiesc săvârșite pentru a atinge momentul în care aș putea face ceva ce-mi stă pe inimă. Dar până atunci e încă drum lung. Trebuie să mă gândesc la prezent. Ei bine, prezentul nu e deloc faimos. Și totuși... Am rămas singură câteva zile. Doream de mult așa ceva. Toată dimineața de azi am fost exuberantă. Am gustat din plin libertatea după care tânjesc de mult. Iată, în fine pot acum să mănânc când și cât vreau, să beau la fel, să ies când vreau, fără să dau socoteală, să merg unde vreau. N-am făcut mai nimic din toate astea, dar faptul că eram liberă să le fac după pofta inimii era ca și cum le-aș fi făcut. Mi-am pierdut timpul gândind cu voluptate la toată această bucurie.”

= 26 decembrie 1934 "Am primit astăzi ultima carte a lui M[ircea] Eliade cu dedicație. O dedicație prea măgulitoare ca să nu-mi dea de gândit. Am impresia că M. își cam bate joc de mine. Și asta – dacă-i așa – e de natură să mă irite. El știe că citesc mult, dar n-are de unde ști cât sunt eu de lucidă (e cuvântul pe care-l întrebuințez), căci n-am discutat niciodată cu el ca să-și dea seama de asta. El zice „Lui J. A., lectoare pasionată și lucidă, această carte de eseuri – care, dacă nu-i va plăcea nici ei, a fost zadarnic tipărită. Prietenia lui...” Dedicatie prea generoasă ca să nu mă flateze, dar, lăsând chestia cu luciditatea deoparte, ultima parte este atât de exagerată încât devine jignitoare. Căci, la drept vorbind, nu sunt eu nici buricul pământului, nici instanță de casare. Și chiar dacă aș fi, sunt absolut sigură că nu sunt pentru M.E. Atunci de ce spune asta? Ironizează? Nu cred. Căci în definitiv nu pot crede că M.E. ar fi atât de prost ca să nu înțeleagă că eu nu sunt chiar atât de proastă ca să nu-i înțeleg ironia. Și atunci, de ce să mă ironizeze? →

DORIN NADRAU
(S. U. A.)

Veac pandemic

Am trecut dintr-un veac în alt veac
cum se șterg granițele timpului
cât se întind bornele lui ucigașe
în timp ce lehuzele clipe adastă
să crească din ele de-a valma
cele trei capete ale câinelui
retezat de sabia lui Damocles
O, tempora. O, mores
unde sunt ascunzișurile monștrilor
de care nu mai scapă omenirea
proliferează forme văzute
nevăzuți se nasc unii din alții
și vin să agreseze istoria ei
thriller nesfârșit într-un perpetuu
trailer cu actori schimbați
și cadre cu decoruri înnoite
scenariu și rețetă păstrate
scoase din lada de zestre umană.

Dicteu automat

cât mai e până la sunetul orgii
care să-nvie peștele mort
să hrănească mulțimea
ori să-l dea pisicii
aplecate peste marginea lumii
să vadă jocul unui șoarece orb

ce s-a ascuns sub farfurie
pământul nu e glob
pământul e tipsie
de te așezi pe dunga din sud
și-ți bălăngăni picioarele-n gol
te luminează pleiadele
și-ți masează tălpile cu stropi de
lactee
întinde-ți trupul spre nord
și scaldă mâinile în apele primordiale
mulțime de hyade vor slobozi
stropii lor de rouă stelară
rostogolește-ți silueta spre vest
și cântecul hesperidelor
cu mere de aur te-mbie
dragonul lor blând te ridică
și scoate pe nări în loc de falcări
șapte monede de aur
le-aruncă din zbor
în cutia milei bisericii
medievale
din care monedele văduvelor
de mult erau furate

Derută

Cu câte guri strigi,
cu câte voci taci,
în câte fantomatice

creaturi te prefaci?

În ce direcții fugi,
încotro te uiți,
când îți mai socotești
viața, în bani mărunți?

Cum te oprești din mers,
când pornești la drum?
Lumea are un sens
în contextul de-acum?

Cu câte glasuri strigi,
în câte limbi taci?
Știi la ce te obligi,
înțelegi tot ce faci?

VALERIA BILȚ

→Că doar nu i-am cerut cartea. El mi-a dat-o fără să i-o cer, ceea ce m-a și surprins. Înclin totuși să cred că dedicația e sinceră într-un singur sens și gratuită în rest. M.E. a vrut să-mi facă o plăcere. O plăcere făcută unei puștoaice de care a auzit că e îndrăgostită de carte. Atâta tot."

= 18 mai 1937 „Ieri a venit Alice [Botez] și am ieșit seara să rătăcim. Am străbătut străzi după străzi și apoi o șosea largă. Casele erau din ce în ce mai rare. Erau case noi și moderne, după care apăreau sărace bordeie țigănești. Pe urmă, pe partea dreaptă a drumului, am descoperit între două șiruri de arbori o alee strâmtă la capătul căreia strălucea ceva. Am urmat aleea și ne-am trezit în fața unui lac negru, împrejmuț de arbori enormi care-și întindeau umbrele lor negre pe apă. În mijlocul lacului era o insulă legată de alee printr-o punte magnifică. Arborii fremătau dulce și apa scânteia cu reflexe negre și metalice. Mi-am pironit ochii asupra reflexelor de argint ale lunii pe apa care tremura în vânt. Se auzea larma unei cascade și a broaștelor. Nu era țipenie de om și totul era de-o frumusețe măreață și sumbră. Îmi venea greu să cred că era suficient să străbați o alee ca să te

pomenești pe o cale asfaltată, cu lumini electrice și automobile ce treceau în tot momentul."

= Miercuri, 2 iunie 1937 „Scriu lucrările astea pentru Marieta, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, Ion L. Caragiale. Am citit în același timp și un roman nou apărut. Inutil lucru. De ce, Doamne, or fi stând să se muncească și să scrie d-astea?! Am recitat câteva schițe de Caragiale. Veșnic valabil.

**Rodica Vinca, Pictură murală.
„Vise albastre” (Blue dreams)**

Fac mai multe lucruri deodată, doar, doar m-oi plictisi mai puțin de ele. Ieri la Alice [Botez], care e bolnavă, mi-am dat seama ce e de fapt cu mine. Prin „de fapt” vreau să înțeleg „în fond”. Dar nu pot să scriu ce am descoperit. Mi-e frică s-o admit. E stupid totuși să încerc „să mă înșel pe mine asupra mea”. (Strașnică frază!) După ce am plecat de acolo, pe stradă, am cercetat corect, procedând cât mai logic posibil, orișunde m-ar fi putut duce această cercetare. Prinsesem firul de-un capăt și-am căutat să văd până unde duce dacă-l urmăresc depănându-l. L-am urmărit lucidă și m-a dus. Mai bine nu m-ar fi dus unde m-a dus. Dacă într-adevăr așa e, atunci... să m-ajute Dumnezeu, că eu nu mai știu ce să mă fac. Dar tot sper că m-am înșelat și că nu este așa. Ieri am fost destul de perplexă de descoperire și am încercat să nu mă mai gândesc la asta. Am reușit. Acum ar trebui să iau lucrurile de la capăt și să caut cu claritate și precizie să mă lămuresc. O verificare nu strică. Poate m-am înșelat. Dar amân... mi-e teamă... și pretexte berechet. Mai am de făcut o lucrare pentru Marieta. Biata fată are examen. Pe urmă trebuie să i le duc. De-abia dacă am timp."

Exerciții de autoexilare

Sinceritatea mănioasă a principelui Cantemir

Mi-a căzut în mână, în urmă cu ceva vreme, un scurt comentariu al lui Dan C. Mihăescu cu privire la ultima ediție, bilingvă, a cărții al cărui titlu exact e „Descrierea stării de odinioară și de astăzi a Moldovei”, scrisă de Dimitrie Cantemir (cunoscută la noi ca „Descriptio Moldaviae”), în traducerea și sub îngrijirea marelui cărturar Dan Slusanschi, cel care ne-a mai oferit și ultimele tălmăciri în românește ale „Iliadei”, „Odiseei” și „Eneidei”. Am cumpărat, fără mari ezitări lucrarea – deși, la o primă privire, prețul ei mi-a înghețat nu doar sângele-n vene, ci și orice brumă de entuziasm -, pe care am parcurs-o cu o dăruire și cu o voluptate de care nu mă mai socoteam capabil la această vârstă. Scrierea este ireal de parfumată, dar mărturisesc a fi redeschis, până acum, această carte arareori, și-atunci numai din rațiuni didactice. (Între timp, la liceu nu se mai studiază, nici ea, și nici măcar „Istoria hieroglică”).

Sinceritatea mănioasă a principelui țâșnește din fiecare pagină, plină de o dreptate pe care noi, cei de azi, se cuvine a i-o recunoaște mai abitir decât contemporanii săi. Chiar dacă el vorbește, în permanență, despre „moldoveni”, se referă, de fapt, în mod evident, la toți românii. Celebra carte de înțelepciune și adevăr i-ar putea interesa foarte pe politicienii de azi, dacă ar avea bunul obicei de a-și mai arunca, din când în când, ochii și pe alte litere tipărite decât acelea din gazetele în care se scrie, întruna, despre ei. (Cel mai adesea, cu amuzament. Alteori, din interes.) Dar iată ce-i îndemna principele pe dirigitorii norodului: „Mai cu rost fi-va pentru patria noastră să li se pună locuitorilor sub ochi, cu nevinovăție, viciile care colcăie pe la ei, decât să fie înșelați cu blânda lingușire, astfel încât să creadă că bine le fac pe toate cele pe care întregul întins al lumii le mustră cu asprime”.

Pentru a căpăta voturile celor mulți, candidații la dregătorii, în toate timpurile, și-au lăudat alegătorii, spunându-le că ei sunt buni, muncitori, drepti, curajoși, inteligenți, curați la suflet și calzi la inimă. Au spus-o cu ușurătate, mituindu-și compatrioții cu vorbe de conjunctură, despre care știau că sunt doar închipuite și n-au

corespondent în realitate.

Căci iată ce mai spune despre români, cu cinstită asprime, luminatul principe Cantemir: „În moravurile moldovenilor, în afară de credința ortodoxă și de ospitalitate, de abia mai găsim ceva ce-am putea lăuda pemerit. Îngâmfarea și trufia le sunt mamă și soră. Le face mare plăcere să întindă lungi chefuri de la al șaselea ceas al zilei și până la cel de-al treilea din noapte, ba uneori chiar și până la ziuă, și să se înfunde îmbelșugat cu vin. Cumpătare la suflet nu cunosc nicicum: la noroc se umflă, la neoroc își pierde curajul. La prima vedere nimic nu li se pare greu: dacă apare

PE-O FUNIE DE FOC

Pe-o funie de foc îmi țin ființa,
Alături de o pasăre și-o floare,
De-un nor tălâmb bocit de-o
ursitoare
Și de un grai supus cu elocința.

Mai sus e altă lume de odoare,
Acoperindu-și nuri cu velința.
Mai jos de mine scurmă nepuțința
De a străpunge verbul care moare.

Trei căi de fum, cu linii paralele,
Largi emisfere cu un miez gălbui
Hălăduiesc cu suflete rebele

Și se preling în golu-n care sui.
Le simt pulsând, haotice inele,
Când încropesc un timp al nimănui.

FANTASME VAGI

Dac-aș putea găsi acum cărarea
Spre Templele Frăției Epocale,
Spre mitic Elohim din lumi astrale
Sau înspre Tronuri deschizând
visarea.

Aș înțelege cum apare-n cale
Această lume înfruntând uitarea,
Cum s-a creat în spațiul ei mișcarea
Și ce puteri au smuls ocean și vale.

Nu trec răscrucea, știu c-o să dureze
Să-mi limpezesc sorocul neguros,
Să pun ființa-n timpuri să lucreze.

Privesc în jur, adânc și dureros,
Dar gândul meu nu știe să-ntrupeze
Decât fantasme vagi despre frumos.

ADRIAN MUNTEANU

însă cel mai mic neajuns, se tulbură și nu știu ce hotărâre să mai ia. Nu numai că nu-s iubitori de carte, ci, aproape toți, nici măcar n-o pot suferi”. Pas de-l contrazice!, oricâtă neplăcere ne-ar produce rândurile sale.

*

De dincolo de geamul ce ne separă de adevărata viață, dinspre zările Stănilăștilor de pe Prut, pare a privi în urmă, plecând spre Moscova lui Petru cel Mare, un european erudit, îndrăzneț până la cinism și sincer până la insultă. Scărbit după două prea scurte domnii, și-a luat soția, pe Casandra (născută Cantacuzino, fiica domnitorului care i-a fost precursor lui Constantin Brâncoveanu, a adus porumbul în România și a pus să fie tipărită prima Biblie (în chiar anul morții sale, 1688), și s-a îndreptat spre imensu-i domeniu de lângă Harkov, în calitate de principe serenissim al Rusiei, și către cea dintâi recunoaștere, de către Academia din Berlin, a unui cărturar de la noi, la vârsta de doar 40 de ani. Iubitor de Moldova și de neamul românesc, Dimitrie Cantemir nu s-a împăcat cu firea, purtarea și moravurile conaționalilor săi, preferându-le spiritul european. Ceea ce și noi ne-am cam îndemnat, acum, a face, chiar fără tragere de inimă. Problema cea mare ne este, însă, alta – cea formulată în „Povestea vorbeii” (deloc întâmplător la capitolul „Despre beție iarăși”) și regăsită în „Levantul” lui Mircea Cărtărescu: „Dacă nema putirința, ce mai chichirez gâlceava?”.

Aceasta-i întrebarea, mereu fără de răspuns, ce ne macină, chiar dacă respectiva exprimare este atribuită – și de Anton Pann, și de Heliade Rădulescu – țișanilor. Inteligența noastră proverbială ne-a determinat și încă ne determină să preluăm, de pretutindeni, tot ceea ce se potrivește mai bine spiritului nostru, dacă-i putem spune așa.

DAN MUCENIC

Vatra veche dialog

Iurie Colesnic Emigrația culturală rusă în România Mare

A.G.: Domnule Iurie Colesnic¹, dumneavoastră ați publicat câteva volume despre emigrația din fostul Imperiu Rus în România Întregită: *În lumea asta sunt femei, Femei din Moldova, Basarabia necunoscută* ș.a. Ați publicat și un volum biografic despre Gheorghe Bezviconi. Cum ating lucrările dvs. tema emigrației ruse?

I.C.: Tema este foarte complexă, pentru că Basarabia, până în 1918, a fost în cadrul Rusiei. După 1918 era deja românească și s-a dovedit a fi salvatoare pentru ruși. Pentru că, dacă nu era Basarabia românească, foarte mulți intelectuali ruși ar fi pierit, pur și simplu. România i-a salvat. Faptul că s-au arătat nerecunoscători, neînțelegând gestul făcut de România, este cu totul altceva. Eu am scris despre artiști și scriitorii. Deci acesta a fost segmentul care m-a interesat. Tema nu este epuizată, pentru că, deși am publicat zece volume de *Basarabia necunoscută*, mulți oameni de cultură încă nu au fost abordați. Ceea ce mă interesează pe mine în toată problema aceasta este felul cum e percepută Basarabia și România. Pentru emigranți Basarabia a reprezentat un segment din Rusia transportat sau teleportat în alt spațiu. Și ei veneau aici să se realizeze, să guste un pic din Rusia la care nu aveau acces în țara lor și, pe de altă parte ei, înțelegeau că basarabenii în cadrul României au specificul lor național și aceste

accente se resimt în creația lor. Un nume pe care nu l-ați întâlnit în căutarea dvs. este Grigori Pojidaev, un pictor foarte bun, un grafician excepțional, care, aflându-se în Chișinău, a lucrat puțin la Școala de Arte, a făcut niște cursuri. Apoi a plecat la București, unde l-a cunoscut pe Ion Minulescu. Și prin intermediul lui Minulescu a plecat mai departe, în Egipt. În Casa Memorială „Ion Minulescu” este un portret executat de Pojidaev: „Portretul unui bolșevic” – o lucrare colosală, foarte frumoasă. Există memoriile lui Grigori Plămădeală despre G. Pojidaev. Un alt nume mai puțin cunoscut este un actor interesant – Vasile Vronski. Era un comediant foarte bun, care vizitase Chișinăul până în 1918, iar după revoluție el a preferat să rămână în Basarabia și a activat aici în cadrul Teatrului Național, a înființat un teatru de limbă rusă, a lucrat la București și a murit în Gulag. Pentru această activitate românească el a fost pedepsit cu Gulagul și în 1952 a decedat în detenție. Despre Vronski am scris în volumul nouă al *Basarabiei necunoscute*, dar nu aveam atunci finalul acestui destin. Recent am găsit materiale la Odessa despre Vronski și urmează să completez cu ultimele date existente despre el, despre starea și decesul lui în 1952.

A.G.: Ce identitate ați avut emigranții ruși în public?

I.C.: Ei nu-și ascundeau identitatea și chiar o aveau deschis, stimulând pe compatrioții lor să vină la spectacole și mizând mult pe sentimentele lor nostalgice. În linii mari ei considerau că totul nu ține decât de o despărțire temporară de Rusia. Că în scurtă vreme lucrurile se vor schimba spre bine și ei vor fi din nou necesari acolo.

A.G.: Să discutăm și despre modul în care s-a adaptat emigrația rusă. Cum a fost adaptarea aici, în România Mare? Dacă au reușit sau nu să se integreze și să își găsească un loc de muncă?

I.C.: România a fost generoasă și nu se prea implica în treburile emigranților, cu excepția cazurilor când aceștia erau suspecți de angajare în lucrul serviciilor secrete sovietice. Ulterior, timpul a demonstrat că nu toți emigranții erau suficient de corecți și sinceri cu țara care i-a găzduit. Numai Aleksandr

Vertinski, ca să-l luăm ca exemplu, a scris în memoriile sale multe cuvinte jignitoare la adresa României, caracterizând-o cu multă ironie. El nu ținea cont de faptul că nu România avea nevoie de el, ci el supraviețuia prin România... Adaptarea s-a făcut prin Basarabia, unde era vorbită limba rusă. Și în mediul basarabean intelectual limba rusă nu a fost niciodată străină. Ea era acceptată, iar această trecere din Rusia în România se făcea prin intermediul Basarabiei. Pe de altă parte, basarabenii, într-un fel, după 1918 s-au pomenit izolați de București. Au fost doar câțiva politicieni, restul au fost scoși pe linie moartă. Și aceasta într-un fel a creat o opoziție basarabeană tacită, acceptând ușor să-i ajute pe oamenii care veneau din Rusia. Acel Gherman Pantea, care a fost de trei ori primarul Chișinăului, și a fost și primarul Odesei, a luat-o pe Lipkovskaia și a integrat-o aici, apoi a luat-o cu el la Odessa. Opera de la Odessa a fost condusă în timpul războiului de Lidia Lipkovskaia. Lipkovskaia era o artistă care accepta turneele ușor. Să vorbim un pic și de Alla Baianova. Există o chestiune foarte delicată cu ea. Alla Baianova a fost agent sovietic.

A.G.: Doamna Lidia Lipkovskaia se considera sau nu rusoaică? Care era identitatea ei, atitudinea față de Rusia?

I.C.: Ea se considera basarabeană, a fost formată în Imperiul Rus, vorbea în rusă. A venit în Basarabia de nevoie. O putem considera emigranță rusă, fără nici un dubiu. Dacă nu ar fi avut loc alipirea Basarabiei de România, Lidia Lipkovskaia ar fi rămas în Rusia.

A.G.: A avut de suferit în urma regimului?

I.C.: A emigrat din România, unde a văzut că situația nu era tocmai ușoară, a plecat la Paris, unde se afla fiica ei, însă cu fiica nu a găsit limbă comună și a plecat la Beirut, la Conservator și acolo a și decedat. Există memoriile despre Lidia Lipkovskaia de Gheorghe Bezviconi, dar bănuiesc că ar exista undeva și partea a doua a memoriilor.

A.G.: Insist să discutăm mai detaliat cu privire la atitudinea lor față de România și Rusia. Este o temă foarte sensibilă și vreau să ating subiectul acesta în teza mea. Care este atitudinea lor față de România?→

Dr. ALA GĂINĂ

¹ Iurie Colesnic, istoric, publicist, scriitor, este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, autorul volumelor *Basarabia necunoscută* (zece volume), *În lumea asta sunt femei, Chișinăul nostru necunoscut* ș.a.

Atitudinea colegilor de aici față de emigranții ruși?

I.C.: Ei erau considerați emigranți. Mediul cultural avea autoritate, cu siguranță erau respectați, dar erau percepuți ca emigranți. Ei nu simțeau România ca pe o țară de destinație, ci doar o țară de tranziție. Pentru ei perioada petrecută în România era o perioadă de salvare. Nu acceptau regimul așa cum îl acceptau oamenii care doreau să rămână definitiv în țară, iar atunci când au avut posibilitatea să critice regimul, au criticat România.

A.G.: Deci, nu încercau neapărat să se integreze, ci se gândeau că probabil vor pleca mai departe...

I.C.: Da, România era o platformă de tranziție.

A.G.: Nu doreau să se integreze, să învețe limba română...

I.C.: Nu, nu.

A.G.: Despre modul în care au ajuns în țară, ce ne puteți spune?

I.C.: Emigranții au ajuns pe diferite căi în țară. O parte au mers prin Europa ajungând în România, au stat o perioadă în Occident, nu au găsit un teren propice pentru activitate și atunci au venit aici pentru că se găsea un mediu rusc. O parte au trecut ilegal frontiera: chiar și pictorul Pojidaev, despre care am menționat mai devreme, a trecut ilegal. A fost nevoit să-și dea ceasul de aur mită pentru a putea obține pașaport să treacă vama. Aceste detalii le găsiți în memoriile lui G. Plămădeală. Unii, precum Leon Donici-Dobronravov, care era basarabean și a făcut carieră în Rusia, a venit în 1918, când a simțit că în Rusia situația este catastrofală. A trecut, deși frontiera era închisă. Au venit în diferite moduri, însă toți sperau că vor găsi aici o mică Rusie, unde își vor reface forțele.

A.G.: Să discutăm și despre rolul pe care l-au jucat în cadrul societății românești.

I.C.: Artiștii emigranți ruși au avut un rol foarte important aici. Ei erau adevărați profesioniști, nu doar niște simpli interpreți. Există o concurență între artiștii români și emigranții, mai ales că ei luptau pentru același public. Cu siguranță au avut o influență pozitivă asupra mediului cultural românesc. Reprezentau niște modele, erau artiști valoroși.

A.G.: Erau iubiți de public?

I.C.: Da. Mai ales de publicul

basarabean. Oamenii din Basarabia au două naturi: una rusească, moștenită din 1812, și una românească, genetică. Și aici, cu siguranță aveau mare trecere.

A.G.: Existau cercuri, asociații, întâlniri culturale ale emigranților ruși?

I.C.: Există la București ziarul „Молва”, la Chișinău apăreau și mai multe publicații în limba rusă care coordonau tacit masa emigranților. Existau asociații a foștilor ofițeri și baluri anuale ale fostei nobilimi la care se alegea regina balului, ca odinioară și erau primite în societate domnișoarele care atingeau vârsta majoratului.

A.G.: Ce aspecte inedite ar mai fi de adăugat cu privire la emigrația culturală rusă în România interbelică?

I.C.: În primul rând trebuie să știm că această emigrație a fost masivă și asimilarea emigranților în mare parte nu s-a produs. Orgoliul național rus a fost o piedică în acest proces și din această cauză emigranții au simțit permanent un disconfort social. Faptul că ei trăiau cu gândul la altă țară, care era patria lor, le întuneca zilele...

A.G.: Dar cu privire la activitatea culturală a artiștilor: Piotr Leșcenko, Aleksandr Vertinski, Vera Karalli, Alla Baianova, Lidia Lipkovskaia? Întâmplări, momente interesante din viața lor, trăsături de caracter, detalii picante etc.

I.C.: Detaliu interesant. Emigranții s-au învățat să dea ciubuc ca să-și rezolve orice problemă și la orice nivel.

A.G.: Ar mai fi de menționat nume importante ale emigrației culturale ruse din România?

I.C.: Grigori Pojidaev, pictorul, Vasile Vronski, comicul, ș.a.

A.G.: Mulțumesc mult pentru interviul acordat și vă doresc succese în cercetările și proiectele dvs.

Vatra veche dialog

Alexandru Julia
Activitatea culturală a emigrației
ruse în România

A.G.: Îmi pare bine că ați acceptat, Alexandru Julia², invitația noastră de a discuta despre artiștii emigrației ruse în România. Vom începe interviul cu câteva informații despre dvs. Din ce perioadă ați început să cântați pe scena românească?

A.J.: Am început în 1954 și cânt și în prezent.

A.G.: Vă rog să numiți câțiva colegi de scenă din generația dumneavoastră.

A.J.: Nicolae Nițescu, Luigi Ionescu, Marina Voica, Margareta Păslaru, Ilinca Cerbacev, ceva mai târziu Aurelian Andreescu, Dan Spătaru, Jean Păunescu. Cam aceștia erau.

A.G.: Dumneavoastră ați fost la concertele artiștilor ruși, de exemplu la Alla Pugaciova, Vitas sau la Corul Aleksandrov? S-au bucurat de succes aici în România? Cum i-a primit publicul român?

A.J.: Dintre interpreții ruși am văzut-o pe Marina Voica, a cărei poveste bănuiesc că o știți. Dacă stați de vorbă cu ea sigur o să vă spună tot. Am văzut-o pe Alla Baianova. Am văzut marele Ansamblu al Armatei Roșii. Acesta era de un profesionalism extraordinar, însă ei erau orientați mai mult spre folclorul rusc, bineînțeles, altfel interpretat, adică profesional.

A.G.: Prin urmare publicul român s-a bucurat oarecum de prezența acestora aici.

A.J.: S-au bucurat de un foarte mare succes.

A.G.: În afară de Marina Voica →
Dr. ALA GĂINĂ

² Alexandru Julia s-a născut în anul 1934 și și-a început cariera muzicală în 1954, fiind din aceeași generație artistică cu Marina Voica.

ați mai avut și alți colegi veniți din Rusia?

A.J.: Ruși nu.

A.G.: Bine. Atunci vom trece la Marina Voica. Spuneți-mi despre atitudinea colegilor români față de Marina Voica.

A.J.: Ea l-a cunoscut pe Voica, cu care s-a și căsătorit și a adus-o în România. El era student la Moscova, iar ea era, mi se pare, colega lui. Nu aș putea să vă spun dacă erau numai colegi de an sau numai de universitate.

A.G.: Dar colegii români de scenă au colaborat frumos, au avut relații prietenoase cu ea, având în vedere faptul că ea era rusoaică necunoscătoare de limbă română? Care era atitudinea acestora?

A.J.: În general atitudinea românească față de străini este întotdeauna foarte binevoitoare. Asta pe de o parte. Pe de o altă parte, ea a venit în România pe vremea când noi eram în mari relații prietenești cu fosta Uniune Sovietică. Asta îi adăugă un plus de simpatie, în afară de faptul că însăși Marina Voica era un talent. Felul cum vorbea limba română, cum și-a păstrat ea felul de a spune, bănuiesc că o face în mod special. Ea e foarte plăcută cu accentul ei rusesc în exprimarea românească. Eu cred că și-a păstrat felul acesta de a vorbi românește, deoarece era foarte interesant. Fără niciun fel de exagerare, Marina Voica este un om talentat, indiferent de ce naționalitate avea.

A.G.: A fost apreciată de publicul nostru român?

A.J.: Da, a fost foarte iubită de publicul român.

A.G.: Și în ce anume credeți că stă acest farmec al Marinei? Ce anume a făcut publicul să o îndrăgească atât de mult?

A.J.: În primul rând talentul, apoi inteligența. Nici fotbalul nu se joacă numai cu picioarele. Trebuie să-ți folosești și creierul, asta e valabil și la cântăreți. Marina a știut cu exactitate care sunt posibilitățile ei în privința vocii pe care o avea. Știind ce voce posedă, a știut ce repertoriu poate ataca. Și atunci coroborate toate, ea nu arăta nici rău în timpul acela. Frumușică-frumușică, talentată-talentată, repertoriu pe măsură, cânta câte puțin din toate, dau un tot extrem de interesant. Sunt sigur că Marina Voica a avut succes. Am văzut multe

situații în care, unii cântăreți ce aveau glas, nu aveau inteligența de a-și alege repertoriul. Ea așa și-a câștigat banii, în primul rând cu inteligența. A fost ajutată și de aspectul fizic, de talent, de glas atât cât a avut. Ea a făcut carieră. Cam despre asta e.

A.G.: Deci cheia succesului ar fi o îmbinare între inteligență, talent, acea frumusețe de care ziceați.

A.J.: Acesta e modul ideal. Dacă interpretul are norocul să fie și oarecum fătos (*râde*), să aibă și puțină inteligență, să știe cât de mare e plapuma și cât de tare se poate întinde, are succes. După cum am spus: nici fotbalul nu se joacă numai cu picioarele, se joacă și cu creierul. Pe Marina o cunosc și personal, e oarecum colegă de generație cu mine, pentru că suntem foarte apropiați și ca vârsta și în concepții. Alla Baianova era mai în vârstă și am auzit, cu ea nu am stat de vorbă niciodată, dar se pare că e adevărat că Marea Revoluție din Octombrie a fost de fapt în noiembrie, revoluția comunistă a lui Lenin. Alla Baianova fiind într-o familie mai înstărită, s-a refugiat de comunismul instaurat în Rusia de atunci. A ajuns în România și a atacat romanța rusească, nu știu dacă ați ascultat-o, dar e foarte reușită și ajunge la sufletul românilor, mă refer la stil. Eu am văzut-o în niște concerte prin București.

A.G.: Să revenim puțin la identitatea celor veniți de acolo. Ei fiind ruși, Alla Baianova și Marina Voica, de exemplu, erau deseori numite rusoaice.

Rodica Vinca, Vocalize

A.J.: Erau rusoaice adevărate.

A.G.: Mă interesează și felul în care au fost percepute de colegii români, de public.

A.J.: Nouă, românilor, ne stă în fire să fim foarte ospitalieri și foarte drăguți, asta pe de o parte. Pe de altă parte sigur că li s-au apreciat talentul și li s-au recunoscut meritele artistice pe care le aveau. Asta este și motivul pentru care au fost și mediatizate la noi în țară, au fost distribuite, li s-au organizat concerte și au devenit oarecum staruri la noi. Deci au fost iubite de publicul românesc pentru arta lor și asta indiferent de faptul că erau rusoaice sau că erau, nu știu, englezoaice. Indiferent. A primat talentul lor.

A.G.: Ca o încheiere cu privire la activitatea artistică a Marinei Voica, ce ați mai putea spune despre rolul pe care l-a avut în sfera muzicii ușoare românești?

A.J.: Despre Marina Voica puteți spune fără a vă fi teamă că greșiți că a fost una din marile vedete ale muzicii ușoare românești. Marele ei merit este că a cântat producție românească, a cântat piese ale compozitorilor români și piese în limba română. Îi cresc meritele pentru această atitudine vizavi de producția românească.

A.G.: Da, sigur. A avut și înregistrări la producțiile noastre, la Electrecord.

A.J.: Sigur că da. A avut nenumărate emisiuni de televiziune, show-uri de televiziune. A avut înregistrări la Electrecord, la Radio România, multe de tot. A fost difuzată pe postul de radio național de foarte multe ori, iar acum, de când au luat ființă posturile particulare de radio, a fost preluată și de acestea. A fost și este încă invitată în concerte alături de cântăreți tineri. Vreau să vă spun că e periculoasă pentru cei tineri, deoarece nu de ridică la nivelul ei. Deși Marina are aproape 81 de ani. E o vârstă. Deci puteți spune fără rețineri că a fost una dintre marile noastre vedete ale ultimilor 50 de ani, chiar 60.

A.G.: Deși este foarte cunoscută la noi în România este foarte puțin cunoscută în Rusia. Care ar fi motivul?

A.J.: Ea vedea ceva despre care nu s-a vorbit nici înainte, iar acum nu se prea vorbește, pentru că nu se știe. Rusia, sau mai precis, fosta Uniune Sovietică nu prea îi aduceau în→

concerte pe cei plecați să-și facă cariera în alte țări. De exemplu, în toată această perioadă Marina Voica a început un singur turneu în fosta Uniune Sovietică.

Atunci a avut ghinion, s-a îmbolnăvit, nu știu ce a făcut, au scos-o imediat din concert și n-au mai primit-o în Rusia. Ea nu a mai cântat acolo pentru că, în loc să o cheme și să o promoveze, au ascuns-o în fața publicului. Nu au prea primit-o în concerte acolo.

A.G.: De exemplu, Baianova a plecat, deși avea o vârstă înaintată și a fost primită foarte bine în Rusia. A rămas și a murit acolo ca o interpretă sovietică, deși nu locuise deloc acolo.

A.J.: Probabil că după ...

A.G.: După '89 s-a întâmplat.

A.J.: Asta e. E o altă atitudine. Acum cred că și Marina ar fi primită frumos, dar ea și-a aranjat viața foarte bine aici. Nu știu dacă ar mai pleca. Eu am fost la ea la Breaza, are o vilă acolo. Stă la munte.

Lumea în Breaza o iubește, ea nici măcar nu-și face de mâncare. În fiecare zi îi aduce lumea (*râde*). E un fel de copil al...

A.G.: „Adoptat” de Breaza. Credeți că ar fi fost vreo aversiune din partea rușilor din cauza faptului că Marina Voica ar fi devenit româncă? Ar putea fi acesta motivul pentru care nu e recunoscută în Rusia?

A.J.: Ea nu a fost primită acolo tocmai pentru că era rusoaică și s-a lansat în altă țară. Ei nu au mai primit-o acolo, sovieticii aveau felul lor de a gândi. În schimb, în Rusia a avut mare succes Dan Spătaru.

A.G.: Da, știu că făceau niște turnee în Rusia pe atunci, nu?

A.J.: Dan Spătaru a făcut un film pe nume *Песня моря* sau *Cântecele mării*. A făcut un film muzical și acolo s-a lansat, toată muzica era scrisă de Temistocle Popa, Dumnezeu să-l odihnească. A fost foarte, foarte bine primit de către ruși. A avut un succes uriaș acolo, Dan Spătaru.

A.G.: El știa și limba rusă, vorbea fluent parcă...

A.J.: Da, dacă a făcut foarte multe turnee. Și eu am făcut jumătate din turnee acolo și limba rusă trebuia învățată. Când eram foarte, foarte tânăr, am dat un interviu odată și nu știu în ce context am spus o vorbă pe care într-un alt interviu de acum vreo 4-5 ani mi-a reamintit-o un ascultător. Am spus ceva în sensul: „urât ca

limba rusă”. După aceea am avut tot la un radio, la Radio Constanța, acum vreo 3-4 ani, un alt interviu în care un ascultător a dat telefon în direct și m-a întrebat: „Dar d-ta de ce ai spus atunci *urât ca limba rusă*?”

A.G.: Cum au reținut lucrul acesta, atâția ani de zile...

A.J.: Foarte mulți, mai mult de 20 de ani. Din cauza turneelelor ce le-am avut acolo a trebuit să învăț limba rusă. Pe stradă, în tramvai, la restaurant, la hotel, pe scenă, peste tot aveai nevoie de limba rusă. Cât de mult nu am putut suferi eu această limbă, uite că acum o vorbesc.

A.G.: De nevoie ați învățat-o (*râdem*).

A.J.: Nu aș putea spune că sunt expert, dar nu mă vinde nimeni.

A.G.: Și toți interpreții români care mergeau acolo în turneu erau oarecum nevoiți să învețe puțin rusa.

A.J.: Nu aveau încotro, pentru că aveai nevoie. Dacă voiai să mergi la piață, într-un magazin, aveai nevoie. Dacă nu știai, erai mut. Și așa, vrând, nevrând, înveți. Câteodată înveți și ce nu îți place. Mie nu mi-a plăcut asta. Am rămas stană de piatră când l-am auzit pe acela în direct.

A.G.: Vedeți cum oamenii nu uită nimic? Poate s-a simțit ofensat.

A.J.: Nu uită nimic. Dumneavoastră în această lucrare ați putea vorbi și despre creația muzicii ușoare rusești în România. Mai ales în prima parte, în timpul războiului, au fost piese rusești în România care au fost foarte bine gustate de public.

A.G.: E vorba de romane?

A.J.: Nu doar de romane. Erau piese scrise în timpul războiului în anii '40, '45. Și apropo, la un moment dat m-a și amuzat, probabil că știți și măsuri sunt mai grele de făcut, fiindcă pe urmă piesa curge, e foarte ușor. Primele măsuri pe care vrei să le faci tu, în calitate de compozitor, acelea sunt mai problematice. Și dacă se fură muzică, de ici de acolo, de la început se fură.

Îmi aduc aminte că m-a amuzat o poveste. Era în timpul războiului o piesă. Nu țin minte decât începutul. Începea așa: *Эх, путь дорожка...* (*cântă*). După ani de zile l-am auzit pe Cliff Richard: *Congratulations* (*râde*).

După câțiva ani de zile a venit el și fură începutul unei piese din vremea războiului, de la ruși. Cam asta. Au fost niște compozitori foarte

Rodica Vinca, Câmp de maci

buni care au fost gustați de publicul românesc: Soloviov Sedoi... Au fost câțiva. Toate lucrurile acestea le știu datorită faptului că am făcut vreo nouă turnee la ei. Am cunoscut toată țara aia uriașă. Într-adevăr era uriașă.

A.G.: Cum privea un artist român în acea vreme Uniunea Sovietică? Cum i se părea acest tărâm de neînțeles? Arta, cultura...

A.J.: Doamnă, noi de ei eram priviți când mergeam acolo ca veniți din Occident. Nu am putut înțelege asta niciodată. Nu aveau eleganță. Spre exemplu, mergând într-o țară străină întotdeauna luai cu tine să vinzi ceva, să faci rost de bani. Ce credeți dumneavoastră că luam noi în Uniunea Sovietică?

A.G.: ...

A.J.: Pungi de plastic, doamnă.

A.G.: Pungi de plastic? Da, erau la mare căutare acolo, într-adevăr.

A.J.: La ei nu erau vopsite, erau simple, pe când la noi erau frumos vopsite, scriau pe ele Comaliment, din ce îmi mai aduc aminte. Știți cum se vindeau?

La un moment dat, îmi aduc aminte că parcă luasem vreo două sute de bucăți și în primul oraș în care am ajuns a venit o evreică și mi le-a luat cu cât am cerut. Eu am cerut o rublă pe bucată, nici nu am stat de vorbă.

A zis că ea le vrea pe toate. Probabil le-a luat de la mine cu o rublă și le-a vândut cu vreo trei sau patru.

A.G.: Atunci o rublă valora ceva (*râsete*).

A.J.: La un moment dat m-am întors din Germania Federală dintr-un turneu și cum am venit de acolo am și plecat în alt turneu la ruși. Și sigur că, atunci când am venit din Germania, îmi luasem tot felul de cămășuțe mai hoțe, mai alt fel. Adică cu un design mai modern.

A.G.: Sigur, occidental, european.

A.J.: Occidental. Era mai modern și decât cele din România. Și când→

am venit din Rusia am venit gol, nu mai aveam nimic. Tot mi-au luat. Veneau femeile de la hotel și pur și simplu intrau în bagajele noastre și-și luau ce voiau.

A.G.: Adică vi le luau pur și simplu?

A.J.: Nu, le plăteau. Fiecare spunea: vreau aia, vreau aia... Asta era mai interesant pe vremea aia la ei.

A.G.: Probabil nu se găsea nimic, pentru că la ei importurile nu se prea făceau.

A.J.: Nu, nu aveau nici un fel de înclinație pentru produsele mai arătoase. De exemplu, eu am vrut să-mi cumpăr o barcă cu motor de acolo. Am găsit o șalupă care era mai puternică și mai alt fel decât șalupa căpitaniei portului de aici, de la Galați. Îmi aduc aminte că prețul ei era 810 ruble, pe vremea când media salariilor la ei era de 80 de ruble pe lună. Barca aia era făcută mai din topor, dar era foarte puternică. Cu motor, cu tot ce îi trebuia, dar nu am reușit să o cumpăr, deoarece nu am avut cum să o aduc în țară. Eram undeva pe Nipru. Nici nu știu unde se varsă, prin Marea Baltică pe undeva, habar nu am. Deci pe apă nu puteam să o aduc, când a auzit ăla din vagon că vreau să închiriez un vagon, s-a mirat. La ei nu exista așa ceva, cum să închiriezi un vagon? În sfârșit.

A.G.: Da, să revenim la artiștii ruși.

A.J.: Da, da. Cunosând toată mișcarea artistică de la noi din ultimii foarte mulți ani, nu-mi aduc aminte de alți ruși care să fi venit aici. Știu că au venit la un moment dat doi italieni, dar nu au nicio legătură. Nu-mi aduc aminte să fi venit interpreți de acolo care să se stabilească aici. Era și greu, deoarece aici azil politic nu puteau cere, nu eram ca ei. Nu văd cum ar fi putut, doar așa, prin situații speciale ca ale acestora două: una prin căsătorie, cealaltă fugind de acolo. Nu am știut chiar tot de Alla Baianova. Mi-ați dat și dumneavoastră informații. Habar nu am avut că s-a întors în Rusia și a locuit acolo.

A.G.: Da, a plecat și a declarat că a fost persecutată aici de Ceaușescu și de comuniști și că s-a dus să-și refacă viața în Rusia.

A.J.: A mințit, pentru că avea pe vremea lui Ceaușescu concerte.

A.G.: Da, am rămas uimită după ce am citit cartea ei de memorii scrisă în Rusia. În carte aceea zicea că a dus

o viață foarte grea aici în România și că mereu a fost persecutată de Ceaușescu, nu o lăsa să cânte pentru că era rusoaică.

A.J.: Nu e adevărat. A cântat. Și Marina Voica a cântat de rupea pământul. Nu știu dacă știți o mică întâmplare a Marinei, nu știu dacă v-a povestit-o (*râde*). Ea a fost implicată la Berlin, în niște concerte la Friedrichstadt-Palast. Berlinul de Răsărit. A fost invitată acolo și s-a dus la 1 octombrie. A mers ea, au primit-o, au dus-o la hotel și după aceea i-au spus: Bine ați venit la noi, dar să știți că luna viitoare, la 1 noiembrie trebuia să veniți (*râde*).

A.G.: Oh, a venit cu o lună mai devreme?

A.J.: Trebuia să vină după o lună, ea a venit mai devreme. Am râs și eu când mi-a povestit asta.

A.G.: Ce ghinion.

A.J.: Nu a fost nici un ghinion. Au ținut-o nemții acolo o lună de zile.

A.G.: Deci partea cu Ceaușescu care nu permitea rusoaicelor să cânte este fabulată, exagerată?

A.J.: Nu e adevărat. Marinei Voica de ce i-a permis?

A.G.: Da, așa e.

A.J.: Păi eu nu am văzut-o pe Alla Baianova în concert? (*indignat*) Unde Dumnezeu era să o văd, dacă nu la un concert. Așa că nu mi se pare corectă afirmația. S-a dat și ea erou. Mulți eroi se arată după război (*râde*).

A.G.: Ce vi s-a părut deosebit la stilul ei de a cânta? Eu nu am apucat să văd decât niște înregistrări de-ale ei.

A.J.: Avea foarte multă muzicalitate, simțea ceea ce cânta. Mie mi-a plăcut interpreta Alla

Baianova, dar povestea aceasta că nu au lăsat-o să cânte nu este adevărată. Nu are cum, pentru că Marina avea voie. Marina era mai puțin rusoaică decât ea, sau cum?

A.G.: Alla Baianova era născută în Basarabia de fapt. Ea s-a născut la Chișinău. Marina Voica era rusoaică sută la sută, iar Alla Baianova era basarabeancă. Ea a plecat din Chișinău cu familia în Occident și peste vreo cincisprezece ani a ajuns aici.

A.J.: Nu, eu amănuntele acestea nu le știu. Eu am văzut-o, mi-a plăcut ca interpretă, dar acum oamenii mai și fabulează. Avea Ceaușescu vreme de ea! Ce să spun!?! El nu a avut treabă cu cântăreții, a avut altele. Pe cântăreți chiar îi iubea. Cunoștea foarte bine mai ales repertoriul dintre cele două războaie, îl știa pe de rost. Îmi aduc aminte că am fost la o recepție cu el și era un cântăreț de romanțe, Alin Moreanu. De fapt, el era evreu și și-a schimbat numele. A cântat *Țărâncuță, țărâncuță*, dar la secvența aia cu popa și domnul învățător a schimbat textul, aceștia prezenți fiind comuniști. A cântat altceva și în plin concert Ceaușescu l-a oprit și i-a zis: „Nu, acolo e cu popa și domnul învățător, n-o mai cânta”. Am văzut asta cu ochii mei. Nu avea treabă cu cântăreții. Îmi pare rău că nu vă pot ajuta cu mai mult.

A.G.: E foarte bine, vă mulțumesc mult de tot. O ultimă întrebare: s-ar spune că Alla Baianova ar fi fost evreică, e adevărat?

A.J.: Nu știu.

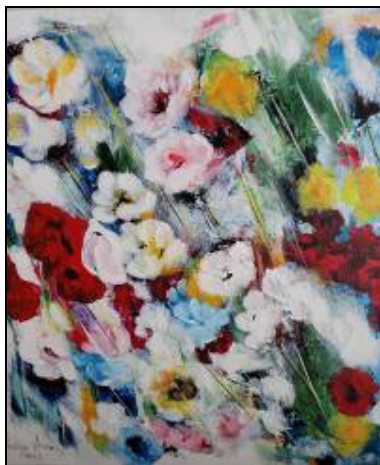
A.G.: Pe ea o chema Levițki de fapt.

A.J.: Nu știu, deși în Uniunea Sovietică erau foarte mulți evrei. De obicei erau angajați pe la Casele de Cultură. Îmi aduc aminte cu foarte mare plăcere de Casele lor de Cultură din diferite localități. Erau superbe, îngrijite, dar ceea ce era îngrozitor era că aproape toate aveau toaletele undeva prin curte (*râde*). Într-un turneu în Moldova am pățit asta. Era o casă de cultură superbă și avea toaleta în curte (*râde*). Îmi pare rău că nu am alți interpreți despre care să vă povestesc.

A.G.: E foarte bine așa, vă mulțumesc mult.

A.J.: Eu vă doresc din inimă să aveți baftă.

A.G.: Vă mulțumesc. Multă sănătate și succes în tot ce realizați!

Rodica Vinca, Florile mamei

Vatra veche dialog

Rodica Vinca ÎNTÂLNIRI ÎN SPAȚIUL CANADIAN

Rodica Vinca s-a născut la Piatra Neamț. În anul 2000 a emigrat în Canada, stabilindu-se la Montreal unde, în 2001 și-a început activitatea artistică prin participarea la o expoziție multiculturală la „Centre de loisir”. Între anii 2003 - 2012, artista a locuit la Vancouver, unde a luat cursuri de artă în ceramică și pictură în ulei. Revenită la Montreal, a absolvit cursuri de pictură în ulei și de istoria artei la Sin studio – Univ. de Montreal. Este membră a Federației artiștilor plastici din Canada, a Cercului de pictori și sculptori din Quebec - (Association Lavalloise pour Artistes Pluri-disciplinaires) și a Galeriei de artă Lenoir din Montreal. A participat la numeroase expoziții de grup în Montreal și în alte țări, unde a obținut numeroase premii: două medalii de aur la Montreal și în Polonia, două de bronz la Montreal și în Franța. A avut șase expoziții personale în Montreal, Rosemerre, Laval. Lucrează în acrilic și ulei, dar iubește și acuarela. A realizat câteva proiecte mari de pictură murală. Colecția sa de picturi poate fi vizionată pe pagina personală a artistei de pe Facebook sau linkurile afișate pe Google la numele artistei.

Veronica Pavel Lerner: V-am întâlnit cu câteva luni în urmă la întrunirile pe Zoom ale Cenaclului Eminescu din Montreal, conduse de Leonard Voicu, președinte al ACSR (Asociația Canadiană a Scriitorilor Români). Cum condițiile pandemiei nu au permis întâlnirile lunare din Montreal ale Cenaclului Eminescu, d-l Voicu le-a continuat pe Zoom și în acest fel au putut participa la întâlniri și membrii din afara

Montrealului. Pe Zoom v-am văzut interiorul casei - și m-au impresionat picturile dv. Am constatat că cei care vă cunoșteau apreciau talentul dv artistic. Mă bucur că ați acceptat invitația la acest interviu. Să începem deci cu începutul: de copil v-a plăcut desenul? Ce v-a atras la el?

Rodica Vinca: Am avut o copilărie minunată în simplitatea ei, dar atât de plină de momente de neuitat! Zburdam pe dealuri vara și iarna până la asfințitul soarelui, citeam enorm, și...desenam. Visam să mă ocup de pictură, pian și dans, dar părinții mei au considerat că arta nu asigură un trai decent și nu m-au încurajat. Desenam pe furiș, uneori în timpul orelor la școală (îmi amintesc, fiind fascianată de muzica Petulei Clark, îi desenam portretul) și nu de puține ori am fost pedepsită când profesorii mă descopereau.

VPL: La Piatra Neamț ați pictat? Ați lăsat în țară lucrări ale dv?

RV: Am reînceput să desenez după o perioadă de pauză prin anii 90, când viața m-a trântit la pământ. La Piatra Neamț am pictat icoane pe lemn și sticlă. Îmi plăcea pregătirea lemnului pentru icoane, îl ardeam în spatele casei, îl finisam și apoi desenam și pictam. Toate acestea le-am învățat de la o bună prietenă pictoriță, Mariana Papară, care m-a încurajat în acea vreme să mă ocup de pictură.

VPL: Într-una din prezentările dv de la Cenaclul Eminescu ați vorbit de pictorița Iulia Hălăușescu, pe care criticul de artă Amelia Pavel (mama mea) o aprecia. Ați cunoscut-o?

RV: Am trăit toată tinerețea în Piatra Neamț, orașul meu natal și am avut șansa de a avea foarte mulți prieteni, unii din ei pictori de marcă: Dan Cepoi, Dumitru Bezem, Puiu Vadana, Vasile Doru Ulian, etc. Participam la toate vernisajele și taberele lor de creație de la Tarcău. Eram fascinată de tot ceea ce acești minunați artiști produceau. Piatra Neamț se mândrește de asemenea cu artista Iulia Hălăușescu - „Doamna acuarelei românești” - care, cu o deosebită măiestrie și din unghiuri diferite, reușește să echilibreze și să armonizeze întâlnirile ei cu natura pe care o reprezintă în suavele culori ale acuarelei. Toate acestea m-au influențat și direcționat spre mănuierea culorilor, armonizarea lor în lucrările mele.

VPL: Ați trăit într-o minunată parte a României. Nu v-a durut despărțirea de țară?

RV: Am plecat din România în noiembrie 2000. După o vizită de 3 săptămâni la Los Angeles, San Francisco, Las Vegas și New York, am poposit la Montreal, unde mă aștepta o prietenă foarte dragă, care m-a încurajat să plec din România. Când în final m-am hotărât și am ajuns la Montreal, draga și minunata mea prietenă a murit a doua zi de la sosirea mea. Era căsătorită cu un italian și locuia în Beconsfield. Nici până astăzi gândurile nu-mi dau pace și nu pot să-mi explic acest eveniment dureros. Deci primul meu pas în Montreal nu a fost fericit, și de aceea am hotărât să mă întorc acasă. Dar gândind că fiica mea locuia deja la NY, la insistențele ei am rămas.

VPL: Într-adevăr, ați primit o lovitură grea cu dispariția prietenei din Montreal. Dar, în rest, cum ați trăit schimbarea de peisaj, climă, natură, de limbă, de obiceiuri, de...tot?

RV: A urmat o perioadă dificilă de adaptare, totul era nou (îmi plăcea să spun că mă simt *picață din lună*), pretindeam că știu limba franceză, dar accentul *québécois* îmi dădea mult de furcă. Și iarna de minus 40 de grade, munții de zăpadă - care mi se păreau că nu se vor topi niciodată - m-au speriat. Venisem într-o țară unde totul era nou, luasem viața de la zero pentru a doua oară. Dar erau și lucruri minunate în Canada, oamenii, prietenii pe care i-am întâlnit, primăvara care nu ținea decât două zile și intram direct în vară și toate oportunitățile care mi s-au oferit m-au ajutat să mă adaptez. Sigur că am dus dorul României, dar acest dor și nostalgiile mele s-au atenuat ușor - ușor și mi-am reluat o viață normală.

VPL: Curând după venirea la Montreal ați plecat la Vancouver. Altă schimbare. Cum ați reușit să vă readaptați atât de repede ca să puteți continua, cu perseverență, visul din copilărie de a produce artă?

RV: Viața m-a împins din nou în altă direcție. Am plecat de la Montreal, unde reușisem deja o relativă adaptare, doar cu două valize, pânzele și culorile mele, la Vancouver. Acest oraș pe malul Pacificului, unde fiul meu hotărâse să se stabilească, m-a impresionat →

VERONICA PAVEL LERNER

fantastic. Armonia naturii, oceanul și muntele, scenariul acela unic, magnific, m-a impresionat și am fost bucuroasă că am luat asemenea decizie.

Aici mi-am completat cunoștințele în tehnicile artei, am învățat un gen de *olărit*, am făcut primele mele vitralii.

Aici mi-am folosit și dedicat timpul învățând, privind și creând și tot aici, ca o eliberare de marasmul trecutului, am scris prima carte „*Innocently married*”, publicată în 2009. Vancouverul și-a pus definitiv amprenta pe mine ca artist.

VPL: *Da, aveți și talente literare, sunteți în redacția recent înființatei reviste a Cenacului Eminescu din Montreal, „Repere literare”. Dar să vorbim despre pictura dv.: ce subiecte vă inspiră și cum lucrați tablourile, din memorie sau cu peisajul în față?*

RV: Natura cu tot ce ne înconjoară oferă nenumărate subiecte de creație pentru un artist. Imaginația de asemenea. De pildă, în picturile abstracte apelez la imaginație și apoi pânza, culorile, starea mea de spirit îmi sugerează parte din subiect.

VPL: *Și cum alegeți materialul potrivit - aquarela sau acrilic? În funcție de peisaj, de culorile lui, sau pur și simplu din instinct?*

RV: Aleg culorile în funcție de inspirație și de ceea ce doresc să reprezint: iluzia distanței, umbra și lumina, efectele de *contre-jour*. Uneori aplic cu generozitate o anumită culoare în scopul realizării unei atmosfere specifice, dar am grijă și de unitatea culorilor.

Toate acestea le pot atinge lucrând cu vopsele în ulei sau acrilic. După mine, acuarela e mai pretențioasă în suavitate, delicatețe și în acest caz subiectul ales trebuie să fie pe măsură. Iubesc lucrul în toate aceste tehnici atunci când muza mă inspiră.

VPL: *Ce material preferați? Unii pictori preferă acrilicul pentru că se usucă mai repede.*

RV: Îmi place să lucrez și în ulei și în acrilic. Uleiul are o textură specială, impresionantă, dar pentru că are inconvenientul de a se usca mai greu și pentru că se folosesc și anumite substanțe toxice în lucru, am găsit un secret: combin acrilicul cu silikon și aspectul devine aproape confundabil cu pictura în ulei. Metoda aceasta e mai eficientă în ce

mă privește, mai puțin toxică și mai rapidă la uscare.

VPL: *Sunteți întotdeauna inspirată? Nu vi se întâmplă uneori ca rezultatul să nu vă satisfacă? Și atunci reluați de la zero, sau modificați?*

RV: Am momente de pauză în pictură, nu prea lungi. Am nevoie de aceste pauze, dar când lucrez, stau la șevalet și 12 ore fără să simt cum trece timpul. Mi se întâmplă de multe ori să o iau de la capăt când rezultatul a ceea ce am creat nu mă satisface.

VPL: *Mi-ați spus că lucrați în prezent la o comandă de vitraliu E o tehnică grea?*

RV: Da, acum lucrez la un vitraliu care îmi ocupă zile întregi. Revin, recolorez, verific, e o lucrare delicată și foarte pretențioasă. Dar gândul la perspectiva rezultatului final îmi dă un sentiment de împlinire.

VPL: *Sunt sigură că cititorii noștri ar aprecia dacă ne-ați putea da câteva amănunte ale tehnicii de realizare a unui vitraliu.*

RV: La vitraliu folosesc decupaje după ce mi-am creat desenul, contururi și culori fuzionate, e o tehnică mai specială. Uneori prefer pictura pe sticlă, căreia pot să-i creez imagine de vitraliu.

VPL: *E foarte interesant pentru noi, care nu cunoaștem tehnicile picturii, să le aflăm. Și acum a venit timpul să ne dezvăluiți câte ceva din amănuntele participării la galeriile din Montreal. Cum ați ajuns la ele și cum se organizează, în general, expozițiile?*

RV: La Montreal, am început prin participarea la expozițiile organizate de galeriile de artă locale și continui acest obicei. Selecționez participările și, de regulă, sunt expoziții de grup. Am avut în ultimii ani la Montreal și în împrejurimi 6 expoziții personale (de regulă organizez una pe an), la care se adaugă cele de grup. Sunt recunoscătoare comunităților românești și de alte naționalități care au fost prezente la toate aceste evenimente.

Evident, înaintea expozițiilor se face examinarea lucrărilor fiecărui artist de către un juriu. Sunt membră a Galeriei *Lenoir* din Montreal, dar am expus de două ori și la Galeria *Ambigu*, unde lucrările mele au avut succes (s-au vândut 4 lucrări din 6 expuse). Este foarte importantă conexiunea, atitudinea și activitatea

galeristului pentru prezentarea și - eventual - recomandarea picturilor. Galeria *Ambigu* mi-a demonstrat un profesionalism și un interes demne de apreciat. Intenționez să devin membră și a acestei galerii, care m-a impresionat în mod special.

Sigur că intențiile mele sunt să trec dincolo de granițele Quebecului și să expun și în alte localități din Canada: Toronto, Calgary, Vancouver. Sunt proiecte de viitor pe care cu siguranță le voi împlini. Îmi permit să visez și la o expoziție acasă în România la Piatra Neamț, pe care poate o voi realiza.

VPL: *Aceste expoziții pleacă în întregime în străinătate la diverse concursuri? Și cum se face transportul tablourilor, cine îl plătește?*

RV: Fiind membră a CAPSQ (Cercul de Artiști și Sculptori din Qc) organizație care are o activitate remarcabilă de aproape 37 de ani, cu un colectiv de conducere a cărei președintă fondatoare (1984) este *Mme Mireille Forget (Commissaire des salons nationaux et internationaux Canadienes dans plusieurs pays – presidente de jury)*, *Chevalier D'Essars France*, *Chevalier Internationale il Convivio Italy*, medaliată a Adunării Naționale a Republicii Franceze. Această neobosită iubitoare a promovării artei la nivel național și internațional ne invită aproape în fiecare an la câte un concurs internațional cu un număr mare de artiști participanți. Președinta se ocupă de toată organizarea acestor evenimente: juriu, selecție, transport, vernisaj cu un aport minim financiar din partea noastră.

Am avut șansa să obțin câteva medalii (bronz și aur în Franța, Polonia și Canada) la aceste concursuri, care mi-au consolidat devenirea mea ca artist plastic. Sigur că aspirația pentru viitorul care mai rămâne din drumul și existența mea, va rămâne negreșit către perfecțiune, performanța la care orice artist visează.

VPL: *Stimată doamnă, vă mulțumesc pentru bunăvoința de a-mi acorda acest interviu, ca și pentru instructivele răspunsuri pe care ni le-ați oferit. Vă urez, din partea revistei, a cititorilor și a mea personală, mult succes în viitor.*

August 2021

SPAȚIUL ÎN ROMANUL LUI AUGUSTIN BUZURA

2. Fețele tăcerii. În al doilea roman al său, Augustin Buzura dă portanță la ceea ce „a întemeiat” (Mircea Iorgulescu) în *Absenții*, primul său roman.

Tema romanului e programatic enunțată și anunțată (Mioara Apolzan) prin debutul *in media res*: „Să-i spun adevărul. Nici mai mult, nici mai puțin”.

Titlul, ori cât de paradoxal ar părea, poate fi considerat o metaforă spațială. *Fețele* sunt laturile/ suprafețele unui obiect, obiectul nefiind decât o materializare/ concretizare a abstractului *spațiu*. Fețele obiectului sunt văzute succesiv din diferite unghiuri ale privirii. Cuvântul *tăcerii* (la genitiv, deci, posesie) trimite spre o caracteristică a obiectului-spațiu. Trama romanului ne spune că e vorba de un spațiu interior: spațiul conștiinței și al psihicului.

Marele spațiu, care este romanul, e construit din trei subspații, „romane”: cel al ziaristului Dan Toma, cel al activistului comunist Gheorghe Radu și cel al Măgurenilor, familie de țărani. Legătura și unitatea celor trei „romane” sunt asigurate de diferitele spații fizice, concrete, metamorfozate de scriitor în simbolri și metafore ale spațiului interior al conștiinței care caută să-și explice și justifice moral și psihologic faptele.

Romanul începe cu o secvență de interior, din menajul lui Toma și Melania, iubita sa. Între cei doi are loc o discuție tensionată, pornită de la ceea ce șeful de la ziarul „*Drapelul roșu*” i-a cerut subalternului Toma. Discuția este uvertura romanului, care prefigurează universul conștiinței morale a personajelor. Din cele câteva observații asupra interiorul camerei, făcute prin ochii lui Toma, se impune cea referitoare la *masa de lucru* a ziaristului, pe care „hârtiile albe, frumos aranjate, stau de multă vreme neatinsă”. Discuția celor doi dezvăluie o realitate urâtă, agresivă care le tulbură gândurile, sentimentele și starea psihică. Acea realitate e sugerată de imaginea mesei de lucru a lui Toma și de ceea ce vad afară prin gemul camerei.

Să trecem, mai întâi, în revistă câteva spații cu obiectele lor, care prin recurență devin simboluri: **petec de teren** („*pământ care să nu alunece sub tălpi*”); **pragul** (surprins, de sosirea intempestivă a lui Radu, viitorul socru, Toma rămăsese „multă vreme în prag, incapabil” să facă un gest); **drumul** („*Drumul spre casă, imaginabil de lung*”); **casa** („*cât ești tânăr, ai impresia că vei urca direct în vârful casei, că e ușor, dar dacă nu aduni spinare peste spinare, nu ajungi mai sus de parter*”—vorbele sunt adresate lui Toma de unchiul său, medic); **ringul** („*Într-o duminică am fost strănși în curtea cazarmei, unde pe un ring improvizat, boxau câțiva din alte batalioane*”); **muntele** și **pădurea**: spații ale salvării pentru cei duși la război; spațiu **liber** în care acționează partizanii; pentru activistul comunist Radu, muntele și pădurea sunt „*prăpăstioși și ostili*”; casa în care supraviețuiesc „doamna Sociu” și fiica ei, „tanti Lidia”, reprezentante ale „fostului regim exploator”, este o **criptă**; **tribuna**, frumos pavoazăată --- simbolul puterii comuniste care își proclamă victoriile și debitează minciuni despre noua societate în curs de făurire — cu ocazia unor asemenea festivități, zidurile și gardurile erau împodobite cu lozinci belicoase ale „puterii populare” împotriva dușmanului de clasă: „*Moarte dușmanilor poporului*”; „*Rușine chiaburilor sabotori*”; „*dușmanul de clasă nu doarme, vecheați*”; **cartea** e un spațiu al memoriei, întrupare al spiritului, într-un cuvânt: trezorerie și un acuzator la tribunalul istoriei. Totdeauna regimurile totalitare, de orice natură, au considerat cartea un mare dușman,

prin urmare au distrus-o fizic și moral, a fost arsă de comuniști. La un astfel de incendiu a fost martor în anii copilăriei Dan Toma/Augustin Buzura, chiar în curtea casei părinților. Scena pune în lumină incultura și criminalitatea conducătorilor comuniști: „<Am venit după cărți tovarășe Toma>. Spuse unul [...]. În curte [...] doi descreierați se pregătiseră să toarne peste ele petrol. Era o agitație [...] în jurul lor, râsete și glume se încrucișau, ei se bucurau [...]. Când fusese aruncat chibritul, izbucniră în aplauze. Aveam impresia că asist la o ceremonie tribală, [...] un fel de sacrificiu adus zeului tutelar [...]. <Ne pare rău [...]. Cărțile erau dușmănoase, reacționare, ale unor oameni condamnați de istorie. Noi vrem oameni sănătoși [...]>”.

Cu cartea a trăit Carol Măgurean în izolarea din pivnița casei părintești, unde a fost „zidit” de tatăl său pentru al apăra de activistul Radu. Lectura și meditația i-au dat puterea să supra-viețuiască împotriva urii comuniste.

Hipersensibilitatea și tensiunile, neliniștile interioare, metamorfozează orice decor într-un spațiu fantastic, de coșmar, poartă spre straturile abisale ale psihicului. Scriitorul e un scafandru al abisului psihicului. Buzura, medic specialist în psihiatrie, e un maestru în descrierea spațiului fantastic al halucinației. Iată consecința discuției tensionate dintre Toma și iubita sa, Melania, de la începutul romanului. Descrierea e amplă, textul nu poate fi citat decât integral:

„Tăceam, o ascultam și împins, tocmai de plânsul ei, ploajm într-o lume fără contururi, până când, pe neobservate, toate din jurul meu era nisip, aspru, roșcat, dune imense, triste, de pe care alunecam, și picioarele goale, încinse de căldură, sângerau mușcate de rădăcinile aspre, adânci, nevăzute. Melania era alături, rochia i se sfâșiasse, și zdrențele nu puteau să-i acopere pulpele învinețite, pline de zgârieturi și acoperite de roiuri mari de muște. Mergea numai înainte obsedată de orizont, undeva dunele circulare, tulburate de vânt, trebuiau să se sfârșească, și ochii ei larg deschiși, pierduți deasupra nisipului, o făceau să pară nebună, alergând după o halucinație plăcută, senină. Nu spunea nimic, mergea trăgându-mă înainte peste acele relieuri în neîntreruptă schimbare →

IONEL POPA

și, totuși, extrem de cunoscute. Eram sigur că le mai văzusem, de zeci de ori începusem această călătorie sterilă și de fiecare dată ea fusese întreruptă ori uitată în subconștient. Mă pomenisem în deșert, uneori singur, alunecasem, sângeram, zile întregi îmi persistase în nări mirosul acru de nisip încins, văzusem străfulgerări de o secundă păienjeni mari, cenușii, adâncindu-se speriați în nisip, fluturi diformi, cu ochii roșii, incandescenti, purtați de vânt cu o viteză fantastică, îmi simțeam gâtul ars, pielea năclăită de sudoare, dar drumul se întrerupea -- ca un blestem -- zile întregi senzațiile intacte și o neliniște aparte, nedefinită. Ce înseamnă toate astea? De unde o asemenea obsesie vie, persistentă? Fusesem totdeauna singur, ultima dată, îmi amintesc cu precizie, cineva voise să mă întoarcă înapoi. Era o arătare stranie: un om uriaș, zdrențuros; avea mâinile incredibil de lungi și un deget arătător, negru noduros, iar zdrențele, uluitor e albe, păreau să emită o lumină calmă, fosforescentă: <Nu pe aici, îmi spuse. Nu pe aici. Și nici pe aici>. Mă opriră ochii lui batjocoritori, și degetul; cu fiecare cuvânt nisipul se agita, dunele se strângeau în jurul meu, făceau un cer îngust, imposibil de escaladat. Când înțelesesem că n-am nici o scăpare, am strigat, și în clipa aceea cenușiul iritant, lumina roșiatică a cerului, albul nesigur al zdrențelor se dizolvaseră în întuneric, iar violentul sentiment de pustiu se metamorfozase în bucuria irezistibilă de a respira intens, puternic. [Întrerupem citatul pentru a atrage atenția asupra *demiurgului rău*, a cărui voce va reveni. Oare cine este acesta ?]. Acum era și Melania, iar nu departe, în spatele ei, mă țâram exasperat de obosit. Ajunși pe o dună, m-am pomenit trăgând-o înapoi. Încercasem s-o conving. Nu departe, în spate, se vedeau acoperișurile unor case roșii, mărunte, o aglomerație incredibilă de acoperișuri suprapuse, dar vorbele nu ajungeau până la ea, erau luate de vârtejurile fierbinți de vânt care-mi umplu ochii și gura de nisip, și în lupta surdă, inegală, ne-au pomenit față în față adânciți până la genunchi în solul nesigur, mișcător. <<Uite, poate acolo ar fi trebuit să mergem>>, i-am arătat așezarea aceea bizară, însă Melania, cuprinsă de o bucurie subită, încerca să se miște, dar nu spre ea, de acolo parcă

fugisem, privea înainte mărunta pată de cer, halucinația ei o atrăgea irezistibil, dar eu nu știam de ce totuși fug, și o lăsa de mână fără să-mi dau seama, convins că trebuie să aflu ce s-a întâmplat, pentru ce am fost alungați de acolo. Exasperat de încăpățânarea Melaniei, am vrut să pornesc; <<Doamne, i-am strigat, de acum cine te va orienta în putiu?>> însă ea nu mi-a răspuns, mergea neabătută, cu pași mărunți, obosiți. Și atunci dinspre oraș, am auzit o voce clară, puternică, adresându-mi-se: <<Nu te întoarce, nu te uita înapoi. Fugi ca să scapi cu viață. Nu te opri. Nu e nimic din ceea ce nu cunoști. Fugi mai repede dacă nu vrei să pier pentru fărdelegile Sodomei>>. <<Dar eu sunt dincolo. Unde vrei să mă duc? La cine? Ce e acolo unde mă trimiți?>> i-am strigat. Și atunci același om imens, în zdrnțe, apărui din nisip și îmi arătă cu degetul o pată de cer, orizontul roșu, încins, spre care se grăbise Melania: <<Fugi acolo ca să scapi cu viață! Nu te opri și nu te uita înapoi!>> spuse el poruncitor. Auzindu-l mi-a venit să râd. <<Nu i-am răspuns. Eu sunt de acolo. Și n-am ce face singur, singur de tot, în pustiu!>>. Mi-am privit urmele deformate, imense, în care se adăposteau păienjeni și scorioni uriași, dar n-aveam încotro, eram hotărât să refac traseul. Înainte de a porni, m-am uitat după Melania, unbră albă, mărunță, lunecând peste dune; am strigat-o cu disperare, iarăși, nu s-a întors, ci doar s-o văd, ea însă nu mă auzea, înainta mereu, se

micșora, și atunci, hotărât să nu întârzi, pornii pe vechile urme, dar, tot atunci, membrele nu mă mai ascultau, simțeam cum mă lungesc și mă usuc, fibrele musculare, cuprinse de o stranie maladie, se împietreau, hainele păreau de tablă, nu mai simțeam decât că devin foarte greu, un fel de masă inertă, sufocantă --- împietrisem cu mâna întinsă înainte, cu ochii larg deschiși, căutând inutil acoperișurile bizare, roșii suprapuse -- apoi auzii destul de clar valurile de nisip izbindu-se de mine, zgomotul lor sec, scurt, iritant, Știam că sunt sare, o stană uscată, înaltă, bizară, lovită neîntrerupt de valuri fierbinți de nisip murdar smuls din dune împreună cu păienjeni, broaște și râme, declanșat de porunca acelei zdențuite halucinații: <<Nu te uita înapoi>>, transformată și ea în hohote uriașe de râs. Așteptam să vină flăcări și pucioasă. Atât. Însă întârziiau, nu veneau, nu cădeau nici flăcări, nici pucioasă... Și eu eram drept, nemișcat, uscat de tot, nemaipomenit de uscat, drept și uscat... Așteptam."

Cu *Absenții*, Augustin Buzura s-a dovedit un maestru în imaginarea unor spații de un fantastic coșmaresc. În *Fetele tăcerii* nu se dezminte. În legătură cu spațiul fantastic din paginile reproduse sunt de remarcat câteva aspecte care dau marca Buzura: descrierea amplă, în detaliu cu aglomerarea de imagini vizuale, tactile, auditive; structura sintactică complexă care urmărește să redea simultan gândurile (frânturi de monolog și de dialog), senzațiile și stările psihice; pe halucinația primă se grefează amintirea altei halucinații, venită din subconștient; aceste spații sunt saturate de simboluri; în descrierea narativizată e prezentă luciditatea percepțiilor și: a cui este *luciditatea*? A personajului captiv în halucinație ori a personajului-narator care e conștient că imaginația și hipersensibilitatea sa l-au aruncat în halucinație? cu subtilitate, scriitorul lasă suspendată dificila întrebare.

Secvența citată e o alegorie a conștiinței neliniștită, frământată a lui Dan Toma. O alegorie a unei situații existențiale. O astfel de alegorie este și aceea în care se trezește Toma când, în timp ce îl ascultă pr Radu, viitorul socru, vrut intempestiv cu un anumit scop, se întreabă: "Ce-o fi făcând Melania?" (Melania era plecată la mare).→

După discuția cu Lupan șeful de la ziarul „Drapelul roșu”, Dan Toma nu merge direc acasă, ci flanează prin oraș: „Mă plimbsem mult, fără nici un fel prin locurile cele mai nesuferite, căutasem trotuarele goale, inundate de soare, străzile întortocheate, cu asfaltul dislocat de ploii, cu casele mărunte, înghesuite, din care inundau mirosuri grele de alimente și umezeală, apoi, ostentativ fixam privirea trecătorilor, dar nu reușeam să-mi atenuiez obsesia; toate fețele mi se păreau reci, incolore și, în fiecare, descopeream ceva din fiziomomia lui Lupan.” În spatele decorului descoperim neliniștile și tensiunile psihice și de conștiință ale personajului. Astfel de descriții de spații labirintice, care au ca punct de plecare amintirile, sunt de fapt introspecții. Multe din aceste descrieri sunt realizate în stil expresionist. Ilustrativă e descrierea orașului adolescenței lui Dan Toma: Dimineața, însoțit de Radu, Toma „emoționat și nesigur” coboară din tren în gara „orașului vechi”, „devenit un fel de cartier al adevăratului oraș, un apendice bizar, cu fantomatice case de piatră, copleșite de fumul persistent al fabricilor, cu străzile înguste, desfundate, cenuși, străbătute totdeauna în grabă de oameni în salopete galbene, unsuroase, de fapt măruntele cărări printre case răscolite de tuse și vorbe scurte, seci, peste care, târziu, noaptea vântul cobora de prin văile dintre munți înghesuia un masiv nor de fum și cenușă. Numai turnul Cetății, braț ciuntit, întins cu disperare spre cer, părea singura dovadă a unei tentative de ridicare pe verticală”.

Mărturisirea lui Toma: „Orașul exista în mine (s. aut [...]) rană vie, adâncă”, e ca strigătul tragic expresionist. Și în această notă „amintirea lui Toma conține următorul detaliu: „Orașul acela era pentru mine un loc în care mi se hipertrofiau instinctele, sentimentele primare, or, de când îl părăsisem, nu făcusem altceva decât mă străduiesc să le înăbuș continui, să le neglijez. “

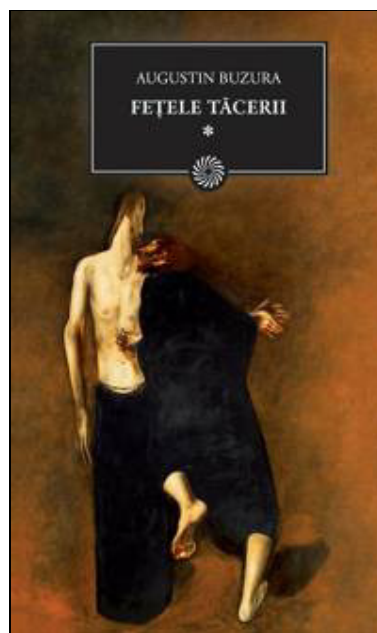
Orașul nou, comunist, nu a schimbat în bine cu nimic peisajul vechi. Monstră al falsului progres trâmbișat de comuniști este imaginea gării: „Gara ultramodernă, din beton și sticlă [...] mozaicurile, nu prea inteligent lucrate, însă uimitoare prin dimensiunile lor, balustrade elegante

suspendate, chioșcuri diverse, pestrițe, numeroase automate defecte, dar, oricum adecvate clădirii, și mai ales lumea lenevită de așteptare și de soarele torit [...]”.

Un puternic simbol în jurul căruia e construită alegoria căutărilor și dezbaterilor morale este mina. Acestui spațiu, scriitorul îi consacră pagini descriptive ample, realizate printr-o bogată paletă de procedee, de la cele lexicale și morfo-sintactice, la cele stilistice., descriția fiind dinamizată prin dialog și monolog.

Simbolul minei e prezent în text, mai întâi, ca *amintire* din vremea când Dan Toma, abia ieșit din adolescență, a lucrat în mină. Amintirea e provocată de mersul prin orașul adolescenței, altă amintirea în prezentul romanului. Mișcarea prin oraș îi provoacă aceeași senzație ca prima coborâre în mină, când “Cu fiecare pas lumina se diminuează progresiv spre negru, intrarea devenind o minusculă pată albă, vie, un fel de braț sigur, cald, ce refuză să te elibereze; mergi și simțurile se acutizează, treptat ești abandonat întunericului, nesiguranței, iar timpul, dilatat enorm, devine teroarea principală, pericolul neprecizat, și frica, egală, trainică, durează exact cât stai acolo. Doar spre sfârșit, în clipele cele mai lungi, intervine un fel de colaps afectiv, încordarea trecând definitiv în neputință și inerție”. Mai întâi, scriitorul descrie efectul psihologic pe care îl are prima coborâre în mină și numai apoi sunt menționate aspecte concrete ale interiorului minei. Mina, prin primejdiiile și amenințările pe care le încumbă (labirintul galeriilor, întunericul, șobolanii, băltoacele de apă) și munca grea configurează, la modul alegoric, lupta vieții care îl așteaptă pe tânărul Dan Toma.

O “poveste” alegorică este rătăcirea lui Dan și a cuplului Ursu-Anca, în mina părăsită. Scena e construită pe motivul spațiului – labirint. Mircea Iorgulescu consideră rătăcirea în mină o „călătorie la rădăcinile răului”. Pentru Dan, rătăcirea în mina părăsită este simbolul unui itinerar inițiativ. Secvența narativă amplă, introdusă spre finalul romanului, se impune prin două trăsături esențiale. Prima: minuțiozitatea descrierii interiorului minei (labirintul galeriilor, șobolanii, bălțile, obscuritatea), însoțită de

notarea reacțiilor celor trei rătăciți: Dan, Ursu, Anca. După orbecăirea lungă și dramatică, Dan descoperă ieșirea. Găsirea „miraculoasă” a ieșirii nu e forțată și nici prea scurtă narativ și psihologic, după cum afirmă Mircea Iorgulescu. Prin urmare nu diminuează tensiunea experienței. A doua caracteristică: evocarea de către Dan, în timpul rătăcirii, a unor voci ale oamenilor cu care intrase în dialog, în anumite momente ale existenței sale.

În închisoare, foștii condamnați politic de regimul comunist, purtau discuții – adevărate prelegeri – pe diferite teme de cultură (filosofie, religie, literatură), ridicând astfel între ei și teroarea comunită un adevărat zid de apărare. Situația lui Garol Măgurean, *închis* în pivnița casei părintești pentru a fi apărat de agresiunea comunistă întruchipată de activistul Radu, e asemănătoare cu cea a deținuților politici. Bătrânul Măgurean are de ales între două rele: claustrarea fiului în pivniță în speranța de a-i proteja viața, și de confruntarea directă cu puterea comunistă, ceea ce ar fi însemnat sinucidere curată, așa cum a fost soarta celorlalți doi fii, Iuliu și Ilie. Din perspectiva tatălui, și până la urmă și a fiului, claustrarea înseamnă *boicot* împotriva istoriei care și-a ieșit din tălăni. Zidit în pivniță, Carol are parte de “o vață netrăită și o moarte nemurită” (Mioara Apolzan). Perioada petrecută în acest spațiu închis, doar cu el însuși, în afara/deasupra timpului →

și spațiului de afară, este pentru Carol prilej pentru o necrutătoare autoanaliză și pentru o adâncă meditații filosofico-morale asupra sensului lumii și existenței: “Acolo, jos, în pivniță, mă spiritualizam cu fiecare zi ce trecea”, se mărturisește Carol lui Toma.

Celula, în care e închis Carol, nu are nimic din subterana demonică dostoevskiană, a chinurilor religioase și nici din absurdul kafkian. În *Fețele tăcerii*, spațiul subteran este un spațiu laic al reflecțiilor filosofico-morale de ordin existențialist.

În *Fețele tăcerii* există un spațiu real determinat istoric și social: *casa* (apartamentul *stas* al lui Toma; *vila* lui Ursu; casa Măgurenilor; casa lui Radu) și satul Arin, și spațiul din monologul lui Toma (orașul, mina).

Casa, ca spațiu simbol, e prezentă în ambele planuri narative. Existența și semnificațiile personajelor nu pot fi înțelese în profunzimea lor în afara acestui spațiu simbol, care este casa.

În mod semnificativ, viața muncitorului, apoi a activistului Radu se desfășoară între două momente temporale marcate de simbolul casei. Înainte de a fi dus în război, muncitorul Radu vrea să-și construiască o casă. După război, după ani de „muncă” și „luptă” activistul Radu își construiește o casă care va pieri mistuită de flăcări. Distanța dintre casa *visată* de muncitorul Radu și casa *construită* de politrucul Radu dă seama de deturnarea dorințelor și a conștiințelor de către ideologia și politica comunistă. Obsesia lui Radu pentru casă e expresia nevoii sale de „fixare identitară” (Bianca Burța-Cernat). Construindu-și casa în satul Arini, colectivizat de el, speră să-și anuleze statutul de străin și să fie acceptat de “satul nou”. Speranța îi e spulberată. La inaugurarea, în stil comunist, toți cei considerați *tovarăși* își declină participarea. În loc să fie sărbătorită, casa e distrusă de foc. (Auto)incendierea casei poate fi înțeleasă ca un gest simbolic, în care intră o fărâmă de conștiință, dar și de inconștient din partea personajului: casa fiind rodul muncii sale de activist, dându-i foc, Radu crede că își șterge trecutul, că își neagă faptele prin care a distrus tradiția, o așezare străveche bine rânduită, faptele prin care a ucis oameni. Însă, nici în final,

Radu nu se dezice de activistul care a fost: vrea să se răzbune pe Carol Măgurean, dându-l în judecată, învinuindu-l de incendierea casei. (Auto)incendierea casei e un gest de ștergere a memoriei; *satul nou* creat de comuniști trebuie să fie un spațiu fără memoria istoriei. Noul Arini nu mai are *case*, nu mai are un *castel*, are în schimb *sfatul popular, colectiva*, un *cămin cultural*. Prin toate aceste “case noi”, oamenii mai bătrâni ori mai tineri, în primul rând aceștia, sunt programați la amnezie.

Adevărata vocație a ctitoriei o au Măgurenii. Bătrânul Măgurea toată viața a avut obsesia *casei*, adică refacerea prestigiului satului, refacerea avutului risipit de tată său. Tatăl lui Carol are conștiința permanente și a ctitoriei, a ceea ce lași generațiilor viitoare. El clădește școala și biserica satului. În discuțiile cu musafirul său, Dan Toma, printre altele, Carol, ultimul Măgurean, expune istoria satului și a neamului Măgurean: „Familia noastră a întemeiat, se zice, satul. Pe vremea tătarilor, un Măgureanu s-a refugiat cu oile aici, a desfrișat pădurea de pe o coastă a măgurii, și-a făcut o biserică din nuiele pe care o purta cu el în toate peregrinările. Prin 1375 tot un Măgurean a clădit biserica cea veche de lemn, care s-a răsturnat zilele trecute [...] Către 1800 un alt Măgurean, popă de astă dată, a făcut prima răscoală aici și a cumpărat de la principele Transilvaniei dreptul de a deschide târg în fiecare miercuri. Acestui popă i se datorește castelul de pe deal [...] și prima istorie a satului. Bunicul meu a făcut morile în sat și a concesionat unei companii engleze care a construit o linie ferată îngustă ce făcea legătura cu o mină de aur în care-și investise și el ceva bani. Până la urmă a dat faliment [...] spre bătrânețe n-a mai rămas cu nimic. Tatăl meu a fost obligat să o ia de la zero. Simțindu-se răspunzător de sat, de dinastie, a luat drumul minei, unde a muncit cumplit pentru a reface averea și firma [...]. Prestigiul strămoșilor îl amețea [...]. Tata, singurul Măgurean, se simțea răspunzător cu refacerea prestigiului, cu păstrarea tradiției”.

Interiorul casei este oglinda celor care o locuiesc. Iată *casa țărănească* a Măgurenilor, văzută de Dan Toma: “[...] două cămăruțe mici, curate, mobilate modest, țărănește [...]

mobilierul vechi [...], numeroasele icoane vechi [...] paturile acoperite cu pături imense de lână, masa curată, păzită de o cruce de aluminiu [...] camera lui [Carol] mă cucerise. În mijloc, masa lungă, greoaie, pentru opt persoane, era plină cu cărți și farfuri cu mere. Cărțile vechi, galbene, deschise, zăceau peste niște reviste și ele ancestrale. [...] Alături, cu rafturi din scândură groasă de stejar, o bibliotecă [...], iar pe peretele din dreapta, iarăși icoane [...] portretele unor domnitori. În fața sub candelă [...] două fotografii [...] în rame negre [...]. Carol ședea pe o ladă acoperită cu blănuri de oaie [...] <Ăștia sunt frații lui? M-am întrebat. Adică, Radu ... pe ăștia ...> [...]. <Sunt frații mei, Ilie și Iuliu, spuse cu glas scăzut Carol. Azi ar fi avut în jur de 45 de ani> [...]. <N-am cine știe ce cărți, mai nimic [...]. O parte mi-au fost arse demult [...] toate au stat în beci, cu mine, de aici patina ... Igrasia ne-a uniformizat; și cărțile au primit culoarea mea> [...] <eu am făcut cultură [...] dintr-o necesitate interioară. Ea m-a ținut în viață>.”

La oraș, locul *casei* e luat de *apartamen*, locuința *stas*, locatarii ei devenind simple marionete. Când mai apare vreo *casă nouă*, ea este a *oamenilor noi*. Exemplu elocvent este *vila* lui Ursu, fostul coleg de liceu al lui Dan. Ursu, procuror, și iubita sa Anca, profesoară de engleză, într-un oraș de provincie, sunt “adaptați și adaptabili” (Mircea Iorgulescu). Cu cinism, Ursu îi spune fostului coleg de școală: “Eu, vezi, am înghebat deocamdată hardughia asta, nu e colosală, dar merge. În rest, mi-am părăsit meseria, adică am fost promovat! Am unele răspunderi, e mult mai greu la județ, dar cred că mi se potrivește”. Iată interiorul salonului văzut de Dan, musafirul cuplului: “Priveam distrat salonul în care ne aflam – și unde mă simțeam ca un obiect exotic – enorm, cu multe fotolii negre, din piele, așezate în fața mobilierului stil bine conservat, însă risipit printre cele mai noi și mai eterogene obiecte. Pe pereți, naturi moarte, imense, naturaliste, poze de familie, diplome în rame mari aurite. Pe bufet sufocate de vase și servicii de cristal, numeroase sticle de *whisky*, goale, așezate pe cărți și broșuri, lăsau impresia unui om dr. lume, nu atât profilat pe lux, după cum →

l-ar putea arăta mobilierul. Jos, sub masă în jurul căreia ne găseam un imens covor persan cu inițialele lui, comandă specială probabil, acoperea un parchet bine lustruit, nou și el. Sobrietatea, ținuta de gală a obiectelor, distincția lor minunată, dar, în orice caz, curioasă a femeii care așezată în fața mea pe fotoliu îmi urmărea cu discreție fiecare gest [...]” Detaliile descrierii, parcă aruncate la întâmplare, devoalează caracterul personajelor și că *vilișoara* cu *n* camere este un bazar. Anca, “un exemplar minunat”, cu cinism caracterizează locuința și pe stăpân: “[...] această casă de mic-burghez, răsă Anca, în prezența unui chiabur sadea, a unui individ fără tradiții culturale, fără spirit, pus pe acumulare”, iar bărbatului-amant îi spune franc: “Când se va găsi un alt candidat [...] cu limbă mai lungă decât a ta, vei depune steagul. Vei dăinui totuși, destul de mult, cred, pentru că ți-e frică de risc și, în plus, n-ai nici un principiu personal, pustietate totală”.

Sindrofia, prilejuită de revederea cu colegul, patronată de Ursu secundat de Anca, se termină într-un spectacol grotesc de “comuna primitivă”, salonul devine grota din “epoca de piatră”; spectacol se lipește de vilișoara lui Ursu ca un timbru: „Anca: Stai frate, iar ai trecut la altă epocă, prea-i evoluată [...]. Înăpoi, la Comună... [...]. Eu : Și cum se vorbea în Comuna primitivă? Anca se trânti în patru labe: Uite-așa: Ham-ham-ham! [...] ne-am pomenit toți în patru labe, ne fugăream prin casă, urlam, ne mușcam, până când n-am mai putut de oboeală [...] Anca a adus un lighean, a vărsat în el conținutul sticlelor și, toți trei, cu o furie dementă, am început să bem de acolo acel amestec stupid [...] să mormăim și să ne facem loc cu capetele”.

Nu numai în subtext, dar și la veder, există în roman o opoziție de ordin politic și moral între sat și oraș. Satul vechi – cum este Arini – e o comunitate străveche, fondatoare de identitate și civilizație, cu legi morale temeinice. O opoziție puternică există între satul vechi Arini și satul nou Arini al oamenilor de tipul activistului Radu.

Satul nou și orașul nou sunt spațiu-mediul în care unitatea familială cu legile ei au diluat,

conștiințele și psihologiile, acestea au devenit fragilele maleabile, ușor de manipulat și de supus amneziei.

Spuneam că începutul romanului e de tipul lui *in media res*. Similar este și finalul.

Dan Toma, Carol Măgurean și Gheorghe Radu, se găsesc pentru prima oară împreună în autobuzul [sinecdocă a istoriei?] care îi duce la oraș.

Dan Toma se reîntoarce acasă după ce și-a îndeplinit misiune --- aflarea adevărului; Carol merge la un control medical, în funcție de care își va orândui viața viitoare; Radu se reîntoarce la oraș, la familia atâta vreme neglijată.

Imaginea cu Radu și Carol așezați alături este simbolică. Cei doi dușmani – conștiințe opuse – sunt legați unul de celălalt de cătușele istoriei.

Privindu-i și având în spate iscodirile sale, Toma realizează că nu există o dreptate a fiecăruia, ci numai un adevăr și o istorie. Cei doi *încătușați* formează o unitate a cotrariilor istoriei.

Ajungând la această cunoaștere, Dan oprește autobuzul și coboară în plin câmp: “Încet, calm, la semnalul meu, mașina a plecat mai departe, zdrăgănind pe drumul vechi, desfundat [imagine simbolică!]. Am rămas cu spatele spre ea, singur, drept, la cruce de drum. Mi-am propus să nu mă uit înapoi. Stăteam nemișcat, asemeni unei statui compacte, dure, de sare [...] mă întrebam insistent, ultimativ : <Unde ai fost până acum? Ce-ai adunat? Nu ți-a ajuns încă? Atâta durere, atâta ură și atâtea lacrimi... dacă totuși am învățat ceva din ele... Dar cine poate garanta?>”.

În spatele celui care își pune aceste întrebări se află adevăratul interlocutor. Această imagine simbolică --- omul singur în câmp, este amplificată prin notarea câtorva detalii. Pasajul ultim, greu, poate fi considerat inutil: “mari valuri de tăcere colindau peste câmpurile goale, calme; parcă-mi aparținuse toate [...] și pentru ceea ce mă aștepta mai aveam la dispoziție gândurile întregi – necomunicate încă sau ciuntite de frica lașă, animalică, de politețe și așteptare – mai aveam voința întreagă, nealterată [...]. Începeam drumul împotriva fricii, a lașității și amânării. Am încercat să spun ce cred

și ce simt nu e prea puțin... Înainte de a face primul pas, am ridicat încet, sigur, cu toată convingerea, mâna sus. Era o liniște perfectă, albă; [...] drumul galben și holdele verzi, sănătoase, cățarate pe dealul abrupt, respirau împăcate, împreună cu mine, sub lumina roșie, oscilantă, a apusului”. Este unul din puținele tablouri de natură din romanele lui Augustin Buzura.

Ținând seama de caracterul profund etic al operei scriitorului, suprasolicitarea ideilor, în cazul de față, cred că nu e inutilă, deoarece prin ea se subliniază mesajul politic-moral al imaginii care îi prezintă pe *încătușații* istoriei, Carol și Radu, și în același timp aduce un plus în decodarea titlului.

Mircea Iorgulescu definește mrtaforic spațiul romanului: “piramidă răsturnată și cufundată cu baza la suprafață înșelător plată[...] mascând abil intrarea – capcană în labirintul galeriilor ce duc până la vârful aflat în adâncurile conștiinței frământată de întrebări de genul lui <<a fi sau a nu fi>.”.

Diferitele spații prezente în roman fac parte din armătura acestuia, mina și casa fiind principalele componente ale armăturii. Spațiile în care sunt plasate personajele sunt, funcțional, similare canapelei freudiene.

Fetele tăcerii, poate cel mai filosofic roman al Buzura, e o lungă și adâncă meditație moral-existențialistă. Augustin Buzura este Camus al nostru.

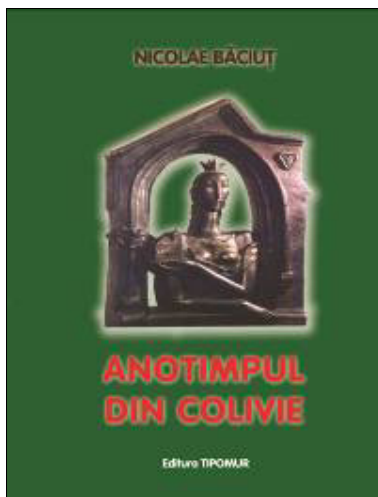
Mediaș, 4.08.2021

HIEROFANIA ZBORULUI

Metaficțiune și limbaj, la Nicolae Băciuț

Dacă vorbim de *materia sensibilă* a rolului hierofaniei, a motivului *pasăre-zbor*, în poetica lui Nicolae Băciuț, acest raport implică verbalizarea mitologicului (*Poemul Phoenix*), unde gândirea mitică și armonia muzicală a versului definesc principiile limbajului poetic, împlinind funcția semantică a cuvântului în imaginea *metaforei deschise* („După moarte,/ poemelor mele/ le cresc unghii și păr,/ poemele scriu/ singure/ alte poeme/ căroră le cresc pene și fulgi/ și-nvață singure să zboare// Poemele mele./ sălbate poeme/ în care învățăm și eu,/ să zbor/ ca un străin/ ce-și caută o țară/ unde să-i crească/ păr și unghii,/ în viață ca și-n moarte,/ în moarte ca și-n viață.”- *Poemul Phoenix*). Aici, există o *altfel* de zbatere lăuntrică pe care doar poemul ca artă în sine o poate purta - în viață ca și-n moarte. În corporalitatea cuvântului, picturalul botticellian renașcentist, timpuriu se descifrează în ciclicitatea evoluției - *moarte și renaștere* - unde *poetica spațiului, a aerului și a apei* întregeste viziunea livrescă. Și, atunci, condiția poeticului, circumscrisă, oarecum, poeziei orifice, demonstrează un imaginar consubstanțial vizionarismului, precum la Nicolae Băciuț, prin *revoluționarea funcționalității limbajului poetic*. [J. Kristeva:1985] Mai mult, imaginarul poetic constituie cadrul de integrare și specificare jertfitoare („Acum,/ că m-am întors/ din moarte,/ ca dintr-un somn/ îndepărtat,/ că-aproapele-i/ încă departe,/ că în cuvinte/ se-aud șoapte/ nu pot să cred/ decât/ că Marea Trecere/ e prima/ dintre arte.” - *Prima artă*).

Hierofania „zborului” are o anume idealitate care se desprinde din tocmai acest „joc” și rămâne, oarecum, dependent de creatorul cuvântului și hermeneutica discursului. Poeții echinoxisti, de manieră neomodernistă, în descendență stănesciană, într-un exercițiu liric de excepție, ne aduc în proximitatea „zborului” ca modalitate ascensională a devenirii ființei noastre de a se „auto-expune” și a se „auto-prezenta”, de a transcende „într-un dincolo de vedere” inevitabil. Nu se exclude poezia picturalului, expresionistă care dă posibilitate de manifestare a sensibilului poematice, din perspectiva dimensionării reflecției

asupra simbolisticii *pasării*. În orizontul poeziei opere de artă, esența „jocului” liric înseamnă mecanismul de „du-te vino”, urmărit de „jocul” în sine. Există în motivul *pasării*, o efemeritate, o asimilare a unui real care poate absolutiza forțe nebănuite, până la urmă, o natură relativă, dar posibilă. Prin hierofania *zborului*, Nicolae Băciuț, alături de Ana Blandiana, Adrian Popescu, Nichita Stănescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Mihai Eminescu, I. Horea, M. Isanos, Ion Pillat, A. E. Baconsky, Emil Botta întregeste cercul poeziei pentru care metafora *aerului, apei și focului* deschide perspective spre înțelegerea monadelor *sacralului*, care stabilesc raportul de comunicare cu *Ființa Lumii*. Nicolae Băciuț este descendent al lirismului stănescian și a lui Cezar Baltag. De subliniat că mai toți echinoxisti au în comun cunoașterea „crizei” existențiale care dincolo de *real* și *ireal* aduce în metapoezie frumuseți nebănuite din *cunoașterea transcendentală*.

Motivul *zborului* trebuie luat de cele mai multe ori ca o experiență a priori, legată de orizontul *mysterium* în care se manifestă. O percepție febrilă a realului în imaterialitatea *durerii*, în ideea abstractă a hierofaniei cuvântului, exprimând adevăruri ale lumii materiale, care se concretizează în orizontul fără margini al *zborului* către *acel ceva* care trebuie să moară pentru a se *înălța*. Poetul Nicolae Băciuț construiește Poetica *zborului* pe o axă ascensională a idealului livresc și, atunci, în *schema înălțării și căderii* excelează simbolurile care se pot deschide în *metafore axiomatice*, astfel încât grațiozitatea imaginii deschide câmpul semantic al acestui „motiv” care angajează întregul *psihism*, cum spune Bachelard. Pe alocuri, influențe

din criptografia lui Poe ori Bachelard fac parte dintr-un tablou pictural al virtualității și ascensiunii *idee-simbol*, ca frumusețe estetizantă a tensiunii lăuntricului. De cele mai multe ori, *a zbura* se echivalează cu *a visa*, altfel spus, între cele două „verbe” nu există o bipartiție pe axa fundamentală a existențialului, ele se completează și se contopesc în una și aceeași glorificare a verticalității spirituale. Până la urmă, *zborul* și *visarea* sunt combustie pe care poezii, simbolizii în genere, cu influențe expresioniste, o folosesc în imaginile unui descriptivism care *mișcă* și *surprinde* în *hierofania* cuvântului. După cum, în aplicație stănesciană, *lexemele* [Stănescu: 1990] au un rol esențial în dinamica percepției poetice, privind metalimbajul și geometria spațiului, cunoașterea esteticii poeziei prin poezia *zborului* și *hermeneutica* discursului. Dacă ne gândim la o interpretare a lexemelor, în baza semioticii micro-textului poetic, relevând judecăți de valoare pertinente în legătură cu lirica exersată de Nicolae Băciuț, credem că am reuși să trasăm câteva linii directe ale poeziei *zborului*.

Într-o poetică ancorată într-un registru de spiritualitate creștină, de ce nu, ca un *modus Vivendi*, între Sine și sinele creator, în viziunea „artei” pe care o exersează, descoperim *trăiri* ale unei personalități ce amprentează un lirism aplicat. Chiar dacă sentimentul *căderii* („Unde sunt eu,/ unde ești tu,/ marginea lumii./ mereu./ e-n noi/ pasăre fără de zbor/ în elizeu./ N-am altă viață -/ când să cobor/ din dimineată-n altă dimineată.” - *Altă dimineată*) trădează, oarecum, incertitudinea în structura spiritualului („Numai palma mea/ e un câmp de semințe./ numai somnul meu/ e un rest de vis./ între revoluții și revolte/ care dispar./ parașute/ ale unei căderi din cer/ în închisoarea mea de jucărie -/ restanța unui ger/ din copilărie.” - *Copilărie de înger*), eul poetic atinge treapta de *pace* a sinelui în Sine, în poezia lui Nicolae Băciuț. La un moment dat, se observă un contrast de *stări* și *trăiri* care pot fi anihilate doar prin abstractizarea „tragismului” uman și descifrarea *tainelor ascunse*. Nicolae Băciuț, în poemele sale, se refugiază în chiar poezia *zborului*, pentru a atinge limita unui *depășit-atins* („Când nu găsesc spre tine/ zbor/ mi-e lacrima/ ambasador.” - *Diplomație*). Sunt prezente „gânduri” despre metafizica existențialului (încă din *illo tempore*) într-o mereu distorsiune cu *timpul* și *spațiul dat*. Faptul →

CRISTINA SAVA

de-a-fi-în-lume [M. Haidegger: 2003] înseamnă acceptarea unei *derelecțiuni*, o *cădere* într-o lume a indifferenței și non utopică, lipsită de afectivitate, dar subconștientul poetic procesează *stări ale inteligenței emoționale* care pot transcende, se pot înălța deasupra-terestrului, pot atinge infinitul. Și tot aici, poemul se construiește și se manifestă cu accente spirituale în simbolistica *pasării*. Nu întâmplător în lexemul *pasăre*, *hierofania* aduce inefabilul la nivelul intuiției unei supraindividualități, mai mult sau mai puțin identificabilă („Vin pasări să își facă cuib/ doar la fereastră mea./ până când și ea însăși/ se transformă-n cuib./ până când și eu însumi/ le sunt cuib./ le sunt și primăvară./ le sunt toamnă./ sunt țara caldă/ dintre anotimpuri./ le sunt și iarnă./ până când și tu însuși/ le devii lucarnă.” – *Cuib*).

Nu ne vom opri la fiecare detaliu al hierofaniei cuvântului, subliniem doar că avem o simbolistică arhaică ori a arhetipurilor (aerul, apa, focul). Bunăoară, dialectica lui *da și nu* („Nu mă duc./ nu mă mai duc./ lasă-mi cuibul meu/ de cuc./ lasă-mi lacrima/ în iarbă/ și nisipul./ să mă soarbă./ lasă-mi vara./ lasă-mi toamna./ să-nverzească-n iarnă/ Doamna./ Doamnă, tu./ Doamnă, tu./ ceea care mă începu./ Doamnă, da./ Doamnă, da./ soră doar/ cu lacrima.” – *Cuib de cuc*) reflectă și definește *afară* – *înăuntru*, cronotopul *firii* umane („Eu devin./ încetul cu încetul./ o frunză./ și-mi caut un copac./ ca un cuvânt/ în care tac./ eu devin/ cu fiecare strop/ un pește/ și-mi caut o apă/ care n-are vad:/ eu devin deodată zbor./ și nici o pasăre/nu vrea să-mi fie nor –/eu sunt chiar ploaia./ eu sunt tu./ sunt da/ din tot ce vrea să fie nu!” – *Autoportret în tren*). Reflectarea *sacru*ului în *profan* este de asemenea inevitabilă, în poezia lui Nicolae Băciut („Și iarba se evaporă/ și tu ești ceață./ prin stropii tăi/ ating cu palma/ altă dimineață./ altă oră./ alt răsărit/ ce nu se-arată/ din turnul fără orologiu.” – *Ceață*). Ființa este implicată într-o dublă orientare, în raport cu traiectoria ascensiunii.

Dacă divinitatea *vine* în întâmpinarea umanului, se deschide și se relevă în *limbaj*. Această *împăcare* dintre cuvânt și Cuvânt, dintre creație și Creator se realizează apelând la motivul *zborului*, folosindu-se de cuvânt ca element *pătruns de nepătruns* și imaginează *zborul* în revelația triadei om – Ființă-limbaj, astfel încât să se realizeze un echilibru între om și logosul originar („În orice clipă ești./ în orice parte –/ și-e sângele o urmă/ ce cândva se desparte/ în lacrimă/ și în

privire/ și în mireasă/ și în mire./ până când trupul tău/ devine cruce./ până ce iarba-și răstignește/ noaptea/ cengroapă iar/ secunda dintre septembrie/ și toamnă/ și dintre sâmbătă/ și-altar./ dintre tăceri/ și minutar.” În orice clipă ești./ până-n cuvânt te îngerești.” – *Îngerul din cuvânt*). Matrice stilistică în simbolistica *zborului*, lexemele *pasărea* – *aripa* – *îngerul* – *lacrima*, întrupează mitologicul cu religiosul, umanul cu spiritualul. Dacă *pasărea* este elementul vizibil, *îngerul* înseamnă o *ieșire-din-ascundere*, iar Nicolae Băciut este „vegheatorul” care surprinde principiul deschiderii sufletului *într-un dincolo-de-vedere* („Pasăre din colivie./ Lasă-mi zborul numai mie./ Lasă-mi vântul./ Lasă-mi marea./ Dă-mi cuvântul./ Lasă-mi zarea./ Lasă-mi marginea de zi./ Lasă-mi mie curcubeul./ Și îți ține ție-aripa./ Să-i simt aerului greul./ Să nu mă încapă clipa./ Lasă-mi marginea de noapte./ Lasă-mi celălalt tărâm./ Și pe unu cât e șapte./ Ca să pot să îl amân –/ Lacrimă fără recul –/ Lasă-mi mie cântecul!” – *Descântec*).

Cunoașterea *misterului* înseamnă ieșirea din *cercul strâmt* al gnoseologicului prin hierofania limbajului marcat de univocitatea raportului *semn – obiect* („Ca și cum un înger mă sărută./ ca și cum m-ar inventa./ ca pe o batistă-n/ prăvălii de lacrimi./ ca și cum aș fi hamal/ la pasări./ ca și cum aș fi aer/ pentru cel ce-nvață a zbura./ ca și cum aș fi de tine/ plâns ce-și caută retine.” – *Privirea din privire*). *Zborul* are suficient de multe interpretări emblematice – *privirea* ori *zborul invers*. Transgresarea către o lume *dincolo-de-vedere* sensibilizează ființa prin prezența *îngerului coborât* în microcosmosul ființei spre a se *înălța*, chiar dacă pare un *zbor invers*, el își împlinește menirea de *mesager* al misterelor universului și echilibrează cele două *lumi* ale ființialului („Aproape înger./ aproape zbor./ aproape mal./ aproape nor –/ dar ce-aș putea să-ți fiu./ când prea devreme-i/ prea târziu?// Când prea aproape-i / prea departe./ când ziua/ încă este noapte./ când floarea/ n-o să-ți fie fruct./ când punțile de ploii/ s-au rupt?// Aproape înger./ niciodată zbor –/ mai lasă-mă/ să îți fiu nor!” – *Aproape*). Și tot aici, simbolistica *zborului invers* are menirea de a depăși imperfecțiunea dualului existențial („Îngerul meu ia lecții de mers./ Îngerul meu/ învață să zboare./ Îngerul meu/ uită că-i copil./ Îngerul meu/ se vrea înserare./ Îngerul meu/ ia lecții de dans./ învață numărul/ până

la trei./ Îngerul meu/ pășește-n balans./ unu, doi, trei./ unu, doi, trei...// Îngerul meu/ devine piatră./ litere curg peste el./ ca un frâu./ Îngerul meu/ începe să plouă./ până când uit/ că nu-i sunt decât râu.” – *Îngerul meu*).

Motivul pasării-mesager, emblema a cerului, fiecare cu un *afiș* [Ilarie Voronca], înseamnă reflexul angelic, o proiecție a cerului *în/ din* noi, astfel că din *pădurea de gânduri* [Voiculescu:1999], se deslușește *Sacru*ul feminizat – *aripa* – amintind de o cosmogonie a unui *alt* prezent în *altul*, al unui *acela* prezent în *celălalt*, identificat și în *livrescul* lui Nicolae Băciut („Ea parcă e aripă/ și parcă este zbor./ ea parcă este ploaie./ și norul fără nor./ Ea parcă este clipă/ și parcă este cer./ ea parcă-i anotimp./ ea este lerui ler./ Ea parcă e din lacrimi./ ori pleoapa unui vis./ ea parcă e lumină./ cuvânt încă nescris./ Ea parcă-i tu./ Ea parcă-s eu./ Cu ea viața-mi începu./ De parcă-i Dumnezeu.” – *Lacrimă de cer*). Universul *zborului* nu ar exista fără simbolistica *aripii*. *Aripile*, simbol al spiritualității, imaginației, cunoașterii, gândirii, libertății și victoriei reprezintă, deopotrivă, aspirația spirituală, meditația către Înalt, o *ridicare/ coborâre* [Vianu:1971] deasupra înțelegerii „condiției” umane.

Prin semnificațiile *pasărea-zbor*, *pasărea-aripă*, *pasărea-înger*, *Arta* *livrescă* a lui Nicolae Băciut reprezintă o *poetică a revelației, timpului și spațiului*, în limita unui *depășit-atins* (Liiceanu: 2004). Semantică de încifrare și descifrare a adâncimilor poeticii, în exercițiul *livresc* neomodernist, poetul ne aduce în proximitatea reflectării, a revelației, în orizontul Sinelui ca marcă a identificării Raiului („Nu-ți cer nimic la Judecata de Apoi/ Din mine dacă mă ridic/ Nu voi fi singur: suntem Doi!/ Dar dacă totuși vrei să-mi dai/ Să mă faci Doamne grădinar!/ Dar grădinar în al tău Rai!” – *Grădinar în Rai*, Nicolae Băciut).

Bibliografie

- Băciut, Nicolae, *Anotimpul din colivie*, Antologie (Poeme nealese), ediția a IV-a revizuită și adăugită, Ed. Nico, 2008.
Haidegger, M., *Ființă și timp*, Editura Humanitas, 2003.
Kristeva, J., *La révolution du langage poétique*, Sociologie Tel Quel, 1985.
Stănescu, Nichita, *Fiziologia poeziei*, Editura Eminescu, 1990.
Vianu, Tudor, *Filozofie și poezie*, Editura Enciclopedică română, 1971.

Poetul ecuațiilor albastre

Editura Academiei Române scoate de câțiva ani de zile în colecția „O sută și una de poezii”, volume semnate de poeți ce și-au adus contribuția în mod substanțial la zestrea literaturii române.

De data aceasta, ne-au oferit un poet adevărat, în persoana lui Viorel Dinescu, care se bucură și de o prezentare exhaustivă a excelențului critic literar Theodor Codreanu.

Volumul de față se bucură și de o schiță bio-bibliografică, din care aflăm că poetul este: membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, membru al Fundației „Limba noastră cea română” din Cernăuți, membru al Uniunii Scriitorilor din România, membru de onoare al Societății Scriitorilor din Cernăuți, Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și membru al Uniunii Scriitorilor Europeni de Limbă Română, asta pe lângă recunoașterea valorii sale la nivel național.

Premiat și onorat de mai multe instituții de prestigiu din România, poetul preferă o existență discretă într-un mediu tipic orașului Galați, întregind prin opera sa peisajul literar local și implicit național.

Criticul Theodor Codreanu menționează în prezentarea „*Trans-ecuații lirice*” faptul că poetul a sărbătorit împlinirea vârstei de 60 de ani cu două apariții marcante din poezia sa: *Arhipelag stelar* (Galați, Editura Axis Libri, 2011) și *Dimensiunea ascunsă*, în colecția de Ediții critice de la Princescu Edit, sub îngrijirea lui Daniel Corbu (Iași, 2011).

Volumul de față este alcătuit din mai multe cicluri, în ordinea cronologică a aparițiilor, purtând titlul volumelor, din care autorul face o selecție după rigorile sale actuale.

Primul ciclu *ORA IDEALĂ*, volumul de debut (1983) anunță un poet care stăpânește atent metafora, privit din spate de profesorul de matematică. Titlurile poemelor sunt ele însele metafore care atrag cititorul spre lectură: „*Biciul de ninsoare*”, „*Peste părul tău adânc cad fluturi*”, „*Și ninge cu vulpi*”, „*Balada iernilor albastre*”... În poemul „*Ninge peste oră*”, găsim imagini de o mare sensibilitate: „*Marginea la care stau și te aștept e plină de omăt/ Ai grijă cum*

vii din râuri ies animale-nghețate/ Și cometele cad și se fărâmă încet/ În cătunul acela atât de departe... Ninge încet peste oră degeaba încerc/ Să dau zăpada la o parte/ La câțiva pași un lup sfâșie noaptea/ Și ncerc să mă lepăd de singurătate/...” (p.38)

Poetul matematician trece rapid prin *O ALTĂ NUANȚĂ A REVOLUȚIEI* (1983), cu doar cinci poeme de dragoste, supraveghind versul să nu cadă în comun, astfel încât maschează pe cât se poate exprimarea nudă a sentimentului de iubire: „*Ascunde masa la care rezolvai/ Ecuațiile tale ciudate/ Chipul tău îmi surâde prin aburii unui ceai/ Printre abscise și coordonate/...*” (*Teoreme inexacte*) (p. 51).

Grăbit să ajungă la *ECUAȚII ALBASTRE*, volum pentru care a primit premiul Academiei Române, caută parcă să-și lămurească drumul în parcursul poetic: „*Cine va găsi ecuația albastră/ Care să arate în spațiu și timp/ Unde sunt capetele ascunse ale cercului?/ Aștept. Poate nu există nici o soluție/ Continui să sper într-un impuls venit din eter/ Sau din labirintul în care singur mă consum.*” (p.59).

În ciclul *ETAPE* (1990), poetul riscă o *Spărtură în neant* și întrezărește *Al cincilea anotimp* din care culege *Buruieni de leac*: „*Mă tem că sunt plecat demult în gând/ Spre-un timp ce crește dincolo de soare/Din piatră-n piatră veșnic căutând/ Răcoarea sfântă-a plantelor amare/...*” De-o existență ntreagă mă tot zbat/ Am luat tot drumul lumii în picioare/ Numai în moarte-a mai rămas să cat/ Răcoare sfântă-a plantelor amare.” (p.78).

Dacă din întâmplare deschizi volumul la ciclul *ZEE DE PAMÂNT*, fără să fi trecut cu lectura prin ciclurile anterioare, ai surpriza să descoperi un gnostic veritabil, mergând fără reținere până la *EREZIE*: „*Am multe întrebări să-ți pun, Atoateștiuturile/ ...Soarele nu se învârteste în jurul pământului/ Și totuși ai acceptat să fie arși pe rug învățații/ Care au descoperit adevărul/...Prea mulți papi și episcopi s-au băgat în rândul sfinților/ Deși au purtat războaie...Astăzi motivele marii schisme ni se par puerile/ Mai ales că nu se știe cine are dreptate... De unde știm că cei ce se pretind inițiați nu sunt niște ipocriți/ Simpli funcționari ai unor instituții care administrează/ Mitologia cetății?*” (p.129).

Poetul nu este însă un ateu, doar pune și își pune întrebări, dovadă fiind, printre altele, *controversele* din poemul *Arborele sefirotic*, în finalul căruia, înțeleptul găsește calea de mediere între cele văzute și cele nevăzute: „*Sferele transparente sunt îngerii tăi păzitori/ Ei nu te lasă să te dizolvi în întuneric/ Ci cu elanurile tale îndreptate spre focarul înțelepciunii/ Te îmbie să găsești în tine- însuși/ Ecoul pur al Marii Opere a Creațiunii.*” (p. 136).

Citind poeziile, măcar atât cât sunt cuprinse în acest volum, nu mai surprinde faptul că a primit de-a lungul timpului atâtea premii și distincții ca recunoaștere a valorii sale.

Si nici numărul de critici de renume care s-au pronunțat despre scrierile sale. *Omul Virtual* încheie volumul cu *O CARTE* în care cuprinde zilele și așteptările sale, așa cum le-a trăit și le-a simțit de-a lungul vieții. Aș spune că este vorba mai mult decât de o carte, ci despre un nume de poet veritabil : VIOREL DINESCU.

Astfel, după cum ne atenționează criticul Theodor Codreanu în „*Transecuații lirice*”, poetul matematician Viorel Dinescu, la împlinirea vârstei de 60 ani, primește în semn de respect volumul despre care va fi greu să-ți permiți să faci abstracție atunci când vei studia poezia românească.

Volumul începe cu un ciclu de poeme grupate în „*Ora ideală*”, în care numai dacă citești câteva titluri: *Biciul de ninsoare; Ninge peste* →

GHEORGHE ANDREI NEAGU

oră; *Formule exacte; Și ninge cu vulpi; Balada iernilor albastre* etc., îți poți da seama cam în ce areal semantic își plimbă autorul spiritul creator.

Dureros de sincer prin ceea ce dezvăluie autorul în creația sa nu poți să nu observi o încordare permanentă între a fi sau a nu fi omul cetății.

La prima vedere există poeme în care autorul se revoltă împotriva instituțiilor eclesiastice ca atare: „Și-a cerut cineva iertare pentru crimele Inchiziției/ sau pentru rușinosul comerț cu indulgențe?! atâta cinism nu vine de la Dumnezeu!...”.

Ai putea crede că Viorel Dinescu este un ateu care acuză instituția sacră de genocidul incașilor, de Hiroshima și de multe alte fărâdelegi ce s-au petrecut de-a lungul istoriei civilizației.

Numai că atunci când ex-clamă: „Atâta cinism nu vine de la Dumnezeu!” denotă faptul că poetul dă Cezarului ce e a Cezarului și face o diferențiere netă între ființa divină și instituțiile ce s-au pus în slujba ființei divine, fie pentru a proslăvi zeitatea, fie pentru a-și trage niște foloase.

De unde deducția firească ce m-a făcut să definesc încă din titlu că autorul este iubit de ființa Supremă.

De altfel chiar Viorel Dinescu în „Invocație către Adonai” nu face altceva decât să se lase cuprins de măreția „artelor pure și precise” ce definesc universalitatea sub bagheta imuabilă a celui ce stăpânește nemărginirea.

De asemenea, nu poți să nu constăți că atunci când era tânăr se simțea bine în atmosfera de revoltă ce dădea spațiu amplu de exprimare poetică unde metafora zburda, fiind pe alocuri cinică prin cutezanța sa, dar întotdeauna supus rigorilor poetice.

Nu știi ce mă face să bănuiesc în opera domniei sale o oarecare fugă de iubirea carnală prezentă pentru că chiar și atunci când „Statuile intraseră în rău/ solemne, reci înaintau spre prunduri/ Și câte un val săpa, scăpat din frâu/Orbitele crăpate, fără gânduri/ În urma lor falezele plesneau/ Ca niște bariere sfărâmate/ Și pale verzi în noapte luminau/ Orașele în câmp incendiate... (Apocalips, pag. 72)”, poetul preferă să transforme făpturile-n statui.

Iar când citești: „Se înălțase cerul ca o strană/ Cu fluturi de argint

imaginari/ Când am purces la drum spre oarba vamă/ În luntrea goală, fără lopătari /Curgea sub barcă timpul înapoi/ Și calendare vechi zburau în vânt/ Un vaer nesfârșit zvâcnea în ploi /Și-un lung ecou venea de sub pământ”...(Ezitare, pag. 73) nu poți să nu te întrebi de ce poetul este atât de pesimist încât până și Charon îl împinge spre celălalt mal. „Mi-aduc aminte, zilele curgeau/ca niște sănii goale prin troiene./ Iar ochii tăi în ceruri mari ardeau/ Filtrând zăpada albă printre gene”...(Grădină în vid, pag.82), versuri ce te fac să te înfiori de frumusețea și ineditul jocului erotic exprimat metaforic cu o delicatețe pe care numai un spirit sensibil poate să ți-o construiască astfel.

Volumul se încheie cu o bogată trecere în revistă al unor scriitori ca Ioan Holban, Eugen Barbu, Adrian Dinu Rachieru, Emilian Marcu, Fănuș Neagu, Marian Popa, Nicolae Dabija, Nicolae Manolescu, Mihai Cimpoi, Ion Rotaru, etc. care se întrec în a recunoaște stilul inedit, valoarea exprimării care fac din matematicianul Dinescu un constructor viguros, conștient că trebuie să dea seama de trecerea lui pe Pământ: „Treceau prin palma mea păduri de fum/ Se subțiau culorile-n lumina /Și prin timpanul ușii cristaline/ Treceau prin palma mea păduri de fum/ Și blestemat de păsări mă trezii/ Pierdut în noaptea plină de ninsori/ Arzând un cântec alb peste comori/ Și blestemat de păsări mă trezii”... (Blestemat de păsări, pag.178).

Ce poate fi mai frumos, mai plin de dăruire într-un cuvânt, ce pare la rândul său un blestem al cuvântului într-o lume în care Dumnezeu a lăsat pe pământ un autor care și atunci când se răzvrătește împotriva instituțiilor sale ca un ateu veritabil, nu poate decât să fie iubit pentru stihul ce arde în inima sa.

Rodica Vinca, „Un milion de lacrimi ale ploii ”

O sută de cuvinte

Prozatorul și criticul literar Ladislau Daradici se detașează tot mai categoric prin scrisul său de experiențele comune și de climat ale scriitorilor noștri de azi spre a accede într-un univers cultural mult mai larg, la care se raportează, într-un sistem de valori afirmat ca identitate europeană. Poliglot care se susține prin lectură și călătorii, Ladislau Daradici trăiește spiritual într-o lume care globalizează valori transnaționale și asta se vede în scrisul său (proză, critică și, nu mai la urmă, poezie).

I-am citit cu atență bucurie două volume de proză (*Chiulind de la ora de moarte* – 2018 și *Povești de dragoste muritoare* – 2020), despre care am scris la vremea potrivită, iar acum încerc să-l regăsesc în lumina nouă a celor *O sută de cuvinte* (Ed. Biscara, București, 2021), consecvent orizonturilor critice prefigurate în *Rezervor* (*Despre alcătuirea poemului* – 2016 și *Despre frumusețea imaginației poetice* – 2017); în cele două volume am putut găsi, transpuse în proză, similitudini cu tiparul simfoniilor clasice, de la tempoul mișcat la *presto* și, prin *adagio*, spre finalul coral, ca la Beethoven, dar și alte experimente în care își impune canoane, ca acum, când poemele sale nu depășesc o sută de cuvinte.

Or, dacă aceste canoane pot trece neobservate, cititorul poemelor se va confrunta, în schimb, →

IULIAN CHIVU

cu un univers nou al reflectării în care imaginarul nu excede realului, ci i se suprapune în chip original, îl reconsideră tolerându-l cu naturalețe, fără distorsionări: „Par două surori Sikura și Midori/ mamă și fiică în cea mai splendidă/ săptămână a vieții lor/ străbătând Praga în lung și lat/ podul Carol ulița de aur grădina regală/ aprinzând lumânări/ în catedrala Sfântului Vitus...” (p.90).

În stranii afluiți și metisaje sau pur și simplu la ea acasă, pretutindeni, umanitatea se conține și se exprimă prin simțiri, prin profunzime: „Midori nu-și cunoscuse mama/ orașul vechi e o sărbătoare tristă/ sfioasă Sikura nu îndrăznește/ să-i mărturisească fetei/ că va muri în curând...(ibid.).

O lume convențională, un întreg distopic care se prefigurează în destructurări, în paradoxal imobilism și care se scurge, cu vagi tente de suprarealism, spre un metisaj heteroclit, spre un Babel cenușiu, convergent, ca de pildă în *parfurmile Vienei*: „fascinante nedeslușibile graiuri/ nestăvilit torent de esențe rare/ interzise truditelor de rând/ vara devine mai neîndurătoare/ spre periferii miresmele se degradează/ ochii boschetarilor stinși a desnădejde/ palmele emigranților lucind a sărăcie...” (p.44).

Așadar, cu Ladislau Daradici nu se mai poate vorbi despre poezia simțirii românești, poloneze sau cehe, ci despre poezie ca atare. Și pentru că lumea poemelor sale e laolaltă cehă, poloneză, vieneză – poezia este percepție radicalizată în existențialism, e cugetare, e figurativ rafinat, este sediciune și opulență sau, într-un cuvânt, viață: „Pentru fiul său miliardarul chinez/ adusesse cei mai vestiți medici/ cele mai bune bone/ deși născut infirm și surdomut/ avea o inteligență sclipitoare/ citea filosofie literatură istoria artei...” (p.96).

Astfel, lumea poetică a celor *O sută de cuvinte* nu este una decorativă, nu e natură statică – e lumea de pretutindeni, ca aceea din *Poveștile de dragoste muritoare* și se definește între dragoste, ca har germinativ, și moarte, ca destin postadamic: „Mi-ai spus că îndrăgostiții/ își trăiesc a doua copilărie cea din urmă/ și că iubirea

e sau nu e/ și dacă e altceva nu mai contează...” (p.30) sau „Astă noapte în vis Dumnezeu/ mi-a mărturisit că e supărat/ pe cei ce s-ar putea iubi și n-o fac...” (p.88).

Moartea e, în schimb, o prezență funestă peste tot, apăsătoare, ineluctabilă, accidentală sau suicid: „...profanat de griul dezolant al vieții/ încă n-am aflat cine ești/ n-am aflat nici cine sunt/ dacă nu te-aș fi iubit/ poate nu mi-ar fi păsat/ că moartea m-a însingurat...” (p.82); „Astăzi vom vorbi despre/ crucile de pe marginea șoselelor/ care modeste care sfidătoare/ înmulțindu-se demn/ de cartea recordurilor/ președinția a promovat/ ambițiosul proiect/ pe fonduri europene de includere/ a morților rutieri în circuit turistic...” (p.53).

„Lumea” lui Ladislau Daradici este aceeași la Budapesta, la Varna, pe Vistula, la Viena, la Timișoara: „Într-o după amiază liniștită/ de august pe promenada dinspre/ Kneaz Boris Bulevard din Varna/ la intrarea în Primorski Park...” (p.102); „Mi-ai spus că în seara aceea/ statuile Budapestei și-au întors/ privirile spre tine într-un gest empatic...” (p.84); „Când domnul Gustav și-a dat duhul/ pe Rex l-au închis în adăpost/ la marginea Vienei...” (p.78). Și totul trece sub

nota normalității, a banalului chiar: „Marea amintirilor doi pescăruși/ țipând deasupra de talazuri/ și Ivanka zăcând pe plaja/ imaculată din Balcik/ profanată de ochi indecenți/ sub cearșaful ud așteptând să fie dusă/ la autopsie sau direct la crematoriu...” (p.67).

Dincolo de lumea profană e, așadar, lumea iubirii profanate și avem de ales între sfințenia celor mulți (p.74) și sfinții expirați: „Sfinți ofiliți perimați/ pe veac ce trece/ a mai rămas din voi un pumn prăfuit/ de oase păzite vartos/ de măicuțe îndărătnice călugări slinoși/ azi nu mai poți fi fără acte-n regulă/ nici înțel prostiuată câine vagabond...” (p.35).

Apoi, cu o subtilă trimitere la *Rezervor. Despre alcătuirea poemului*, Ladislau Daradici ne reamintește, ca într-un crez estetic, *Din ce se naște poemul* (p.97): „din preaplinul vieții insuficiența ei/ ori pur și simplu dintr-o poveste/ pe care o trăim în locul celorlalți/ altcineva visând-o pe a noastră...” (ib.).

Și tot așa, după ce își poartă cititorul cu armonii abile, exuberant-baudelairiene ori cu tristeți adânci ca-n elegiile lui Rilke, poetul se îngrijește să-și ordoneze cu rigurozitate cele (tot) *o sută* de titluri în sumar și încheie concludent, cu scepticism meditativ: „Te naști plângând mori în tăcere (...) în agonie în așteptare râvnind un zbor/ spre o altă dimensiune unde/ ar putea exista un răspuns și pentru tine/ un sens pentru această adăstare/ dintr-o catedrală ponosită/ încărcată de icoane/ cu Dumnezeu exilat/ renegat pribeag” (p.104).

Quod erat demonstrandum, demonstratum est, fiindcă autorul însuși confirmă pe coperta a IV-a: „Poemele din volum, având câte o sută de cuvinte, îmbină dimensiunea experiențială cu cea meditativă, pe un fond al omniprezenței dragostei și morții, în încercarea de a surprinde un crâmpei de sens cu un minimum de mijloace.

În deslușirea semnificațiilor sale, volumul trebuie considerat ca întreg” – un întreg, se poate spune, deopotrivă fascinant prin verosimil și prospețime, profetic, dar rațional, cu identitatea echilibrată a poeziei desprinse din paradigmele ființei aspiru actualizate.

Rodica Vinca, Magnolii viscolite, mural

Frescă literară a rezistenței satului românesc

Prin intermediul filologului, cercetătorului, scriitorului și poetului Dorin N. Uritescu vă invităm într-o incursiune în satul românesc de odinioară, „*Pe Rio Costa*”, o destinație aparent inaccesibilă pentru mulți dintre noi.

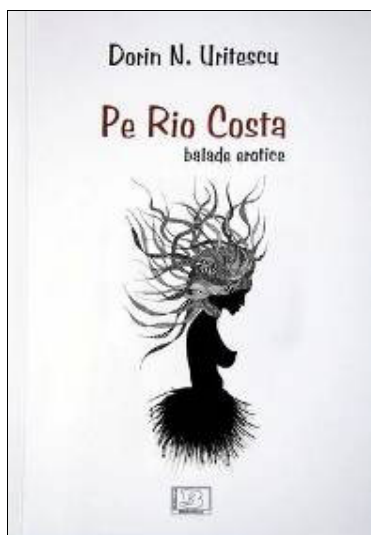
Întâlnirea cu interlocutorul de astăzi se datorează unui gest firesc, de recunoștință, venit din partea *Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România*, care, recent, i-a acordat filologului Dorin N. Uritescu distincția și medalia „Pamfil Șeicaru”, pentru cercetarea limbajului jurnalistic și pentru contribuția de „pionierat” în privința cercetării publicisticii românești, și nu numai.

Autorul este născut în satul Vinerea, orașul Cugir, județul Alba, la 18 februarie 1944. După studiile primare și liceale, la Cugir și Orăștie, Dorin N. Uritescu s-a înscris la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității București, pe care a absolvit-o în 1970. Alegerea de a studia tainele și taințele stilistice și etimologice ale Limbii române are un tâlc profund. Îl veți afla... Până atunci, adăugăm că, în 1978, a absolvit și Facultatea de Istorie-Filozofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

În 1973, tânărul dascăl Dorin N. Uritescu și-a dat definitivatul - gradul II și apoi, gradul I, pe care l-a trecut cu zece, ca șef de promoție. Experiența s-a concretizat în lucrarea științifică - „*Aspecte ortografice controversate*”, publicată la Editura Științifică și Enciclopedică, în 1986.

Cu un tată declarat de fostul regim „sabotor al cooperativizării agriculturii” (un român neaoș, schior de elită, fost campion la fond, Sinaia - 1939), tânărul profesor nu a reușit să se înscrie la doctorat, decât la cumpăna dintre milenii. În 2005, a obținut titlul de *Doctor în filologie cu distincția „Magna cum laude”* al Universității din București. Este autorul unor cercetări și lucrări științifice de pionierat, unice, nemaiîntâlnite până la Dânsul. Are douăzeci și nouă de cărți publicate și următoarea sub tipar.

În lucrările științifice, cercetătorul Dorin Uritescu aduce în atenție, cu acrvie, aspecte legate de dinamica Limbii române, analizează, lămu-

rește și pune pe... osia lexicului român cuvintele cu dificultate de scriere și de rostire. Filologul a „dibuit” și definit contradicțiile în exprimare și fel de fel de *născociri* lingvistice de tranziție, provenite din „vesternizarea” Limbii române. „*Ipostazele lexicale inedite*” sunt adunate din diferite scrieri de presa postdecembristă, din manualele școlare alternative și din vorbirea orală, curentă. Prioritățile autorului s-au îndreptat, îndeosebi, către formele noi ale Limbii române; a așezat *omofoniile* pe fundament științific, a introdus noi concepte, precum: *pleonasmul*, pe care l-a clasificat în funcție de anumite criterii; *contradicția în adaos*, *pedantismul*, *hipercorectitudinea*, *contaminarea*, *analogia improprie*³ și altele. Dorin N. Uritescu este pionier în teoretizarea și explicarea figurilor de stil: *arhaismul ortografic*, *echivocul ortografic*. Nu ocolește explicarea rădăcilor unor termeni, proveniți din alte spații cultural-spirituale; este preocupat și ne spune și nouă cauzele care duc la „*Degradarea unităților frazeologice în limba română*”. În demersurile sale, cercetătorul „tratează” Limba română ca pe un organism viu, dinamic, tot la fel cum face medicul cu pacientul...

Din 1998 este membru al Societății Filologice din România, vicepreședinte al Societății Naționale „*Lupta pentru Pace prin Cultură*”. În 1993, a făcut parte din *Comisia*

Națională de Limba și Literatura Română, iar în 1998, din *Grupul de lucru pentru elaborarea Curriculum-ului de Limba și Literatura Română pentru învățământul liceal*, din cadrul *Consiliului Național pentru Curriculum și Pregătirea profesorilor*. Este autor unic al „*itemilor*”, folosiți la nivel național pentru testarea candidaților înscriși la Concurusul pentru ocuparea funcției de inspector școlar general și de inspector școlar general-adjunct, în județe și în Capitală (anii 1997 și 1998). În 2006, a primit distincția „*Diploma «Gheorghe Lazăr»*” cls. I.

Filolog cu simțul limbii, Dorin N. Uritescu este, deopotrivă, scriitor și creator de poezie. A semnat lucrări literare unice, precum: „*Pe Rio Costa, balade erotice*”, „*Mato-Groso*”, social și politic postrevoluționar, pamflet, Editura „Rawex Coms”, București, 2015, „*Cântece de logodnă*”, „*Pentru o lectură adevărată și o percepere corectă a temei*”, „Rawex Coms”, 2014, „*Firimituri literare*”, „Rawex Coms”, 2019.

În incursiunea cultural-spirituală de astăzi, vom călători „*Pe Rio Costa*”, prin intermediul baladelor „erotice”⁴, așezate pe hârtie de profesorul Dorin N. Uritescu în anii grei ai României, între 1957-1964. Cartea a fost prezentată la tipar în 1969... Însă „erotismul” autorului nu a fost pe placul „*comendurii*” din epoca de aur, volumul fiind „*interzis de cenzura comunistă*”, potrivit propriilor mărturisiri ale poetului.

Așa se face că volumul „*Pe Rio Costa - balade exotice*” a văzut lumina tiparului, revizuit, șlefuit și adăugit, abia în anul 2014. Noi vom merge pe firul celei de-a II-a ediții, publicată la Editura „Rawex Coms”, București, în 2015. Cu mențiunea că nu vom insista pe cărări bătătorite, la „erotica” amintitelor poeme... Subliniem doar că „erotismul” tânărului poet era o formă expresivă de a „camufla” fondul, conținutul amar, chiar dramatic al celor care prin faptele, atitudinile lor memorabile, de oameni dintr-o bucată, dau originalitate cărții.

Pentru a înțelege lectura baladelor, trebuie întâi de toate să→

MARIA STANCIU

3. Mic Dicționar Enciclopedic, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 1438.

4. Prima ediție a volumului „*Pe Rio Costa - balade erotice*” a apărut la Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2014.

decodificăm titlul cărții și să aflăm unde se găsește pe hartă „*Rio-Costa*”? Nu, nu e vorba de vreun loc exotic de pe vreun continent însoțit și îndepărtat. Locul „acțiunii” este satul natal al poetului, Vinerea, din județul Alba. Oameni deveniți astăzi *personaje-arhetip* ale satului românesc de la mijlocului veacului XX. Așezarea de poveste este situată pe „*Râul Coastei*” - o apă din vecinătatea orașului Cugir, care dăinuie în amintirea autorului și a localnicilor, precum Ozana „*cea frumos cugătoare*”, pe unda căreia s-au zidit toate visele copilăriei sufletului românesc.

Satul de pe „*Rio Costa*” este centrul universului pentru copilul și adolescentul Dorin N. Uritescu, locul drag sufletului său... Râul Coastei, „*de flori și de cântece plin*”, adună întâmplările, neîmplinirile, iubirile și biruințele unei generații, pe cale de dispariție astăzi. Fie că i-a fost bine, fie că i-a fost rău, pe malurile acestui „*Vavilon*” românesc, „*Voievodul iubirii*” și-a plâns dorurile, dragostile (din slv. dragosti), pentru a ține piept devierilor fostului regimului ateist. Astăzi, din „*junghia de ierburi străină*” încă mai răsună chicotele „*violențe*” ale tinereții, mai revin întâlnirile de taină cu „*amazoane*” autohtone care poartă nume simbolice, precum: „*negresa virgină*”, „*sălbatica din Tribul de Jos*”, fata de „*După grădini*”, „*Morărița*”, „*Katia* - de rusă” (profesoara)... Ba, aflăm că, în apa vijelioasă de la moară care se „*prăvălește învolburat*”, băieții și fetele de pe Rio Costa au descoperit, într-o vară fierbinte, „*cu zeci de ani înaintea noastră*” - „*efectul jacuzzi*”!...

Sub aparentul iureș al unei zbuciumate tinereți, ni se dezvăluie satul românesc de după cel de-al II-lea Război Mondial, supus unui insistent asalt de ștergere a identității românești. O avalanșă de evenimente dramatice - abolirea Monarhiei, naționalizarea, cooperativizarea forțată, hărțuirea multor patrioți, martiri și mărturisitori creștini, exterminați în închisorile comuniste - au dus la înstrăinarea și dezrădăcinarea țărânului român, la transformarea vieții sale într-un adevărat calvar. Supraviețuirea în vatra satului a devenit o *golgotă românească*, pe care unii au reușit, cu jertfă, să o urce cu verticalitate,

neuitând că sunt creștini români. Alții au abandonat lupta, pentru că au uitat *credința, nădejdea, mai ales, dragostea de tot ce frumos și veșnic*...

La umbra învelișului erotic și exotic al volumului „*Pe Rio Costa*”, sat din Ardealul Marii Uniri, autorul - „*Urmasul legionarilor romani*”⁵, „*cu fantezie și cu lecturi bogate*” - a înțeles mai mult decât contemporanii săi că vremurile sunt întoarse cu susul în jos. „*Îndrăgostit mai ales de strategia militară./ Te urmăream pe tine, Mucius Scaevola.../ Mi-ai luminat, îmbogățindu-mi copilăria./ Când bătută comunist-teoria./ Că «cneazul Igor împlătoșat/ Este fratele nostru mai mare, garantat»...*” Apartenența la romanitate este scrisă pe tablele de carne ale inimilor celor de țărani români, mai ales a celor din Ardeal, unde sângele ginte latine a fost lumină „*prin timpuri seculare*” (Vasile Alecsandri), balsam și mod de rezistență împotriva asperităților austro-ungare... Nedreptate peste care s-a năpustit, cu persuasiune, propaganda ateistă cu scopul de a născoci „*omul nou*”... omul fără Dumnezeu, omul piezării... „*Ce mi-ar mai fi făcut tov Bordei.../ Dacă-ar fi știut că în suflet aveam, cu temei./ Nu pe tovarășul Stalin, cum îl aveau ei./ Ci un legionar neînfricat, pe Scaevola!*”⁶.

Antiteza între cele două modele ale vremii este vădită: modelul eroului curajos este reprezentat de legionarul roman Mucius Scaevola, în contradicție cu cel al odiosului Stalin (+1953), rămas în istoria umanității pentru milioanele de deportări, de crime și de nedreptăți contra umanității...⁶

5. Este titlul poemului din amintitul volum, pp. 46-47.

6. Cine este curajosul Mucius Scaevola, pe numele adevărat Gaius. Acesta pe la anul 508 î. Hr., pe când Roma era sub asaltul etruscilor, a avut misiunea să-l ucidă pe regele etrusc Porsena, pentru a salva Roma. În negura nopții, romanul a dat greș și a omorât pe altcineva... Căzut prizonier, regele etrusc ordonă uciderea lui Gaius. În timp ce-și aștepta sfârșitul, Mucius Gaius este văzut de inamicii săi cum își ținea mâna dreaptă deasupra focului de tabără... „*De ce îți arzi mâna? Nu te doare?*”, este întrebat romanul. „*Îmi ard mâna dreaptă pentru că te-a ratat. Sper ca următorul roman să nu mai greșescă, așa cum am făcut eu*”, răspunde Mucius. „*Si mai sunt mulți asasini, care se pregătesc să mă omoare?*”, întreabă Porsena. „*E o listă cu vreo trei sute. Eu eram primul!*”,

În satul de pe Râul Coastei, la vremea instaurării regimului ateist, cei care ne mânau către o lume fără Dumnezeu prin mijloacele propagandei staliniste se insinuuau, în fel și chip, în viața, ritmul și rostul comunităților românești. „*Tetea Gheorghe*”, „*unchiul Den*” sunt *arhetipuri ale țărânului român* care nu acceptă cu ușurință supunerea sub „*calvarul colectivizării*” și împrumutul unor obiceiuri străine...

„*Tetea Gheorghe a Creștinei, fecior tomnatic./ Sărac, cu pământ puțin, mama bolnavă/ Era cuminte, puternic și îndemnat./ Lucrând cu ziua la unii, la alții, mulți ani./ A strâns cu mari renunțări, ceva bani/ Și-a cumpărat pe ei, doi amărâți de viței./ I-a crescut cu iubire, dându-le numai otavă/ Și-a făcut din ei o strașnică pereche de boi./ C-ar fi fost mândru, fără-ndoială, să-l vadă/ Taică-său, căzut pe Don, în al Doilea Război...*”

Nimic mai ilustrativ, pentru a contura zbuciumul țărânului român. Gheorghe - termen care exista în perioada greco-romană și se traduce „*agricultor*”, „*lucrător al pământului*”⁷, este țărânul care nu s-a lăsat repede convins de necesitatea colectivizării. Asemenea lui Gheorghe, s-a ridicat și Ion... Știe cineva câți au sfârșit în gulagurile staliniste, în chinuri, în zarca de la Aiud, Gherla, Pitești, Canal?... Și Gheorghe, după ce a adunat din sudoarea frunții ceva bani, când spera că se va așeza la casa sa, află că... „*Au venit comuniștii cu «ucaz»/ «Toată lumea, cu tot ce are, în colectivă»/ S-a văzut iarăși intrat în necaz/ Lămurit în mai multe dăți la securitate./ S-a prezentat cu cele cerute, cu toate/ Dar în curtea colectivei nu le-a băgat./ A îngenunchat, a pupat boii pe frunte/ Și plângând, deznădăjduit, a plecat/ Și s-a oprit la Cotul-cu-mirii./ Unde se-ntâlnea cu Chia în sărbători./*

spune Mucius Scaevola. Impresionat de curajul romanului, regele Porsena ordonă să slobozească prizonierul și să-l trimită la Roma, ba chiar, oprește asediul Romei. I s-a spus Mucius Scaevola., „*Stângaciul*”, fiindcă mâna dreaptă îi fusese rănită. El a rămas în istoria culturii și civilizației europene drept un simbol de vitejie, de curaj al Romei antice, model care a animat copilăria autorului, și nu numai.

7. Aurelia Bălan Mihailovici, *Dicționar Onomastic Creștin*, Editura Minerva, București, 2003, p. 233.

Descurajat de furtuna neîmplinirii,/ S-a uitat cu chip rătăcit în vâltori,/ S-a aruncat în Rio Costa și...” Fără a exagera, balada aceasta are nerv, pare a fi o variantă modernă a Mioriței, o frescă literară a dramei prin care a trecut țăranul la cooperativizare...

Politica de dezrădăcinare a țăranului din matca sa o găsim din plin și în balada „*La cinematograful în Câmpia Brodnicilor*”. Narațiunea versificată ilustrează metodele diavolești ale regimului stalinist de a schimba istoria românilor, regim instituit în comunitățile românești cu ajutorul renumitelor „caravane”, printr-un mod nefast de „culturalizare”. Sătenii erau aduși cu forța să participe la „proiecțiile” de filme sovietice, prin care era propovăduit „*întâi comunismul, apoi iubirea!*”... Întreaga prezentare ilustrează un alt calvar. „*Hârâitul motoarelor*” din filmele - care redau asaltul „*necruțător*” al tancurilor sovietice din timpul celui de-al II-lea Război Mondial - aveau un efect năucitor asupra sătenilor. Îngroziți de „*desfășurarea cinematografică*”, „*nu mai făceau diferență dintre realitate și ficțiune!*” Când tancurile veneau din stânga ecranului, agresive, / Speriați, sătenii își schimbau locul fugind din calea lor. / Când veneau din dreapta, cu hârâitul motoarelor, / Sătenii precauți se plasau în afara acestei perspective... «*Feriți-vă mă, că rușii ne calcă iar satul!*» A doua zi anchetă, să se afle cine-a fost cu strigatul...

Și din proiecție în proiecție, „*satul s-a dezghețat*”, iar caravana și „*noua ordine socială*” s-au „*instalat în sat*”, pentru vreo jumătate de veac de însingurare și înstrăinare a „*veșniciei care s-a născut la sat*”.

Lupta de rezistență s-a dus greu pentru „*vinerenii cucii*”. La fel era pentru toți românii... „*Într-o anexă a casei parohiale din spatele bisericii, / Noaptea, popa și câțiva intelectuali din localitate / Ascultau postul de radio «Vocea Americii»...*” Cititorul de azi și cel care va veni vor descoperi printre rânduri speranța pierdută a bunilor și străbunilor noștri care au trecut prin al II-lea Război Mondial, care s-au bătut cu rușii, apoi i-a luat de aliați contra germanilor, pentru a-și recăpăta părți importante din pământul românesc. În așteptarea „*salvatorilor*”, toată

lumea de pe Rio Costa ardelenescă, „*știindu-le pofța*” americanilor, se apucase de crescut curcani... Umorul autorului salvează prozaicul... „*Neam de cucii*” fiind⁸, cu acest nume se alintă ardelenii din Vinerea, conțărani autorului - în acel ev apris - au învățat a se purta prin lume, precum se strecoară cucul singuratic „*prin crengile pădurii*”.

Un alt mod igenios și neaș de rezistență l-a învățat autorul de la „*unchiul Den*”, căruia i se mai zice și „*oncl Den*”, pentru că s-a născut în America și a revenit în Țară înainte de al II-lea Război Mondial. Printre ascunzișuri, „*pe o insulă întunecată, pe Rio Costa, cursul inferior*”, „*oncl Den*” - după moda prohibiției din America - a prins a fabrica „*vinars*”. În jurul acestei licori bahice, autorul a creat o adevărată poveste, asupra căreia vine cu lămuriri suplimentare, pline de savoare, în volumul „*Firimituri literare*” (2019)... Noi spunem doar că „*Vinars*” este marcă înregistrată în zona Ardealului de pe „*Rio Costa*”, că i se mai spune și „*țuică*” „*Rio Costa*” și este recomandată, de autor, pentru diverse „*zăbave meditative*”.

Când a conștientizat copilul Dorin Uritescu că e nevoie să pună umărul la dănuirea Limbii Române, a dorului și a veșniciei de la sat?... Încă de copil, prin anul 1952, în clasa a treia. Pe atunci, în casele românilor din Ardeal - aceeași atmosferă se insinuase în toată Țara - părinții și bunicii noștri se tânguiau unii la alții că „*rușii ne cer cote și ne iau totul*...” „*Eu aveam șapte note de 2 și profesoara de rusă - o informatoare, venită din Transnistria de presupus cu rosturi trasate de KGB-ul sovietic - mă privea ca pe un dușman care trebuia sancționat exemplar, strigând: «Elev, pașol na Kamceatka!»*”⁹. La început n-am înțeles, deși îmi arăta ultima bancă, pe care noi o știam de „*banca*

măgarilor»... Nu mi se părea potrivită atitudinea ei, întrucât aveam la celelalte materii nota maximă, mă rog, în afară de purtare, fiindcă eram totuși fiul unui «*sabotor al cooperativizării agriculturii*». Mai târziu, mi-a explicat unchiul Iulius ce vrea să zică situația mea...”¹⁰, mărturisește autorul.

Tot răul spre bine, cum zice românul. Atitudinea profesoarei de rusă a stărnit un uragan în sufletul copilului. Așa a învățat să nu se plece în fața vânturilor potrivnice; să fie vertical și cu dragoste față de valorile identitare ale satului românesc, față de dulcea Limbă românească. De aceea, a ales calea învățaturii, pentru a-i ajuta și pe alții să descopere și să păstreze frumusețea Limbii române, fără să o exileze în Siberia fără de sfârșit... Și adaugă: „*Am primit un La Rousse de la unchiul Iulius care făcuse Facultatea de Teologie, Filologie și Filozofie la Atena. Din La Rousse-ul acela am putut să desprind multe cuvinte, să văd că multe persoane de acolo își trag numele din substantive comune; constatasem că numele proprii au la bază de cele mai multe ori o însușire a ceea ce le definește... Atunci am înțeles ce înseamnă Kamceatka. Nu atât un loc geografic, la un capăt de lume, cât mai ales un exil cultural-spiritual în propria-ți țară, în propria-ți casă...*”

Volumul de balade „*Pe Rio Costa*”, semnat de Dorin N. Uritescu, este unic, este o frescă literară a satului românesc. Un poem care surprinde vremurile neprielnice și un nemilos proces de dezrădăcinare a românului, atunci când furtuni siberiene suflau amenințător peste România. În ciuda apăsărilor și încercărilor de multe feluri - prin portretele acestor români curajoși, verticali și netemători - satul de pe Rio Costa, răzbate timpurile. Deși „*de nerecunoscut*” astăzi, „*Rio Costa*” a rămas în inima acestui „*Voevod al iubirii*” centrul universului, axis mundi, un reper ce a comprimat, între cer și pământ, în matca sa nădejdea, dorul și veșnicia care ne este promisă nouă.

8. Dorin N. Uritescu, „*De ce le zice vinerenilor cucii?*”, în volumul „*Firimituri literare*”, Editura „Rawex Coms”, București, 2019, pp. 9-11.

9. Kamceatka este o mare peninsulă în nord-estul Federației Ruse, un gulag siberian, loc de exil pentru cei incomozi regimului țarist. Obiceiul exilului a fost prelungit de regimul sovietic, astfel încât Kamceatka, dincolo de un loc fizico-geografic, stă la baza unei prejudecăți, aceea de a ostraciza și marginaliza opoziții unui regim dictatorial, totalitar.

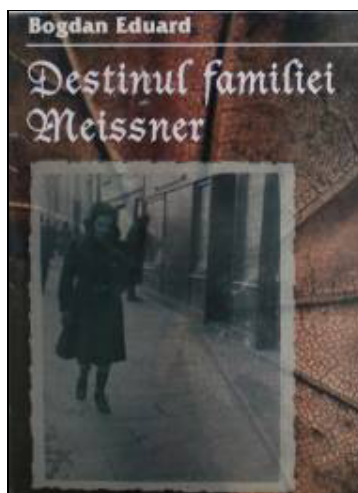
10. Dorin N. Uritescu, „*Elev, pașol na Kamceatka!*”, în volumul „*Firimituri literare*”, Editura „Rawex Coms”, București, 2019, pp. 106-107.

ÎNTOARCEREA ULTIMULUI MEISSNER

A vorbi despre *metanoia* pe care latinii au tradus-o *penitentia*, este la îndemâna oricui. Ceea ce nu este la îndemâna oricui este să treacă prin ceea ce pretinde căința de la noi: adevărata întoarcere a omului spre Hristos.

De o astfel de experiență unică în viața unui om, vorbește Bogdan Eduard cartea sa, *Destinul familiei Meissner*. Înainte de a fi un inedit jurnal precedat de *Memoriile lui Constantin Meissner*, cartea domnului Bogdan Eduard despre care am scris o recenzie cu titlul *Avatarele Ultimului Meissner*, este în primul rând, o adevărată oază de învățătură și totodată, un *manifest creștin*. Cartea aceasta trebuia scrisă, deoarece, așa cum sună sfatul episcopului Iustinian, este cea care „va închide o dată pentru totdeauna acest cerc. Acest șir de destine tragice. Aceasta este calea și tu ești acela care trebuie să închidă cercul”. Despre care „cerc” este vorba în carte și mai ales despre ce „destine tragice” surprinde această odisee a Meissnerilor, aflăm citind cu atenție cea de-a doua parte a acesteia, intitulată *Ultimul Meissner. Jurnal*. Întoarcerea la Hristos a protagonistului acestui *Jurnal* reprezintă punctul terminus al odiseei tuturor înaintașilor Ultimului Meissner. *Frantz Meissner*, „revoluționar și armurier” în rezistența poloneză, ajunge pe la 1860 în România, venind din Polonia ocupată; *Constantin Meissner*, profesor de meserie, ajunge ministrul Învățământului și este considerat întemeietorul pedagogiei românești; *Adam Meissner*, născut în 1883 și căsătorit cu italianca Adela Gallo, a fost un om bogat, posedând 30 de sate în zona Cernăuți. Odată ce Bucovina cade sub sovietici în 1940, pentru familia Meissner începe adevărata pribegie. Bunicul se refugiază cu toată familia și cu bunurile pe care le mai putuse recupera, în Oltenia. Creează o „structură de rezistență în Munții Mehedinți”, așteptându-i pe americani. Abia când aruncă în aer două trenuri sovietice cu armament cu tot, este prins și „dus în lanțuri, cu capul în jos, de la Filiași la Turnu Severin”, timp în care bunica fuge la

Sibiu unde se mută toată familia Meissnerilor. Avocatul *Gheorghe Florescu*, fiul lui *Ilariu Mihail* și „fostul șef al siguranței din Cernăuți” este „pus sub acuzația de uneltire împotriva orânduirii de stat”, judecat de către Tribunalul Poporului și condamnat la moarte. În final, primește pedeapsa cu „muncă silnică”, 25 de ani de temniță grea. Intră la 31 de ani în pușcăria de la Baia Sprie și iese abia la 51 de ani. În același timp, *Olga Meissner* este singura dintre cele 24 de persoane care locuiesc într-o singură cameră, cu dreptul de muncă, fapt pentru care este obligată de securitate, să divorțeze de soțul aflat în închisoare.

După o etapă zbuciumată, în care protagonistul jurnalului, dedat exclusiv trăirii exterioare a vieții, asemenea Fiului Risipitor din Evanghelie, nu numai nesocotind cele sfinte, dar chiar, mare jurnalist fiind, scrie articole cu titluri cutremurătoare, de o șchioapă, care lovesc în Biserica Ortodoxă. De fapt, fără să verifice informațiile povestite în legătură cu presupusa perversitate a unor călugări de la o mănăstire, el publică articolul cu titlul: *Homosexualitatea lovește în biserica Ortodoxă*. Cu toate observațiile primite din partea altor fețe bisericești, reproșându-i-se că nu este suficient de documentat și că lucrurile nu pot sta așa, el nu numai că refuză să se îndrepte, dar se *bălăcește* mai departe în exagerările specifice presei de senzație, fără să verifice dacă ceea scrisese el acolo sunt sau nu adevărate. În cele ce urmează, el alunecă tot mai mult pe panta patimii alcoolismului. Între timp soția îl părăsește, mașina îi e

făcută zob și o pancreatită neiertătoare pune stăpânire pe tot viitorul său. Cu toate că prin articolele de senzație despre biserică ajunge, având și o frumoasă experiență de jurnalist în spate, să fie etichetat *Cel mai bun tânăr jurnalist al anului*, golirea sufletească prin care trece se amplifică tot mai tare. Deși medicul îl atenționează în ceea ce privește gravitatea bolii, el continuă să bea. Vizitează mănăstirile, postește, se roagă câte zece ore pe zi cu părintele Suci, dar în ciuda tuturor acestor acte pozitive, simte că nu se mai poate debarasa de viciu. Nemaiscriind articole de senzație, șeful ziarului îl concediază, mai apoi, când lucrurile dau semn de ușoară îndreptare, *Cosmin Gușă* îl invită ca redactor la televiziune. Abia când ajunge în stare gravă la spital, lovit crunt pentru a treia oară de pancreatită, doctorii nu-i mai dau nicio șansă. În momentele de criză, aflat în agonie pe patul de spital, jurnalistul își amintește de cuvintele părintelui Suci, ca de un moment de răscruce în viață.

De fapt cum s-a întâmplat totul? La cinci ani după moartea bunicului, îl găsim locuind într-o speluncă și bând vodcă. Lucra la cel mai important cotidian din România și avea mare succes. Scrisese despre zonele de conflict din Bosnia, Afganistan și fusese demolatorul circuitului *Caritas*. Avea bani, femei frumoase și o soție care tăcea și la răbdă, iar el o respingea. Într-o zi, la chemarea unui băiat din Bistrița, pleacă la mănăstirea Dobric. Povestește cu acesta, după care scrie un articol denigrator la adresa slujitorilor bisericii din mănăstiri. La Dobric, jurnalul este gata să-l atragă în flagrant pe preotul cu care doarme în aceeași cameră, dar fără rezultat. La mănăstirea Nușeni face alte investigații legate de același subiect. Articolul intitulat *Homosexualitatea lovește Biserica Ortodoxă* este bine primit la ziar, iar el ajunge mare vedetă. Directorul ziarului, *Cornel Nistorescu*, îi cere să scrie partea a doua a articolului. Aceasta cuprinde și știri incomode despre Arhiepiscop care „ar avea un copil din flori cu o actriță din București”. Acesta i se dezvinovățește prin fax, spunând: →

NICOLAE SUCIU

„Nu este fiul meu, dar dacă ar fi, aş fi mândru de el”. O prietenă de-a mamei lui, care umbla pe la mănăstiri, o sfătuieşte pe aceasta să-şi roage fiul să se oprească „pentru că se dau slujbe negre în mănăstiri pentru el”. Urmează prăbuşirea: nu se mai poate abţine şi bea chiar şi câte 12 sticle de vodcă pe zi, cu toate că se simţea din ce în ce mai rău. Revenind acasă, constată că soţia îl părăseşte şi că maşina lui „teribilă, împrumutată la beţie unui amic de pahar, era acum zob” (p. 129). Bea cât e ziua de lungă şi începe să-l înjure pe Dumnezeu, ţipând: „Şi acum, după ce mi-ai luat tot, ce mi-ai mai putea lua, bă? – lătram şi-mi arătam pumnii de gâză spre cer” (p.10). Datorită gravei stări de sănătate, în februarie ajunge de urgenţă la spital. În iunie ia *Marele premiu* pentru reportaj al *Fundaţiei Freedom House* şi e declarat „cel mai bun tânăr jurnalist al anului”. Părintele Suciu, despre care scrisese că, în timpul unui conflict dintre ortodocşi şi uniţi de la biserica *Schimbarea la Faţă*, îl lovise pe un copil cu piciorul în gură, fapt care nu fusese adevărat („Auzisem şi eu câteva femei la intrare vorbind despre asta, dar nu văzusem scena. Totuşi am scris-o ca şi cum aş fi fost martor ocular” – p. 131), îl aşteaptă acasă să se roage împreună. Jurnalistul îl întreabă pe preot: „Ce poţi face tu şi Dumnezeu tău pentru mine?”. În timp ce părintele îi citea dintr-o carte veche, el îl împinge. Apoi se duce din nou la cârciumă şi se îmbată. Urmează „zile ciudate, grele, amestec de alcool şi rugăciune”. Se roagă în pat sub icoană, cu sticla de vodcă lângă el şi noaptea se visează într-o mănăstire unde în altar se băteau doi bărbaţi cu săbii de lemn. Fiecare avea câte o pungă din care picura pe altar sânge. De deasupra, din icoană, Maica Domnului îi face semn: „M-am ridicat deasupra multimii şi am intrat în icoană. Era o lumină cum nu văzusem niciodată. Intram în lumină şi o stare de bucurie fără margini mă cuprindea” (p. 132). Apoi se trezeşte în dormitorul lui, alături cu un bătrân cu barbă lungă, albă şi „faţă senină care strălucea”. Bătrânul îi dă de înţeles că e Sfântul Vasile cel Mare”. El nici nu auzise vreodată de acest nume. Vorbind după aceea cu părintele Suciu, află că acesta citea

frecvent pentru el, *Cetania Sf. Vasile Cel Mare*, care „alungă duhurile necurate” (133). Ajunge undeva, la un alt preot ghicitor, care deschidea cartea şi-ţi spunea viitorul, după care scrie un material despre *Blestemele ardelenilor*. Este internat în spital cu a doua pancreatită. Cu greu îşi revine. Doctorul îl sfătuieşte să lase băutura, pentru că la a treia pancreatită nu va mai rezista. Încep din nou rugăciunile cu părintele Suciu, a cărui faţă i se pare că seamănă cu a bunicului său. Nemulţumit de articolele pe care le scrie, Nistorescu îi dă un ultimatum. Din nou, în spital, internat cu a treia pancreatită. Deja ştie că va muri şi îl apucă un dor teribil de viaţă: „Deşi urechea din suflet îmi aprinsese credinţa că nu voi muri, îmi era frică” (137). Descrie cu lux de amănunte ce se petrece cu el: „Nicăieri şi niciodată nu am fost mai înspăimântat. Disperat, încercam să găsesc ceva care să mă salveze. Era o chestiune de secunde. Mi-am amintit ce spunea Părintele Suciu: *Oamenii sunt nişte proşti. Isus există. E viu. Şi e cel mai bun prieten al nostru. Nu ştim să-l chemăm. Strigă-l şi va veni. Ține minte, Isus e cel mai bun prieten al tău. E viu*”. Norii negri se apropiu înfricoşător. Aduceau miros de gheaţă. Ca la pol. Îngrozit, m-am uitat la colţul salonului şi-am zis: *Isuse, dacă tu într-adevăr eşti, eşti viu şi eşti cel mai bun prieten al meu, ajută-mă. Nu mă lăsa să mor*

Rodica Vinca, *Miracolul oceanului*

aşa ca un câine şi au îţi promis că voi fi altul” (138). Adormea, dimineaţa se trezeşte fără dureri şi, spre uimirea tuturor cadrelor medicale, toate analizele sunt normale. Doctorilor nu le vine să creadă. La ieşirea din spital, se vede fără serviciu. Ajunge un simplu redactor la un ziar local, cu un salariu foarte mic. Vizitează multe mănăstiri. Îl chinuie finalul campaniei de presă pe care o făcuse împotriva Bisericii Ortodoxe. Intervine declicul: Îşi aminteşte cum jurase strâmb în faţa *Consistoriului Monahal Eparhial*: „Am jurat, lipit de cruce. Fără să ştiu că-mi lipisem viaţa de ea. Călugării se uitau prin mine. Cu milă” (140). Se spovedeşte la părintele Căsiel. Cosmin Guşă îl cheamă să lucreze la *Realitatea tv*. Îi telefonează Mitropolitului, fost Arhiepiscop. Se recomandă şi îşi cere iertare: „Eram extrem de orgolios şi nu obișnuiam să-mi cer iertare” (144). Mitropolitul îi dă un răspuns pe care nu-l aştepta: „Tinere, nici nu ştii ce bucurie mi-ai făcut. Este cea mai mare bucurie pe care puteam s-o am acum, în Vinerea Mare. Asta se numeşte vinere pascală şi nu numai că te iert, dar îţi şi mulţumesc, tinere. M-ai făcut fericit” (144). Preasfinţitul Iustinian îi recomandă să scrie o carte despre ce se întâmplase cu el. „Viaţa trebuie privită – îi spune Iustinian – din perspectiva eternităţii (...) Numai aşa se va închide o dată pentru totdeauna acest cerc. Acest şir de destine tragice. Aceasta este calea şi tu eşti cel care trebuie să închidă cercul” (146).

Fără pretenţia de a fi o carte religioasă, cu tot îndemnul părintelui Serafim de la Căsiel: „Nimic nu supără pe Diavol decât atunci când faci cadou cuiva o carte religioasă”, cartea lui Bogdan Eduard poate fi la orice oră, o pildă demnă de urmat în ceea ce priveşte atât încrederea omului în înţelepciune care, spre deosebire de simpla inteligenţă, motivează nevoia de îndumnezeire a omului, cât şi raportul dintre noi, cei vii, şi înaintaşii noştri. Pe bună dreptate, finalul îndemnului de pe prima filă a cărţii, semnat *Iustinian*, se încheie cam aşa: „De aceea noi nu suntem singuri. Sunt cu noi întotdeauna moşii şi strămoşii noştri, părinţii noştri, fraţii noştri şi îngerii noştri păzitori”.

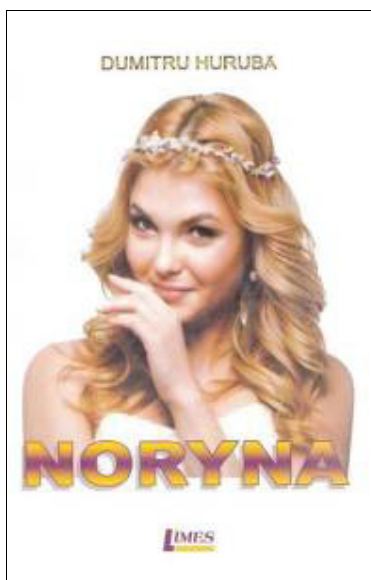
CRONICĂ ÎNTORTOCHEATĂ A UNEI IUBIRI

În cele cinci decenii de activitate literară, Dumitru Hurubă a publicat peste cincizeci de volume, opera sa cuprinzând proză scurtă, poezie, roman, teatru, critică literară, interviuri, eseuri, cronici TV, recenzii, pamflete, biografii. Aproximativ o treime din cărțile scriitorului reprezintă romane: Balamucul, dragostea mea... (2002), Natură vie cu scorpion sentimental (2005), Amanții gaițelor cu cap de struț (2008), Cobaii (2009), Evadații din Clexane (2010), Iago – Sforărie de lux (2011), Aranka neni sau canapeaua cu scârț (2012), Biroul dușilor de-acasă (2013), Speriații din Pădurea cailor (2013), Filiala casei de nebuni (2014), Spondiloză la șarpele cu clopoței (2015), Ciumurliă cu drăcuiești (2015), La bodega „Trischelești” (2016), A.D.P. Agenția dușilor cu pluta (2017), Noryna (2018).

Ca și majoritatea celorlalte titluri, Noryna ar putea sta foarte bine la baza unui scenariu de film, a unei comedii savuroase. Un roman-labirint, manifest literar inedit la Hurubă despre căutarea, pierderea și regăsirea iubirii, despre inocență, derută și, nu în ultimul rând, prostie, cu generoase pasaje de umor sănătos.

Proza lui Dumitru Hurubă este a unui scriitor pretențios, fidel esenței artei sale (genul de literatură care poate crea dependență). Valoarea și originalitatea romanului nu stă doar în povestea de dragoste a celor doi protagoniști, Noryna Granda și Simion Pietraru, o poveste frumoasă și întortocheată până la suportabilitate, cu un final-surpriză, ce-i drept, fericit. Esențială rămâne măiestria artei narative a autorului, inegalabilă și inconfundabilă, discursul scilpitor, tonusul optimist, autopersiflant, dinamismul și savoarea dialogurilor (chiar de ar scrie o carte de bucate, tot ai citi-o cu plăcere).

Semnificația romanului e clară: deseori, din naivitate, teamă ori prostie (alături de dragoste, prostia este una din temele constante ale scriitorului), oamenii care se iubesc nu-și iau în serios propriile sentimente și riscă să-și piardă șansa la fericire. Noryna și Simo copilăresc împreună, povestea lui Dumitru Hurubă surprinzându-i pe băncile liceului din Andricănești, o localitate

transilvană de pe lunca Mureșului. Noryna, fiica profesoarei de biologie, este o fată foarte frumoasă și o elevă eminentă (dar „supraaglomerată de ghinioane”), în timp ce Simo, colegul ei de bancă, e corigent din oficiu, inteligent, dar leneș, cei doi învățând împreună pentru bacalaureat. Pentru Simo, Noryna e „o realitate blondă, cu buze de un roșu aprins natural”, care „nu era în toate mințile, chiar dacă pentru ea nici n-ar fi contat”. Cei doi se iubesc, declarându-și la tot pasul, în bășcălie, iubirea adolescentină, însă la început nimeni (nici măcar ei) nu ia în serios acest joc persiflant al dragostei, prostindu-se non-stop, făcând haz de tot și toate. Simo devine inginer, iar Noryna, profesoară, viața purtându-i pe cărări diferite, cei doi realizând în cele din urmă că sunt suflete-pereche și că nu vor putea fi fericiți decât împreună.

Povestea lor de dragoste se consumă în lungi și dese întâlniri pe malul Mureșului sau plimbări pe străduțele dosnice ale Andricăneștiului. Deși Simo consideră iubirea o „zbenguială mintală de oameni cu călți în loc de creier”, în adâncul sufletului își conștientizează iubirea încă din clasa a noua (ținea la ea „într-un mod special și excepțional”), fără a o putea mărturisi sincer fetei: „într-un colțisor al trioului minte-inimă-suflet locuia imaginea clară a Norynei de care nu reușeam să mă dezbar”. Din joacă, glumă, declarații aiurite și refuzuri categorice, iubirea lor se consolidează, devenind o nevoie vitală. Ei recunosc că dialogurile lor sunt „mari aberații”,

pricepându-se de minune „la gândit aiureli”, certându-se, din nimic, pentru orice. Sunt discuții deschise, inteligente, pline de paradoxuri și idei nebunatic („fabuloase”, mărturisește Simo), un joc al ideilor „la parametri optimi ai nivelului de prostie” din capul lor („devenisem atât de profesioniști în asemenea absurdități, încât unii ajunseseră chiar să ne invidieze”). Nereușind să-și asume în mod matur iubirea, nici măcar după ce fac dragoste, ei lasă totul la voia întâmplării. Terminând liceul, Simo pleacă la facultate la Constanța, petrecându-și viața în interminabile călătorii cu trenul, iar Noryna la Cluj (deși părinții intenționau s-o mărite cu un localnic înstărit), apoi la catedră, la Deva, viețile lor transformându-se în banale „întâmplări” de pe o zi pe alta, golul din sufletele lor neputând fi umplut. Prietenii lor, foștii colegii de liceu, conștientizează impasul în care ajung, realizând că, pentru a-și împlini destinele, cei doi trebuie să se căsătorească.

Dincolo de acest nucleu epic, esențială rămâne dimensiunea umoristică a acestui roman „de capră și sfadă”, cum îl consideră însuși autorul (capră fiind porecla mamei Norynei, profesoara de biologie, majoritatea dialogurilor din carte putând fi considerate... de sfadă). O sursă incontestabilă a umorului constă în asumarea necondiționată a prostiei de către personaje, persiflarea (chiar de sine): „să fi fost vorba în cazul nostru de un nivel de gândire începând să se atrofieze, ori din capul locului cam mediocru?” se întreabă cei doi, recunoscând că sunt „doi tâmpiți, foarte probabil ireversibili”, „absolvenți de liceu, dar idioți” sau „doi proști geniali”.

Devenind un alter-ego al autorului (în calitatea de narator-personaj), Simo o consideră pe Noryna o fată „cu un simț practic aproape patologic”, având „un fel de plăcere patologică să vorbească despre moarte, cimitire, sinucideri, dispariții misterioase”. Deși pare mediocru la clasă, pricepându-se de minune „să facă pe prostul”, Simo e singurul care citește („în vremea dominației cunoștințelor acumulate de la atotștiutorul gugă, eu mai citeam cărți, ca un idiot, suportând și o eventuală acuzație de—

LADISLAU DARADICI

semianalfabet”). Numeroasele sale citate și aluzii la cultura universală îi aparțin autorului (de la mitologia greacă la Luntrea lui Caron, romanul lui Lucian Blaga, Sensul vieții de Alfred Adler, Inteligența eșuată. Teoria și practica prostiei de José Antonio Marina și chiar Legile lui Murphy). Adevărata personalitate a lui Simo reiese din dialogul dintre Mitruț și Calomfir: „suferea de-o discreție acută în ceea ce-l privea” și „inventă de fiecare dată altă poveste, despre un alt Simo, despre un alt eu, cu alte amănunte”, după principiul nihil ad me, în realitate fiind de o sensibilitate și o modestie fără egal. Căutându-se unul pe altul, cei doi își caută sinele, se redescoperă, se înțeleg, în cele din urmă acceptând (când totul pare pierdut deja) că nu pot trăi unul fără celălalt.

Oralitatea romanului e dată și de dialogurile savuroase, alternând cu secvențele narative, flashbackuri. Replicile sunt hazoase, plesnind de umor. Lăudat pentru liturghia sa, răspunsul unui preot e de-a dreptul hilar: „Apăi, fiule, eu ori fac liturghie, ori o dau la dracu de meserie!” Când o femeie este numită „doamnă” în tren, ripostează: „Doamnă-i mă-ta! Eu nu sunt, să știi. Te-ai culcat cu mine, de îmi zici așa?” Mama Norynei, Elida, anunțându-și familia că se mărită cu Băruțu, e amenințată de unul dintre frați: „Tu, soră-mea, dacă te împinge nebuneala să te măriți cu ăla, te rup!” Iar când se declară, după două-trei înghițuri de whisky, „o intelectuală inteligentă!”, răspunsul soțului ei e pe măsură: „Da-da, ești deșteaptă ca un tescic în apă rece!”

Poreclele sunt o altă sursă a umorului. Elida e numită Capra-Grande (pentru că „se... destrăbăla, ori de câte ori avea ocazia, stând capră – poziția ei preferată”). Și dacă ea e capră în ochii sătenilor („nesătulă de curvășărit”), bârfitoarele o numesc pe Noryna târfa-iadă. Profesorul de muzică e poreclit Fa-sol-la, devenind proful Fasolă. În aceeași categorie intră și alegerea unor substantive proprii sugestive de către autor (ca și în schițele și povestirile sale umoristice): familia Cărlănescu, chimistul Nicolae Mecălă, elevul Ramono Torescu sau directorul de liceu Cuvățiu.

Personajele nu duc lipsă de imaginație. Într-o discuție între soții Grande, se dezbate posibilitatea

înființării unor celule „mixte” în pușcării pentru eventualii soți criminali. Comicul de limbaj e însoțit și de cel de situație. Când Calomfir cade în Mureș, Simo vrea să-l salveze, căzând și el în apă, iar la spectacolul de la terminarea liceului, scena se prăbușește cu absolenții, în timp ce un coleg recită un poem construit „pe încrângătură dadaistă adusă la zi”. Dar comicul de situație explodează în cazul lui Harry, fiul gazdei lui Simo din Constanța (Ionel Popescu sau Goe din schițele lui Caragiale par niște inocenți pe lângă această pușlama care, la cinci ani, în timpul unei sindrofii, urinează pe motanul adormit, recită varianta pornografică a poeziei Cățeluș cu părul creț, decapitează statuia lui Venus din porțelan, își dezmembrează minibicicleta, taie covorul, sparge vaza și desenează pe un perete organul genital al tatălui său).

O sursă de comic este și folosirea greșită și stâlcirea cuvintelor (vârful Chomolungma din Himalaia devine Ciomogama), zecile de forme neliterare constituind adevărate delicii pentru cunoscători: fincă, rețiproca, agenturili străine, menajer (pentru manager), visiki, fentestic (pentru fantastic), yutubu, fezbuk/ fesbuk, schiuzmy/ schiuzmi, gugă și așa mai departe. Romanul abundă și de citate din diverse limbi (latină, italiană, franceză, maghiară sau catalană): quod erat demonstrandum, verba volant, scripta manent, carpe diem, Nihil Sine Deo!, e finita la commedia, dit moi, készi! O sursă inepuizabilă e și Elida care, neavând catedră, a stat cinci ani în Spania, la cules de căpșuni: el proposito excuso los medios; tots estem bojos; tots dos son estupidos sau, despre soțul ei: boig, un boig comú (nebun, un nebun ordinar). Unele citate apar în mai multe limbi: head on the hub/ Der Kopf auf der Nabe (capul pe butuc), altele, din popor, suferind semnificative modificări: Dumnezeu merge încet, dar nu întârzie; Omul e om cu bunele, dar și cu... nebunele; Aici se reazămă un dobitoc (inscripție pe spătarul unei bănci).

Unele pasaje, veritabile secvențe de pamflet, iau în derâdere aspecte ale realității sociale în care trăim. Limba română e „terfelită cu sârg și pricepere de fel și fel de agramăți” care stau pe fezbuk, „fesbuchiștii maltratează sistematic

limba română”, făcându-se aluzie și la folosirea incorectă și obsedantă a decilor la televizor. În ceea ce privește scriitorii, „unii autori sunt autori numai pentru că știu să terfelească limba română”. Nu scapă nici sistemul de învățământ. Iată exemplul unei inspectoare care intenționează „să conecteze” elevii de liceu „cu autoritate lozincardă și penibilă spre ridicol la ideea iubirii de patrie” astfel: „Dragi elevi, dacă nu vom avea grijă de această țară, prin globalizare o să devenim colonie, ceea ce ar duce la dezamăgirea deplină a moșilor și strămoșilor poporului nostru”.

Sunt satirizați politicienii și demnitarii care ignoră constituția „cu niște fabuloase fente”, părând coechiperi într-o echipă fantastică de fotbal. Uneori, satira e dusă la extrem: tatăl senator al unui elev, Ramono Torescu, propune un proiect de lege privind reducerea timpului de ședere la closet a parlamentarilor din opoziție.

Dumitru Hurubă folosește și o tehnică subtilă a divagației, trecând aproape pe nesimțite de la o chestiune la alta, aparent fără legătură între ele. De la mărturisirea lui Simo că îi convenea să se vadă cu Mitruț căci îi puteai spune orice fără să afle alții, se ajunge la evenimentele din decembrie '89: „adică, mă rog, ce secrete am fi avut? Să organizăm o lovitură de stat ajutați de agenturili străine, cum fusese convins bietul Ceaușescu cu ocazia evenimentelor din 89, și după cum s-a văzut după-aceea, multă lume i-a dat dreptate.”

Umorul lui Dumitru Hurubă (după care prostia omenească e „nemărginită ca universul”) e inepuizabil. Dialogurile ardelenilor despre politică sunt memorabile. Și dacă România e o țară frumoasă și bogată în defrișări, despre o „andricășteancă nou-venită de peste Prut” aflăm că a fost „emancipată cu un fost violator de femei în vârstă și manglitor profesionist de prin mijloacele de transport în comun”.

Complexitatea artei narative a lui Dumitru Hurubă face aproape imposibilă orice încercare de analiză completă, atotcuprinzătoare a scrierilor sale, rămânând incontestabil însă faptul că domnia sa este unul dintre cei mai autentici și mai de seamă scriitori români contemporani.

Cartea poemelor târzii

Poetul Lazăr Zăhan sondează cu luciditate și cu o cerebralitate reflexivă un teritoriu al neliniștilor metafizice, al zguduirilor interioare, în fața propriului oracol al interrogațiilor și a unei instanțe superioare, timpul. Meditativ și confesiv, dar și cu o doză sănătoasă de ironie și ludic, incisiv și scrutaător radiografiază un spațiu de profundă interioritate, în care timpul hărțuiește liniștea autumnală a vieții. Duratei bergsoniene i se cere socoteală.

Poemele (Editura CronoLogia, Sibiu, 2021) sunt caligrafii subtile ale unui condeier exigent care caută sensurile echinocțiilor atemporale, cu un efort tandru de distilare, în urma unei șlefuirii lirice, în cuvinte a unor stări, afecte, limbaje inefabile, tănuite în țesătura luciului intelectual, printr-o „filtrare cerebrală a stărilor poetice”, cum scrie Iulian Boldea. Un déjà vu al ființei nebănuite.

Cel mai des cuvânt folosit pe poet este *oare*, aspect care conferă o dimensiune meditativă poemelor, în consens cu formația de profesor de filosofie a scriitorului. Alte cuvinte care revin cu o densitate mare în poezii sunt: *vis, timp, vreme, vin, umbră, lumină, iubire, gând, chip, floare, privire, aur, întrebare, noi, somn, lună, soare, stea, vânt, tăcere, măr, alb, clipă, lume*. Toate acestea se află într-o îngemănare semiotică și consfințesc temele majore pe care le abordează poetul, arcuite ca o cupolă peste lume, peste timp, pecetluind miraculoasa stare de a fi.

Fiirecul se îmbină fluid cu enigmaticul, cu reverberații filosofice, cu realități efervescente, la limita absurdului, condensări silențioase ale unui gânditor care face descenderi atemporale în grădini galactice. Este o incursiune poetică în reverii estetice, în oniricul electiv, în teritorii ale imaginarii; o poezie a sublimării în rațional, îmbăiată în senzualism și contemplație, acutizată de spaimele telurice ale providenței: *Vin peste mine-n valuri ecouri străvezii, / Cu gustul greu de aramă, cu clipele pustii. / Cu toamnele uitării, cu serile de ceară,*

Cu stoluri mari de grauri ce zboară peste vie. / Cu dealuri de rugină ce unduiesc în zare, / Pe care, ca în templu, ard ruguri rozalii. / Cu tot ce poate duce un suflet, drept

povară, / Când țese-n taină pânza poemelor târzii.

Este un joc secund în fața limitei ultime: *Cad bățile orologiului, / în clepsidra înserării, clipele cad / Ca o grindină grea peste arșița verii, / ca cetina din trunchiul de brad*. Poetul stă și privește panoramic o clepsidră care se joacă cu nisipuri rumenite de timp. Tristețea, elegiacul traversează ca un filon poeziile poetului: *mirosea a trecere/ mirosea a pustiu*, dar toate se deschid viu, luminătoare: *m-am născut a doua oară din candoarea calmă a sufletului tău*. Fără gânduri și dragostea din noi casa pustie rămâne.

Vinul este sugerat ca remediu, tămăduire și balsam pentru sănătate: *să fie vin!* Zeii să se joace cu oamenii și vinul să aducă bucurie. Cu o ironie fină și cu silueta unei grimase în colțul gurii poetul găsește loc în edificiul liric și unui poem aparte, intitulat *Prostia*, iar *cine crede că e indecent/ să faci din nebulă chip de basm, / — el neputând ideea s-o cuprindă — / citească-l cu răbdare pe Erasm, / apoi să-și vadă chipul în oglindă*.

Omul se află față în față cu autoritatea oglinzii care este neiertătoare și din cale afară de obiectivă: *între oglinzi nu este spațiu de fugă*. Mitul oglinzii revine mereu ca fior, timp, iluzie, mister, taină: *pe oglinda celestă berze plecând sau în dihotomia lac-oglinză: căci lacul oglinzii în care înotăm/ nu ne absolvă de timp*. Suprafața aceasta magică suportă și ecouri elegiace, dar cu reflexii sentimentale: *atunci te scâl dai în lumina oglinzii, / cum lebăda în lacul ei de lună [...]* Mie îmi amorțea privirea pe umerii tăi/ și mă înfioram la atâta minune. / Mai dulce ca mierea oglinda era, / și mai vie în mine

dorința. Misterul oglinzii se îmbină intim cu taina luminii. Cuvântul *lumină* revine de multe ori, ca un așternut divin al vieții și sorescian *de atâtea ori și eu lumina am văzut până la sublimul ei: lumină de miere*.

Lazăr Zăhan este discernătorul, pricepătorul lui Grăcian, omul cu stră-vedere, care scrie poeme de mare adâncime, reflexive: *omul este un biet vâslaș pe-a timpului galeră. [...]* Și ne mângâiem cu gândul senin, / că toate pe lume/ își au prielnică vreme sub soare. Este o poetică a tadreței, o adevărată candoare lirică într-o fină liturghie a scrisului până la o gravitaționalizare a poemului în verbul tăcerii.

Poemele marchează o revoltă anatomică. Toamna care se apropie nu mai aduce poame pârguite ca aievea, ci durerea: *anotimpuri tot mai târzii, cocorul se stinge în plutirea-i departe [...]* E vreme întârziată, *cocori pe rând s-au dus, / Iar soarele clipește mai des către apus [...]*, când *corabia întomnării plutește lin spre mal*. E dorința de a rămâne în grația zorilor și în starea de îndrăgostire, în fiecare dintre momentele vieții: *Ce coapte erau toate atunci, / ce vrăjite arome risipite-n poeme*. Este nostalgia după vârsta mustului. Lecția despre metamorfoză se ține în poemul *Suntem și nu suntem* și mai deslușit în *Păianjenul*, când metamorfoza este interogată, *viață sau joc?* Tăcerea își deslușește tainele ei: *din tăcere a înflorit un poem*.

Poezia lui Lazăr Zăhan este o poezie reflexivă, cu tonalități ludice, în tușuri și culori târzii, cu o cromatică pastelată și un exotism aparte, o sublimare ființială în poeme tandre, pline de grație, iar metafora este ținută în loje ferite. Putem vorbi de parfumeria poeziei într-un balans autumnal; într-o introspecție sublimă: *Nu pot să uit sângele tău, / prin tolba cu jucării sau Cine nu visează/ și nu se risipește-n iubire, / nu trăiește*.

Sunt poeme despre timp, memorie, iubire, taină, trecere, tăcere, umbră, bătrânețe, dar și despre o lume a leziunilor și a derapajelor din societatea de azi, aflată într-o adevărată harababură: *De lumii vrei să-i înțelegi măsura, / cu sufletul curat și voia bună, / vedea-vei peste tot harababura, / tronând precum o harpie nebună*, iar din toate ale lumii întotdeauna lipsește cuvântul cel gras, adevărul. →

LÓRINCZI FRANCISC-MIHAI

Poeemele-haiku sunt emblematice pentru volumul de poezie, fiind respirații poetice, un fragmentarium de esență, diacazele autumnale în năvodul liric: *de unde să-ncep / π cel fără de margini/ și cercul tace*. Desene furate din banalul zilei, scene și cotidianități neinvazive, notații zilnice se transformă în tot atâtea așezări pe chevron reflexiv.

Poeemele pot fi privite ca o călătorie sentimentală, în care putem distinge viața ca poem, geometria intimă a formelor, sensul vieții, cu un buchet distinct de senzualitate și cu nostalgia senzoriumului după acel timp peste care *tomnatica ceață și pânza de paianjen se depune*, dar într-un exercițiu liric recuperator, *ca un vis a rămas povestea/ cioplită în cenușa tăcerii*, scaldată în aleanuri stănesciene: *Știu tot: și chipul îngândurat / și lucirea privirii și sânii rotunzi îi știu*.

Poetul încearcă un exercițiu de căutare a țărurilor nemuririi, de prelungire a clipei, abolirea timpului prin evadarea sub imperiul oniricului: *parfumul visării / țină aproape sub pleoape/ lumina iubirii*, al ludicului și al jocului, o dorință de sorginte proustiană, de recuperare a esențelor, prin re-amintire și zestrea memoriei: *Căci eu nu pot să uit sângele tânăr, / Prin trupu-mi gonind ca mânăii sălbatici sau Zestrea memoriei încă nu s-a împuținat, / în tolba cu jucării mai am bucurii de o viață*.

Poeziile au substrat filosofic, năvodind înțelesuri profunde, *reflecții în liniștea tăcută a corabiei tale*, într-un excurs poetic prin mit și mitologie, călătorii alegorice, viață-moarte, singurătate: *în singurătate/ omului îi este întotdeauna frig*, tăcere, prelucrări ale unor motive și pilde biblice, alcătuind acel complex liric, poezia, pe care Angela Marinescu o denuie „ființă vie, de limbaj și nu există limbaj viu decât atunci când te angajezi tu însuși într-un travaliu al limbii.”

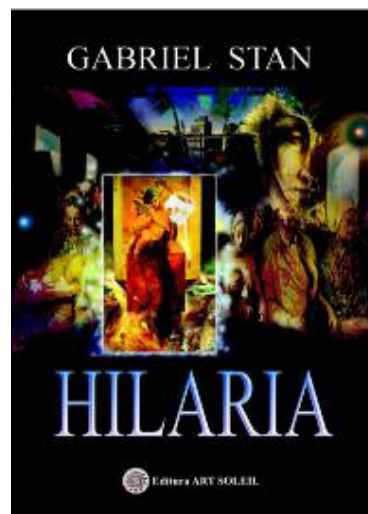
Lazăr Zăhan propune un carusel semantic, un joc al fizionomiilor exterioare, dar în tandem cu una a geomorfologiilor interioare, o căutare luminoasă, cu nădejde, o defenestrare în mister. Poeemele sunt flashuri asupra reliefulurilor conștiinței, cu spaimele și fericirile vieții, meditații profunde în spațiul intim al absidei. Sunt poeme bine ozonate în sitele fine ale rațiunii, la care se adaugă un strat abraziv, sarcastic, dar și umor transilvan sănătos.

HILARIA - TĂRÂM AL FANTASMEI

Una dintre lucrările beleteristice recente, însă, cum zic americanii, de vârf, ale marelui pictor (nu văd deja de pe-acum, în caz, nicio competiție, altfel decât de marketing, între el cu maramureșanul meu, Ghenie – băimărean, desigur, nu însă, se știe, din zona voievodală) și reputatul scriitor Gabriel Stan, autor de ani buni – spre deosebire de congenerii săi de speță lipsiți de conștiință teoretică – a mai multor cărți de o frapantă reinventare ideistică (precum **Întoarcerea Doctorului Honigberger, Labirintul celor 12 simțuri, Rimfoniile, Oglinzile secrete** etc.), totdeodată fermecătoare narațiuni lirice (povești, adică, - pentru că în încredințarea lui Gabriel Stan, povestea ar trebui să fie, ca lumea însăși, povestea poveștilor; oricum povestea prin care lumea continuă să dăinuiești ori, la un capăt inconturnabil, să renască).

Această nouă poveste (din cartea de față) a lui Gabriel Stan mă determină (cu scuzele de rigoare) să repet acum câteva „pietre de poticnire” (cum ne-ar fi sfătuit prietenul nostru gânditorul, logicianul, academicianul Alexandru Surdu), gânduri, de fapt, pe care le-am rostit și altădată, prilejuate de opera literară, deja impunătoare (ignorată însă, vai, de promoțiile ilizibile, dar trufase, cum li se spune, douămieste și peste) a cunoscutului și prețuitului pictor și scriitor brașoveano-european.

Așadar, spuneam ca acele ocazii petrecute, în lucrarea artistică (literară și picturală deopotrivă) a lui Gabriel Stan este vorba de forme poetico-narative, însă nararea (ori, mă rog, psalmodierea) ca dimensiune a cunoașterii părăsește aici, precum la *conceștiții* Renașterii, linia pură și simplă, univocă, preferând evadarea în buna complicație; mai exact în problematica spiritului ce nu se dezvăluie nemijlocit, dar se precipită mirabil, ca să zic astfel, în cristalele din retorta alchimică: alte lumi, noi enigme, alte lumi și semnificații. Realitatea, existența – ființările acelea notorii ale ființei – ca și ideile, ne putem întreba odată cu autorul nostru, nu vor fi rămas, deja căutate și cercetate de filosofie, de metafizică, în neisprăvire și discrepanțe? Metafizica, de regulă, nu ignoră oare, ea, spontaneitatea necunoscutului materiei și spiritului? Sau nu va trece ea de

atâtea ori, nepăsătoare, pe lângă *ascunderile* prin care materia și spiritul ni se înfățișează: *ascunzișuri* miraculoase, ispitind neconținut cu taina dindărul vieții? Cunoașterea le aduce în *forme*, chiar dacă – precum cu ustensila cognitivă a lui Gabriel Stan, o ustensilă înamorată, iată, de misterii – acestea vor întreține tocmai obscuritatea misterului; sau o vor potența, după îndemnul poetico-filosofic (de a nu strivi „corola de minimi a lumii”) al lui Lucian Blaga.

În noua scriere a lui Gabriel Stan, **Hilaria** (Editura Art Soleil, Brașov, 2021), consacrată, văd din dedicație, marii sale iubiri, Gențianei, soția răpită repede în nor, cum ar intona psaltul, regula auctorială iese mai limpezită: trecerea din proza așazicând canonică, în tușe deja naturalist veriste (vezi în carte „raiul” acela așezat de bunici în dealurile buzoiene, dinainte de ocuparea bolșevică a țărilor românești) la o lume livrată fantasmei (teritoriile deșertăciunii și zădărniciiei în care sfârșesc inconturnabil ființările ființei, vezi capitolul **Zadar**, apoi tunelurile feroviare cu reveriile și onirismul lingvistic) e prin urmare cursivă, aș zice naturală, ca la Mircea Eliade ori Howard Ph. Lovecraft, de unde, totuși, încă tulburarea, vertijul, cutremurul interior: nu, firește unul al coșmarului ci, mai degrabă (oximoronic, să spun), al treziei, adică sub ochiul reflexiunii. Nu e aci așadar fantasticul din spețele cunoscute, e mai curând un fantastic, de pot spune așa, ideistic, fractura petrecându-se la lumina zilei; o ciocnire va să zică în spațiul conceptelor – totuși, iată, nu mai puțin impresionantă, nu mai puțin dramatică.

A.I.BRUMARU

Lucian Blaga

în amintirile lui Gavril Istrate

Într-un articol intitulat „**Lucian Blaga în conștiința generației mele**”, profesorul Gavril Istrate subliniază printre altele că, la Unirea Transilvaniei cu România, poetul de la Lancrăm și-a oferit cel mai de preț dar, poezia sufletului său.

Filologul Gavril Istrate își amintește că pe vremea când se afla la liceul din Năsăud, a auzit pentru prima dată rostit numele acestui poet de către profesorul său de religie, Gheorghe Pteancu, care spunea că este un poet filozof.

Curiozitatea l-a îndemnat să-i abordeze poezia, care la început n-a putut s-o înțeleagă, dar cu cât insista s-o pătrundă mai adânc, reușea să desprindă idei ce deveniseră o adevărată obsesie. „Țin minte, spune la un moment dat, că printre cele dintâi versuri au fost: „Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud / Cum izbesc în geamuri razele de lună” (Liniște). A citit apoi mai îndeaproape volumele de poezii „Poemele luminii” și „Pașii profetului”, simțindu-se atras de viziunea poetului.

În timpul studenției, a observat că Blaga nu se bucura de multă simpatie. Chiar și unii profesori aveau rezerve asupra operei sale, dar tocmai această atitudine a ieșenilor l-a determinat pe Gavril Istrate să se ocupe de terminologia filozofică din „Spațiul mioritic”, care ar putea constitui un adevărat dicționar special. Apropierea de opera lui Blaga îi oferă și posibilitatea de a realiza o prietenie cu poetul ardelean. În timpul războiului, când profesorul neposan fusese mobilizat, s-a întâmplat ca regimentul lui să aibă sediul la Sebeșul Săsesc, orașul în care Blaga a învățat în anii tinereții. De acolo, în timpul liber, dar mai ales sâmbăta după masă, mergea pe jos vreo patru km, până la Lancrăm, la mormântul lui Iosif Blaga, tatăl poetului și la casa copilăriei scriitorului.

„La Sibiu, unde se mutase regimentul, în 1943, am asistat la unele ore de seminar ale lui Blaga și mi-am dat seama de serviciile pe care le-a adus învățământului românesc autorul „Poemelor

luminii” și al „Spațiului mioritic”. El însuși lăsa impresia că face parte din public, că nu părea interesat de discuție. Doar zâmbetul abia perceptibil al profesorului și privirea lui, care nu mai aparținea sălii, ci ținea mult mai departe, peste veacuri poate, dădeau încredințarea că, în mintea lui, se formulau, totuși, în chipul cel mai discret posibil, niște concluzii ce urmau să fie fixate, nu peste mult timp în alte cărți”.

Tot la Sibiu reușește să intre în contact direct cu poetul. Își dau întâlniri, fac schimb de idei, îi oferă o carte adusă de la Iași, dar de fiecare dată se simte complexat, are rețineri că în fața lui se află un om mare. S-au întâlnit apoi la Cluj, în vremea când Lucian Blaga lucra la Biblioteca Filialei Academiei, iar el venise cu un grup de studenți pentru documentare. Avea cu totul altă dispoziție decât la Sibiu în anii războiului, stau de vorbă pe îndelete, dar Istrate nu uită să-i amintească de preocupările sale de a-i pune în valoare colaborările la revistele din capitala Moldovei. Între altele, îi povestește cum la serbarea de sfârșit de an, de la școala din Nepos, la „prifung”, adică, la terminarea clasei întâi, printre cei care i-au strâns mâna era și domnul Pavel, cumnatul poetului, inspector școlar la Bistrița pe vremea aceea. Discuția lor a durat mai bine de patru ore, încheindu-se cu cele mai alese sentimente de simpatie din partea amândurora.

La foarte puțin timp după această întâlnire, când se gândea că ar fi

bine să-l invite la Iași pentru a conferenția în fața studenților de la Litere, primește o scrisoare din partea poetului, datată cu 21 oct 1960, din care rezultă relațiile stabilite între cei doi, dar și siguranța manifestată de Blaga că cererea formulată nu putea fi respinsă:

Scumpe Domnule Istrate,

Ca unui bun prieten îmi permit să Vă recomand cu toată căldura pe un tânăr clujean, D. Andrașoni, care din diverse motive vrea să-și facă transferarea la Universitatea ieșeană. E un tânăr pe care îl prețuiesc foarte mult și care merită să fie încurajat pe drumurile literare.

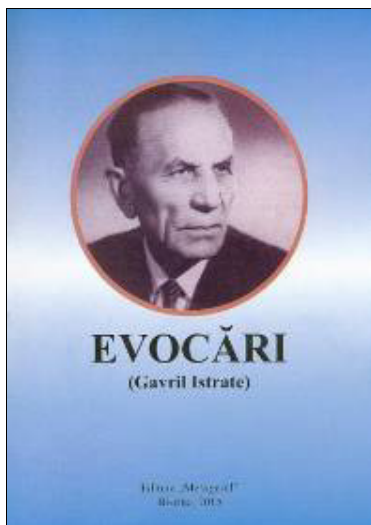
Cu mulțumiri,

Al D-voastră, Lucian Blaga

Nu știm dacă solicitarea poetului a fost îndeplinită de către d-l Istrate, cert este că ani de zile, Dumitru Andrașoni a devenit unul dintre cei mai exigenți ziariști ai Bistriței, unde a lucrat până la pensionare la redacția cotidianului „Ecolul” devenit „Răsunetul” după revoluția din decembrie 1989.

Gavril Istrate a fost un bun cunoscător al operei lui Lucian Blaga, l-a așezat acolo unde a meritat întotdeauna să fie, în panteonul marilor creatori de literatură, i-a dedicat numeroase studii și articole, a fost prezent în 1992 la dezvelirea bustului poetului la Chișinău și l-a purtat în suflet toată viața.

MIRCEA DAROȘI

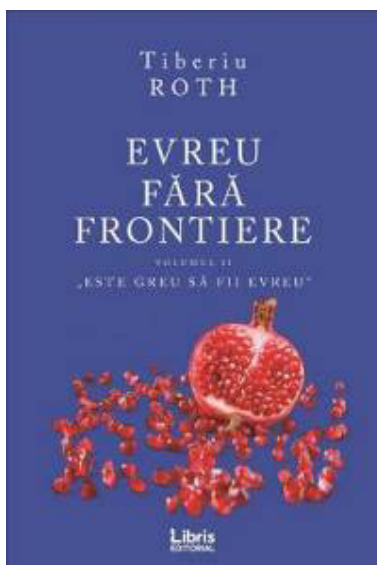

Evreu fără frontiere

Este greu să fii evreu

Dacă primul volum al masivei cărți a autorului brașovean Tiberiu Roth, *Evreu fără frontiere. Călătorie prin țări, idei și ere, vol. I*, apărută la Libris Editorial, Brașov, 2019, sub atenta îngrijire a scriitorului Mircea Brenciu care a scris și o substanțială prefață și chiar postfața lucrării, avea ca temă generală, culturală și filosofică ideea sau conceptul de identitate sau de „preocupare identitară”, a domniei sale și mai ales a poporului evreu, cel de-al doilea, având ca subtitlu *Este greu să fii evreu* (tipărit la aceeași editură și în același an 2019) continuă într-un sens mai profund și mai aplicat, pe multiple paliere această viziune. Tiberiu Roth susține că medita de mai mult timp la *subiectul identității evreiești*, realizând mai târziu că acesta este „foarte complicat” și că generații de savanți au scris foarte multe cărți, eseuri, teze de doctorat etc., au creat numeroase controverse, încercând să găsească „definiții complete și corecte spre uzul evreilor și non-evreilor”, al celor care „iubesc poporul evreu”, dar și celor care din motive confuze „nu îi iubesc”, prin care să formuleze o idee clară asupra identității evreiești.

Făcând o scurtă paranteză, filozofi cunoscuți au reflectat asupra conceptului de *identitate* și, în multe feluri, reflecția filosofică asupra identității precedând reflecția psihologică și sociologică, discursul filosofic asupra identității începând cu René Descartes, cu al său celebru principiu revoluționar în secolul al XVII-lea: „*Je pense, donc je suis/ Eu gândesc, deci eu exist*”, care i-a determinat pe mulți să se întrebe ce este acest „eu” și dacă se poate ajunge la o definire a „eu-lui” pornind de la îndoială. Totuși, un alt mare filozof, G.W.F. Hegel respinge filosofia carteziană, presupunând că noi nu ne îndoim întotdeauna și că nu suntem întotdeauna conștienți. În faimoasa lui dialectică stăpân – sclav, Hegel încearcă să arate că spiritul sau gândul (*Geist*) devine conștiință numai atunci când întâlnește un alt spirit/ gând. Friedrich Nietzsche, care contrar credinței populare este, din păcate, potrivit filozofului israelian Yirmiyahu Yovel, „gânditorul

antisemit prin excelență”, propune în *Știința veselă* respingerea „atomismului sufletului” și presupune că sufletul este o „interacțiune de forțe”, ceva supus continuei schimbări, foarte îndepărtat de sufletul nemuritor afirmat de Descartes și de tradiția creștină. Pe urmele lui Nietzsche, Martin Heidegger (care din păcate, s-a înscris în partidul nazist hitlerian, unde a fost membru din mai 1933 până în mai 1945, și care în calitate de rector și profesor la Universitatea din Freiburg nu a făcut nimic pentru a împiedica antisemitismul în creștere, ce afecta o parte din corpul didactic și din studenți), a reflectat la problema identității, pentru autorul cărții *Ființă și timp*, oamenii își formează cu adevărat o identitate doar după ce se confruntă cu însăși moartea, cu finitudinea. Moartea permite oamenilor să aleagă dintre sensurile construite social în lumea lor și să își îmbine o „identitate finită” din infinitatea sensurilor. În fine, Paul Ricoeur a introdus distincția între identitatea *ipse* (egoism, „cine sunt eu?”) și identitatea *idem* (identitate, similaritate sau „o perspectivă a persoanei a treia care obiectivează identitatea”).

Revenind la cartea de față, *Este greu să fii evreu*, a fost împărțită de autor în 7 „cărți” ori segmente mari, titlurile atribuite fiecărei „cărți”, semnificativ-sugestive de altfel (Iudaism, Sionism, Israel, Ierusalim, România, Familia și Lumea), care sunt inegale ca volum și conținut, reprezentând o abreviere ușor

abuzivă, după cum spune Tiberiu Roth, în primul rând, pentru că fiecare dintre „eseurile” organizate pe câte o „carte” pot conține teme și din celelalte, iar în al doilea rând, pentru că titlurile atribuite fiecărei „cărți” în parte nu cuprind multitudinea ideilor și temelor conținute în ea, având uneori doar o „legătură” vagă cu titlul atribuit.

Trecând la prima carte sau primul mare capitol al cărții, *Iudaism*, Tiberiu Roth pornește în demersul său cultural-istoric și eseistic chiar de la problema identității, de la *evreitate*, identitatea fiind ceea ce îl face pe un om deosebit de ceilalți, ca individ, familie, trib, comunitate, țară, popor sau națiune, limbă, cultură sau religie, dar și suma trăsăturilor pe care le împărtășește cu alții, sau liantul grupurilor și al structurilor care s-au creat succesiv din nevoile ancestrale ale omului de a nu fi singur, metamorfozate apoi spiritual. Aceasta din urmă, deoarece omul este unica făptură care se simte singură și singura care este în căutarea de celălalt, după cum spunea poetul mexican nobelizat Octavio Paz, în eseul său *Dialectica singurătății*, natura omului constând în năzuința de a se realiza în altul, el fiind „nostalgia și căutarea comuniunii”. Geneza identității, consideră Tiberiu Roth, nu se rezumă la dorința de a depăși „singularitatea” multiplicând-o, apar interesele materiale și spirituale care, ineluctabil, vin în opoziție sau conflict cu interesele unui alt grup, născându-se fenomenul, amenințarea sau uneori chiar numai fantoma „dușmanului comun”, stimulând noi identități sau întărindu-le pe cele existente. Rezumând, autorul brașovean crede că identitatea nu este un „atribut imuabil”, ci evoluează cu împrejurările vieții și ale istoriei. Apropos de istorie, Tiberiu Roth face în continuare o scurtă trecere în revistă a identității, sau despre „cum a fost mai demult?”, începând cu Iudeea antică (În perioada de peste 600 de ani de autoritate a Sanhedrinului a fost consacrată Cartea de identitate a poporului evreu, Tanach, Tora, Neviim, Ketuvim, adică *Biblia*), continuând cu învierea Sanhedrinului evreiesc de către împăratul Napoleon Bonaparte în anul 1807, evreii dobândind→

IULIAN CĂTĂLUI

libertatea de mișcare și egalitatea drepturilor și șanselor, proclamate de Revoluția Franceză, și încheind cu crearea statului Israel în 1948, centrul spiritual al iudaismului fiind și rămânând în Israel, la Ierusalim, iar iudaismul este „călauza spirituală și conceptul de viață ale poporului evreu, oriunde s-ar afla”.

Aici, trebuie să menționăm că în timp ce Revoluția din 1789 și Codul civil garantaseră egalitatea juridică a tuturor cetățenilor, Napoleon Bonaparte a impus totuși evreilor „decrete discriminatorii” în 1808, inclusiv cel din 17 martie 1808, descris ca un „decret infam” ce reglementa cămătăria, interzicând intrarea în Franța a evreilor străini și interzicând evreilor francezi să fie înlocuiți atunci când „trăgeau numărul greșit pentru recrutare”, spune istoricul Jean Tulard. Moștenirea napoleonică este contradictorie: unii au salutat dorința de a recunoaște și de a structura iudaismul francez la egalitate cu alte culte și de a impune această idee progresistă în Europa în teritoriile anexate Franței sub Imperiu, în special în cele germane și italiene, dimpotrivă, alții o percep ca o „preluare de către stat” și o „asimilare forțată”.

Într-o altă importantă „carte” sau parte a volumului al doilea din *Evreu fără frontiere*, intitulată „Sionism”, Tiberiu Roth încearcă să răspundă la complexa întrebare de ce era atâta „înverșunare împotriva sionismului”, fostul președinte al Comunității evreiești din Brașov venind cu mai multe explicații și motivații, de la faptul că antisionismul este o „replică mai modernă a vechiului și înrădăcinatului antisemitism devenit desuet”, sau că e o „expresie a opoziției arabo-musulmane la ideea și ulterior față de realizarea unui stat evreiesc în *Ereț Israel*, pe care ei îl denumesc cu obstinație Palestina”, un termen care nu are nicio legătură cu arabii, dar dădea bine, deoarece provenea de la numele unui popor care trăia în urmă cu 3.000 de ani, aprox. pe unde se află Fâșia Gaza. Într-adevăr, aici trebuie spus că apologetii antisemitismului, atât cei de dreapta, cât și cei de stânga folosesc deseori, mai ales după Holocaust, cuvântul „sionist” în locul celui de „evreu”, pentru a nu fi

acuzăți de antisemitism. O tradiție în acest sens s-a creat încă în cercurile comuniste staliniste și trotki ste, în cele anarhiste, precum și în propaganda antisemită promovată de astuțioase grupări conducătoare și intelectuale din lumea arabă și musulmană și de simpatizanții acestora, pătrunzând și în narativul de „neo-emancipare islamică față de expansionismul modernist” reprezentat de Statele Unite și Israel.

Drept critică la adresa antisemitismului mascat ca antisionism se poate argumenta că de fapt „dușmănia gratuită față de țara unui popor nu poate fi separată de dușmănia gratuită față de acel popor”.

În prezent, tema sionismului este grupată în trei grupuri „majore” din societatea israeliană, clasificate de specialiști în sionism, postsionism și neosionism: *postsionismul*, care vrea să dea o orientare laică Statului Israel, normalizând relațiile cu palestinienii; *neosionismul*, moștenitorul sionismului revizionist și a sionismului religios, care revendică și susține „caracterul evreiesc al Israelului în toată Țara lui Israel”.

Pentru Anita Shapira și Steve Chan, neosionismul accentuează „dimensiunile mesianice și particulariste ale naționalismului sionist” în timp ce post-sionismul accentuează „dimensiunile sale universaliste și normalizatoare”.

Potrivit lui Tiberiu Roth, antisionismul, cu alte cuvinte condamnarea sionismului ca fiind o mișcare și o ideologie rasistă, nu este un fenomen nou, din contră, iudaismul a fost declarat de ONU (în 1975, adoptată cu 72 de voturi pentru, adică toate țările arabe și țările comuniste, 35 împotriva și 32 de abțineri) o „formă de rasism și discriminare rasială”.

Atunci, foarte mult lume a apreciat că această rezoluție a Națiunilor Unite a fost revoltătoare, reprezentantul SUA vorbind despre evreii care au devenit de două milenii europeni, și de atunci până în zilele noastre, cu scurte și binevenite întreruperi, au fost ostracizați, persecutați, excluși din „societatea dominantă”.

Sionismul condamnat în 1975, anul celebrei Conferințe de la Helsinki, a fost răspunsul unei părți importante a poporului evreu, din Europa, tocmai la aceste secole de

discriminări rasiale la care a fost supus în cele mai multe țări ale Europei, precizează Tiberiu Roth, De altfel rezoluția avea să fie revocată 16 ani mai târziu, în 1991, autorul subliniind că trebuie să fii total ignorant sau lipsit de simțul umorului pentru a ștampila ca rasist sionismul, „o mișcare profiund evreiască”, născută din disperarea strânsă vreme de două milenii de un popor pedepsit pentru vina de a fi crezut în misiunea lui de a păstra „Legea scrisă după porunci divine”.

Tiberiu Roth se apleacă documentat și asupra unor perioade dificile și contradictorii din istoria României, cum ar fi perioada comunistă.

De pildă, ziua de 6 martie 1945 este văzută de Roth drept una nefastă a istoriei românești, o zi în care s-a instalat practic regimul comunist printr-o „perversă acțiune de tipul lupul îmbrăcat în haine de oaie”, deoarece personalitatea reprezentativă a acestei epoci era dr. Petru Groza, un fel de „boier transilvan bogat și educat”, un „cal troian” prin care a fost cucerită fără lupte fortăreața sau citadela numită România de către „(mini) Partidul Comunist Român, cu sprijinul marelui imperiu roșu de la Răsărit”.

De asemenea, Roth consideră că în timpul guvernării Groza s-a aplicat o Reformă Agrară dezastruoasă care, împreună cu colectivizarea forțată începută în 1949, a condus la metamorfozarea României dintr-o țară care a fost și este și astăzi exportatoare de produse agricole, într-o țară în care, deși o treime din populație este rurală, se importă de un miliard de euro mai multe produse ale agriculturii decât se exportă.

Desigur, sunt multe de spus despre complexa și masiva carte a lui Tiberiu Roth și spațiul nu ne permite, dar în concluzie, *Evreu fără frontiere. Este greu să fii evreu*, vol. II, este o lucrare complexă, o sumă de „7 cărți”, erudită, livrescă, bine scrisă, într-un stil juxtapus, literar și istoric, plin de umor și foarte bine documentată, care își propune să analizeze nu numai identitatea evreiască și poporul evreu de-a lungul vremurilor, care nu o dată au fost nefavorabile pentru el, ci și aspecte importante din istoria României, văzute din perspectiva unui intelectual evreu.

Europa-entwürfe

O disertație de doctorat despre
România și literatura română de
după 1989

Este vorba despre disertația de doctorat **Conceptele Europene. Poziționarea literaturii române după 1989**¹¹ susținută la Universitatea din Gießen de către Miruna Bacali.

Miruna Bacali s-a născut în 1989 și a studiat literatura și arta mass-media, precum și franceza în Konstanz și Jena.

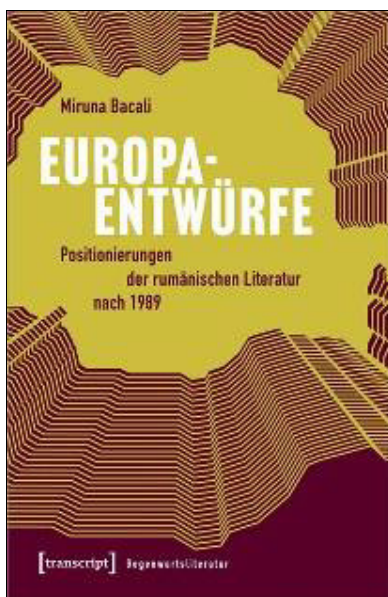
Disertația este realizată din șapte capitole, se deschide cu o amplă 1. "Introducere" (pp.7-41), urmată de 2. "Estetice și programatice accese la Europa: Mircea Cărtărescu și Adrian Marino (România)" (pp.43-71), 3. "Conceptele europene în ficțiunea literară" (pp.73-115), 4. "Experiențele europene ale lipsei de patrie" (pp.117-161), 5. "Poziții critice asupra Europei" (pp.163-208), 6. "Concluzie finală intermediară. A învinge Europa?" (pp.209-235) și 7. "Concluzie finală și perspectivă. România în Europa" (pp.237-244) și, bineînțeles, un amplu "Indice bibliografic" (pp.245-259).

În capitolul 2. criticul Adrian Marino susține că literatura europeană trebuie să conțină producțiile tuturor statelor europene, precum literatura universală producțiile tuturor statelor lumii și el crede că "Estul Europei trebuie să realizeze traduceri, spre a schimba predominantă orientare eurocentrică" (p.51).

Mircea Cărtărescu susține că literatura este independentă de granițele politice și statale și că ea se hrănește dintr-un universal rezervor omenesc, care stă la dispoziția tuturor scriitorilor europeni. Tot el mai susține că intrarea României în U.E. a fost cel mai important moment din istoria țării (p.209).

Marino în cartea sa "Pentru Europa" pledează pentru "ideea europeană" și pentru policentrica înțelegere a culturii.

„Nouă este în contextul poziționării literaturii postcomuniste figura

scriitorului național cu orientare europeană în care poate fi inclus și Cărtărescu însuși" (p.69), concluzionează autoarea, arătând totodată că Bucureștiul este locul de desfășurare a acțiunii din romanele sale.

În capitolul 3. autoarea pune în discuție romanul lui Ion D. Sîrbu "Adio, Europa!" în care este vorba de Isarlâk, "un spațiu ante-istoric, cufundat în bezna medievală". (p.74). Romanul tematizează dorința spre o autodezvoltare națională și produse culturale care reflectă aceasta. România apare în roman ca o națiune oprimată, care de-a lungul secolelor a trebuit să se orienteze după modele străine.

„Denumirea Isarlâkului provine, în chip evident, din egalizarea comunismului cu feudalismul” (Note critice, p.6-Nicolae Oprea) (p.76-în carte). Și mai departe: "În acest "bazar oriental" coabitează "bătrâna Asie" cu brusc sensibilizată Europă!" (idem).

Este vorba despre un roman amplu, în două volume, cu peste o mie de pagini, netradus, comparabil cu "Istoria ieroglifică" a lui Dimitrie Cantemir, roman alegoric, acesta fiind al doilea din literatura română. Totodată romanul lui Sîrbu ține seama de "Utopia" lui Thomas Morus, de "Cetatea Soarelui" de Tommaso Campanella, dar și de "Arhipelagul Gulag" de Alexandru Soljenițin, precum și de romanul "O mie nouă sute optzeci și patru" de Georg Orwell (Nicole Oprea, p.7) (în carte p. 82). De asemenea, discursul românesc este îmbibat cu elemente

satiric-carnavalesci, ca la Michail Bachtin.

Funcțiile politice și administrative apar sub denumirea den "tovarășe", fiind legate cu elemente din fostul Imperiu Otoman.

În mod simbolic, personajul principal se numește Candid Desiderius și el este un intelectual idealist din regimul totalitar, în timp ce soția sa, Olimpia, în realitate Elisabeta, este mult mai realistă.

Concluzia ar fi că avem de-a face cu o sinteză între stăpânirea osmană și socialistă, pe care se împletesc diverse tradiții filosofice, politice și religioase (p.85).

Este apoi pus în discuție și romanul "Hotel Europa" de Dumitru Țepeneag din Franța, în care studentul român Ion Valea merge s-o caute în Europa pe prietena sa Maria.

În acest roman se constată pe drept că sunt strâns legate narațiunea și metanarațiunea, că e vorba de dese schimbări între planurile narative. Apare perspectiva propriei poziționări românești, precum și fățărnicia de pe vremea fanarioților, corupția și lipsa de scrupule.

Europa înseamnă pentru tinerii emigranți Ion și Mihai libertate, mobilitate, bunăstare, pe de altă parte e Europa din perspectivă românească recunoașterea autonomiei culturale legată prin integrare.

Din perspectivă românească este Europa un loc al speranțelor înșelate. În ansamblu se arată din perspectivă românească mai degrabă o poziție pesimistă: indiferența față de poporul român după căderea dictaturii, controlul la graniță care poate avea drept consecință interzicerea călătoriei, tratarea românilor ca "europeni de clasa a doua" (p.99).

Faptul că hotel Europa din Straßburg este un azil de cerșetori, are un caracter simbolic.

Metaforic văzută, este Europa un hotel, un loc de tranzit, fiindcă Europa poate fi cunoscută nu în mod static, ci în călătorie și mișcare (p.99).

Din creația dramatică a lui Matei Vișniec din Franța este vorba despre "Trilogia balcanică", constând din piesele "Sexul femeii ca un câmp de luptă", "Cuvântul progres rostit de mama suna atât de fals", "Occident expres" și "Migraaantent" cu subtitlul "Prea suntem mulți în aceeași barcă". După redarea succintă

MIRCEA M. POP

¹¹ Miruna Bacali: **Europa-entwürfe – Positionierungen der rumänischen Literatur nach 1989**, transcript Verlag, Bielefeld, 2021, 261 p.

a conținutului fiecărei piese, exegeta se oprește la ultima, concluzionând că standardizarea și automatizarea joacă un rol hotărâtor în prezentarea Europei, în special a lumii occidentale.

E nevoie de participare socială și politică, e necesar așa-numitul umanism migraționist.

În capitolul 4. este vorba despre Norman Manea (S.U.A.) și Herta Müller (perspectiva românească).

Norman Manea s-a născut în Bucovina iar Herta Müller provine din Banat.

În cazul lui Norman Manea se leagă exilul exterior și exilul interior, el având poziția de „*dublu minoritar*” ca scriitor și evreu.

Libertatea are un rol central pentru scriitor și artist.

Manea nu numai că și-a imaginat Europa cu pățile ei întunecate, ci le-a și trăit și le-a lăsat să curgă în scrierile lui.

„*Dubla străinătate se referă la Manea ca scriitor de origine evreiască pe de o parte și ca scriitor de limbă română pe de altă parte*” (p.140).

Herta Müller s-a născut în 1953, nu „1958” (p.141)

Pe lângă așa-numita „limbă de lemn” a partidului, exista limba română curentă care a fost ceva nou și deosebit pentru ea la primul contact și prin interpretarea cuvintelor și a locuțiunilor din întrebuintarea cotidiană ea îmbogățește limba germană și descoperă noi posibilități poetice. Totodată la ea mai apare și sintagma „*privirea străină*”, când vorbește de lipsa de patrie.

„*Prin temele operelor lor devine literatura română europeană, respectiv universală*” (p.152).

Teme curente sunt: alungarea, totalitarismul și opunerea și în cazul ambilor scriitori, mai apar apoi teme ca: emigrarea, exilul și lipsa de patrie.

În capitolul 5. este vorba despre Horia-Roman Patapievici și Nicoleta Esinencu.

În „Omul recent” Patapievici tematizează în legătură cu Europa postmodernismul, creștinismul și corectitudinea politică, el mai vorbește despre libertate și bunăstare și despre biserica ortodoxă

Nicoleta Esinencu din Republica Moldova în piesa ei „*Fuck you, Eu.ro.Pa!*” se referă în mod critic la Europa, folosind cuvinte brutale,

dure, un limbaj intenționat provocativ.

Europa e personificată și i se adresează direct. Este criticat statul la coadă, faptul că Moldova este „*Fereastră în Europa*”, automatizarea și standardizarea.

America este „*mama vitregă a Europei*”. Este criticată comoditatea vieții și faptul că totul se poate cumpăra, chiar și planetele.

Pâinea și untul apar ca simboluri ale bunăstării.

Europa în piesa lui Esinencu nu este idealizată, ci apare ca izvor de conflicte și inegalitate.

Autoarea piesei scoate în evidență partea negativă a capitalismului, faptul că în loc de bunăstare, în unele state, precum Republica Moldova, devine mai accentuată inegalitatea socială și economică.

„*Impresia de lipsă de perspectivă se trage precum un fir roșu de-a lungul textului*” (p.208) constată autoarea acestei cărți.

Citatele românești sunt traduse de către autoare sus, acolo unde sunt și comentate și publicate în scris cursiv și mărunț la subsol.

În capitolele 6 și 7 asistăm la o sinteză a celor prezentate analitic, îmbogățite cu observații recente și măcar acestea s-ar cuveni a fi traduse și publicate în țară, într-o revistă de specialitate, eventual chiar în traducerea autoarei, care astfel ar exersa și viceversa.

Considerăm că această lucrare își atinge pe deplin țelul propus: „*Disertația de față se ocupă pe de o parte de conceptul Europa în literatura română, pe de alta de poziționarea scriitorilor de limbă română și a intelectualilor față de Europa – din punct de vedere personal, literar-artistic sau și din perspectiva apartenenței transnaționale*” (p.237).

Rodica Vinca, Dansul ploii

Un magistru al comunicării

Imaginea magistrului e reflectată în volumul *Relația profesor-student. Retrospectivă didactică*, apărut în 2020, la Casa Editorială Demiurg din Iași, cuvânt înainte de prof.univ.dr. Laurențiu Șoitu. Desigur, se impune întrebarea: cine este magistrul?

Semnatarul volumului și Magistrul este prof.univ.dr. Mihai Toma, care, într-o carte de retrospectivă didactică, trece prin fața cititorilor o activitate academică de cincizeci de ani.

Partea de început, *O incursiune prin parcursul didactic*, ne dezvăluie o trăsătură de bază a omului Mihai Toma, anume modestia. Astfel, evocă, în *Spațiul și timpul începuturilor*, perioada când a fost preparator (funcție inexistentă astăzi) și asistent, după care a ajuns „*cadru didactic cu normă de predare*”. Câte experiențe, trăiri, preocupări! Astăzi, câte aduceri-aminte!

Din sintetica imagine realizată în *Cuvânt înainte* de prof.univ.dr. Laurențiu Șoitu (*Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași*) reținem în mod special afirmația că „*omniscientul și omnipotentul profesor nu există*”. Suntem cu totul de acord că importantă și esențială este relația profesor-student: „*Ei, împreună, vor aduna – unul de la altul și amândoi de la mulți alții, de mai de mult ori, din vremurile lor, de la cei din școala lor și din altele, din țara lor și de dincolo de orice frontiere. Aceasta este „lecția”, magistrala demonstrație pe care o avem oferită, fie că ne vorbește despre seminar, prelegere, laborator, predare, evaluare cu instrumente clasice sau luate din lumea virtualului.*”

În volumul *Din viața, activitatea și gândurile unui profesor*, apărut în 2015 (Casa Editorială Demiurg, Iași), profesorul universitar Mihai Toma își prezintă drumul vieții, copilăria, anii de școală și tot traseul urmat de la absolvirea *Facultății de Fizică* până la ieșirea la pensie. Cartea prezentată, după cum bine evidențiază titlul, este axată pe o temă de o mare importanță în școală, anume comunicarea, mai precis, relația dintre profesor-(elev) student în procesul de comunicare. După mărturisirea autorului exprimată în *Introducere*, volumul *Relația* →

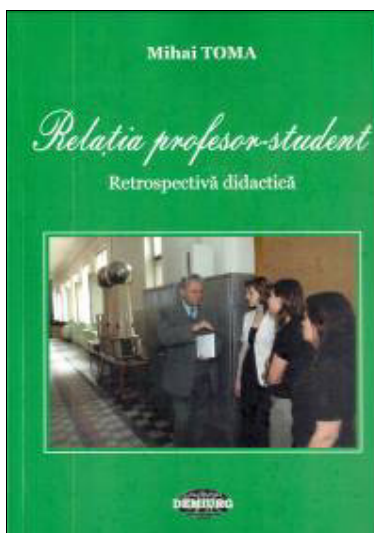
LUMINIȚA CORNEA

profesor-student. Retrospectivă didactică este „o ramură colaterală” a celui alt volum *Din viața, activitatea și gândurile unui profesor* sau chiar e „smulsă” din trunchiul acelei scrieri.

Cartea domnului profesor univ. dr. Mihai Toma ne-a atras de la început prin faptul că toate paginile se referă la contactul profesorului timp de aproape cincizeci de ani cu tinerii. Sunt evidențiate o multitudine de activități în cadrul cărora profesorul a dialogat cu studenții săi. Știm ce înseamna aceasta mai ales în cazul unui obiect de studiu rigid precum fizica. Și totuși Mihai Toma a reușit.

Titlul părții a treia a volumului, cea mai consistentă, ne conduce la gândul existenței nu al unui capitol ci al unui volum: *Comunicare și dialog. Din roadele trecerii printr-un timp. Fapte, idei, documente*. Subcapitolele sunt clare, la obiect, spun multe chiar prin titlurile lor: *Aforisme, maxime, reflecții – mijloc compact de comunicare; Despre școală și carte. Scurte lecții; „Confruntarea” profesor-student. Dialogul sincerității; Prelegeri în cadrul unor cursuri festive; Comunicare în imagini; Comunicare cu cartea. Pladoarie pentru cartea tipărită; Comunicarea în cadrul unor evaluări indirecte; Jurnalism științific – un proiect ratat*.

Mai multe probleme dezbătute ne-au atras atenția, dar ne vom opri, din lipsă de spațiu, doar asupra a câtorva dintre ele. În relația cu tot ceea ce înseamnă „carte”, prof.univ. Mihai Toma evidențiază caracteristicile definitorii ale comunicării prin intermediul cărții, deosebind-o fundamental de comunicarea orală în fața unui amfiteatru plin. Desigur nu ne miră afirmația următoare, ce constituie o pladoarie însoțită în anii formării domniei sale: „cartea trebuie să fie un element fundamental în evoluția fiecărei persoane.” În cursul celor 40 de ani de profesorat, magistrul Mihai Toma a comunicat cu disipolii săi și prin intermediul cărților publicate ca autor sau scrise în colaborare, un număr de nouă volume, cursuri universitare, îndrumare de lucrări practice însoțite de probleme, o carte de fizică generală, două volume privind activitatea didactică dar și administrativă, având în vedere că a îndeplinit și funcții importante în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași (prodecan, decan, prorector).

Un alt aspect interesant: profesorul Mihai Toma, de-a lungul vieții, a acordat un rol important comunicării prin imagini. Un capitol special este dedicat acestei probleme. În general, se cunoaște că o imagine valorează cât o mie de cuvinte. Afirmația este susținută de profesorul univ. Mihai Toma care adaugă în volum o succesiune de fotografii, din perioade diferite, deoarece „ele reprezintă atitudini în momentul comunicării, imagini prin intermediul cărora sper să pot comunica cu un eventual privitor. Câteodată, imaginea poate comunica mai mult decât cuvântul.”

Putem comunica, de exemplu, dacă la începutul unui curs sau a unui seminar, sau chiar pe parcursul desfășurării acestor activități, enunțăm un aforism, o maximă, care să trezească în mintea celor ce ascultă o anumită stare, fiind îndemnați să mediteze asupra celor auzite. Cu această motivație bine întemeiată, autorul a inclus în volum peste 150 de aforisme, maxime, reflecții. O bună parte dintre ele au fost împărtășite studenților de-a lungul anilor. Cele mai multe se referă la școală, la învățătură, la știință, la cercetare, la viață, în general. Cât de valabile sunt și astăzi! Mă opresc la un singur exemplu, la reflecția lui Mihail Kogălniceanu, din 1883, reluată de prof. Mihai Toma: „Câtă vreme nu vom emancipa poporul, nu ne vom emancipa țara.”

Volumul în totalitatea lui este valoros prin ideile enunțate, idei bazate pe experiență, pe lectură, pe cunoașterea experienței înaintașilor: „trebuie știut ce au gândit alții

înaintea ta, alții preocupați de aceeași problemă.” Cu alte cuvinte e necesar să ai un mentor, să-i recunoști superioritatea și să i te supui. Supunerea durează o vreme când „să te lași îndrumat pentru a-ți dobândi în final pasul tău liber în gândire.” Corect afirmă autorul volumului că în cadrul pregătirii universitare, supunerea înseamnă respectarea disciplinei universitare. Dacă realizează acest lucru, studenții se pregătesc pentru a fi liberi, să gândească individual. În această perioadă, afirmă universitarul Mihai Toma, rolul profesorului, ca model, este covârșitor: „Modelul înseamnă *fă ca mine*, pentru ca să poți deveni *tu*, să te descoperi pe tine, să gândești cu mintea ta.” Cum dovedești că vei gândi cu mintea ta? Spune domnul profesor, prin dialog, prin comunicare, realizate la seminar, lucrări practice, consultații și mai ales la examene: „*Examenul reprezintă o probă în care studenții pot arăta modul în care au exersat și au început să-și însușească un mod propriu de gândire.*” Asemenea idei au fost exprimate de profesorul Mihai Toma în prelegerea intitulată *Albert Einstein: de la teorie la experiment și de la experiment la teorie*, în care realizează o legătură între Albert Einstein „cu ale lui colosale realizări științifice”, datorate unei minți iscoditoare, și titlul extrem de incitant al unei cărți scrise de Gabriel Liiceanu, *Nebunia de a gândi cu mintea ta*. Foarte interesantă este această prelegere inclusă în volumul prezentat.

Inedite sunt cele aproape cincizeci de pagini în care sunt consemnate răspunsurile studenților (redate foto în manuscris) la două întrebări simple („Ce v-a plăcut?” și „Ce nu v-a plăcut?”) prin care profesorul se verifică dacă a reușit să realizeze o bună comunicare.

Considerăm că volumul *Relația profesor-student. Retrospectivă didactică* este un text scris cu dăruire, cu acea conștiință a lucrului bine făcut și cu bucurie, pentru a fi de folos celor care îl vor citi. Trecând de al 16-lea lustru de viață, profesorul universitar dr. Mihai Toma își împărtășește experiența de o viață - o carte care împlinește o viață și o rotunjește. Din tot sufletul, îl felicităm și-i dorim sănătate.

MIRACOLUL ÎNTREBĂRII*

Ne întâlnim adesea prin Zona Portului, pe care o împărțim în bună vecinătate și pace neîntreruptă de mai multă vreme și am de fiecare dată o tresărire, un fel de teamă, plăcută, de altfel, că îmi va pune iar întrebări neașteptate și cu posibilități limitate de răspuns imediat. Este vorba despre profesorul Ghiță Nazare, autorul unei serii remarcabile de cărți doldora de interviuri iscoditoare și semnificative, bune de păstrat într-un colț mai luminos al bibliotecii.

Sentimentul ar putea fi împărțit și de alții, aproape că nu există personalitate culturală importantă în Galați (dar, după cum se va vedea, și cu „întăriri” de prin alte locuri din țară) care să nu fi trecut, în ultimii treizeci de ani, prin ciurul întrebărilor nazariene. Le-am numit așa tocmai pentru a le sublinia originalitatea, amprenta personală inconfundabilă, căci Ghiță Nazare are un stil anume de a face interviu, folosind din plin oportunitățile pe care le oferă genul, dar aducându-i unele „aclimatizări” specifice, așa zice, arealului dunărean în care s-a remarcat ca profesor, scriitor și, nu în ultimul rând, gazetar neobosit, dumnealui fiind anume acela care a înființat, acum mai bine de trei decenii, și a adus-o convingător până în zilele noastre, „Școala gălățeană”, revista dascălilor gălățeni puternic conectată, totodată, și la pulsul cotidian al suflării literare și artistice de la Dunărea de Jos, aproape cu nimic mai prejos decât o publicație cu profil cultural consacrat.

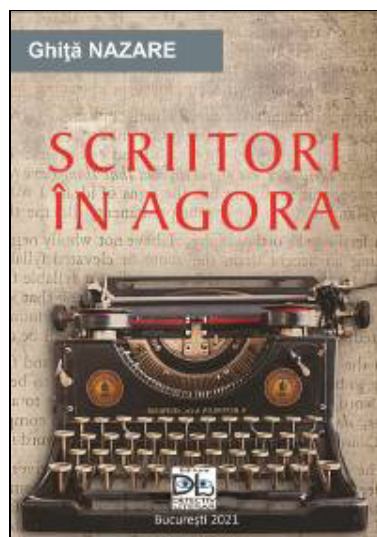
Abordarea interviului a venit, totodată, ca o mănășă, dat fiind cunoscutul neastâmpăr al profesorului Nazare în implicarea sa continuă în viața Agorei și sunt convins că nimeni dintre cei, foarte mulți, care îl cunosc nu ar putea contrazice afirmația după care dumnealui e mereu acolo unde trebuie, s-a aflat și se află peste tot unde se întâmplă ceva semnificativ în viața școlii, a Cetății, în cea a culturii și spiritualității locale, fiind întâlnit pretutindeni, la un vernisaj, la o lansare de carte, la un simpozion sau salon literar, la o întâlnire cu scriitorii sau cu cititorii, multe dintre astfel de acțiuni fiind organizate chiar sub propria egidă, fie pe linia școlii, fie pe aceea, mai nouă, a unei activități culturale importante la Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor, în cadrul căreia a înființat și conduce o altă revista cu profil spiritual, „Armonii de toamnă”. Grație acestei ubicuități culturale, a putut cunoaște în

plină acțiune mai toți vectorii mișcării culturale locale și, de aici până la a-i aborda și iscodi pe protagoniști în privința preocupărilor și modului lor personal de a fi și de a gândi, n-a fost decât un singur pas - interviul.

Se știe însă că interviul nu este un gen ușor abordabil. Sub aparența simplității – pui o întrebare și obții un răspuns – interviul este, în fapt, un gen destul de dificil, care te poate duce degrabă spre derizoriu și eșec, dacă nu-l strunești întocmai ca pe un cal plin de calitate, dar năruș peste măsură. Ca să evite astfel de nedorite consecințe, Ghiță Nazare a pus la mijloc bonomia, buna intenție, pofta naturală de conversație și destăinuire, propensiunea noastră tradițională spre volubilitate și optimism. Imaginea țărânului român care te întâlnește pe uliță, te salută și te iscodește cu întrebări mai degrabă binevoitoare, sau aceea a unei lungi conversații despre lume și viață desfășurată pe prisma casei, nu par a fi străine de modul în care practică Ghiță Nazare interviul.

În 2000, când îi apărea la Editura Alma din Galați primul volum de interviuri, „Dialoguri despre educație”, puțini ar fi putut prevedea seria care a urmat, autorul revenind periodic cu o nouă culegere, cu un nou titlu și cu un nou succes editorial, realizând peste 200 de interviu strânse între copertele a nu mai puțin de cinci volume. Nici un scriitor de pe aici sau de prin altă parte nu se poate lăuda, deocamdată, cu o astfel de performanță. În conversațiile consemnate, sunt vizate personalități culturale accentuate, performeri din diverse domenii de activitate, neputând lipsi dintre acestea scrisul românesc. Mai mult decât atât, Ghiță Nazare le acordă scriitorilor un loc aparte, de vreme ce, dintre toți intervievații surprinși în cele trei decenii de întrebări, doar pe aceștia îi extrage pentru a-i reuni sub copertele aceluiași volum, care este chiar acest „Scriitori în Agora”, oferit acum, la începutul deceniului trei din noul mileniu.

Cum fiecare interviu în parte aduce pe aceeași scenă și în același timp, unul după altul, poeți, prozatori, dramaturgi, esești, istorici și critici literari, manageri culturali, epigramiști, fabuliști din ani și din locuri diferite, cu Galațiul predominând dar incluzând și Brăila, Bucureștiul, la vest, Chișinăul la est și toată zona Moldovei, trecând prin Focșani, Huși, Bacău, Iași, până la Suceava, avem la îndemână, prin coerența cărții, un fel de hartă geoliterară, extrem de sugestivă în tentativa de a arunca, cum s-ar zice, o privire de

ansamblu („un certain regard”, cum ar zice francezii) asupra fenomenului literar românesc post-decembrist în această parte de țară cu Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Vieru, Dabija, Papadat-Bengescu, Mihail Sebastian, Panait Istrati, Fănuș Neagu, moșteniri de prim-rang și responsabilități, deopotrivă.

Tocmai aici trebuie căutată valoarea cărții, nu fiecare interviu în parte este covârșitor de important, ci covârșitoare este tocmai această punere a lor, unul lângă altul, sub emblema acelorași principii, într-o structură care se conturează prin idei și idealuri comune, dar și prin diferențe și chiar divergențe, ele însele semnificative, cel puțin în plan sociologic. Una peste alta, profesorul și scriitorul Ghiță Nazare a fost foarte inspirat cu întocmirea acestei culegeri, care, cu voia sau fără voia dumnealui, vine să se înscrie frumos într-o veritabilă mișcare locală, susținută și de alți condeieri, regretații Viorel Ștefănescu și Ioan Toderiță, Viorel Dinescu, Zanfir Ilie, mai tânărul Adrian Secară, ca să-i numim pe cei mai importanți, aceea de a elabora scheme mai mult sau mai puțin fiabile, dar cu siguranță toate importante, de sintetizare și valorificare a noii literaturi ce s-a conturat ferm la Dunărea de Jos.

Vom vedea, așadar, cam ce întrebări le-a pus Ghiță Nazare scriitorilor din acest areal, nu vom ști, în schimb, cam ce întrebări i-ar pune aceștia lui Ghiță Nazare, dar cred că una dintre ele ar trebui să fie aceasta: „Când veți veni cu o nouă carte de interviuri, domnule profesor?”

ION MANEA

*Ghiță Nazare, *Scriitori în agora*, Editura *Detectiv literar*, București, 2021

Mecanismele de realizare a comicului

în revistele satirico-umoristice românești din perioada interbelică (I)

Comicul e privit ca o categorie estetică în accepția majorității cercetătorilor. Complexitatea conceptului vine din multitudinea perspectivelor din care poate fi înțeles, clasificat, interpretat. El are o istorie atât de îndelungată (chiar dacă nu există o bază teoretică pentru a demonstra asta) încât el este cu adevărat un fenomen antropologic, cu rădăcini până la primele forme de organizare umană. Atât de greu de definit, comicul se manifestă într-o simultaneitate de cauze fiziologice, sociale, psihologice etc. Așa cum remarcă Henri Bergson, nu există comic fără omenesc, deoarece ființa umană este singura de pe planetă care e caracterizată de folosirea unui limbaj articulat, de existența unei conștiințe, a unei capacități de reprezentare a ridicolului, a dorinței de cunoaștere, de explorare a universului din perspectivă științifică și umanist-filozofică. Conceptul de comic poate fi analizat sincronic și diacronic, raportat de-a lungul secolelor, la valorile morale existente, ele depinzând de societatea în care se manifestau. Una era credința creștină în Evul Mediu întunecat, alta e acum.

Comicul și râsul au fost mereu în legătură cu fundalul social, foarte puține valori morale fiind perene, raportându-ne la o istorie de câteva mii de ani a omenirii.

Referitor la răs, ar mai trebui spus că nu întotdeauna râsul trebuie și poate fi corelat cu un context comic. Spre exemplificare, iată câteva expresii: *răs nervos*, *răs amar*, *răs tăios*, *răs strâmb*, *răs forțat*, *răs acuzator*, *răs trist*, *răs sălbatic*, *răs criminal*, *răs îngăduitor*, *răs primitiv*, *răs cumplit* etc. Întâlnim și expresii în care râsul este asociat cu imagini sau cuvinte din alt câmp semantic, al violenței, al suferinței, al umilinței, cum ar fi: *a da din răs în plâns* sau în expresii pe care le-am putea numi explozive: *a se prăpădi de răs*, *a plesni de răs*, *a se strica de răs*, *a se tăvăli de răs*, *a leșina de răs*, *a te durea burta de răs*, *a muri de răs*, *a crăpa de răs*.

Pentru a înțelege mai bine adâncimea, complexitatea acestei

manifestări a inteligenței umane, facem apel la sintagma inventată de ploieșteanul Nichita Hristea Stănescu, *râsu`plânsu`*. Anticii sesizaseră această dihotomie: „Acuma înțelegi de ce unul dintre înțelepți, de câte ori scotea chiar și un picior trecând de pragul ușii, râdea, iar celălalt, din contră, scotea lacrimi? Dar muștrarea aspră a râsului în hohote e la îndemâna oricui; ce-i de mirare e de unde avea celălalt în ochi atâtea lacrimi. Democrit își strica plămâni râzând fără încetare... dar, chiar și-n vremea lui, filosoful grec găsea subiect de răs oricând se întâlnea cu oamenii; înțelepciunea lui ne arată că se pot naște oameni de seamă, meniți să dea pilde mari, chiar și-n țara berbecilor și-ntr-un aer greu. Râdea de grijile și tot așa de bucuriile prostimii, uneori chiar de lacrimile ei, fiindcă Soartei ce-l amenința el îi trimitea lațul să se spânzure sau îi dădea cu tifla.”

Zâmbetul și lacrima, fericirea/bucuria și tristețea/nostalgia sunt, de fapt, cele două fațete ale posturii evolute, a superiorității ființei umane față de întreg regnul animal: „Omul este singurul animal care știe că trebuie să moară. Și asta i-a dat lacrima. Dar este, în același timp, și singura ființă care știe că știe acest lucru, și asta i-a dat zâmbetul. Râsul a fost ultima și suprema achiziție a omului, semnul desăvârșirii sale.”¹² Potrivită este expresia românească *a face haz de necaz*. Anticii, înțelegând dificultatea analizei originii și manifestării râsului, au văzut în râsul lui contagioasă căreia nu i te

poți opune: „Într-adevăr, cred că nimeni nu a explicat satisfăcător-deși mulți au încercat-originea râsului.

Deși râsul pare un lucru nesperios și este adeseori stârmit de bufoni, de comedienți sau chiar de nebuni, are o forță nu știu dacă nu chiar atotputernică și căreia nu i te poți împotrivi deloc.”¹³ Comicul poate fi definit în multiple feluri, iar încercări de analiză a mecanismelor de realizare a acestuia s-au mai făcut, una fiind cea a criticului Mihail Ralea.¹⁴ El analizează mecanismele de înfăptuire a comicului abordând spiritul, umorul, burlescul, grotescul, ironia. Ca specii, mai sunt pamfletul, epigrama și parodia, care sunt dintre speciile literare frecvent folosite atât în presa satirico-umoristică cât și în cea generalistă, de informație.

Pentru început, vom încerca să evidențiem evoluția și contribuția spiritului la realizarea comicului. În publicațiile satirico-umoristice românești și, în general, în scris, spiritul (provenit din latinescul „spiritus”) este prezent într-o măsură mai mică. În DEX (Dicționarul Explicativ al Limbii Române, ed. a II-a revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic Gold, București, 2016), spirit este definit astfel: *Spirit, spirite, s. n. I. 1. Factor ideal al existenței (opus materiei); conștiință, gândire; p. ext. minte, rațiune, intelect. ♦ Inteligență, deșteptăciune, istețime; capacitate de imaginație, fantezie. ◇Expr. (Om) de (sau cu) spirit = (om) cu minte ageră, inteligent; (om) spiritual, cu umor.(s.n.). [...] 7. Glumă, anecdotă, banc. Așadar, din cele șapte definiții găsite în DEX pentru spirit, chiar de la prima este precizat sensul de care urmează să ne ocupăm în continuare, atestând astfel importanța acestui procedeu, de comunicare în fond, integrat în categoria mai largă a comicului.*

De-a lungul istoriei, spiritul s-a manifestat ca o armă la fel de tăioasă precum sabia aristocraților, a castelanilor, a celor obișnuiți cu→

LAURENȚIU BĂDICIOIU

¹³ Quintilianus, M.Fabius, *Instutio Oratoria*, VI, III, 1-112, apud Eugen Cizek, *Quintilian, în Istoria literaturii latine*, vol.3, Universitatea din București, 1982, p.458-475

¹⁴ Ralea, Mihail, *Prelegeri de estetică*, Editura Științifică, București, 1972, pp. 224-229

¹² Baranga, Aurel, *Satirice*, Editura Eminescu, București, 1977, p.IX

societatea mondenă, cu saloanele literare sau petrecerile oferite de monarhi cu diverse privilegii, folosit însă nu pentru a răni, ci ca un spectaculos duel de cuvinte. Spiritul se practica, așadar, cu succes, în viața mondenă, dar și în diplomatie, la întâlniri importante, dar neoficiale, având rolul de a încălzi atmosfera pentru o comunicare *dolce et utile*. Se practica la curțile despoților, păstrându-se eticheta, dar edulcorând conflictele care puteau escalada. Am întâlnit o scurtă radiografie a jocului de spirit din societatea înaltă franceză în publicația științifică *Sciences et Avenir*: „L'esprit, la pointe, la trait, l'épigramme, etc., nombreux sont les mots pour traduire une réplique don't la concision et l'acuité critique sont fulgurantes. L'esprit est une stratégie de distinction sociale, initialement élaborée dans l'orbite des rivalités de la monarchie absolue. A la Cour, la civilite impose un contrôle de la violence directe qui n'annule cependant pas les tensions. De la pointe de l'épée à celle du mot l'inventivité vengeresse gagnée en l'ingéniosité ce qu'elle perd en brutalité.” („Spiritul, vârful, linia, epigrama, etc., numeroase sunt cuvintele care traduc o replică a cărei concizie și acuitate critică sunt fulgurante. Spiritul este o strategie pentru distincție socială, inițial elaborată în orbita rivalităților monarhiei absolute. La Curte, civismul sau politețea impun un control al violenței directe, care totuși nu anulează tensiunile. De la vârful sabiei la cel al cuvântului, inventivitatea răzbuțătoare câștigă în ingeniozitate ceea ce pierde în brutalitate.”)¹⁵

Ar mai trebui adăugat că vorba de spirit nu trebuie să rănească, nu trebuie să fie încărcată cu răutate, nu trebuie să jignească, nu trebuie să doară, ci să înfrumusețeze conversația, să o înflorească. Parafrazându-l pe Vergiliu: *Mens agitat molem*: „Spiritul pune în mișcare materia” (Vergiliu, „Eneida”, VI, 727), putem conchide spunând că spiritul pune în mișcare conversația.

¹⁵ În *Sciences et Avenir*, *L'esprit a la française*, *Le rire*, iulie 1998, p.30

DE CE NU DISPAR TEATRUL ?

Arta dramatică între dislocare și consolidare
(Eugen Păsăreanu)

Puțin obișnuit ca un titlu de carte să fie o întrebare („De ce nu dispare teatrul? Arta dramatică între dislocare și consolidare”, Editura EIKON, București, 2017), mai mult decât interesantă, să incite în egală măsură cititorul și iubitorul de artă teatrală, cu scopul bine definit de a pătrunde sensul și, deopotrivă, esența în exercițiul, să zicem, cognoscibilității, din însăși această nuanțare de metatext pe care autorul, Eugen Păsăreanu, o dezvoltă cu ardența unei introspecții nu numai senzoriale, privind limita dintre dislocare și consolidare în arta dramatică, ci, am putea spune, identificarea polilor, pe de o parte, iar pe de alta recunoașterea pilonilor care susțin arta dramatică „în sine”.

Eugen Păsăreanu, doctor în teatru și artele spectacolului, cu merite laudabile în Teatrologie, program de masterat, „Drama în Education” la Trinity College Dublin (Irlanda), proiecte europene împreună cu Centro Diego Fabbri (Italia), University of Wolverhampton (Marea Britanie), CajaGranada Fundación (Spania), Academia de Teatru și Film din Budapesta (Ungaria), asumat și asumându-și menirea profesională, azi, lector la Universitatea de Arte din Târgu-Mureș, deschide „cortina” cunoașterii cu un motto sugestiv, semnat de marele maestru Eugene Ionesco: „Mi se spune că adulții au renunțat la „de ce”. Adică la întrebarea fundamentală. Ei spun că un adult nu pune o astfel de întrebare, că e o întrebare puerilă. [...] Și asta, fără îndoială, pentru că nu se poate da un răspuns. [...] Dacă ar fi existat un răspuns sau niște răspunsuri, le-am avea și nu ne-am mai pune întrebările. (Prezent trecut, trecut prezent, 2002)”

Pentru cei abilitați în arta teatrală, fără îndoială că viziunea autorului privind complexitatea subiectului abordat este primită și conștientizată la nivelul complexității de percepție avizată, începând cu delimitări conceptuale, centrifuga dislocării artei dramatice, pentru a atinge un nivel de interes în teatrul educațional ca aplicație a dislocării monolitelui dramatic, unele

teatrale în alte spații de manifestare a ființei și, nu în ultimul rând, la modalitatea de acționare prin forța centripetă de răspuns, consolidarea prezentului și a utopiei, echilibrare dinamică a fenomenului teatral. Dr. Sorin Crișan, profesorul universitar care semnează prefața volumului, cu un discurs auctorial în profunzimea substanțială a artei teatrale, consideră că autorul, Eugen Păsăreanu, este preocupat „încă din faza de început a cercetării, de modalitatea prin care creația artistică (eliberată de constrângeri) și metodică predării sau acțiunii comunitare (predispusă la reguli, norme sau agende ordonatoare) pot coabita, în interesul consumatorilor de bunuri culturale, dar și al celor care se consacră artei teatrului prin profesie și vocație.”

Neîndoielnic, „mitologia teatrală” rămâne o temă de interes și în conștiința colectivă (aici, ne exprimăm dintr-o [metahirisire](#) a celui interesat de spectacolul în sine ca și creație apriori). Credem că din „illo tempore” influența artei dramatice asupra omului a fost pe măsura percepției „sacralului în profan”, a ritualului teatral („conform unei pleiade de studii privind istoria teatrului – de la Brockett și Hildy (2007) care își păstrează, totuși, anumite rezerve, până la Pandolfi (1971), Zamfirescu (2001), Drîmba (2005)...”, p. 87) ca atare, dar și a rolului „actorului” care caută să înțeleagă și să pătrundă actul creației astfel încât „arta spectacolului”→

CRISTINA SAVA

să fie la un nivel nu numai informațional, ci și unul al utopiei, cu reflexii „în oglindă” a socialului și societății.

Eugen Păsăreanu argumentează în cartea sa („De ce nu dispăre teatrul ? Arta dramatică între dislocare și consolidare”) că „teatrului i se dislocă instrumentul creației pentru a fi folosit în pedagogie, psihologie, manifestări comunitare, dar rămâne, în același timp, un fenomen privit cu un anumit grad de reverență, un fenomen căruia i se acordă credit în aria culturii și care se consolidează printr-un trecut sacral, un prezent activ din punct de vedere social și un continuu utopic al măreției”. Ca actant, Eugen Păsăreanu își exprimă deslușit crezul în rolul artei ca „instrument modelator” al individului pentru „a putea fi personajul”, drept pentru care dezvrăjit de transcendentul teatral, tinde la preluarea instrumentelor prin care actorul devine mai mult decât sine, contribuind la coagularea forței centrifuge” (p. 108). Aserțiunea istoricului literar Matei Călinescu (*Cinci fețe ale modernității...*, 1995) pe care autorul o reiterează, este cât se poate de veridică, raportată la „individ” („auto sceptic și totuși curios, neîncrezător și totuși, căutător, binevoitor și totuși ironic”, p. 135), atâta vreme cât individul are forța de a disloca, dar și a spori potențialul „uneltelor teatrale” în folosul „manifestării ființei”. Până la urmă, omul, în exprimarea dualului „a fi”, deloc discret, activează latura mitică a subconștientului și atinge „un dincolo al numirii” (Liiceanu, *Despre limită*, 1994).

La o lectură mai profundă a cărții de față, identificăm un echilibru relațional așezat între educație și ficțiune, între psihodramă și teatrul aplicat, un „creuzet semantic” între forța de răspuns și revendicarea schimbării sociale, prin elementele artei teatrale; astfel că, în acest volum, se împacă, oarecum, estetica teatrului educațional și fluiditatea teatrului aplicat, după cum autorul exprimă cu claritate: „fluiditatea teatrului aplicat și granița subtilă dintre instrument și scop ar trebui să îndrume atât creatorii, cât și cercetătorii la folosirea cu grijă a etichetelor și direcționărilor.” (p. 72); se mai poate spune că lingvistul și

teatrologul sunt împreună „vectori” (dacă ne este permisă sintagma) în „expandarea semanticofenomenologică” a fenomenului teatral.

Ca lectori ai volumului „De ce nu dispăre teatrul?”, desigur, am căutat, dincolo de „plăcerea” textului și înțelegerea unui „prea-plin” al artei scenice, justificarea titlului, ales de Eugen Păsăreanu. Din punctul de vedere al grupurilor pasiv-participative, „formele de artă pe care le legitimează, spectatorii își sporesc stima de sine. (...) În relația cu teatrul și actorul, individul pe de-o parte descompune „uneltele” teatrale pentru a putea fi mai mult decât el însuși în rețelele din care face parte, dar și consolidează mitologia teatrului prin asocierea cu o artă care prin istoria sa, prin relevanța pentru prezent și prin recunoașterea exponenților ei cei mai de preț poate fi privită cu reverență.” (p. 111) Cine își amintește de Thomas Morus (*Utopia*, 2001) își reactualizează lumea ideilor, dar Eugen Păsăreanu vine, la un moment dat, cu o subtilă întrebare „cine oprește utopia să se materializeze?” și răspunsul este dat de autor - *ea însăși*; noi, însă, ne întrebăm, ce s-ar întâmpla „în cetate” fără puterea utopiei, acea „himeră” pe care arta teatrală o construiește cu toate impulsurile ce se propagă prin arta spectacolului; și aici finețea discursului auctorial aduce la rampă, deopotrivă, realitatea și ficțiunea prin natura conflictuală pe care lumea ideilor o produce ca pe o „mise-en-scène”. Despre „limite și interpretări”, gândul ne duce la Umberto Eco (*Limitele interpretării*, 2007) și eseurile sale în care semiotica, hermeneutica ne conduc din aproape în aproape spre înțelegerea artei comunicării și esența teatrului, în sine, folosind exprimarea autorului, prin vocea criticului de artă teatrală - „așa ar trebui să fie teatrul” pentru ca proiecția artei scenice în memoria individului/ spectatorului să atingă valențele idealului/ „limitele unui depășit-atins”. Și dacă tot am amintit de „memoria cetății”, George Banu, semnalat în volumul de față, cu ideea că rolul/statutul teatrului este minoritar, autorul vine și argumentează, într-un punct suficient de sensibil, tocmai pentru a descongiona „starea” de spirit a

cititorului, demonstrând ideea că „totuși, centrul cetății contemporane a devenit îndeajuns de încăpător, încât să cuprindă toate manifestările de care este interesată.” (p.128)

Chiar dacă volumul „De ce nu dispăre teatrul? Arta dramatică între dislocare și consolidare” este o carte de specialitate, vizând cu precădere actanții artei teatrale, observabil și plăcut surprins este și filologul care se reîntâlnește cu nume sonore, personalități marcante, din domeniul poeziei, literaturii, istoriei, filozofiei, retoricii, criticii, psihologiei, începând cu Aristotel, Gayle Austin, L. F. Barrett, Lucian Boia, Gavin Bolton, Jerome Bruner, Erving Goffman, Lizbeth Goodman, Franz Kafka, Immanuel Kant și, bineînțeles, cu vasta bibliografie de specialitate teatrală. Considerăm că Eugen Păsăreanu aduce un „plus valoare” teoriei istoriei teatrului și aprecierea noastră este, oarecum, în spiritul lui P. Feyerabend: „modul de judecată al omului de știință este primit cu aceeași reverență cu care era primit cel al episcopului sau cardinalului [...]”. Autorul ne convinge că „cercetarea în teatru ar putea părea speculație elitistă dacă triada creator - spectacol - spectator nu ar continua să existe și în afara evenimentului scenic. Dacă vorbim despre teatru după terminarea spectacolului înseamnă că fenomenul încă reverberează în ungherele memoriei.” (p. 129) „De ce nu dispăre teatrul?” Forțele sale „fie dezmembrate, fie consolidante” devin „pilonii” care susțin întregul „edificiu” al artei teatrale în mijlocul „cetății”, prin „abordări pretențioase, politicoase și poetice”, astfel încât nebănuitele „povestiri” ale lui „homo vagans”, cu „rădăcini mitice”, să se înscrie în „istorii complicate”, în „perfectul teatral ce a fost sau va să vină”, cu „sporirea potențialului, preluarea instrumentelor și asemănarea funcțională cu actorul de scenă.” (p. 129)

O lingvistică bine articulată academic, astfel încât din „pădurea de gânduri”, în manieră voiculesciană, ajungi, ca cititor, la „plăcerea textului” (Roland Barthes) printr-o relectură, și mai mult, metaforic exprimând, poți să-i „examinezi cerneala” (Sainte - Beuve), înțelegând *de ce nu dispăre teatrul*.

Lecții cu intenție

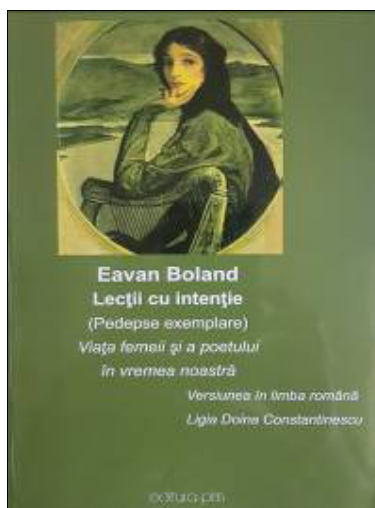
Cartea lui Eavan Boland, *Lecții cu intenție* excepțional tălmăcită de profesor Ligia Doina Constantinescu, ne dezvăluie o scriitoare cu o remarcabilă forță a spirtului și a verbului, o curajoasă irlandeză care meditează la statutul femeii în general și la condiția femeii-poet în special.

Într-o poveste (concepută ca un poem cu numeroase serpentine și recurențe) cu accente biografice în care se împletesc amintirile despre scurta viață a bunicii, despre mamă și despre propria-i relație cu maternitatea și calitatea de soție, autoarea traversează generațiile, urmărește metamorfozele sociale și treptele emancipării femeii în tandem cu cele ale unei nații. Conceptul de națiune și lupta pentru identitate națională revin ca un *leit-motiv* în paginile cărții.

Inspirată de activitatea și discursurile tatălui (diplomat de carieră, cu studii de filologie la Trinity College și de științe politice la Harvard) "personalitate contradictorie în contextul furiei politice irlandeze", Eavan, odată mutată de la Dublin la Londra, resimte ostilitatea față de irlandezi *ex propriis sensibus* și începe să scrie sub impulsul căutării propriei identități naționale.

Definind atât de expresiv națiunea, ca "*transformare a locuitorilor în cetățeni și a cetățenilor în patrioți*", autoarea ajunge la esența conceptului și e cea care predă o adevărată și splendidă lecție de patriotism.

Eavan resimte identitățile sale de femeie și poetă ca fiind ireconciliabile: "știu acum că am început să scriu într-o țară în care cuvântul *femeie* și cuvântul *poet* erau în opoziție aproape magnetică. Un cuvânt era folosit pentru a evoca o educație colectivă; celălalt, pentru a configura individualismul auto-reflexiv. Ambele ipostaze erau necesare -atâta concesie putea face cultura-; dar ele erau ca uleiul și apa, neputându-se amesteca. Să constat cum aceste existențe se evită și se simplifică reciproc a devenit parte componentă din existența mea activă, o componentă a discursului meu. M-am obișnui cu spațiul friabil dintre ele. Într-un anumit sens, mi-am găsit vocea poetică protestând zgomotos de la depărtarea aceea... În fostul context existent în Dublinul pe care l-am cunoscut prima dată, era

posibil să fii poet, permisibil să fii femeie, dar greu să fii ambele, fără a sfida permisiunile, așa discreditate și incomplete cum erau, pe care poezia irlandeză se edificase". Cu toate acestea, ea își asumă rolul de cronicar (feminin) al epocii sale, aruncând în căutarea propriei voci frumoase punți către marile nume consacrate ale literaturii irlandeze: James Joyce, William Yeats, Patrick Kavanagh. "Yeats făcuse o literatură. Kavanagh înfăptuise acțiunea de protest, singulară și temerară care a jalonat calea de urmat". Acestuia din urmă, căruia îi consacră un spațiu important, pare să-i poarte recunoștință pentru lecția de scriere a poemelor politice dar și a celor despre viața cotidiană, cu banalele întâmplări sau neputințe.

Față de femeile irlandeze care, în zilele noastre, au un destin *in progress*, ea are de depășit fantome și prejudecăți. Este însă conștientă că implicarea "în tăcerea colectivă" nu-i garantează realizarea ca poetă și atunci devine o voce care susține fuziunea dintre național și feminin în Irlanda în care deși națiunea este reprezentată ca femeie, "ca o fecioară majestuoasă", femeile sunt excluse.

Eavan Boland are curajul să scrie despre "trecutul în care au locuit bunicile noastre". Consemnează, de pildă, căsătoria forțată: "într-o bisericuță de granit, dintr-un orașel-târg, pe o vreme închisă, cu cer noros[...] A sosit mireasa, îmbrăcată în alb, acoperită cu voal în mod excesiv. S-au făcut jurămintele. Preotul i-a declarat soț și soție. Timp de o clipă, i s-a părut probabil că, în mod miraculos, i s-au tălmădit rănilor unei vieți de ghinion și de nenorocire.

Apoi, i-a ridicat voalul. Dar- și acum povestea devine gotică- nu era fața îndrăgită. Triumfase cutuma. Clandestin, familia introdusese pe fiica senioară, mai șleampătă; iar el, prin inflexibilitatea uzanței și a legalității, își luase obligația să-i fie soț pentru tot restul vieții..."

Femeia "pierdută în universul domestic", în suburbii, este o altă temă majoră. "Duceam o viață ce ar fi fost recognoscibilă pentru orice femeie ce o trăise și pentru multe altele, care nu o trăiseră. Zilele-mi erau orânduite de uzanțe și de necesitate, acțiuni atât de banale încât însemnătatea lor nu era vizibilă nimănui altcuiva decât mie. Anotimp după anotimp sortam bumbacul de lână și mănușile, cu degetele decapate de șosetele cu brânțuri până la glezne. Șofam. Îi luam pe copii de la școală. Primăvara, când se scuturau petalele peste drum, trotuarele smălțuite lăsau impresia unei înfloriri nupțiale. [...] Fiind femeie, era vorba despre o viață pentru care poezia nu are nume"

Ca scriitoare angajată politic, Eavan scrie despre exil și traumele sale dar și despre marea absență a femeii din mișcarea politică și socială. "Am lăsat în urmă fărâme de locuri și de amintiri, imagini care se vor devoala lent. O tufă de liliac, de exemplu, din care smulsesem atât de des încât mi-au rămas așchii sub unghii...Ogoare, miresme, o amintire vagă de lumină și intimitate - asta a fost totul. Eram în altă țară. Aproape că nimic altceva din ceea ce mi s-a întâmplat pe când eram copil n-a avut aceeași importanță ca acest episod: am plecat dintr-o țară și am venit în alta. O strămutare obișnuită a creat o distanță extraordinară între cuvântul *loc* și cuvântul *al meu*". Reîntoarcerea din exil este la fel de dureroasă, însemnând revenirea într-un trecut pierdut și al reperelor identitare: "A trebuit să învăț un nou idiom senzorial. O ceață resimțită în gură, de exemplu, care era diferită de cea londonieză: mai puțin nisipoasă, un gust persistent de ocean, în mare măsură".

Căutându-și un nume, autoarea se implică și folosește *Cuvântul* într-o luptă deschisă cu mentalitățile, cu discriminarea și alte "tăceri care au precedat-o". Acesta este, de altfel, crezul său, că misiunea femeii-poet este aceea de a da voce tăcerii...

AURORA CIUCĂ

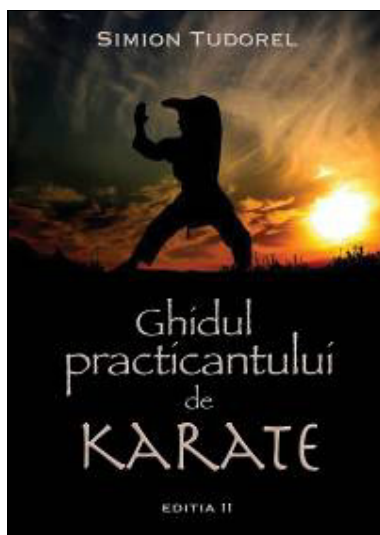
Vocația competiției, vocația performanței

Reputatului profesor de istorie, făgărășan brașoveanul Simion Tudorel, nu i-au lipsit în consistența sa carieră didactică momentele de vârf: e ales în cancelariile, cum s-ar zice, de/în vogă, e adus frecvent în fruntea acestora, ca director. Omul are va să zică, probabil din genă, sentimentul, mai exact vocația competiției, a întrecerii; vocația performanței.

Cu această grea ispită, o chemare, mai precis, nesățioasă, stăruitoare, încă de tânăr, cum aflu, Simion Tudorel se va dedica unui sport distins – în tradiția atâr aristocratice jocuri din arhipelagul nipon -, deja binecunoscutul peste meridiane *Karate*. Izbutește, firește nu fără computații repetate și silințe, nu în absența lucrării gândului, cu dăruire și perseverență în această seducătoare îndeletnicire – orice joc, se știe, supus regulii, legilor adiacente, implicând totodată și inteligența, aș spune chiar rațiunea, fie ea și aceea practică, adică (așa cum ne spune filosoful) fiind vizată aci morala, etica asumată.

Tânărul e așadar neîntârziat victorios. Va câștiga, se înțelege, probe, va obține titluri: *centuri*, în speciala lexicografie a *astei*.

Astăzi, Simion Tudorel e, se poate spune fără reținere, un maestru. A sosit, prin urmare, după lustrii de viață, la maturitate, timpul mărturisirii. Cu alte cuvinte, mai nimerite, timpul împărtășirii, al dezvăluirii către congeneri (îndeobște tineri) a experienței acumulate în domeniu, a învățămintelor adunate ori recreate în tipar personal. Simion Tudorel concepe și redactează în consecință – titlul scrierii e alb, fără prețiozitatea titrărilor beletriste – **Ghidul practicantului de Karate**. Cartea, impozantă (Editura Vatra veche, Tg.Mureș, 2021), se deschide, iată, cu o reverență: un tribut în spirit, unul, mai mult, de recunoștință, de devoțiune: *Omagiu maestrului Teruyuki Okazaki*. Tot în deschiderea volumului, autorul (îl putem numi de-acum și în felul acesta, deoarece Simion Tudorel își redactează cele aproape 300 de pagini ale cărții în chipul condeierului exersat, scriitura nu e, adică, doar accesibilă, dar e limpede, atracțioasă, e așa-zicând cu

stil) își exprimă gratitudinea față de colegii, ca să spun așa, de breaslă, dedicându-le vorbele cuvenite de laudă.

Bineînțeles, în restul volumului, așa cum ne indică titlul, urmează, cu date tehnice, însoțite acestea de ilustrații elocvente, un ghid, mai mult, un tratat de *Karate*. Însă peste toate acestea eu remarc în demersul remarcabil al profesorului Simion Tudorel o profesiune de credință despre valențele performanței, o filosofie, fără exagerare, a acestei dimensiuni a umanității. Precum, de exemplu, în această destăinuire a protagonistului acesteia, o confesiune aidoma unui elogiu adus minții și corpului:

„Un om performant, în orice domeniu, este acela care nu abandonează, care nu acceptă neputința în ceea ce vrea să facă, mai ales în ideea de a performa în viață, iar studiul Karate tradițional, așa cum spuneau maestrul și, cum s-a dovedit în practică, este un mod de viață, așa cum este viața unui pictor, a unui cântăreț, oameni care au performat în ceea ce sunt. Dacă este să căutăm, exemple putem găsi cu ușurință. Dar nu acestea sunt importante la un moment dat, în ideea de a fi mai buni în societate. Nu există performanță fără efort, fără gândire, fără transpirație și fără o bună relație socială, interumană...”

P.S. Deplâng stingerea din viață, neașteptată, invazivă a prietenului Mihalache Vasile, om de teatru și publicist. Dumnezeu să-l ierte.

A.I.BRUMARU

Șerpii de vânt

pământul are ore între coaste
când respiră lumile se dezvoltă în
hieratice aște
iar miile de panoplii se umplu cu ore
în cărbune
expuse prin întunericul brut pe unde
bufnițe tac
din solidaritate cu lumina captivă cu
becul mut

în epicentrul pământului sufletul meu
deztrupează
timpul așează pe rotisor împreună cu
arborii ciopliți în cuvânt
ca lungile albii de râu unde
neînceputul crește
mai alb decât șerpii casei șerpilor de
vânt

voi mai inhala porii ceasurilor umbrele
lor striate
cu timpanul lipit de malaxorul
secundelor vii
voi mai roti stelele de mare galaxiile
lumii
hergheliile de la Letea zurlui?

Hemoragie

Tu și ultima carte roșie...
Crezi în utopii, în viața de paradă;
eu fotografiez apusuri cu mâna
desfăcută
ca acei rebeli de lângă cascada
care, iar și iar, anesteziază frica.

Hai să rotim armele albe,
până se vor topi imperii de ani!
Nu vom mai îmbătrâni la fel de
minunat
dacă vei elibera lilieci din piept
și, la braț cu orașul pe catalige,
vei dansa ștângărește,
ca în vremea holerei.

Cât de hello kitty
am să te îmbrățișez,
fără emoții porționate minimalist!
Aici crești lângă casa puterii;
oamenii, ca și sperietorile, au stoluri
de ciori
rotitoare
de aceea își numără galaxiile.

Poate cartea ta e un meteorit
cu papion galben
sau un cuvânt cu hemoragie...
Eu, firesc, despart muntele de trecere
și nădejdea de semn,
atât de tânără lumină
pâlpâie în aburii gurii tale
care scad apoi cresc,
sub golgota despărțirilor.

ANGELA MELANIA CRISTEA

Poveste mică

În fiecare zi merg în parc,
la bustul lui Mihai Eminescu.
Acolo tac.
Eminescu îmi ia tăcerea,
și după ce o controlează la sinceritate,
se șterge cu ea
de gălăgia acumulată
în două zile pe an,
ambele în 15.

Cu tăcerea astfel folosită,
merg acasă
și o bag în mașina de spălat apatii.
Tăcerea mea se curăță și poate fi
refolosită.
Gălăgia ajunge la canal
apoi în "Târnava cea galbenă-n
maluri".
Peștii care intră în contact
cu bla-blaul poluator
sunt internați,
tot la Târnăveni,
la Spitalul de Psihiatrie.

Fac asta în fiecare vară
și tot în fiecare vară,
merg incognito și eliberez peștii
pe care îi las să înnoate
în apa propriei lacrimi.

Aici își revin
și îmi proclamă ochiul vindecător.
De aceea am pești în privire,
mult mai mulți decât sunt în
"Târnava mea de lapte dulce",
unde s-a înăcrit totul.

Astfel îl curăț pe Eminescu,
cel din orașul meu,
precum am văzut că se curăță
ecologic
de acarieni și bacterii,
pernele și pilotele, de către o firmă
în centru urbei.

N-ar fi exclus să-mi fac chiar și eu
un S.R.L. cultural,
unde să combin plăcutul cu utilul.
Să curăț și să igienizez vorbăria
din preajma statuilor,
care dor și vindecă, deopotrivă.

25 iulie 2021

Îmi arde buza după Eminescu

Îmi arde buza după Eminescu,
De mă dezbrac de comoditate
Și mă-mbrac cu locul unde artistul
Victor Cristea,
A dat bronzului valoare de carate.

Neîndoiros este el, cel de la Praga,
Incurabil romantic, scrutând viitorul,
Este el, cel care trecutului măreț,
Cu propriul sine îi da obolul.

Este el, cel cu îngăduința cât un
munte,
Și care totuși trist așteaptă agale,
Să vadă de mai are cheag poporul,
De va mai fi sau nu în manuale.

E liniște acum în parc, la Târnăveni,
Doar clopote de duminică se aud,
Și el a foat la biserica neamului său,
Făcându-și cruce cu dreapta de lut.

Eu contemplan gânditor pe o bancă,
Și-nvălu cu ochi critic soclul de
beton,
Îmi întreb îngerul, dacă știe de
Eminescu,
Câtă sfințenie a avut în carnea de om?

Eminescu a fost și un poet genial,
Ce vorbă-i asta, dar ce a mai fost?
A fost în primul rând o conștiință,
Ce-a dat românilor MARELE ROST.

8 august 2021

Sunt la statuia domnului Eminescu

Sunt la statuia domnului Eminescu
și deodată viul din ea mă abordează,
Domnul Eminescu mă întreabă uimit,
ce fac cu oglinjoara luminoasă?

Eu îi răspund că-i telefon fără fir,
că-i un miracol numit tehnologie,
că poți vorbi la capătul pământului,
dar poți face și alte lucruri, o mie.

De exemplu acum scriu o poezie,
chiar despre domnia sa scriu, ad-hoc,
cum e posibil, mă întreabă, să scriu,
fără cerneală, fără hârtie și toc?

Spun că o fac mai simplu decât pare,

apăs niște butoane cu litere și-atât,
nu pot să-i spun de mobilul touch,
că devin ridicol, ca un rest de la cât.

Și în oglinjoară voi fi chiar eu?
mă iscodește din adânc de menhire,
chiar dumneavoastră, d-le Eminescu,
va fi un portret în tușe de iubire.

Vreau și eu o oglinjoară luminoasă,
ca să vorbesc cu cineva drag, departe,
e mai greu asta, Domnule Eminescu,
căci un secol și ceva ne desparte.

Dar vă fac cu drag, oglinjoara, cadou,
îi văd sclipiri de recunoștință în
privire,
eu fâstâcîi îi spun un fel de cu plăcere
și-l las cu copilul din propria-i fire.

Apoi revin la Domnul Eminescu,
unde găsesc tot firescul răsturnat,
din bronz răzbate un semnal acustic,
că Veronica are telefonul ocupat.

9 august 2021

Astăzi n-am găsit bancă lângă Eminescu

Astăzi n-am găsit bancă lângă
Eminescu,
dar lângă "poetul pătimirii noastre"
am parte,
de "Mustul care fierbe" acumă în
zadar,
că suntem tot în "somnul cel de
moarte".

Același bronz coclit și la Octavian
Goga,
întrebând de România care-l
inspirase,
de ce nu "Ne cheamă pământul" și
unde-s
"codrii verzi de brazi și câmpuri(le)
de mătase"?

Dezamăgirea o citesc în ridurile de
bronz,
da, și statuile pot avea dezamăgiri,
simt arc voltaic între Eminescu și
Goga,
cu împărtășiri despre marile iubiri.

Două viziuni de artist aproape una de
alta,
din care răzbate o tristețe de catifea,
eu adaug incognito tristeții lor în
duet,
cea mai umilă tristețe, cea a mea.

11 august 2021

RĂZVAN DUCAN

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(XLIII)

Arheologul Hadrian Daicoviciu, crescut de copil alături de tatăl său, savantul Constantin Daicoviciu, printre ruinele cetăților dacice din Munții Orăștiei și ale celui mai important oraș din spațiul latinității estice, s-a dăruit ideii de a cerceta aceste două „columnae” ale poporului român: Sarmizegetusa Regia și Ulpia Traiana Sarmizegetusa. O nestăvilită pasiune i-a caracterizat și activitatea de arheolog. Din studenție și până în acea ultimă vară a vieții sale, și-a închinat în fiecare an câteva luni cercetărilor arheologice. S-a aplecat cu același interes și aceeași neostotită curiozitate asupra modestelor locuințe sau asupra impozantelor ziduri ale fortificațiilor dacice, descifrând secrete de neînțeles pentru alții. A condus, din 1973 (anul morții părintelui său), șantierul „Cetățile dacice” din Munții Orăștiei (Munții Șureanu) și șantierul de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa; pe altele le-a vizitat sistematic, mânat de aceeași dorință de cunoaștere (șantierele de la Piatra Craivii, Căpâlna, Gornea, Caransebeș, Oncești, Potaissa etc.).

Valoroasele lucrări științifice destinate specialiștilor și publicului iubitor de trecut au fost completate de numeroase colaborări la ziare și reviste de cultură și istorie. Dintre toate, se cuvine amintită rubrica intitulată „Însemnări despre Dacia”, din revista clujeană Steaua, în care prezenta pe înțelesul tuturor rezultatele cercetărilor și interpretărilor sale referitoare la lumea daco-romană. A fost consultant științific la filmele „Dacii”, „Columna”, „Burebista”, precum și la numeroase documentare istorice, emisiuni de radio și televiziune. Difuzarea frecventă pe calea undelor a „lecțiilor de istorie” i-a făcut cunoscută vocea cu sonorități grave, cu inflexiuni și nuanțări sugestive, în cele mai îndepărtate colțuri de țară. Majoritatea contribuțiilor cercetătorului Hadrian Daicoviciu au vizat istoria Daciei preromane, în special perioada statului dac. Izvoare de toate categoriile – arheologice, numismatice, epigrafice, literare –, coroborate cu o documentație exhaustivă

în istoriografia referitoare la problematica cercetată, i-au facilitat elaborarea unor lucrări de referință în literatura de specialitate. Contribuțiile și noile interpretări privitoare la caracterul statului dac, la particularitățile acestuia, la cronologia regilor daci, la definirea în ansamblu a civilizației dacice, au fost încununuate de inegalabila sinteză închinată istoriei Daciei de la Burebista până la cucerirea romană. Despre daci – așa cum remarcă emoționat, în ultimii săi ai de viață, maestrul Tudor Arghezi – nu a mai scris nimeni ca el, ca Hadrian Daicoviciu. Dar specialistul s-a aplecat cu egal succes asupra epocii romane, studiind instituțiile și organizarea provinciei Dacia, urbanismul, viața culturală și religioasă, continuitatea dacilor sub stăpânirea romană, romanizarea și esența ei. Fără contribuțiile sale, nu s-ar putea înțelege corect astăzi formarea poporului român și a limbii române.

Rezultatele cercetărilor sale au fost apreciate în țară și străinătate, dovadă fiind numărul mare de participări la numeroase manifestări științifice interne și internaționale: Congresul internațional de științe preistorice și protoistorice de la Praga (1966), Congresul de studii sud-est europene de la Atena (1970), Congresul internațional de științe preistorice și protoistorice de la Belgrad (1971), Congresul internațional de tracologie de la Sofia (1972), Congresul internațional de epigrafie greacă și latină de la München (1972), Congresul de studii sud-est europene de la București (1974), Congresul internațional de tracologie de la București (1976), Congresul internațional de științe istorice de la București (1980). A fost membru al Societății de Studii Clasice (București, 1963) și membru de onoare al Societății Numismatice Române (București, 1976). Pentru merite științifice deosebite a primit numeroase premii și distincții, cel mai important fiind premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române, pentru lucrarea Dacii, în anul 1965.

Toată viața profesorului Hadrian Daicoviciu s-a împletit cu destinul Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei, pe care l-a cunoscut și îndrăgit ca nimeni altul. Și era firesc să fie așa, pentru că a locuit și a copilărit în clădirea muzeului, jucându-se printre sarcofagele romane

din curte, a trăit și a creat în muzeu și a plecat în altă lume, prematur și fulgerător, tot de aici. Încă de la reorganizarea instituției, în anul 1963, a fost șef al secției daco-romane, apoi director adjunct, iar din anul 1974 (până la moarte), director general. Atunci, în perioada directoratului, în ciuda vremurilor, savantul a conferit întreaga sa strălucire acestei instituții clujene. Sesiunile științifice anuale organizate de muzeu și numite, în acord cu perioada, Continuitate multimilenară s-au distins prin participarea unor reputați specialiști și prin rezultate deosebite. Emoția acestor întâlniri între colegi și prieteni cercetători era completată de seriozitatea comunicărilor științifice, însoțite de discuții aprinse, dialoguri vii și polemici incisive, potolite apoi cu glume savuroase, dar și cu vinars de la Bistrița ori cu Riesling de pe Târnave.

Dăruit cu harul comunicării, Hadrian Daicoviciu s-a simțit și un mesager al neamului său peste hotare, prin vasta corespondență purtată cu istorici ai antichității din întreaga lume, prin bursele de studiu, participările la sesiuni, conferințe și congrese de specialitate. A inițiat și organizat expoziții de anvergură, menite să dezvăluie istoria românilor, precum și valorosul patrimoniu al muzeului clujean, atât în țară, cât și în străinătate. Expozițiile Romanii în România (Köln, Roma, 1969-1970), Illiri și daci (Belgrad și Ljubljana, 1971-1972), Civilizația daco-getică în perioada clasică (Bruxelles, Luxemburg, Haga, Londra, Köln, Paris, Sofia, Cracovia, Viena, 1979-1981) au rămas memorabile pentru cei care le-au văzut, impresiile multora fiind încredințate scrisului și conservate astfel până azi.

Acad. IOAN AUREL POP

Actualitatea gândirii sentențiale a unui martir

NICOLAE IORGA, „CUGETĂRI”

Antologie, prefată și note de NICOLAE MAREȘ, (eLiteratura, București, 2021, 380 p.)

Pentru diplomatul polonolog și cărturarul de mare orizont cultural Nicolae Măreș, - la rândul lui autor de poeme și cugetări, dar și realizator în 2014 al unui „Dicționar de maxime și aforisme din cultura universală / Cartea Înțelepciunii Universale”, grupând 14.000 de maxime și aforisme în 1200 de teme -, personalitatea lui Nicolae Iorga este una exemplară. Precum a unui Eugen Ionescu sau, mult mai aplicat, a lui Lucian Blaga, redescoperit de cercetător în arhivele poloneze și cele de la Academia Română. Autorul „Poemelor luminii” și al „Pietrelor pentru templul meu” din 1919 a constituit subiectul unor lucrări importante de documentare bio-bibliografică și de comentarii istorico-literare („Lucian Blaga – diplomat la Varșovia”, 2011; „Lucian Blaga – epistolarul de la Academia Română”, 2012; „Lucian Blaga în limba polonă. Studiu și antologie lirică bilingvă română-polonă, 2014; „Lucian Blaga – traducător, traductolog”, 2020).

Tot astfel, la împlinirea a 150 de ani de la nașterea lui Nicolae Iorga (n. 5 iunie 1871, Botoșani), editura Fundației România de Măine ne propunea, în colecția *Multilingvism și culturi în dialog*, lucrarea dlui Nicolae Măreș – „Nicolae Iorga și Polonia”, înmănunchind nu mai puțin de unsprezece studii-eseuri evocând, pe coordonatele unei admirabile documentări, atitudinea de înțelegere, de simpatie și solidaritate pe care marele cărturar, foarte bun cunoscător al istoriei și culturii poloneze, le-a avut față de poporul polonez, tot mai prezent în diplomația și politica europeană după Primul Război Mondial. Ilustrativă era cronologia vieții și operei istoricului savant Nicolae Iorga, implicat în acțiunea cultural-politică și diplomatică a Statului român, atitudini pentru care a plătit cu o viață de martir în fața extremismului legionar din anii 40 ai secolului trecut (asasinat la 27 noiembrie 1940, la Strejnic, Prahova). Considerat de cercetător „cel mai

de seamă istoric, literat, cărturar și savant român de la Cantemir încoace” de care societatea românească de azi „ar avea o mare nevoie, mai mult decât oricând”, Nicolae Iorga – cel denumit încă din timpul vieții „Dascăl al Neamului Românesc” sau „colos al culturii românești” (M. Eliade) – este readus în atenție prin prezenta antologie de cugetări cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la naștere:

„O nouă lectură a maximelor și aforismelor istoricului – precizează dl N. Măreș în prefața „Iorga – cugetător de mare actualitate” – ne arată că întocmai ca viața pe care a trăit-o la cea mai înaltă tensiune, acestea nu numai că își păstrează actualitatea, dar au devenit lecții de mare profunzime intelectuală, morală și culturală lăsate moștenire de înfăptuitorul unei opere unice în cultura românească și universală, creație neîntrecută până azi în lume.”

Tim de o jumătate de secol, N. Iorga a scris o întreagă bibliotecă, în câteva limbi (peste 1000 de cărți și cca 20.000 de studii, articole, recenzii), care, iată, nici la 80 de ani de la moartea sa nu a fost recuperată într-o ediție integrală și critică.

Prezenta antologie pornește de la volumul din 1911 tipărit la Vălenii de Munte de cel care împlinea atunci doar 30 de ani și cunoscuse multe țări europene, îndeosebi Franța și Germania, unde își obținuse doctoratul cu învățați de seamă ai timpului. În eferescența aceea de idei de la sfârșitul secolului al XIX-lea (fin de siècle) și începutul secolului al XX-lea până la Marea Unire, care încununa eforturile de

veacuri ale unui popor dornic de libertate și independență, într-un rost identitar istoric și cultural, se vor ivi personalități de marjă europeană atât în cultura (Arghezi, Blaga, Brăncuși) cât și în politica și diplomația românească (de la I. I. C. Brătianu și I. G. Duca, la Take Ionescu la Nicolae Titulescu)...

Prin „apoftegmele” sale – observă antologatorul – „cărturarul a dat o nouă dimensiune aforistică românești, urmată fiind la scurt timp de opusul blagian *Pietre pentru templul meu*, tipărit imediat după Marea Unire, și care s-a bucurat de o receptare mult mai largă. Dând Cezarului ce este al Cezarului, trebuie spus că primatul în promovarea gândirii aforistice la români îl are bardul de la Vălenii de Munte.”

Deși cugetarea – ca specie sentențială – are o veche tradiție în cultura română, de la paremiologia prezentă în scrierile umanismului și iluminismului românesc (Grigore Ureche, Miron Costin, Dosoftei, D. Cantemir), la autorii din secolul romantismului pașoptist, postpașoptist și matur (adică de la scriitorii „poporani” Anton Pann și Ion Creangă, la Alecsandri, Eminescu, Slavici, Titu Maiorescu ș.a.), Iorga va simți nevoia, ca recunoscut pedagog al neamului, să-și înnobileze publicistica cu maxime și aforisme constituind, în principal, îndemnuri la muncă neobosită și cinstită, reînviind, paradoxal, „genul literar pe care îl va ridica pe noi trepte, în măsură să exprime adevăruri indubitabile și perene. Și nu într-o manieră plutind în abstractizări, ci într-un limbaj limpede și direct, vizând realități imediate, avute în vedere de ziarist, de orator, de omul de cultură, acoperind aspecte cât mai diverse din societate, de la politica ce se făcea fie la Palatul Victoria, fie sus la Cotroceni. Așa cum rezultă nu numai din textele „Cugetărilor” din 1911, ci și din alte scrieri și pe care antologatorul le reține ca fiind și acestea de „factură tolstoiană” în sens stilistic:

*Sunt oameni, cari se hrănesc numai din jignirea altora. Și ei sug sânge.

*Fug oamenii de cine sunt deprinși să fugă, nu de cine-i poate bate.

*Cei ce merg toată viața lor în trăsura altora pentru a-și cruța →

ZENOVIE CÂRLUGEA

picioarele, trebuie să și plătească pentru aceasta.

*Nu întoarce întotdeauna vorba înapoi, fiindcă se poate să te lovești tu însuși pe tine.

Sau cugetări privind destinul poporului român în istoria europeană, foarte actuale și azi în epoca globalismului și tuturor amenințărilor:

*Suntem un stat de necesitate europeană. Răzimată pe cetatea carpatică și veghind asupra Gurilor Dunării, străjuind aici în numele și interesul întregii Europe din spatele ei, ba încă și mai departe, se cheamă că România noastră trăiește și vorbește aici nu numai pentru dânsa singură. Statul nostru este deci în atenția estului și vestului, nordului și sudului deopotrivă și în tot timpul."

* Statul român deține, cum s-a spus, o pozițiune cheie, iar atenția aceasta a altuia pentru tine poate fi grijă și simpatie, poate fi ocrotire, dar poate fi și apetit sau primejdie. Un stat cu o astfel de situație în care te urmează în tot locul vânturile valurile, dator este cel dintâi să cunoască această situație, să-și dea permanent seama de toate, bune și rele, câte se ascund într-însa."

* Boala ea mai gravă, care macină societatea românească, este lipsa caracterelor.

*Independența nu este un dar pe care ni-l face Europa, ci o recunoaștere a drepturilor străbune ale românilor, în conformitate cu sacrificiile lor.

*În vecii vecilor, cât va dăinui suflarea românească pe acest pământ, să nu-i ierte Dumnezeu pe netrebnicii și făcătorii de rele.

Este indiscutabil că maximele și aforismele lui Nicolae Iorga – pe care autorul le considera „scânteii” ale gândirii – au un grad mare de perenitate, iată de ce unele sunt considerate de antologator drept „arzătoare”, chiar „aviz Bruxellesului de azi”, precum: „*Sunt popoare superioare legilor lor și altele, inferioare. Cele dintâi le calcă cu nerușinare, celelalte cu pietate.*”

Sau acest panseu cu adrese precise în politica românească și nu numai din timpul lui Iorga: „*Bărbat de Stat e unul care nu spune ce știe, până ce, la urmă, nu știe ce spune.*”

Să reproducem unele din aceste „cugetări”, în care se reflectă spiritul intransigentului savant atunci când e

vorba de morală, de caractere, de cultură și interesul națiunii române, pornind de la preceptul lui conform căruia „*Cugetător înseamnă acela care cugetă lucruri noi; înțelept acela care cugetă lucruri cuminți.*”:

*Societatea cu o aristocrație prea puternică seamănă cu macrocefalul, iar în capul prea mare nu e sănătate, nici inteligență.

*Ce deosebește diamantul de cărbu-ne? Nu că primește mai multă lumină, ci că trimite mai multă înapoi.

*A dezminți minciuna e o datorie, de dezminți pe mincinosul însuși, e cea mai mare prostie.

*E bine să știi că, atunci când dormi mai sigur, este un dușman să te păzească.

*A fi înțeles pe omul care nu te-a înțeles dă totdeauna o mare superioritate.

*Bărbații de Stat sunt chimiști, care au în vedere recunoașterea și descoperirea; politicienii, spițeri, care urmăresc numai câștigul.

*Mulți se cred cuminți dând sămânța rea pământului bun și pământului rău sămânța bună. Și sunt de două ori nebuni!

*Obraznicul desfășoară steagul omului de geniu, și de scârbă nu i-l ia nimeni din mână.

*Cocoșul e mai frumos ca vulturul; numai nu poate zbura!

Rodica Vinca, Neastâmpăr

*Sunt succese care te înjosec și înfrângeri ce te înalță.

*Să ajuți către glorie pe cineva care nu e chemat pentru aceasta, e să-l urci pe casă și să-i dai drumul în jos, când el n-are aripi.

*Sunt filantropi care au atâta bunătate în ei ca evreul care îngrașă găscă pentru ca s-o taie.

*Bătrânețea e vrednică de respect, când a fost în urma ei o bărbăție.

*Frumusețea trebuie să fie legată cu bunătatea; altfel sufletul urât o învinge.

*Lesne-crezătorul nu e un credincios.

*Pe fărnaric roagă-l să păstreze masca. Numai așa poate fi cuviincios.

*Partidele politice sunt pentru țară; bandele politice pentru ele.

*„Frate ca frate, dar brânza cu bani”. Da, pentru brânzari.

*Poezii cei proști au și un Pegas, din măgar.

*Oamenii au închis pe Dumnezeu în biserică să fie mai slobozi în lume.

*Ordinea nouă se cheamă pentru ordinea veche totdeauna anarhie.

„*Megieș al Vălenilor de Munte*” – de unde am vorbit în vara aceasta la telefon -, dl Nicolae Mareș a avut față de marele polihistor Nicolae Iorga un anume sentiment de prețuire, considerându-l valoare indimenticabilă „în Panteonul culturii românești” și atât de actual „prin premonițiile din cugetările lui patriotice”. Iar antologia realizată, cu prefața mișcătoare și notele lămuritoare, vine să readucă în actualitate (cum de ani buni face, bunăoară, cărturarul-editor Valeriu Râpeanu) gândirea unui titan al culturii române care, în ciuda tuturor observațiilor privind acțiunea sa culturală și politică, merită o mai dreaptă prețuire din partea posterității, prea ingrată, vorba poetului, și prea uitătoare de „reper” naționale...

Târgu-Jiu, Iulie 2021

Rodica Vinca, Adagio

Iuliu Maniu

văzut de românii americani

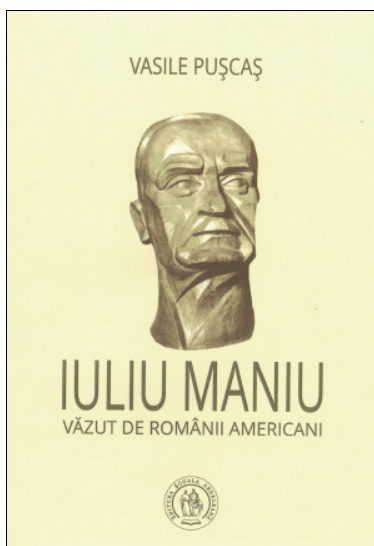
Cartea *Iuliu Maniu Văzut de Românii Americani* a istoricului Vasile Pușcaș este alcătuită din diferite texte și documente inițiate de marele lider Ardelean ori de personalități care l-au cunoscut și vine să umple un gol în cunoștințele și cultură politică românească actuală.

Iuliu Maniu a fost un mare patriot, un om politic de talie internațională, și probabil cel mai important reprezentant al democrației din România. Parcurgând textele din carte îmi dau seama însă că Maniu a fost un idealist și că în contextul istoric în care a trăit nu își putea aplica ideile și convingerile. El a visat că un înger; a trăit că un om; și a murit că un martir, dar rămâne pentru noi toți un exemplu de naționalism moderat și de integritate morală. Cartea profesorului Pușcaș e foarte bine venită deoarece regimul comunist a făcut tot posibilul să distrugă memoria marelui om politic ardelean iar cei care conduc țara de trei decenii nu par să aibă capacitatea să înțeleagă ce înseamnă a fi om de stat.

Am parcurs filele cărții cu două sentimente contradictorii: De ce au eșuat ideile politice ale lui Maniu? Putea să fie oare și altfel..? Și, ce înseamnă în final democrația? Este ea aplicabilă ori rămâne doar un ideal la care aspirăm? Nu am găsit răspunsuri, dar frământările prin care am trecut mi-au îmbogățit viața, deși mi-au lăsat un gust amar. La ce bun zbuciumul nostru dacă nu putem schimba nimic? Și totuși, acest zbucium oferă sens și semnificație vieții!

Iuliu Maniu a pornit în viață ca un om simplu și a urcat toate treptele devenirii intelectuale și politice, dar nu a uitat nici odată originea familiei sale. El a luptat toată viață pentru drepturile și demnitatea românilor ardeleni batjocoriți și persecutați de nobilimea maghiară. A militat neîncetat pentru emanciparea lor, pentru autonomie, și în final pentru o Românie mare și suverană. În acest scop, încă de tânăr Maniu a jurat că va lupta, chiar cu prețul vieții, pentru „*libertatea și unirea poporului român*.” (p. 97) Și avea motive să lupte.

Sabin Manuilă, un alt lider ardelean și colaborator al lui Maniu, scria: „*Românii din Transilvania au trăit*

peste patru secole în cea mai neome-noașă subjugare religioasă, politică, socială și politică cunoscută în istoria Europei (p. 133) *Condițiile de existență ale poporului românesc din Transilvania au fost, până la unire, fără îndoială tragice: Românii au fost scoși prin silnicie în afara legii și ținuiți în afara istoriei...*” (p. 143)

Maniu își începe viața politică în 1906 în parlamentul de la Budapesta, unde susține neînfocat cauza românească. Ungurii din parlament îl amenință și insultă continuu numindu-l „bandit murdar.” (p.98) Și că să scape de el, când a început primul război mondial, l-au mobilizat și în derâdere i-au dat gradul de soldat deși avea 42 de ani și avea studii de ofițer. Cu toate acestea, Maniu și-a făcut datoria cu demnitate pe frontul italian și spre încheierea ostilităților a fost avansat de austrieci la gradul de sublocotenent. La sfârșitul războiului, când imperiul era în destrămare, Maniu a organizat o armată de 70 de mii de soldați, majoritatea români, și împreună cu ei a menținut ordinea publică la Viena.

Ulterior, când a luat conducerea Transilvaniei, în pofida fostelor persecuții ungurești, Maniu le-a acordat tuturor naționalităților drepturi egale. Apoi, așa cum îl evocă Romul Boilă, un alt mare ardelean, Maniu a sprijinit trupele române care aveau să treacă Tisa în urmărirea „bandelor comuniste secuiești” și aveau să ocupe Budapesta. (p. 101) E demn de amintit că, după război, când România Mare a făcut reforma agrară, secuiei și ungurii din Ardeal au fost improprietăriți în mod egal cu românii. Și care a fost recunoștința lor..?

Din cartea profesorului Pușcaș se desprind clar marile idealuri umaniste ale lui Iuliu Maniu. El a afirmat, de exemplu: „*Democrația face posibilă ca fiecare om să-și poată dezvolta însușirile pe care i le-a dat Dumnezeu.*” (p. 145) De altfel, când i s-a încredințat guvernarea României, obiectivele sale au fost: *democrație sinceră, constitutionalism, naționalism tolerant, și morală creștină*. Acestea deziderate urmăreau „*să salvgardeze interesele permanente ale țării.*” Ghidată de un astfel de spirit, în anii interbelici România își continuă procesul de emancipare, dar regale Carol s-a opus noului curs democratic și treptat a instaurat dictatură personală.

În perioada fierbinte premergătoare celui de al doilea război mondial, Maniu și-a manifestat patriotismul în modul cel mai intransigent. Iată declarația sa în Consiliul de Coroană din 30 August 1940 față de dictatul de la Viena.

„*Nu putem permite să ni se răpească nici cea mai mică parte din Transilvania... Protestez în contra încercării de a se hotărî... soarta Ardealului fără a fi întrebat poporul român din Ardeal... Să nu se accepte hotărîrea adusă la Viena... Să o respingem cu toată hotărîrea și cu orice risc... Și în continuare:*

„*Se repetă cu Transilvania ceace s-a întâmplat cu Basarabia și Bucovina. A fost o mare greșală care a pricinuit o demoralizare a opiniei publice, o descurajare a armatei, și o imensă pierdere în ce privește avuția materială și mândria suflatească a poporului român...*

„*Mai bine o înfrângere în lupte, decât o retragere rușinoasă, decât pierderea unei provincii fără o lovitură de tun...*

„*Cei vinovați pentru dureroasa pierdere a Basarabiei și Bucovinei trebuie chemați la răspundere cu atât mai mult, că nenorocirea pe care o suferim acum cu Transilvania și demoralizarea în care a căzut poporul român se atribuie catastrofei de atunci, care ne-a adus pierderi și prejudicii ireparabile.*” (pp. 283- 284)

După acea pierdere dureroasă, la începutul anului 1941, Maniu a adresat țării următoarea încurajare:

„*Urez poporului român să-i fie sufletul stăpânit în anul care vine de un adevărat fanatism național, capabil să înfăptuiască cel mai mare →*

Prof. Dr. NICHOLAS DIMA

bun pământesc: unitatea națională.” (p. 285)

În timpul războiului Maniu s-a opus Axei condusă de Germania și a militat pentru apropierea țării de puterile aliate, cu care a menținut o legătură continuă.

Germanii au aflat de acele legături și i-au cerut lui Antonescu să-l aresteze, ceea ce generalul a respins categoric.

Altfel, Maniu și-a pus toate speranțele în America și Anglia, dar evenimentele au demonstrat că speranțele sale au fost nefondate. Cinismul politic a prevalat. Apoi, după nefastul act de la 23 august 1944, când și-a dat seama de consecințele actului, Maniu a luat imediat atitudine împotriva comunizării țării deși era conștient că se expune unor primejdii letale.

Într-o conferință ținută în iunie 1945 și adresată tineretului țărănist Maniu a afirmat fără echivoc:

„Națiunea Română a avut mai multe ținte de atins, prima a fost unitatea națională. Odată unitatea națională atinsă, mulți credeau că putem dormi pe laurii victoriei. Vai însă de națiunea care nu are noi și noi idealuri de realizat. Națiunile urmează marea lege a naturii: sau urmăresc un ideal și progresează, sau n-au nici o țintă și sunt supuse disoluțiunii și dispariției.” (p. 122) Și mă întreb retoric: Ce țintă are România azi?

Continuându-și lupta *“Maniu a socotit că singură nădejde a țării este apelul la conștiința universală și intervențiile pe lângă puterile occidentale...”* (p. 174) În acest sens, el a redactat și trimis plângeri și memorii aliaților, dar tranzacția fusese făcută definitiv la Yalta...

Și în paranteză. După 30 de eram și eu refugiat și mă aflăm la Washington unde locuia Constantin Visoianu, unul din liderii țărăniști trimiși de Maniu în occident să intervină pe lângă autoritățile Americane.

Bătrânul Visoianu care mă indemnase să mă angajez la Vocea Americii îmi spunea cu tristețe că la începutul activității sale în exil fusese foarte bine primit și încurajat de înalți funcționari ai Departamentului de Stat. În ultimii ani însă îl mai primeau, și doar de formă și evident plictisiți, doar unii mici funcționari. În cine să mai ai încredere?

Și doresc să înserez aici o experiență personală. Înainte de 1989 eram încurajat la Vocea Americii să susțin cauza Basarabiei românești și în acest scop făceam lobby pe lângă marile instituții federale din Washington. Treptat însă, după 1989, am început să fiu întrebat de ce mă preocupă pe mine republica Moldova, chipurile o altă țară..? Ce se schimbase între timp?

Revenind la Iuliu Maniu, îngrijorat de ce se întâmplă sub guvernul comunist condus de Groza, în decembrie 1946 a lansat următorul manifest:

„Țară noastră e bântuită azi de cea mai neagră urgie care s-a abătut vreodată asupra ei.... Teroarea, minciuna, falsul, încearcă să culce la pământ orice licărire de libertate, orice îndemn spre mai bine.” (p. 289) ...Și curajosul om politic afirmă răspicat:

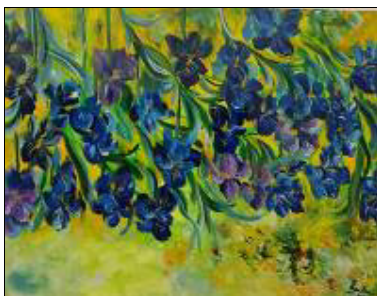
„Acuz acest guvern al teroarei instalat la 6 marie 1945 de a fi călcat în picioare legile țării și libertățile neamului... A provocat umilirea oamenilor, haos economic în toată țară și înfometarea maselor populare.” (p. 290)

Închei cu o evocare și un îndemn transmise nouă de Iuliu Maniu:

„Ne închinăm memoriei celor căzuți eroic pentru apărarea drepturilor sfinte ale neamului... Partidul Național Țărănesc se închină în față avântului spre libertate, a virtuților cetățenești, și a spiritului vostru de sacrificiu, și va chema la lupta neînfricoșată până la victoria finală.” (p.291)

Iuliu Maniu a fost arestat în iulie 1947, a fost condamnat la muncă silnică pe viață și a fost ucis în închisoare. Lupta trebuie însă continuată **PÂNĂ LA VICTORIA FINALĂ!**

USA, Ianuarie 2021.

Rodica Vinca, Iriși

O lecție de istorie

Revenirea în urbea transilvană, după noua aventură a depersonalizării individuale atât de violent înregistrată de mine în orașul cazarmilor militare, Sibiu, mi-o doream pentru următorii patru ani una a așezării ființei ultragiate în conștiință, una a formării personalității mult încercate până atunci de falsurile ideologiei instituționalizate și de ipocrizia adaptațiilor la noile realități. Revenirea la cultură, la pătimașă chemare a fondului adânc al forului meu interior îmi apărea atât de naturală, atât de firească. Reîntâlnirea cu centrul vechi al Clujului, cu barocul construcțiilor ce dezvăluiau setea de frumusețe a generațiilor anterioare, ce nu fuseseră strivite de utilitarismul precar și urât al acelor zile de fanatică utopie, îmi dădea din nou siguranța de sine zdruncinată de eșecul încadrării în detașamentele ordonate și obediente ale clasei muncitoare, sau la disprețul celor ce îmi înregistrau răspunsurile negativ tranșante față de ispitirile trâmbițate sforăitor cu privire la intrarea comodă în ierarhia militară, după terminarea studiilor. Simțeam că sunt liber printre ele, mai ales că acolo mă întâlneam cu tineri ca și mine, cu intelectuali fini, ce ne provocau la discuții lungi despre condiția umană și devenirea firească în acest context, atât de vitreg.

Mă deranjeau, totuși, șantierele nesfârșite ale periferiilor, unde se înălțau blocuri impersoanle pentru clasa muncitoare, chemată din împrejurimi să lase munca benefică a câmpului și să producă la infinit și să încarce până la refuz depozitele de stocuri supranormative de bunuri prost făcute, care nu interesau pe nimeni. Era vorba de acel fals avânt care începuse să gâfâie deja, dar cei angrenați în aceasta nu voiau să întrevadă eșecul.

Eu aveam multe de recuperat în școală, eram croit să mă pun cu burta pe carte, întrucât în noua condiție de învățământ mă simțeam ca peștele în apă.

Mergeam cu unchiul meu, orădeanul, prin centrul vechi, el ținea cu tot dinadinsul să-mi arate căminul unde voi fi cazat, unde a fost și el când a pus prima data piciorul în orașul ardelenesc-lemblemă. L-am însoțit emoționat, voiam cu adevărat →

GEO CONSTANTINESCU

să mă bucur de întâlnirea cu o asemenea instituție a cazării și prin aceasta a canalizării și formării elitelor din totdeauna. Am intrat pe ușa cea mare, am urcat la etaj unde erau camerele de dormit și am rămas neplăcut impresionat de mizeria pe care o lăsaseră cei ce locuiseră acolo anul precedent. Trebuie să menționez că atunci, în 1978, în toate universitățile din țară se redusese personalul administrativ și de curățenie, iar studenții înșiși erau răspunzători de aceasta. Cum acestia se grăbiseră să plece în vacanțe lăsaseră totul vraște. La fel, am rămas neplăcut impresionat de numărul de paturi din camere, unsprezece, număr ce nu ne permitea să ne trăim intimitatea, cum ne-am fi dorit. Atunci unchiul meu mi-a spus că așa a fost acest cămin din totdeauna, că de aici au ieșit vârfurile elitelor intelectuale din Transilvania și din toată țara, care au căutat în Cluj lumina învățaturii. Că n-o să am vreme să-mi trăiesc în cei patru ani de învățătură acea intimitate pe care mi-o revendicam, întrucât am venit aici să învăț, nu să trândăvesc. În cămin voi veni doar să mă odihnesc, întrucât zilele le voi petrece în aulele uniuniversității sau în sălile bibliotecilor. Și mai ales să nu uit că mă aflu într-un spațiu istoric, aici s-au desfășurat unele din cele mai aprinse lupte pentru libertate ale studenților români în fața noii orânduiri, impuse cu forța de tancurile bolșevice.

-Eu am trăit, Bebe, acele evenimente. Eram tânăr învățăcel, venisem din satul meu imediat după război, când Universitatea românească „Ferdinand I” revenise în spațiul său, din refugiul de la Sibiu, pricinuit de odiosul dictat de la Viena. Studenții români găsiseră în Cluj o atmosferă ostilă limbii și tradițiilor românești, conducătorii Partidului Comunist de atunci erau în proporție de 90 la sută unguri, care până la Conferința de Pace de la Paris nădăjduiau să treacă cu arme și bagaje către Ungaria. Prin urmare, aplicau o politică vădită a deznaționalizării românilor, sub masca internaționalismului proletar, continuând de fapt ideea statului sovietic maghiar înființat de Bela Kun, cu mai bine de un sfert de secol înainte.

Astfel, în aceste circumstanțe, așa ziși comuniști, aveau nevoie de „evenimente” care să influențeze după voința și experiența lor Conferința de Pace. Ei voiau să le provoace

cât mai sângeros, dar mai ales să le prezinte în manieră inversă, parșivă, proprie stirpei lor, ca un complot anti-maghiar provocat de studenții români neînarmați, care atrăseseră atenția în câteva rânduri, manifestând pașnic, asupra încercărilor repetate din partea conducerii de Partid de umilire și strivire a demnității naționale a românilor. Atacul a fost programat în noaptea de 28/29 mai 1946 asupra căminului „Avram Iancu” unde eram cazati 400 de studenți, toți români, „spre a înfrunța în propriul bârlog forțele reacțiunii” după cum se exprima un ziar de limbă maghiară al vremii.

Atacul a fost pregătit în după-amiaza acelei zile din balconul Comitetului Județean al Partidului Comunist până seara, prin cuvântări și lozinci revanșarde. La orele 20, 30 s-a adresat ultimul apel, în ungurește: „Acum, prieteni, să plecăm”. Astfel, masele „muncitorești” pregătite în Piață s-au îndreptat către cămin. Camioanele cu bâte, răngi de fier, pietre și bidoane cu petrol s-au postat în fața Librăriei Universității și, în spatele căminului, pe strada Potaisa. Între timp, în mod strategic, s-a luat curentul electric în toată zona. Astfel că, la adăpostul întinericului, hoardele dezlănțuite au început atacul. Cum ușa principală a fost blocată și nu a cedat, iar ruloul de metal dintre mezanin și etajul I, la fel, a fost întărit cu obiecte metalice grele, foarte târziu a cedat ușa secundară din strada Potaisa, iar masele de atacatori, istreizați, beți și setoși de sânge au devastat subsolul și mezaninul, mai sus, cum am spus, nereușind să pătrundă. Atacul a durat până la 1, 30, fără ca românii lași să vânduți din funcțiile lor înalte, precum prefectul Vasile Pogăceanu sau șeful chesturii poliției Gheorghe Crăciun, să facă vreun gest de apărare a studenților, care erau de fapt viitorul acestei nații. Ba, mai mult, au împiedicat studenții de la Agronomie care au aflat de cele întâmplate și au încercat să vină în ajutorul colegilor asediați. S-a devastat și incendiat bucătăria, s-au depreciat rezervele de alimente, iar actuala sală de meditații, care după război a funcționat ca dormitor al balicilor, a fost arsă. Acolo a fost rănit și a murit mai apoi la spital studentul Simion Cristea, de la Drept. Peste tot nu se auzeau decât îndemnurile în ungurește: „Să curgă sânge de valah!”

În afară de aceste ziduri, Bebe, s-a mai întâmplat un eveniment care a pus capăt răzmeriței ungurești. Un corp de armată sovietică staționată în oraș a reacționat, în sfârșit, neînțelegând ce se petrecea, până la urmă. Soldații, înspăimântați probabil, de zbireretele și strigătele de groază ale atacatorilor, au tras în sus, rafale de pistoale automate, de avertisment. La auzul lor, hoardele animalice s-au retras în dezordine, lăsând în urma lor toate uneltele devastărilor și crimelor perpetrate, compromițându-și astfel, definitiv, provocarea ordinară, care nu le-a mai servit ca argument falsificat, tipic, la Conferința de Pace.

Unchiul meu a tăcut. Eu am tăcut, la fel, rușinat de observațiile copilărești făcute casei ce-mi va servi de acoperiș, mie și altor tineri, însetați de cunoaștere, patru ani de-acum înainte. Am coborât în stradă. L-am condus pe bătrân la stația de autobuz. Își vânduse, între timp, atunci când fusesem eu în armată, casa din centru, unde stătea cu fiul său, Doru, și-si luaseră fiecare câte un apartament în Cartierul Gheorgheni. El cu mătușa Aneta erau într-un apartament vecin cu cel al lui Dumitru Fărcaș, taragotistul, iar Doru locuia doar la câteva blocuri distanță. Mi-am luat la revedere de la el, privindu-l cu alți ochi, după prima lecție de istorie și de viață, pe care o promisem o dată cu venirea, pentru noua mea devenire, credeam, în Ardealul bătrân. Școala Ardeleană, pe care o învățasem în Liceu, și care îmi ridicase provincia unde m-am născut la rang de cultură europeană prin apostolatul lui Ion Maiorescu, tatăl criticului literar modern, și omul politic de mai târziu, Titu Maiorescu, se prelungea acum, odată cu lecțiile de viață, lecțiile de zi de zi ale celor ce m-au primit, acum, la sânul lor, cald, ospitalier, îndatoritor.

Ioan al Banatului

„Mamele sunt lumina acestei țări!
Țara aceasta fără mame, fără copii,
rămâne în întuneric.”

Luminița Cornea: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă reiau cuvintele și spun: binecuvântat să fie Dumnezeu care ne învrednicește să ajungem la praznicul *Bunei Vestiri*, ca să trăim, alături de Maica Domnului, un moment cu totul deosebit din istoria omenirii. Vă rog să ne spuneți un cuvânt de învățătură în legătură cu această mare și sfântă sărbătoare.

Înaltpreasfințitul Ioan: Ceasul acesta al *Bunei Vestiri* l-au așteptat Adam și Eva, l-au așteptat îngerii din Raiul bucuriei lui Dumnezeu și l-au așteptat toți oamenii de pe pământ, care căzuseră, unul după altul, în păcat. Și din păcat în moarte, pentru că, după păcat, urmează moartea. Așa s-a întâmplat cu omenirea până la Învierea lui Hristos.

Maica Domnului, Fecioara Maria, a fost rodul rugăciunii părinților săi, Ioachim și Ana, care, după o viață petrecută în rânduială, în credință și multă rugă, așteptau ceasul când și Sfânta Ana să aibă pe ale sale brațe un fiu sau o fiică. O viață întreagă, după căsătoria cu Sfântul Ioachim, n-au așteptat altceva decât mila Cerului să-i învrednicească să poarte și să legene pe brațe un fiu sau o fiică. Și iată că, la bătrânețe, i-a învrednicit Dumnezeu și pe ei să aibă pe această fiică, pe care au botezat-o cu numele Miriam, Maria. Au dorit ca fiica lor să nu-și petreacă viața așa cum și-au petrecut-o ei sau alți oameni în lume, de aceea au spus: *Doamne, să ți-o dăruim Ție!* Așa se face că, la trei anișori, au dus-o la templul din Ierusalim, unde a stat cam doisprezece ani.

În fiecare zi sfântă de *Buna Vestire*, ne amintim că într-o asemenea zi a venit Arhanghelul Gavriil și i-a adus Fecioarei Maria vestea cea așteptată de omenire. Dar să știți că vestea venirii în lume a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a lui Mesia, Maica Domnului n-a auzit-o mai întâi de la Arhanghelul Gavriil, ci mai întâi a auzit-o la templul din Ierusalim. Acolo, la templu, preoții citeau din textele *Vechiului Testament* și, acolo, Fecioara Maria a auzit

despre profețiile care anunțau venirea lui Mesia pe pământ, pentru izbăvirea poporului. Dar, bineînțeles că până în ziua de *Buna Vestire* nu i s-a descoperit că dintr-însa se va naște Iisus Hristos. Sunt convins că nu o dată, în anii petrecuți la templu, a auzit citindu-se din profetul Isaia, capitolul 7, versetul 14, care zice: Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor pune numele lui Emanuel. A auzit, dar n-a știut că fecioara care va lua în pântece de la Duhul Sfânt este tocmai ea. Gândiți-vă! Profetul Isaia cu sute de ani înainte a spus că prin fecioară va veni, prin harul Duhului Sfânt, Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

L.C.: Dar, Înaltpreasfințite Părinte, după cum ați spus, a auzit și Fecioara Maria la templu, dar niciodată nu s-a gândit că ea e aceea despre care a spus profetul Isaia cu sute de ani înainte de întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Ceva extraordinar!

Îps. Ioan: Vedeți cât de mult a trecut și cât l-a trebuit lui Dumnezeu ca să pregătească poporul pentru praznicul la care ne referim, pentru momentul *Bunei Vestiri*. După cele știute, că a fost luată de Dreptul Iosif și dusă în Nazaret, ați auzit în evanghelia citită la praznicul *Buna Vestire* dialogul care a fost între Arhanghelul Gavriil și Fecioara Maria, când i-a spus că prin ea se vor împlini acum profețiile. Când îi spune Arhanghelul vestea venirii în lume, a întrupării Fiului lui Dumnezeu, Fecioara nu-l contrazice pe Arhanghel, pentru că știa de la templu acest lucru, doar rămâne uimită și nu înțelege taina întrupării prin umbrirea Duhului Sfânt, când îi spune: *Cum va fi aceasta de vreme ce nu știu de bărbat?* Vedeți, Fecioara Maria a crezut cuvintele rostite de Arhanghel. Însă, dacă mergem cu cinci luni în urmă, vedem cum același arhanghel i se arată preotului Zaharia, la templu, și-i spune că vor avea un fiu, pe Sfântul Ioan Botezătorul. Preotul este mai circumspect și cere semn de la

arhanghel, să-i dea un semn prin care va cunoaște el că se va întâmpla cele profețite despre nașterea Sfântului Ioan Botezătorul. Arhanghelul i-a spus: *Iată, vei rămâne mut până se vor împlini acestea.* Deci, un preot care știa foarte bine cele ale *Vechiului Testament* din Legea veche, puțin, puțin s-a îndoit la vestea adusă de arhanghel și rămâne mut, pe când Fecioara nu s-a îndoit și s-au petrecut cele ce au urmat până în viața aceasta.

Nu știu dacă v-ați pus vreodată întrebarea: vedeți, noi citim din *Evangheliile* dialogul și relatarea pe care ne-a scris-o Sfântul Luca după cele ce i-a spus și lui Maica Domnului, pentru că în momentul venirii Arhanghelului Gavriil la Fecioara Maria, în locul acela unde se afla nu mai era nimeni. Deci, deducem că ceea ce ne-a scris Sfântul Luca este relatarea Fecioarei Maria și o citim noi, frumos, în dulcele nostru grai românesc. Totuși, totuși, imaginați-vă că dialogul dintre Arhanghel, trimisul Cerului, și Fecioara Maria are loc în limba aramaică, în limba Fecioarei Maria, în limba în care va grăi cu toți contemporanii Săi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Iată încă o minune: un arhanghel coboară din Înaltul Cerului și vorbește cu Fecioara în limba aramaică. Nu ne spune Sfântul Luca că arhanghelul i-a făcut niște semne că ar veni cineva de Sus, printr-o mimică gestuală, cum vedeți traduse anumite informații prin mass-media.

Privim icoana și vă rog imaginați-vă cum arhanghelul, un trimis al Cerului, vorbește limpede, curat, chiar pedagogic, și-i aduce vestea în limba aramaică. Nu ne relatează Sfântul Luca în mod expres lucrul acesta, dar ne relatează cu lux de amănunte tot dialogul dintre Arhanghelul Gavriil și Fecioara Maria.

Dacă a binecuvântat Dumnezeu limba aramaică în care a grăit și Hristos, să fiți încredințați că Dumnezeu a binecuvântat și limba noastră românească pentru că limba noastră românească a fost botezată în cristelnița bisericii.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să explicați pentru toată lumea cum, în ce fel limba română a fost botezată în cristelnița bisericii.

Îps. Ioan: Limba noastră română a fost și ea botezată în biserică—

A consemnat

LUMINIȚA CORNEA

SCRISOARE CĂTRE DUMNEZEU

Oare scrisorile mele se pierd,
sau răspunsul ce-ai da căutării
o fi poate mai greu?

"Unde plecați de acasă?"
am întrebat pe frații mei.
Mi-au zis: "Mergem și noi
să ne căpătuim cu vreun dumnezeu
mai acătării,
dumnezeu de-al oștirilor,
cum toate neamurile-și făcură,
puternic, măreț,
cu aur și-argint în armură,
cu fulger și trăznet în mână,
un dumnezeu care-și cunoaște meseria
să țină în hăț de scriptură
împărăția,
nu unul ca al tău.
La ce folos e-un poet
de smochin
și de crinii sălbatici vorbind,
de vrăbii, de mări și de munți,
că s-a făcut de râs printre toți

dumnezeii
de când s-a născut într-un grajd!

De pomină, cum se sfădea cu fariseii
și cu cei mai subțiri saducheii
ce-ar fi putut să-l școlească
s-ajungă cel mai de frunte
stăpân peste toți dumnezeii!

Nici măcar n-a putut să învețe
că la nunta
fiului său ca-mpărat
nu i-a venit niciun prinț, niciun rege,
nicio crăiasă
și tot striga pe la răspântii de uliți:
"Ospățul e gata, intrați-mi în casă,
șchiopi, ciungi și gloate betege!"

Tu nu vezi că logica ta nu-i curată?
Cum poți să fii și dumnezeu și Tată?
Nici îngerii nu l-au găsit prin ceruri
și-și târâiau aripile-n glod, pe pământ,
întrebând pe ciobani
de nu cumva l-au văzut pe la stână?

Nu s-a sinchisit, de nașterea Lui,
nici duhul cel sfânt să coboare pe-
acolo,
chiar magii-și pierdură steaua din
mână..."

***

Scrisoarea e albă,
iar buchile
copitelor de asină
spre Betleem înfloresc către Tine
tot cu albul și de-a albul
rotund de colind și lumină.

În noaptea acesteia
Fecioara Curată
ține în brațe pe Fratele meu.

Tată,
numai prin ochii Lui de copil
ești cu adevărat Dumnezeu.

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

→pentru că primele scrieri, primele
cărți în limba română s-au făcut prin
scrierea și tipărirea cărților bisericești.
Deci, primele cărți în graiul nostru
strămoșesc, în limba română, au fost
din *Sfânta Scriptură*, din *Sfinții*
Părinți. Prin urmare, prima dată s-a
scris numele lui Dumnezeu, al Maicii
Domnului, al sfinților, în graiul nos-
tru românesc, în biserică, în mănăs-
tirile noastre unde s-au scris și tipărit
cărți. De aceea zic eu că a binecu-
vântat Dumnezeu limba noastră, că n-
am luat-o din altă parte, ci din bise-
rică. Așa cum luați fiecare o fărâmiță
de anafură, așa fiecare dintre noi am
luat cuvânt cu cuvânt din biserică.
Apoi cursul limbii își urmează
dezvoltarea ca și celelalte limbi.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite
Părinte Mitropolit, să revenim la
Sărbătoarea *Buna Vestire* și la Maica
Domnului.

Îps. Ioan: Dacă a fost bucurie
pentru Maica Domnului când
Arhanghelul i-a adus acasă vestea,
oare v-ați pune întrebarea, și vă las să
răspundeți dumneavoastră, care este
reacția și răspunsul unei tinere
românce de astăzi, care primește și ea
vestea că „are în pântec”, că a rămas
însărcinată? Cum vi se pare? Ce ați
văzut pe fața tinerelor noastre care
primesc această veste astăzi? Unele se
bucură, altele se gândesc imediat
unde ar putea să facă un avort. La
această veste bună, că vor fi mame și
că vor purta pe ale lor brațe un fiu sau

o fiică, iată cum răspund tinerele
noastre, cu bucurie sau cu avort. Știți
că, din nefericire, de dimineață și
până la apusul soarelui, în jur de vreo
două sute de mame din țara noastră
își vor ucide pruncii prin avort? Între
săptezeci și o sută de mii de copii
sunt uciși în fiecare an de mamele lor
în spațiul nostru românesc.

Îndemnați-vă fiicele să nu-și mai
ucidă pruncii în pântec, pentru că se
stinge țara! Se stinge țara! *Frățiile*
voastre sunteți lumina acestei țări!
Țara aceasta fără noi, fără copii,
rămâne în întuneric. Țara aceasta nu
este străjuită doar de ostași, ci este
străjuită de orice suflăt de român, de-
o parte și de alta a Carpaților. Mă
adresez mamelor și le spun: *Iubite*
mame, în mâinile voastre stă
nădejdea acestei țări, așa că vă
îndemn: n-o pustiiți și creșteți-o spre
slava lui Dumnezeu și a neamului
românesc!

V-aș întreba dacă v-ați întâlnit și
dumneavoastră cu vreun înger în viața
dumneavoastră. Să înțeleg că nu? Eu
vă spun că m-am întâlnit și v-ați
întâlnit și dumneavoastră. În fiecare
noapte de Înviere, când eram în
leagăn și mama mea mergea la
biserică, în miez de noapte, la slujba
de Înviere, ea venea acasă cu o
lumânare aprinsă și peste leagănul
meu făcea semnul crucii cu
lumânarea, șoptind: *Dragul mamei,*
Hristos a Înviat! Atunci, mamele
noastre au luat chip de înger, așa cum

îngerii au venit la mormântul
Domnului, iar când au ajuns femeile
mironosițe au găsit îngerii care le-au
vestit Învierea.

Așa că fiecare dintre noi am avut
încredințat de Dumnezeu un înger, o
mamă, care ne-a păzit din fragedă
pruncie și ne-a adus mereu vestea cea
bună. Au nu de la mamele noastre am
învățat noi mai întâi a ne însemna cu
semnul sfintei cruci? Au nu mamele
noastre ne-au adus la botez? Au nu
mamele noastre ne-au dus pe brațe la
prima întâlnire cu Hristos? Au nu
mamele noastre ne-au dus la prima
împărtășanie cu Hristos? Au nu
mamele noastre, când ne aveau pe noi
în pântec, ele cu smerenie veneau în
fața sfântului altar și se împărtășeau,
iar împărtășindu-se ele, se împărtășea
și pruncul din pântecul ei. O! Cum
mai poți, iubită mamă, să mai ridici
sabia împotriva pruncului tău din
pântecul tău, după ce te-ai împărtășit
și tu și eu?! De aceea s-o cinstim pe
Maica Domnului căreia i-a încredințat
Dumnezeu să-I crească Pruncul, Fiul,
pe pământ! Și ție, iubită mamă, îți
încredințează Dumnezeu, astăzi, să
crești un sfânt. Dumnezeu spune:
creșteți sfinți! Nu altceva trebuie să
crească o mamă decât trebuie să
crească un sfânt.

Dumnezeu să vă binecuvinteze,
iubite mame creștine, și să vă
învrednicească să purtați și să legănați
pe-ale voastre brațe sfinți bineplăcuți
lui Dumnezeu!

Amvon

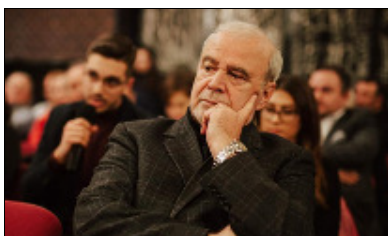
În brațele lui Dumnezeu

Odată, niște călugări vorbeau despre smerenie și despre faptul că, pe cât se apropie mai mult omul de Dumnezeu, pe atât își dă seama mai bine de păcătoșenia sa. Un pelerin - orășean bogat - a auzit întâmplător discuția lor și s-a mirat:

-Cum se poate așa ceva?

Atunci, unul dintre călugări i-a zis:

-Domnule, spune-mi, cine crezi

că ești în orașul tău?

-În orașul meu sunt omul cel mai bogat și mai de vază.

-Dar dacă te duci în capitala provinciei, acolo cine ești?

-În capitala provinciei sunt cel mai mărunt dintre bogați.

-Dar dacă te duci la Constantinopol și te apropii de împărat, cine vei socoti că ești?

-Lângă împărat aș zice că sunt ca un sărac.

-Așa e și cu sfinții - a zis călugărul. Cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât își văd mai limpede păcătoșenia.

**PR. DR. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

Capcana unui cuvânt

Pierea Sodomei și a Gomorei, având drept cauză numeroase păcate, printre care și împreunarea nefirească, a condus la apariția în limbajul comun a termenului de *sodomie*, precum și a celor întâlniți în familia lexicală: *sodomit*, *sodomist*, *sodom*, *sodomire*, *sodomie*.

Deși nu are o proveniență scripturistă explicită, întrucât termenul de *sodomie* a fost derivat din subtextul versetelor, de sensul reliefat din istorisirea comportamentului sodomenilor și al consecințelor nefaste, teologii denumesc astfel aceste raporturi sexuale derizorii, pentru că ele constituie un „păcat împotriva naturii”, iar Sf. Ap. Pavel ne atenționează ca fiind o „schimbare de slavă” (Romani 1, 23).

În latină avem *peccatum Sodomiticum* (păcatul lui Sodom), adică păcatul cetății Sodoma; în mod evident, actele sexuale nefirești ale sodomenilor, dezvăluite de cererea și dorința de a-I cunoaște pe acei *Oameni*, verbul *a cunoaște*, având conotație sexuală, iar în acest caz, una nenaturală, violentă și abuzivă. În greacă, *σοδομία* înseamnă „orice practică homosexuală între bărbați, în special pedofilia” („κάθε ομοφυλοφιλική πρακτική μεταξύ ανδρών ιδίως η παιδεραστία”), după cum putem observa, accentul cade pe *παιδεραστία* (*paideraστία*).

Trebuie să precizăm că înțelesul sexual al termenului *sodomie* nu a evoluat pentru creștini înainte de sec. VI d.Hr. Abia atunci, Împăratul Bizanțului, Justinian I (527-565), în novelele sale cu nr. 77 (datând din 538) și 141 (datând din 559), modificate la Corpus Iuris Civilis, a declarat că păcatul Sodomei a fost

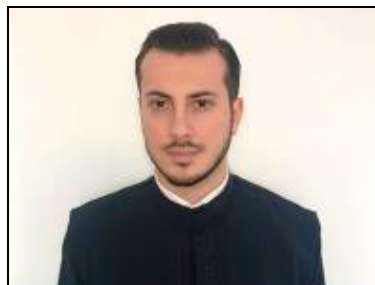
specific activității persoanelor de același sex și plăcerii pentru acestea. Totodată, Justinian I a corelat „foametea, cutremurele și ciurma” din orașe cu o „astfel de nelegiure”.

Așadar, în limbajul comun a pătruns odată cu expunerea și explicația juridică a termenului *sodomie*, ca reprezentare a unui act sexual nefiresc, oral sau anal, efectuat cu scopul de a produce plăcere și împotrivit procreerii sau, mai restrâns, „copulare carnală noncoitală”.

În primă instanță, trebuie specificat că aceste practici erau pedepsite indiferent că persoanele implicate își dădeau consimțământul sau nu, ulterior legile au suferit modificări, astfel încât se pedepsea doar în situație de constrângere și abuz.

De pildă, de la *Codex Theodosianus* (438 d.Hr.), care decreta că orice persoană care condamnă corpul unui bărbat să acționeze în rolul unei femei, va fi omorâtă până la Comitetul Wolfenden din Marea Britanie și Institutul de Drept American care „recomandă abolirea pedepselor penale pentru sodomie, cu excepția cazurilor ce implică violență, copiii sau incitare publică”, diferențele sunt cât se poate de vizibile. În privința ultimului caz, această poziție s-a adoptat în Anglia, de la 1967, iar mai apoi, în multe state americane.

Conform DEX, *sodomit* provine din franceză de la *sodomite* și se referă la persoana care practică sodomia, fiind, totodată o formă mai des folosită decât *sodomist*, care probabil este forma românească, întâlnită în edițiile mai vechi ale dicționarului, cum ar fi DLRLC din 1955-1957. De asemenea, în DAR găsim forma adjectivată, unde *sodomit* e similar cu „prăpădit”, „nimit”, „distrus”, făcând referire îndeosebi la o construcție, iar în cazul

unei persoane avem substantivul *sodomit* care e un regionalism fonetic și înseamnă „persoană lipsită de putere, foarte sleită”.

Substantivul neutru *sodom*, termen popular care poate fi o reminiscență din Sfânta Scriptură, face referire la „mulțime”, „sumedenie” (de oameni, animale), dar trimite și la „prăpăd”, „nenorocire”, „pustiire”, „potop” – prin extensie, iar în DER găsim și varianta *sudom* sau *sudum* „cantitate mare”, derivate de la cuvântul slav *Sodomŭ*.

Poate cel mai semnificativ, din punct de vedere al unui subtil înțeles spiritual, e verbul reflexiv „a (se) sodomi” care trimite numaidecât la „a se prăpădi”, „a pieri”, „a se sinucide”, ceea ce denotă că păcatul acesta al homosexualității e însăși pierrea, în-suși prăpădul și însăși sinuciderea. Cu alte cuvinte, ne schimbăm în ceea ce suntem. Sodomenii nu îl vedeau pe Dumnezeu din pricina *mulțimii*, *sumedeniei* covârșitoare de patimi, considerau că Dumnezeu e inexistent. La rândul Său, Dumnezeu, i-a trecut de la fața Sa, iar pentru necredința lor au devenit „ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului” (Ps. 1, 4).

Păcatul homosexualității înseamnă perversitatea și dispariția treptată a receptivității iubirii reale și profunde pentru care Hristos, prin jertfa Sa, ne-a făcut mădulare vii ale Bisericii.

Pr. JUSTIN-FLOREN DUMITRU

Precum în iad

Precum în iad așa și pe pământ
Și nu precum în cer, cum ni se-arată,
Aicea unde-atâția diavoli sunt
Și-atâta smoală clocotind turbată.

Aicea-s cei mai răi judecători,
Cu schingiuri pe roată și pe cruce
Că și rostirea lor îți dă fiori
Decum să le înduri, să le poți duce.

Ce iad mai crud, mai greu și mai amar
Se poate inventa mai mult de-atât
Când porți sentința morții-n buzunar
De când te naști și până la sfârșit.

De când te naști, de fapt te naști pierdut
Deci ăsta-i sensul vieții – nimicirea,
Dar iar sfârșitul este început
Și-ntru trăire piere omenirea...

Și iarăși unii se visează-n rai
Iar alții-ndură iadul pe vecie;
Pământule, chiar tu, ce rost mai ai
Și cine te-a zidit, ce erezie?

Doar ceasul răstignirii

Atât mai sunt, nimicul ce voi fi,
Identitatea lui tot mai puțină,
Răscruce între două veșnicii,
Una ce-a fost și alta ce-o să vină.

Urc poticnit un munte cu măslini
Cu crucea umilințelor în spate;
Toți cei din vale mi-au rămas străini,
Doar vântul plânge-n frunze tremurate.

Maria Magdalena, chiar și ea,
S-a prăbușit în jalea ei pustie;
Nu știe ce frumos vom învia,
Cândva, într-o a treia veșnicie.

Mă-ndrept spre mine, cel adevărat,
Înspre nimicul meu de-odinioară;
Ce să regret? Ce-ar fi de regretat?
Doar ceasul răstignirii mă-nfioară...

DUMITRU MĂLIN

Închiși în card

(Drac... citit de la sfârșit către început)

Acum, în doi august a început emiterea cărții de identitate electronice în România, care e de fapt un card ce conține microcip și care are în memorie date de identitate, de sănătate și amprente digitale. Acest card, ca dealtfel toate cardurile, telefoanele, computerele, se deschide cu un cod de bare format din grupul de cifre 666.

Vom cita direct de la sursă pentru a evita confuziile.

Începând cu 2 august 2021, ce pică luni, buletinele noi vor fi livrate pe minim 15 euro bucata și vor fi livrate și copiilor. Am citit despre ele în Active News, pe 28 iunie. Chestorul Cătălin Giulescu, directorul Direcției pentru Evidența Populației i-a spus lui Cătălin Vușcan că noile buletine sunt cu microcip. Ei bine, acest microcip e musai să conțină următoarele: "În cadrul cipului trebuie înserate imaginea a două amprente și imaginea facială a persoanei, respectiv fotografia persoanei. Pe față vom avea în primul rând însemnele Uniunii Europene, cele 12 stelute galbene, iar în interiorul acestora va fi însemnul statului emitent, Numele, Prenumele, CNP-ul, data nașterii, data expirării, seria și numărul și emitentul. Pe verso vom avea data emiterii și domiciliul. În acest moment discutăm de tipărirea domiciliului pe cartea electronică". Firește, un astfel de act de identitate are multiple întrebări, printre care și: "Servicii de înmatriculare, de eliberare a cazierului judiciar, plata taxelor și a impozitelor de la distanță utilizând cartea electronică pentru a te autentifica în sistemele informatice. Deci, persoana care solicită accesul la un serviciu nu mai trebuie să meargă la ghișeu să facă dovada legitimării, ci prin cartea

electronică, identitatea îi va fi certificată și i se va permite accesul la servicii de la distanță". Din câte am înțeles, cel puțin deocamdată, buletinul electronic nu este obligatoriu. Dar nu se știe peste un an dacă el nu devine un act pentru care va trebui să plătim amendă dacă nu l-am luat!

Deci lipsesc numele mamei și a tatălui, adică numele celor din care a venit persoana pe lume. Apoi nu am citit despre niciun însemn creștin. După câte știm, grecii trec pe buletinul de identitate confesiunea religioasă care e în majoritate creștin ortodoxă. N-am auzit încă de reacții și proteste. Poate de acum înainte, fiindcă până mai ieri Grecia a fost cuprinsă de foc și incendii devastatoare.

Cartea electronică va fi de forma unui card.

Deci încă n-a venit momentul și nu ni se aplică pe mâna dreaptă sau pe frunte, dar e limpede că ni se pregătește exact ceea ce se spune în Cartea Apocalipsei.

Statul nu pomeneste nimic despre Biblie. Oare așa a procedat Ștefan cel Mare și Sfânt, Sfântul Neagoe Basarab, Mihai Viteazul sau Sfântul Constantin Brâncoveanu și alți mulți domnitori creștini care au condus Țările Române de-a lungul celor două mii de ani de Creștinism?

Statul român din vremea noastră pe toate le face fără a consulta poporul drept credincios. Toți conducătorii aceștia din fruntea României au puterea primită de la popor. De ce batjocoresc Neamul din sânul căruia au răsărit? Ale cui porunci le îndeplinesc președintele, Parlamentul, Guvernul, Primăriile?

Dacă facem o incursiune în Biblie, aflăm de acolo că nimeni nu l-a crezut și înțeles pe Dreptul Noe pentru ce se ostenește bătrânul, cu atâta râvnă să își facă o corabie. Totuor le spunea că Dumnezeu va trimite un potop prin

care va pierde prin apă pe toți oamenii ce se aflau atunci pe pământ.

Pedeapsa era trimisă pentru cădere în cel mai oribil și generalizat desfrâu.

Cunoaștem din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție că Noe era luat în răs, de către tinerii care treceau pe țărmul unde Noe construia vestita Arcă. Știm toată urmarea, - cu adevărat cumplită, pe care n-o poate exprima niciun cuvânt. Lumea întregă a pierit înecat de potopul apelor. Patruzeci de zile au fost lăsate deschise jgheburile Cerului. Opt suflute au scăpat de la moarte, plus perechi de dobitoace și păsări pe care Noe le-a luat în corabie la porunca lui Dumnezeu.

Cam la fel stau și acum evenimentele. În capitolul 13 din cartea Apocalipsei, Apostolul Ioan ne avertizează despre pecetluirea cu numărul 666 a tuturor oamenilor. Pentru precizie cităm: "Și ea îi silește pe toți, pe cei mici și pe cei mari, și pe cei bogați și pe cei săraci, și pe cei slobozi și pe cei robi, să-și pună semn pe mâna lor cea dreaptă sau pe frunte,

Încât nimeni să nu poată cumpăra sau vinde, decât numai cel ce are semnul, adică numele fiarei, sau numărul numelui fiarei.

Aici e înțelepciunea: Cine are pricepere să socotească numărul fiarei, căci e număr de om. Și numărul ei e șase sute șazeci și șase". (Apoc. 13, 16-18).

VALERIU TĂNASĂ

Tezaur
Călușul
 EXPRESII POPULARE
 OCAZIONATE DE RITUALUL
 CĂLUȘULUI

Câteva zicale auzite de noi în copilărie, în zona de obârșie teleormăneană, își găsesc descifrarea în Jocul “Călușului”, una din recente sinteze dedicate acestui fenomen fiind cea publicată de cercetătorul teleormănean, Stan V. Cristea, *Tradiția călușului în Județul Teleorman. De la ritual la spectacol* (Craiova: Aius, 2020, 424 p. + LX p. cu ilustrații color, + 2 hărți. ISBN: 978-606-562-913-4), un volum monumental a cărui lectură ne-a prilejuit comentariul de față, în care vom face referiri la sensul următoarelor cinci expresii locale: “(ca) proasta din căluș”; “roșu/ roșie ca sula mutului”; “Larg la gură, Strâmt la fund”/ “Strâmt la gură, Larg la fund”; “luat din căluș”; “strat din Căluș”.

1. „(ca) proasta din căluș”

Cum se știe, **ceata de călușari** se constituia în seara de sâmbătă de dinaintea Rusaliilor (când se făcea “legarea steagului”) și ținea, de regulă, trei zile (cu reprezentații desfășurate între răsăritul și apusul soarelui, începând de duminică și până marți seară, când avea loc „spargerea Călușului”, “desfacerea, dezlegarea steagului”). Ceata reunea 7-16 bărbați (preponderent tineri – flăcăi ori căsătoriți), între care unii erau **jucători**, ziși și “căluceni”, anume, *Vătaful călușarilor* și 5-12 **călușari jucători** (ultimul poziționat, în „coada” formației, fiind un potențial “Ajutor de Vătaf”, așadar, înlocuitorul, la nevoie, al Vătafului, dar tot atât de bun dansator ca și acesta), iar alții – **nejucători**: „Mutul”, „Stegarul” și 1-4 **lăutari**, cu instrumentele lor - cobză și țambal, ori vioară și cobză, ori țambal și vioară, sau într-o altă combinație, incluzându-se, uneori, și alte instrumente, precum: fluier, tobă, acordeon). În unele zone folclorice teleormănene, în desfășurarea scenariului propriu-zis al călușului se includ și unele scenete de teatru, spre a spori hazul asistenței sătești, astfel insinuându-se și alte personaje, precum: “Popa” (la: Tătărăștii de Jos,

Vârtoape), “Turcul” (la: Tătărăștii de Jos, Vârtoape), “Copilul” (la Năsturelu), dar și “**Proasta (din Căluș)**” – la: Sârbeni, Tătărăștii de Jos, Vârtoape (v. și: Stan V. Cristea, *Op. cit.*, p. 110-111, 333, 334). “**Proasta (din Căluș)**” apărea într-un context de tipul celui menționat de Stan V. Cristea (*Op. cit.*, p. 110): “**La Tătărăștii de Jos**, “*Se alegeau Vătaful, Mutul, cu sabie [și falus]. Turcul afuma cu o cârpă aprinsă. Proasta se pune pe jos* [subl. n.: = Gh.S.]. Stegarul ținea steagul. Mai era Popa.”⁷⁶⁷” [n.n.: pasaj preluat de Stan V. Cristea din *Răspunsuri la chestionarul pentru Atlasul Etnografic Român* (v. p. 302 din volumul lui Horia Barbu Oprișan, *Monografia folclorică a Teleormanului*, ([Alexandria]: Casa Creației Populare a Teleormanului, 1971, 354 p. + 5 f.pl. cu ilustr.). Pe de altă parte, la Zlotești, “... *Mutul era numit și „proasta din Căluș”*”⁷⁸², *mai ales că, adesea, era îmbrăcat cu haine femeiești sau purta o fustă, iar multe dintre gesturile sale erau de-a dreptul prostești*” (v. Stan V. Cristea, *Op. cit.*, p. 111; Nota ⁷⁸², Apud: Deteste [= Dumitru Stănescu – Deteste], *Jocul călușarilor [la Zlotești-Teleorman]*, “Realitatea ilustrată, VIII, 385, 10 iun. 1934, p. 4-5). Astfel, expresia „**este (ca) proasta din căluș**”/ **proasta din căluș**” a început să fie utilizată în exprimarea populară de la sate despre o persoană (indiferent de sex), care demonstrează un comportament nepotrivit într-un anumit moment, pe undeva, nefiind departe de tâlcul unei alte expresii, precum: “ca proasta-n bălci”/ “râde ca proasta-n bălci/ târg”.

2. „roșu/ roșie ca sula mutului”

Dacă în derularea “Călușului” rolurile cumulate de “instructor și director artistic” intră în sarcina „Vătafului”, cele de “regizor și de producător” îi revin „**Mutului**”, cel care coordonează întreg ritualul și

“comite”, în mod voit, o serie de năstrușnicii, comicării, giumbușlucuri, dar și necuviințe și gesturi obscene, prin aducerea în câmpul vizibilității a unui *falus de lemn de culoare roșie*, ascuns sub șorș, procedură care, în oricare altă situație, ar friza prostul gust, nu și aici, unde aceste manifestări sunt așteptate și acceptate de comunitatea rurală coproducătoare a acestui spectacol ritualic, ele fiind privite, așadar, ca aducătoare de echilibru și de normalitate în familii și în colectivitatea respectivă, prin inculcarea speranței de căsătorie a fetelor nemăritate, prin păstrarea ori dobândirea fertilității, prin nașterea de copii ș.a. Recuzita “**Mutului**” - oricât de variată ori modernizată ar fi – conține două accesorii nelipsite, confecționate din lemn și ambele ... de culoare roșie: *sabia și falusul* (denumit de popor și “sulă”). Rezumând, *falusul* din lemn și vopsit în roșu, ce aproxima minimal o dimensiune cabalină în erecție, era legat la brâu, ascuns sub un șorț ce cobora până deasupra genunchilor, iar instrumentul respectiv era prins de vârful opincii (încălțării) din piciorul drept. Prin simularea salutului, “**Mutul**” îndoia piciorul drept (spre spate) și, în felul acesta, falusul de lemn de sub șorț se deplasa într-o poziție care simula erecția, spre amuzamentul asistenței feminine. Alteori, acest accesoriu era prins de picior și “**Mutul**” îl “dezvelea” de sub șorț, ostentativ, “involuntar”, spre a fi atins de femeile mai curioase, mai îndrăznețe, care doareau să rămână fertile ori să nu-și piardă acest dar. De aici și expresia “**roșu/ roșie ca sula mutului**”.

3. „Larg la gură, Strâmt la fund”/ „Strâmt la gură, Larg la fund”

În lucrarea lui Stan V. Cristea (*Op. cit.*, p. 195, conexare cu p. 360, Nota ²⁰⁰⁶), se arată, în secțiunea privind “Finalul” Călușului, că: “*În prima jumătate a secolului al XX-lea, „Hora Călușului” este precedată de un fel de preludiu, ca la Segarcea Deal, unde, “La sfârșit, călușarii fac horă. Se iau de ciomege și joacă „Pățulu”. Când zice: „Larg la gură/ Strâmt la fund”, călușarii joacă cu picioarele apropiate și se lasă pe spate, ca să fie capetele depărtate; iar când zice: „Strâmt la gură/ Larg la fund”, atunci apropie capetele*→

GHEORGHE SARĂU

și depărtează picioarele”²⁰⁰⁶/.../“
[Nota ²⁰⁰⁶: v. p. 38 în: Florian Cristescu, *În mijlocul horelor*. Chiuituri sau strigăte la horă. Adunate din județul Teleorman, Craiova: Tip. “Fulgerul”, 1910, 64 p.]. Cum se observă, descifrarea înțelesului acestor strigături din hora “Pătulu”, premergătoare “spargerii Călușului”, este făcut de însuși Florian Cristescu, scriitor originar din localitatea mai sus menționată.

4. „Luat(ul) din căluș”

Tâlcul expresiei, dar și despre rostul *Mutului* și al *Vătafului* în organizarea și desfășurarea “Călușului”, aflăm dintr-o relatare solicitată lui **Georgică Fieraru** (Gheorghe Fieraru), potcovar și fierar, ca și tatăl său, domiciliat în Drăgănești Olt, acum fiind în vârstă de 35 de ani. Fost student rrom al nostru la secția de limba și literatura rromani a Universității din București, actualmente, profesor de limba rromani (dar, totodată, exercitând și meseria familiei), **Georgică Fieraru** ne-a pus la dispoziție rândurile de mai jos, despre experiența sa, dobândită de la vârsta de 13 ani și până la 26 de ani, ca jucător călușar în aria de răspândire a Câmpiei Boianului din județul Olt, îndeosebi în așezările Drăgănești Olt și în satele limitrofe Vâlcele (unde există încă cei mai vestiți călușari din România, iar la intrarea în localitate este postată emblema călușarului!), Stoicănești. Relatarea sa se referă îndeosebi la Rolul *mutului* în dansul călușului oltenesc din așezările din Câmpia Boianului: “Cu o zi înainte de Rusalii, *Mutul*, împreună cu *vătaful* merg să dezgroape „călușul” îngropat cu un an înainte, adică, niște obiecte provenite de la fiecare dintre călușari. Acestea fuseseră strânse într-o batistă și îngropate, cu un an în urmă, într-un loc știut doar de *Mut* și de *Vătaf*. În momentul dezgropării acestui “căluș”, atât *Mutul* cât și *Vătaful* nu au voie să deconspire locul unde a fost îngropat “călușul” și nici să vorbească în momentul dezgropării acestuia. După dezgroparea „călușului” - cum am arătat - cu o zi înainte de Rusalii, *Mutul* îi strânge pe toți călușarii, inclusiv pe *Vătaf*, într-un cerc, *Mutul* dându-le în mână – mai întâi *Vătafului*, apoi, pe rând, fiecărui călușar - cana cu aghiazmă și o

lumânare aprinsă în mână, cerând fiecărui călușar să jure (tot pe rând), așa: “Jurăm să jucăm călușul, să-l ascultăm pe *Mut* și pe *Vătaf* până la îngroparea “călușului””. După acest jurământ, toți călușarii - împreună cu *Mutul* și cu *Vătaful* - împodobesc *Steagul*, care constă din următoarele: un prosop brodat, “călușul” degzropat, trei fire de usturoi, pelin și o lumânare. În dimineața zilei de Rusalii, *Mutul* conduce călușarii în cimitirul local, unde joacă pelinul și steagul. După acest ritual, se merge prin sat, prin piață și prin locuri aglomerate, dar călușarii merg și în unele gospodării să joace călușul, acest lucru fiind un semn bun pentru bunăstarea casei respective. În curte, proprietarul gospodăriei pune o strachină, o farfurie cu sare, câteva fire de usturoi și pelinul pe care îl obține de la *Mut*. După terminarea dansului, *Mutul* sparge blidul cu bastonul sau cu sula (penis), semn care arată că “se sparge necazul”, iar stăpânul “să fie tare în sulă”, apoi *Mutul* îi așează pe stăpân și pe stăpâna gospodăriei întinși pe jos, lovindu-i pe spinare cu sabia roșie confecționată din lemn, aceasta semnificând garanția că aceștia nu vor avea dureri de șale. *Mutul*, pentru a face spirite de glumă, fuge după femeile care sunt strânse, “împingându-le” cu “sula”, pe care o are sub șorț. Persoanele care vor să spele rufe sau să lucreze în următoarele zile de după Rusalii (luni și marți) își procură câteva fire de pelin de la *Mut*, în schimbul unei sume de bani, iar pelinul procurat de la *Mut* va fi purtat la brâu de către persoanele în cauză. “*Lua-te-ar din căluș!*”, este blestemul oltenesc adevărit. Multe persoane care au muncit în ziua de Rusalii, au fost “*lovite din căluș*” (“*luate din căluș*”), situații în care medicii nu au putut găsi leac pentru această boală dovedită pe târâmul nostru românesc, singurul leac fiind chemarea călușarilor. Aceștia trebuie să danseze de nouă ori (în aceeași zi) și, de fiecare dată, apoi se sparge câte o oală, în care este pusă sare și, lângă care se află cârbuni/ tăciuni, pelin și fire de usturoi, după terminarea acestor dansuri, *Mutul* și *Vătaful* îl iau pe bolnav sau pe cel “*luat din căluș*” într-o cameră a gospodăriei, unde îi vor spune o rugăciune știută doar de ei. Această rugăciune nu

trebuie auzită de nimeni, căci ea se transmite doar din *Mut* în *Mut* și din *Vătaf* în *Vătaf*. Această boală - “*luatul din căluș*” - s-a dovedit că nu poate fi tratată de medici, ea își are leacul doar apelându-se la jocul călușarilor. După mai multe zile de jucat călușul, persoanele care au primit călușul în gospodărie sunt datoare să găzduiască trei ani la rând jocul “călușului”. De pildă, la Dobrosloveni de Olt a fost un caz când un pocit a fost vindecat. Trebuie să spun că în timpul jocului se strigă astfel: “Hăp-șă! Hără-șă! Zii și vii, Hără-șă! Iar acuma, iară! Hără-șă! Trage-așa! Hără-șă!” După ce se termină dansul, când “se trage în față” (adică, în horă), urmează dansul “în spate”, tot în cerc, răstimp în care *Vătaful* strigă: “Trage-n spate!”, iar călușarii răspund cu “Hără-șă!”. La “*Sârba din Căluș*” – adică ultimul joc, socotit al treilea dans din ritual – *Vătaful* strigă: “Haide, tată, sus cu ea!”, iar călușarii îi răspund prin: “Hăp, hăp. hără-șă!”. În momentul săriturii, bastonul fiecărui călușar trebuie ținut în ambele mâini, dar nu sus cu el drept, ci oblic, la baza gâtului. Apoi, după Călușul propriu-zis, *Mutul* sparge oala (cea cu sare) și lasă cioburile acolo, ca să fie îngropate de gazdă, atunci sau după aceea, la rădăcina unui pom roditor. După plecarea călușarilor, gazda poartă la brâu tot timpul pelinul lăsat de aceștia, ca să poată lucra – dacă va dori – pe întinsul celor șapte zile cât ține Călușul, cu începere din ziua de Rusalii. Când se termină perioada “Călușului”, adică a noua zi (socotind de la Rusalii), procedura se repetă: se strânge de la fiecare călușar câte un obiect, obiectele sunt puse într-o batistă împreună cu vechiul căluș și îngropate toate, doar de către *Mut* și de *Vătaf*, într-un loc știut doar de ei. Anul acesta, în 2021, “Călușul” ține de duminică, din ziua de Rusalii, 20 iunie, și până în 27 iunie, prima duminică după Rusalii”.

5. „strat din Căluș” – sau „strat de Rusalii”

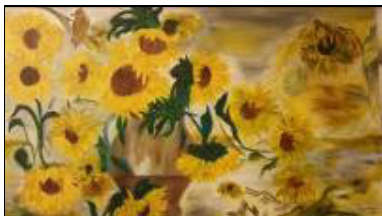
Închipuitele fapte, “*Rusaliiile*”, pricinuitoare de rău, își începeau preumblarea lor malefică prin văzduh în ziua de “*Strat de Rusalii*” (în ziua de miercuri, a 25-a zi socotită din *Duminica Paștilor*, fiind cunoscută și ca: *Todorusele*, *Todorusale*, *Strat* →

de Rusale, Strodul Rusalelor, Sfrede-lul Rusaliilor sau Buciumul Rusaliilor), acestea săvârșind rele oamenilor (îi poceau și îi înnebuneau pe cei care nu se opreau din lucru în toate aceste zile de miercuri, adică, din ziua de „Strat de Rusalii” și până în „Duminica Mare” (cea știută ca „Pogorârea Duhului Sfânt”, „Cincizecimea”, care coincide cu serbarea „Rusaliilor”). Prin urmare, explicarea sintagmei „Strat de Rusalii” ar putea fi pusă în contextul „jumătății de până la Rusalii” (dacă am porni de la limba slavă veche, mai la îndemână, de la limba bulgară veche și contemporană), astfel, ziua respectivă însemnând nu numai ziua de miercuri, dar reprezintă, întâi, jumătatea, „Înjumătățirea Cincizecimii” (sl. v. srijada mijloc, centru; ziua de miercuri). În cea de-a 15-a zi, de la „Strat de Rusalii” (adică, la 40 de zile de la Duminica Paștilor) cade, în zi de joi, marea sărbătoare de „Înălțarea Domnului” („Ziua de Ispas”). În această perioadă, se spune, se înregistrau unele practici, ritualuri, obiceiuri de evidențiere a cultului morților (culesul și sfințirea unor plante cu proprietăți vindecătoare, de pildă, se atingeau oamenii și animalele cu unele plante (leuștean), partea feminină încingându-se cu acesta; se cânta din bucium la răscruce de drumuri ori pe dealuri; se făceau și se făc pomeni întru amintirea morților, se struneau descântece, dar și punerea de flori și ramuri verzi la morminte etc.). De altfel, sâmbăta de dinaintea „Pogorării Duhului Sfânt”, a „Cincizecimii”, a „Rusaliilor”, este cunoscută ca „Sâmbăta morților – Moșii de vară”, marcându-se punctul terminus al ciclului de venerare a morților (sufletele acestora, după ce au ieșit în Joia Mare din morminte, cutreieră cincizeci de zile, iar în sâmbăta Rusaliilor se reîntorc în morminte, dar, pentru aceasta, cei vii săvârșesc gesturi de îmbunare a spiritelor: agățarea de ramuri de tei la porți, la ușile de la intrarea în case, pe prispe etc.; se dă de pomană pentru sufletele morților, împărțindu-se vase de lut (străchini, ulcioare, oale, cănuțe, linguri de lemn, legături de cireși așezate în străchini cu orez și lapte etc., pahare cu vin sau cu apă etc.).

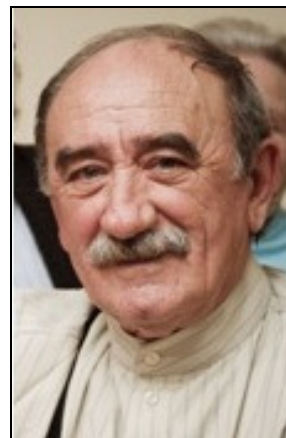
*

În concluzie, acestea sunt doar câteva puncte de vedere. De bună seamă, fenomenul generat de „jocul

călușului” necesită și pe mai departe mult mai multă dedicare din partea specialiștilor. Cu atât mi mult cu cât asistăm la o diversitate de practici. De pildă, într-o zonă limitrofă, dincolo de Olt, în Teleorman, septuagenarul Ion Filip, din Saelele, ne spune, acum, în iunie 2021: „Fiecare zonă are specificul ei! În copilarie, am asistat, la Saelele, la câteva procesiuni, la „capul bolnavului”. Se spunea despre cei care cădeau la pat, bolnavi în perioada Călușului (de Rusalii), că erau „vindecați” prin magia jocului călușarilor. În Oltenia, și cam în tot sudul țării, s-a recurs la acest „mijloc terapeutic arhaic”. Prin 1985, am plătit chiar pentru un dans, când mergeau prin sat! Atunci, era cam 100 de lei. În Saelele-Teleorman, s-a jucat până prin anul 1993, dacă nu mă înșel. Vorbesc de jucatul tămăduitor prin comună, nu la Căminul Cultural, ca dans artistic. Călușul avea reguli stricte și destul de greu de respectat. La final, în sâmbăta următoare, avea loc „darea Călușului pe baltă”. Toate amuletele călușarilor, inclusiv „scula” de lemn a Mutului, erau slobozite pe râul Sâi și atunci Mutul putea, în sfârșit, vorbi. În săptămâna Călușului, Mutul nu vorbea deloc, nici măcar acasă cu familia! În timpul ăsta mâncau usturoi și pelin la greu!”. La rândul lor, unii rromi spun: „Din câte îmi aduc aminte, din cultura română, dar și rromă, Călușul te lua dacă nu respectai Rusaliile, mai ales, pe fetele mari (virgine), dacă făceau baie în lacuri, râuri, până când nu treceau Rusaliile (în cultura rromă, se numeau „le rahlia, raiora, rahliora”)” – ne informează, în mai 2021, Emilian Niculae, rrom trecut de cinzeci de ani, originar din Bolintin Vale – Ilfov, trăitor de peste două decenii în Canada. Așadar, un ritual străvechi, mirulos, ce se prezintă azi încă în multiple forme de manifestare, spre înțelegerea căruia suntem încă în situația de a recurge la mai multe chei de descifrare.

Rodica Vinca, Flori din soare

Frumoșii vânători

Lui Mircea Iorgulescu

Ce pânde, câtă risipă! Până când stelele – n-aveam timp să le privim

-
ne întorceau spatele, nouă,
curioșilor vânători de iluzii,
de nu ne mai puteam ascunde
pe după ceva, nici pe după noi...

Și ce sărbători încingeam!
Nici nu știam, cât de tineri eram,
ardeam în devastatoare incendii,
fume-goși înspre nori, ne stingeam
cu poeme, pline de noi,
grei de proza furtunilor, strigoi,
zănateci, ne simțeam uriași,
râzând cu poftă de noi,
eroi trecători prea degrabă
în himerice chipuri, rătăcind
pe mișcătoare nisipuri
pe închipuite mări spre
piscuri, baloane de săpun...

A nins, urmele noastre s-au șters,
stелеle, acum avem timp, le vedem,
frumoase străine și reci povestesc.

Glastre

M-am hotărât să vorbesc.
Mă ascultau cu atenție
florile care-și plângeau de milă.
Spuneam cu sufletu-n palmă
altceva decât aș fi vrut.
Florile nu erau flori,
glastrele nu erau glastre...

Cerul, impasibil, în măr,
privea pe fereastră.
Câte ferestre
atâtea priviri
din afară.

IOAN GROȘESCU

Sacru și sublunar la Archiud

Se crede că hotarul în care și-au înfipt archiudenii rădăcinile, așa, precum copacii cei falnici, dealurile și șesul, apa și aerul, au o energie inexplicabilă științific, și care influențează pozitiv firea locuitorilor de pe aceste meleaguri. Puțini sunt străinii care, dacă ajung odată în sat își mai doresc să plece aiurea. Istoria consemnează artefacte ce atestă că aici, populația autohtonă a continuat să viețuiască și după Retragera Aureliană din anul 271 e.n., dar există și alte dovezi arheologice ce ne asigură că aici s-a locuit încă din neolitic fără întrerupere. Dar, nu despre Istoria locului vreau să scriu acum și aici, deși se pot alcătui tomuri de documente interesante privind trecerea a generații și generații de strămoși prin valurile vremurilor și furcile caudine ale războaielor de tot felul.

Despre sfinți și solomonari m-am gândit să-mi amintesc și să încerc să fac crochiul acestui subiect oarecum tabu, dar care mi-a marcat copilăria și adolescența, m-a determinat să percep marile fenomene ale vremii rapid și să învăț că eu Exist și dincolo de ceea ce se vede, se aude, se miroase, se pipăie...

Războiul se încheiase de câțiva ani buni, rămăseseră doar rănile supurânde, marii mutilați de război cerșind din poartă în poartă, orfanii și văduvele, refugiații din Estul pârjolit de secetă și devastat de conflagrația mondială... Cei mai norocoși dintre foștii soldați se aflau din nou la coarnele plugurilor. Trecuseră prin iad și se vindeau depănându-și amintirile teribile. Ei nu erau neam de războinici, erau țărani cu frică de Dumnezeu și rușine de oameni.

Poveștile lor erau întâmplări reale, dure și puneau la încercarea minții unui copil, cum eram eu atunci, un ignorant care nu deținea termeni de comparație, nu aveam acces la nici o altă informație dinafara lumii mele rurale. Aceea era calea mea!

La curățat cucuruz, în șezători, sau la adunat strugurii din vie, la făgădăul din sat sau pe lavița din fața porților, pretutindeni, în universul copilăriei mele, întâmplările de pe linia frontului, eroice sau banale, erau

punctul de pornire pentru narațiunea ce se transforma în legendă. În planul opus, nevestele foștilor soldați, cele care purtaseră tot greul pe umerii lor, care văzuseră și hortiștii și rușii trecând pe ulițele satului, nu se lăsau mai prejos în a spune ce și cum a fost. Mai erau și bolile trupului și ale sufletului. Vindecarea lor.

Imaginar? Real?

Pe nimeni nu interesa veridicitatea întâmplărilor ce deveneau povești de viață. Sfinții și solomonari acaparaseră satul, fiecare dintre etnițiile văzute și nevăzute, își avea rostul ei și „minunile”, se așteptau ca ciupercile după ploaie.

Într-un crepuscul de vară, de acolo, din delnița cu via bunicului Simion Ersen, se vedea cum razele soarelui ricoșau în oglinzi nevăzute de ochii omului. „Sunt focurile viei”, îmi explica bunicul, și își aprinde o țigară cu gesturi calme, convins fiind că acolo, unde cerul se adună cu pământul, se află îngropată comoara. Comoara!!! „Din vremea lui Han Tătar îi acolo”, zicea el, și trăgea fumul de tutun în piept, apoi îl azvârlea în trombe afară, pe nas. Era un obicei căpătat pe vremea în care fusese husar în Războiul lui Franz Ioseph, pe când fusese împușcat în tranșeele din Galiția. Glonțul, extras de sanitarii militari, îl păstra în caseta de aluminiu, lângă briciul pe care îl ascutea în fiecare sâmbătă, când își radea barba colilie, își reteza mustața. Era dovada lui că slujise la Împărăție.

Nu aveam încă șase ani împliniți dar eram curioasă din cale afară. Puneam întrebările amestecate și îl îndemnam pe bunicul să-mi povestească, să facem un „plan”, și apoi, apoi să mergem cu hârleț și cu lopată, să scoatem comoara!! Bunicul râdea în hohote. „Noa, dacă era comoara

adevărată, o scoteam cu ficioari, cu chezeășul. Ne-am dus acolo pe fulgerătură, când vremea era numai bună de descântece. Era o căldare plină cu aur între rădăcinile arinului. Am săpat în lutul jilaj, am lovit în aramă. Am pipăit-o cu degetele astea, era burduhoasă, plină cu podoabe vechi de când lumea-i lume... „

Ș...apoi!!!! Încercam eu să-l fac să se destăinuie, să grăbească povestea, pe care aproape că nu dorea să o încheie vreodată. „Cum, Și????! „

„Te pui cu diavolu?! Întreba el retoric și continua molcom dar cu un frison ce îi străbătea trupul ațoș. „Atunci ne-o asurzit trăznetul: Buuuuum!!! Ca milioane de obuze nemțești. Și ... calul cel uriaș, negru-n coamă și ochi de jar... Cum să-ți zic eu, nepoată, numai Ducipal a lui Lisandru cel Mare, care se hrănea cu țeastă de om, ar fi fost mai grozav. Zic... Noa, o rânțezat și o sărit cu tustpatru picioarele peste noi. Dacă am scăpat teferi??? Asta o fost demult, mai înainte de Primul Mondial. Semn rău. Vai de muma noastră de proști!

Copil fiind, știam pe de rost povestea comorii din Deal, aflasem despre blestemele ce merg pe neam de sânge până în șapte generații, și pe solomonarul care cobora din Munți cu două vergele de alun, să caute izvoare pentru viitoare fântâni și locurile în care urma să ni se arate Precista, și despre el știam. Aflam tot ce trebuia și ce nu trebuia să aflu un copil care abia buchisea alfabetul.

Dacă mâncam prune verzi ori alte „bolodăriți”, care-mi „strica”, stomacul, ai mei mă trimiteau direct la lelela Lolona, care mă descânta cu un cuțit așezat deasupra pântecelui, apoi mă stropea cu apă neîncepută. Bătrâna ieșea între cele trei hotare, în crucile drumurilor, acolo alunga scârba, vindeca dalacul, alunga strechea, alina dureri de măsele, chema dragostea, fugărea pe pustie urâtul. Și bunica Havară descânta, dar o făcea mai domestic și doar când ne lovea deochiul ori nu se alegea untul din smântână. Borborosea deasupra oalei de lut, folosea cuvinte și expresii care nu era bine să ajungă la urechile copiilor. Nu insistam să mă învețe. Descântul, în general, nu prea le avea cu cele sfinte.

Peste deal, într-o casă fără→

MELANIA CUC

copii și înconjurată de pisici flămânde, trăia o văduvă (de război), una care știa să „întoarcă făcăturile din dragoste,.. Avea darul ghicitului în bobi de fasole, în zaț de cafea de cicoare, dar citea și în stele când „tamja,, cu care ajungea un necăjit la ea, era din cale afară de grea și de mare. Acolo am însoțit-o pe mătușa Lucreța, după ce mătușa asta ținuse cu sfințenie tot Postul Sfântului Anton, post-negru, se hrănea doar cu pită și apă. Nici rugăcinile, nici rănile în genunchi făcute de la bătut atâtea mătănii, nu îl făcuseră pe omul ei să-și ia catrafusele de la ibovnică, să se întoarcă acasă, și mătușa a apelat la „făcătoarea ,, vestită prin partea locului. „Asta-i Ursita!!!,, a zis vrăjitoarea, dar mătușa, cu lacrimile înnoade-n bărbie, nu s-a lăsat convinsă. A făcut ultima încercare la popa dintr-un sat de pe Câmpie, unul cu har, și care împlânta cuțitul în paginile unei „prajili,, sfinte, și îi spunea trecutul și viitorul. Dar, la câți „cătători,, nu a încercat mătușa?? Apoi, obosită și dezamăgită, a cerut divorțul. Deși tânără și în stare să-și gospodărească o familie, nu s-a mai măritat niciodată. Ținea în continuare post-negru, se ruga cu osârdie pentru noi, nepoții

Când vecinul a făcut ,, icter negru,, de la glăjile cu monopol, după cum ziceau gurile rele, nu s-a dus la felcer, ci la „unu,, din Fânațuri. Ăla avea un picior din lemn și o mulțime de stupi în coșnițe de răchită tencuită cu balebă de vacă. Descânta fără să ceară bani, o făcea noaptea în odaia în care îi murise mama, și unde fusese scăldată răpota, într-o covată cioplită direct din trunchiul unui tei crescut la ei în ogradă. Vindecătorul șchiop lucra sigur cu necuratul, altminteri nu alegea miezul nopții, când, cu clientul/pacinetul de mână, înconjură covata plină cu apă, apoi se așeza la masă. Scotea boțul de ceară galbenă, rupea o fărâmă din el și modela un soi de păhărel, suflând abur cald, să-l înmoaie, să-i dea formă. În ceară lipea puricele. De unde îl găsea? Habar n-am. Poate din stijeacul plin cu paie, din cămașa care se schimba doar o dată pe săptămână. Peste insecta deja imobilizată, turna jinars verde. Îndemna bolnavul să bea. Cu un strop de speranță, acela ar fi bătut și pe dracu.

Degeaba veneau cei de la Sanepid, cutureau satul și împrăștia

broșuri cu sfaturi bune pentru sănătate. Rar apela careva la felcer, la potikarișul (farmacistul) din Teaca... La doctorul Nicoară din Reghin, duceau bolnavul doar când acela se afla pe patul de moarte, atunci îl așezau în carul plin cu otavă proaspătă, peste care aruncau cearceafuri de cânepă, țolul și perinele cele mai bune din casă. Era un ritual. Drumul dus-întors dura din zori de zi până când seara, când răsărea luna peste Godovană. Atunci ieșeau cu toții și din case, în colbul drumului așteptau curioși, să vadă dacă omul prins de beteșug a supraviețuit sau nu încercării aceleia. Puțini se vindeau. Cei mai mulți mureau pe drumul lor golgotic.

De cășlegi, iarna către primăvară, din te miri ce, uneia dintre femei i se strâmba gura peste noapte. Ba că o trăsese curentul (țugul) de la fereastra spartă, ba că a țesut la stative marți-seara, timp în care Marțolea era stăpână pe viața și moartea oamenilor... Marțolea asta apăruse de nicidecum, nu o văzuse nimeni în carne și oase, dar toți ne feream de ea ca de dracu. Mai erau în peisaj și strigoii și hantătarii. Lenea era perina diavolului.

Musai trebuia să te trezești cu noaptea în cap, să mulgi vacile din grajd, mai înainte de a veni „străgoaia/ strgoiul,, care le „lua,, laptele fără să le atingă. Strigoii/strigoaiele aveau coadă invariabil, și în casa lor erau mereu oale pline cu lapte, se smântânea în draci, deși neam de neamul lor nu avusese nici vacă, nici oi, nici capre. Noi, copiii, la școală vorbeam cu teamă, pe șoptite despre strigoi, dar erau și unii isteți și se jurau pe stele și lună că au vazut cum, cutare vecin a muls-o pe Joiana chiar din stâlpul porții!! Profesorii noștri nu îl contraziceau, nu îl aprobau. Real-ireal??? Satul exista. Moartea și Taina adăugau culori ca de apă aceluia întreg.

La pârau, la Zug, imediat lângă pod, creștea un bătrân și falnic soc sălbatic, își trăgea seva direct din pânza freatică și își făcuse loc în șanțul ce despărțea ograda bunicilor mei de drumul-țării, o uliță ceva mai acătării, pe care o măturam de colb și de paie în fiecare sâmbătă seara. Altminteri, ne amendau cei de la Sfatul Popular.

Acolo era locul pentru „tras soroacele,, , acolo veneau fetele

care se grăbeau cu măritișul. Aduceau banuți de argint în colț de batistă și câte o floare uscată, rămasă din „peana,, cu care se împodobeau clopul ficiorului pe care puseseră ochii. Scuturau socul în timp ce repetau dorința cu voce tare, ca să audă cine avea urechi de auzit. Auzea tot satul. În săptămânile care urmau numai ce auzei că viitorii miri s-au și „credințat,, în biserică.

Dacă solomonarii și vrăjitorii trăiau printre noi, ajutau bolnavii incurabili, dezlegau căsătoriile, puneau lumina în ochii orbilor, aduceau, înapoi la neveste, fie și călare pe fulgere, bărbații care mai dădeau bir cu fugiții, „cătătorii (ghicitorii) vedeau viitorul în bobi de fasole sau de porumb. La schimb, primeau un deț de jinar, o cloșcă pe ouă... Cu sfinții era mai greu, nu știam niciodată unde sălăluim și nici cum ar fi trebuit să fie relația corectă dintre un sfânt și omul de rând.

Ne rugam cu osârdie la icoane în casă, în biserică sau în câmpul cu grâu potopit de neghină. Fețele Lor de lumină nu le vedeam niciodată. Și totuși!

, Într-o noapte de septembrie, pe când în via noastră de la Coastă boabele se îndulceau și trebuiau păzite de grauri și de oamenii pofticioși, tata a încropit o colibă. Când a terminat treaba era deja pe înserat și a aprins vrejurile uscate, vâlvătaie, să se vadă până - n șapte sate că acolo nu e loc fără câine, fără stăpân. Într-un târziu, eu am adormit pe un braț de paie, peste care tata aruncase o haină cu miros de cânepă topită. Pe atunci, tata era tânăr, de vreo șase ani se întorsese din război, și nu îi era frică nici de oameni, nici de duhuri. Cum muncise toată ziua, îi era foame iar până la casa noastră era deal și vale, cale de un ceas de mers agale. Eu dormeam, somn de copil, și luna răsărise parcă anume ca să →

mă vegheze. Tata a plecat către ssat, lăsându-mă singură și în siguranță (oarecum) pe dealul cu șopârle, greieri și alte viețuitoare de noapte. A alergat la dus și la întors, a revenit la colibă cu pită, slănină și o glajă de delevar. Mai avea de urcat câțiva pași pe deal, când a văzut cum... o lumină mare și blândă poleia locul în care eu dormeam neștutoare. Acolo îl aștepta Maica cea Sfântă. Sfânta nici măcar nu l-a dojenit pe tata, nu l-a blestemat. I-au curs doar lacrimi din ochii blânzi. O fi fost așa, n-o fi fost așa...? Vis și realitate. Unde e mejdia dintre ele?

Taina? A fost mereu cu un pas înaintea mea pe drumul vieții.

În 1940, anul în care Ardealul de Nord a fost cedat Ungariei la ordinul Germaniei fasciste, fratele mai mare al mamei mele, Ioan, avocat fiind, a fost forțat să se refugieze cu familia în Vechiul Regat. Într-o singură zi au încărcat în carul bunicului Simion, toată agoniseala, au luat drumul bejeniei. Bunicul a pus boii în jug și au mers până la Războieni, unde unchiul cu ai săi, au prins trenul de Brașov. Cu carul golit și cu boii oboșiți de drumul cel lung, și încercat și de ploaia care venise ca din senin, în noaptea lungă care urma, bunicul trebuia să se întoarcă la Archiud. Își jenea fiul plecat ca pe un mort. Mergea cu clopul tras pe ochi, în fața boilor. Ploaia șiroia. El nu simțea umezeala, frigul.

Ne povestea, că nici nu mai știa cât să fi mai mers așa, vlăguit și fără speranță. Până când unul dintre boi s-a împiedicat, și atunci el, țăranul care-și trimisese ficiorii să se facă domni care să slujească România Mare, țăranul care făcuse primul Mondial pe pământ străini, țăranul pe care îl aștepta acasă nevasta și trei fete ce se cădea să fie măritate cu oameni de omenie, s-a prăbușit în genunchi. A strigat: Doamne, nu mai pot!!

Mai întâi s-a lăsat liniște mare. Apoi...s-a întrupat din nimic, chiar lângă el, Iisus fiul lui Dumnezeu. Nu era așa, ca în fotografiile din cărțile sfinte. Nici frumos, nici bălai nici cu cămașă luminată. Era doar un țăran trudit și care purta o cruce uriașă în spate. S-a oprit lângă bărbatul deznădăjduit, i-a întins dreapta, l-a ridicat din noroi și i-a zis: „Dacă eu pot, și tu poți să-ți duci Crucea, oricât ar fi de lung drumul, și crucea de grea!,,

Boii au pornit iar la drum. Bunicul Simion și-a făcut semnul crucii, și nici viu, nici mort, fără să-și pună întrebări la care știa că nu avea răspunsuri, a zis: Fie voia Ta, Doamne!

Nu-și amintea cum ajunsese acasă. Când bunica l-a văzut la poarta ogrăzii, boii amândoi erau sănătoși, omului ei era cu mintea întregă și trupu-i era sănătos. Cămașa, curată și uscată, deși tot drumul plouase ca niciodată.

Real? Ireal? Nimeni nu pune la îndoială poveștile bunicului Simion niciodată. Nici eu nu intenționez să despic firul în patru, să caut acolo unde nu au ajuns nici filosofii, alchimiștii, ori spiritiștii.

M-am reîntors în sat ca să închid Cercul. Sfinții și solomonarii, tainele copilăriei mele, strigoii de frica cărora ocoleam locurile prin care auzisem, ba că s-a turnat argint-viu, locurile cu tuneluri surpate și misterioase, Dâlmele cele modelate de chiar copiii uriașilor ce și-au trăiat traiul pe văile noastre, poveștile de front multiplicare de la un an la altul, de la un povestitor la celălalt, până au devenit incredibile... nu mai există.

Există încă o toponomie cu energie BUNĂ, există și gena inconfundabilă a archiudenilor ce poartă pe mai departe semnele unei lumi sublunare, locuri în care sfinții vin în cămăși lungi și albe, așa cum îi vedem în picturile murale din biserica satului.

Eu? Doar hașurez umbre la un întreg peste care trec anotimpuri și generații ce-și caută identitatea, nu în arhive cibernetice, nu în teste ADN sofisticate, doar sub cerul liber într-o zi cu ploaie normală.

Sunt arborele ce așteaptă să vină mierlele să-l învețe să zboare. În ramurile vieții mele stau și sfinții și solomonarii. Pământ e bun, ne suportă și ne plămădește amintirile. Doar respirația, ca și spiritul, volatilă, nevăzută ce se ridică din omul-arbore. Real? Imaginar?

Ochi care văd dincolo de moarte

Doar o plimbare de seară,
Mai mulți pași greșiți printre
cirucuitele conectate
La lumina ochilor care văd dincolo
de moarte.

Diferența de fus orar este
Înșelătoare
Și nu pot decât să aștept
Între maxilarele ce mestecă piesele
Unui timp ce nu-mi aparține doar
mie.

Culorile Tale, Doamne,
Se iau de pe vârfuri de degete.
Dă-mi un motiv bun și
Voi renunța la partea mea de
nefericire!

-Îți spun
Când beau din paharul pe care
E scris numele bucuriei ce se
preschimbă
În lacrima mai sărată decât pustia
prin care
Umblă apostolii
În sandale romane.
Între pereții caselor în paragină,
Copiii sparg liniștea cu castanet.
Trecem și noi,
Printre șiruri de probleme
nerezolvate,
Prin colbul de zahăr
Ce ni se lipește-n retină și crește.
Vom fi dulci,
Acadele închise în borcane cu
etichetă!
Ne vom atinge numai cu gândurile.
Degeaba am deprins
Limbajul universal,
Am descoperit neliniștea arborilor
În fața ferăstrăului...

Rămânem mașinăria cea mai
scumpă,
Brațul care ne urcă la cer
Și, acolo... ne uită.
Datoriile s-au șters din dosare,
Fierbe plevușca în mare,
Sângele zorilor prin nisip se
strecoară...

Strig în deșert, fără pretenții
Ca cineva să mă audă,
Să mă înțeleagă..

Cine ești, Tu?
De ce mi te apropii,
Îmi atingi creștetul pleșuv,
Palma cu ce a mai rămas din
drumul vieții,
Săruți locul unde vor intra cuiele.

MELANIA CUC

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI
RENAȘTERI

Ofismul în Biserica Ortodoxă Română (II)

Nicolae Ciurea Genuneni *pune în relație nedeile cu bisericile de brazi „mai ales după ce nedeile și-au pierdut esența religioasă”*. Există o încreștinare normală a acestor sanctuare de brazi care au devenit biserici de brazi. [...] Spuneau bătrânii că acești brazi au fost sădiți anume de ciobani din Poiana Sibiului, pentru a ține loc de biserică. Mulți poenari s-au căsătorit în stoluri de brazi”.¹⁶

Bisericile camuflate în păduri de brazi erau alcătuite de obicei din trei cercuri concentrice formate din brazi vii [Nota noastră : referirea e la cultul solar], cu spații libere între ele. Ele durau cât nu erau distruse de cei ce sabotau astfel de biserici, pentru că nu erau „târnosite”, conform rânduielii, de un sobor de preoți conduși de un episcop. Pentru protecție, uneori biserica era camuflată într-un pâlce de brazi, iar accesul se făcea pe două cărări în formă de „Y”, de asemenea camuflată de brazi.

Tot în aceste biserici de brazi, ciobanii se căsătoreau cu ciobănițele de la stânele lor sau din vecinătate, fără a mai aștepta consimțământul părinților. În asemenea situații, slujba o îndeplinea, de cele mai multe ori, un baci bătrân știutor de carte, care citea din „Noul Testament” despre nunta din Canna Galileii, ținând „Biblia” deschisă pe capetele „mirilor”.¹⁷ Conform relatărilor bătrânilor și ale păstorilor din satele submontane sau de la stânele de pe micile platouri cu stoluri de brazi, aceste căsătorii erau considerate chiar mai trainice decât cele încheiate jos, în sate.¹⁸

Știm că Tracii cinsteau pe zeii lor pe vârfuri de munți, prin focuri mari adevărate incendii.¹⁹ Macrobiu, făcând mențiuni despre Sabadius, zeul solar trac, îi descrie

„templul rotund, cu acoperișul întredeschis, ca să pătrundă razele soarelui”, templu ce se află pe colina Zilmissus”.²⁰

Ca și horitorii geți, descântătoarele de astăzi imită, pe cale magică, dansul divinităților heliatice, care patronează lumea în cerc. În privința aceasta, mitologia română, care are un substrat profan sacralizat de creștinism și un adstrat și strat creștin profanizate, păstrează suficiente reminiscențe, în care unele divinități capitale, semidivinități și genii apar oamenilor în feeria zilei sau fantasmelor nopții, înlănțuite în horă.²¹

Așa cum am început a vorbi despre inițiere, vom încheia cu câteva versuri care se referă la această temă :

„Dacă Dumnezeu nu există, totul este cenușă.

Moartea este o a doua naștere, supremă inițiere.

Orice existență cosmică este sortită trecerii.

Trebuie să mori ca să renaști în nemurire”.²²

Noi nu punem la îndoială existența lui Dumnezeu, iar în ceea ce privește diferențele dintre înviere sau reînviere (duh de viață) și renaștere le-am tratat pe parcursul lucrării. În ordinea Învierii, Iisus este Primul și Principiul: «Și El este Capul

trupului, al Bisericii, El, Care este Începutul, Întâiul-Născut din morți, ca să fie El Cel dintâi întru toate» (Coloseni 1,18) și «Hristos a înviat din morți, pargă celor adormiți» (I Corinteni 15,20) sau «Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți» (I Corinteni, 15, 20) [Biblia, ed.1982].

Ce este renașterea ne-o spune cultul Persefonei sau a Proserpinei la romani. Persefona, fiica lui Zeus și-a lui Demeter, zeița fecundității sau după o altă tradiție, a lui Zeus și a lui Styx, nimfa fluviului infernal, petrece trei anotimpuri pe pământ și unul în Infern. Acest cult al Persefonei, legată de Infern, joacă un rol important în religiile cu mistere și mai ales în riturile inițiatice de la Eleusis, unde l-ar putea simboliza pe candidatul la inițiere care trece prin moarte pentru A RENASTE, prin INFERN pentru a urca la Cer.²³ Dar misterele cetății Atena, cele mai vestite în întreaga lume antică, se celebrau la Eleusis în onoarea lui Demeter și a fiicei ei Persefona (Kore) răpită de Hades, dar și în onoarea lui Bachus. Imnul homeric către Demeter ne pune la dispoziție o parte a mitului pe care participanții la misterele din Eleusis îl aveau fără îndoială în minte; el nu explică însă finalitatea misterele, al căror secret va rămâne întotdeauna ascuns.²⁴

În capitolul „Predica tainică de pe muntele Renașterii și Legământul tăcerii”, Hermes dezvăluie zeului Thoth sau Tat, la întrebarea acestuia: ”Atunci, spune-mi cine este Cel ce face și împlinește Renașterea?”, identitatea celui care înfăptuiește Renașterea (Reîncarnarea): „Copilul Zeului, un Om, prin voința Zeului”.²⁵

Prof. EUGEN MERA

23 JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT, *op.cit.*, vol.3, P-Z, p.69-70.

24 MIRCEA ELIADE, IOAN P. CULIANU, *Dicționar al religiilor*, Cu colaborarea lui H. S. Wiesner, Editura Humanitas, București, 1993, p.167; vezi și HOMER, *Imnuri*, Colecția Scriitori greci și romani, Editura Teora, București, 1998, p.46-75.

25 HERMES MERCURIUS TRISMEGISTUS, *Corpus Hermeticum*, Traducere: Dan Dumbrăveanu, Colecția Cărți Fundamentale, Editura Herald, București, [f.a.], p.62.

16 ROMULUS VULCĂNESCU, *Fenomenul horal*, ediția a II-a, Editura Arhetip, București, 1995, p.141.

17 *Ibidem*, p.142, 144.

18 *Ibid.*, p.144.

19 *Ibid.*, p.114

20 *Ibid.*

21 *Ibid.*, p.116.

22 (Mircea Eliade și redescoperirea sacrului – un film realizat de Paul Barbăneagră, coproducție FRB CLUNY/TELE-FILMS, 1987, imaginei Stefan de Fay, asist. prod. Mihaela Bacou, traducere Mihaela Zgărdău), în *Eliadina*, p.24.

Miezul unui ev aprins
Plecăciunea unui bucovinean:

Iulian Vesper

Înclinarea capului până la pământ – între sălbăticiunile aflate în cursa pentru obținerea poziției dominante și, de cealaltă parte, a bunăvoinței tolerante – s-a practicat asiduu în raiul statal al dictaturii proletare și al democrației populare. Este, spre exemplu, un teren special destinat exercițiului de vărare a frunții în țărână publicația "Glasul Patriei" (odioasă în sine și odioși inventatorii ei – și ceva mai la urmă odioase, eventual, formulările care i-au livrat dizgrației pe colaboratorii ei siliți, adevărat că în feluri și feluri). Dar terenuri ocazionale, improvizate în curtea proprie, și utilizate intens, de voie și de nevoie, au fost cât lumea. Între ele, opera aproape de orice fel, din orice domeniu cultural și artistic. Și iar adevărat că folosite, aceste terenuri private, sub presiune ori din inițiativă proprie, voluntar, între supunere simplă și zel, pentru bonificații diverse, inclusiv de natura înzeștrării cu putere. Nu este vorba, să subliniem, numai de gestul generalizat – firește că inacceptabil, dar lesne de înțeles – de conformare la norma emanată din spațiul autorității și promovată cu mijloacele acesteia, ci de unul mizer pur și simplu, complementar celui al autorității instituționale totalitare și personalizat, impus de autoritatea activistului excesiv din primitivitate interioară și care vrea și insistă să obțină proba dominației personale asupra celor între care ar trebui să se manifeste, totuși, doar profesional. Va fi având faptul multe semnificații și explicații – și nu în primul rând că partidul unic ține la deontologii și la corectitudinea oamenilor lui de încredere –, dar, iată, în focul "prefacerilor revoluționare" din 1948, există timp, loc, nevoie și disponibilitate ca Nicolae Moraru, personaj important în viața culturală a epocii ("procuror ideologic", "dulău ideologic" – Vladimir Tismăneanu), să fie mustrat public pentru vina de a se substitui partidului prin "directive" personale. S-ar zice că partidul ia notă, cu indignare, de ocurența unor atare manifestări neconforme cu binele pe care el îl preconizează, dar dincolo

de, foarte probabil, tot o răfuială – vizându-l în chip personal pe Nicolae Moraru sau vizând o categorie de activiști căreia el îi este asociat –, în fapt, partidul nu poate (ori nu vrea) să extirpe și nici să ascundă o realitate care merită studiată în sine, dar și pentru că a avut efectul cert de a duce la apariția a două categorii de cetățeni socialiști: una a celor împotriva cărora a existat mereu un dinte și, la polul celălalt, una a curajoșilor și a nonconformiștilor "cu voie de la poliție".

Bucovineanul mândru (care citind în cenaclul lui Lovinescu, părasește brusc ședința în momentul în care sesizează o mimică a criticului neconvenabilă și care refuză oferta de a-i fi asistent la catedră lui D. Caracostea la constatarea că e prea rău îmbrăcat pentru un asemenea rang) fără de care nu se poate discuta despre "iconari", Iulian Vesper, nu poate ocoli prestația de acest tip în 1957, când își publică prima carte postbelică, micul roman *Glasul*. Este drept că nu coboară până unde au coborât alții și n-ar fi de vorbit în cazul lui nici de zel. Pesemne că nici țintă a vreunui potrivnic zelos nu devine – el însuși mișcându-se în anii '50 pe un palier socio-profesional nu important ca autoritate, dar nici lipsit de importanță și probabil că, de asemeni, dispunând de efectele benefice ale apropierii de alți bucovineni, mai tineri, care se stabilesc în București și ajung să dețină și să exercite diferite tipuri de notorietate și chiar de autoritate, precum Pavel Țugu. Nici cartea, de altfel – una dintre cele mai emoționante care se pot citi în literatură română –, nu are propriu-zis nevoie de prea mult

sprijin sau de o îngăduință prea mare ca să stea pe picioarele proprii. Cel puțin sub aspectul în discuție, al concesiilor făcute ideologicului – constând în asimilarea în structura lucrării a unor elemente de ordinul "atitudinii" și al "conținutului de idei", dar pe cale de consecință, și de altă factură, considerate de "metoda", realismului socialist necesare pentru îndeplinirea misiunii politice și ideologice pe care o are în sarcină literatura și preținse, drept urmare, creatorilor de literatură.

Dar plecăciunea există și este de o pregnanță care o face de neignorat. Cel puțin pentru cititorul avertizat în privința fenomenului – ceea ce, însă, nu este obligatoriu să se întâmple și în cazul cititorului de altă factură, iar faptul e de analizat, întrucât nu e nimic de excepție, ci trimite la un mod frecventat, superficial, de asimilare a corpului străin impus ideologic.

Aici, un univers românesc de un mioritism funciar neșarjat, oricât de nenatural ar putea părea, alcătuit din liniaturi hieratice și din colorituri stinse, de icoană bizantină, un tip de expresionism care amestecă în imagine realistului și basmiul într-o alcătuire care se vrea și nu se vrea, în același timp, alegorică, se fracturează vizibil sub impactul unor adaosuri de conformare la norma momentului. Ar fi vorba, în principal, de faptul că unul dintre copiii familiei a cărei cronică ocupă mai tot spațiul cărții, școlit cu mari eforturi, devine – în chip destul de imprevizibil și, deci, nemotivat (altfel decât într-o accepțiune poporanistă, a datoriei față de ai săi – neacceptată de ideologia comunistă) – ajutor al celor neajutorați și militant ilegalist și dispare (oficial, ar fi fost împușcat într-o tentativă de a evada din închisoare), apoi că personalitatea, acțiunea și povestea lui devin fapte de circulație printre săteni și chiar în oraș și exercită atracție, că sătenii se adună pe înaș (iar asta e chiar din preajma încropelii stânjenitoare) ca să li se vorbească despre nedreptatea în care trăiesc și despre vremurile favorabile care stau să vină, de bună seamă că și de aceea că lumea și lucrurile Răsăritului sunt privite cu interes și cu respect, iar un personaj chiar alege îndepărtata Siberie ca loc de petrecere a restului vieții (din→

AUREL BUZINCU

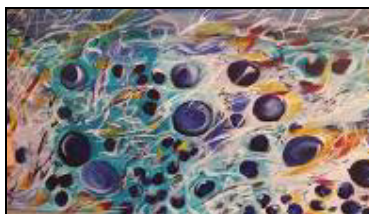
motive însă de căsnicie nenorocoasă), precum și de altele care pot conta mai cu seamă prin efectul cumulării, ca elemente aleatorii de atmosferă, și mai puțin prin verosimilitate. Ba chiar s-ar impune observația că în timp ce într-o verosimilitate strânsă se asociază faptele narației care își au cert sorginea în viața și în viziunea care dau nucleul acestei cronici stranii, cele menite să probeze conformarea la normă rămân de regulă, parcă deliberat, mai ales cu însușirea veridicului, pe care realismul socialist pune atât de mare preț (acesta nefiind însă conceput, în fapt, ca o conformare la un reprezentativ, la un tipic al realității nemijlocite, ci la un produs ideatic generat ideologic – nu un *cum este*, nici măcar *cum ar trebui*, ci un *cum trebuie să fie*). De asemeni e de observat cum, măcar în parte, acestor elemente ale *veridicului ideologic* li se resoarbe *tendința* și li se estompează însușirea de corp străin prin împrejurarea că ele pot fi privite ca intrând în asociere cu altele și participă la configurarea, destul de subtil realizată și exprimată, a unui specific al Bucovinei, tematizat cu decenii în urmă, de țară de răscruce, a tuturor și a nimănui și în care omul de jos, având rezervat un destin aspru, mereu neprielnic, al înstrăinării și al singurătății fără sprijin, nu se poate încrede în nimeni și în nimic, în care aproape fără excepție, autoritatea – străină chiar și când e de același neam – reprezintă și aduce răul în viața oamenilor, dizlocă, deturneză, risipește, înstrăinează, schimbă drumuri și strică planuri.

Pe acest fond, una din temele romanului: dezintegrarea și risipirea familiei – ca fapt rezonant mai ales în planul umanului. Aspazia face notații, de pildă, în legătură cu descoperirea bruscă și dureroasă a faptului că au rămas, ea și a bărbatul ei, Ștefan Ciobanu, spre o bătrânețe prematură, singuri și în neajutorare, după ce au avut și au crescut, cu multă muncă și în multe strânsori, o casă de copii. Aceștia au murit, au plecat în lume, s-au împrăștiat fugind de autorități. La fel s-a întâmplat în casa părinților Aspaziei, unde, cu excepția ei și a unui frate despre care există semne că ar trăi în adâncul depărtat al Rusiei, toți au murit, în principal de tuberculoză,

încât a rămas gospodăria goală, nelocuită și pustie după ani de viață în clocot.

În această latură a lui însă – de fapt, cea mai pregnantă, chiar dacă natura expunerii face să lipsească liniile îngroșate ale sublinierii – romanul prezintă cele mai multe dintre însușirile pe care, în 1962, într-un stalinism întârziat, Ileana Vrancea încă le înfiera (fără trimiteri la Iulian Vesper) ca influențe nefaste, gândiriste, ale filosofiei și esteticii lui Lucian Blaga asupra intelectualității burgheze interbelice: ”înclinare organică spre fatalism, spre totală indiferență față de istorie”, ”sentiment al destinului”, ”matică stilistică a duhului etnic atemporală, neatinsă de contingentele vremelnice și istorice”, ”etaje subterane ale existenței sufletești”, ”vasalitate plină de încredere față de destin, imposibilitate de a înfrunta soarta” etc. În fond, toate ale vieții prin care trece, pe care le trăiește și le relatează Aspazia sunt de privit ca fiind ale destinului, iar în relație cu acesta, o realitate precum istoria rămâne nerelevantă.

Factura în sine a romanului favorizează acest tip de expunere care fie nu pune accente explicative, fie, acolo unde le pune, le atenuează creditul, le relativizează importanța ori semnificația prin aceea că o femeie simplă, o săteancă, e generatorul discursului și, în această calitate, al viziunii, al evaluărilor și aprecierilor, al judecăților, al percepției prin cumulare și verbalizarea cărora se naște romanescul. Lămuritor în privința aceasta ar putea fi ceea ce se întâmplă cu imaginea Aspaziei de mamă îndurerată de pierderea fiului: netematizat propriu-zis faptul și în absența probei că el ar fi conștientizat, în virtutea elementelor profunde de viziune care organizează lumea în relație, devine inevitabilă pentru cititor receptarea acestei ipostaze a mamei concrete prin asociere cu una

Rodica Vinca, *Galaxie*

a mamei eterne – deopotrivă cea mioritică și cea biblică. Fiului și mamei le-a fost dat ceea ce li se întâmplă și nimic nu poate schimba destinul, iar ca urmare, avem a ne întâlni mai ales cu o consolare de nevoie, consumată în împăcare cu datul și cu ”nădejdea” într-un bine viitor al tuturor astfel făcut posibil – alternativă mângâietoare, tot de nevoie, la credința și la speranță, amândouă nemilos spulberate, în binele imediat pe care fiul emancipat prin învățătură și prin sacrificii ale părinților l-ar fi putut aduce familiei. Dar în lumea acestei viziuni nu există așa ceva – ar fi și irelevant –, cum aproape că nu există, de altfel, nici plânsul în înțeles curent în legătură cu situația, deși cuvântul ”plâns” în sine are o frecvență de folosire în textul cărții – în relatarea Aspaziei Ciobanu – foarte ridicată, iar suferința, mută, nu are margini.

Nu este ușor de spus dacă acest fel de a citi e doar una dintre lecturile posibile, efect de distanțare sau dimpotrivă, de implicare afectivă, ori autorul a ales conștient – și inteligent – o formulă de structurare care să-l ajute să-și etaleze plecaciunea și în același timp, disimulând cu subtilitate, să-și saboteze conformarea prin nimic altceva decât printr-un act de creație, cum au făcut și alții. În orice caz, pe de o parte *Glasul* (un titlu care nu se explică decât într-un portativ tehnic, având parcă de transmis o atenționare!) există, iar pe de altă parte, iată-l pe Iulian Vesper generând un discurs obișnuit: ”Un an, am urmărit cu inima strânsă, veștile ce puteau veni de peste hotar, și multora din noi nu le-a căzut arma din mână dela retragerea fără sens din acea vară grozavă și întunecată a sacrificiilor noastre. De, ce ne simțeam străini aici, pe străzile Bucureștilor, la Piatra-Neamț sau la Breaza, unde rosturi vremelnice ne-au purtat pașii, de ce privindu-ne în ochi îi simțeam lăcrimând fără să vrem și de ce acești minunați munteni încercau zadarnic să-și îndeplinească, fără adânci tresăriri, oficiile de gazdă? (*Revista Fundațiilor Regale*, nr. 8-9, aug.-sept. 1941).

Iată-l și în romanul din 1938, *Primăvara în țara fașilor*, unde relatarea abia își stăpânește explozia entuziastă: „Liturgia era pe→

sfârșite. În pridvorul bisericii lumea vorbea tare; un copil începu să țipe și glasul lui pițigăiat acoperi pentru o clipă cuvintele preotului din altar. Mama, o femeiușcă îmbujorată, cu scurteică de blană, îl sălta în brațe, îi șterse ochișorii albaștri și-l lăsă jos. Băiatul scânci puțin, apoi zâmbi dintr-odată cu toată fața și lacrimile îi sclipiră în ochi ca un șirag de mărgele. – Neam de rus. Râde ca un cazac de pea cum. Uite dinți...”

Și, pentru comparație, textul *Glasului*: ”Bădița Ion a ridicat scaunul. Parcă văd cum i l-a lipit tatii în moalele capului. Tata s-a răzimat de-o masă, s-a clătinat. A apucat și el un scaun. L-a învârtit deasupra capului, dar nu l-a aruncat. S-a șters cu mâneca cămășii pe frunte. S-a uitat la Ștefan de credeam că-l mănâncă. Eu am mers la tatat și-am vrut să-l rog să iasă. M-a luat de spate și m-a dat la o parte...”

Un personaj feminin își relatează alert, fără să facă literatură, traiul de fetiță, de fată care e măritată de părinți timpuriu și devine mamă pe la 15 ani într-un sat de Bucovina austriacă în care viața este aspră, încărcată de nevoi și de muncă. Lipsesc de tot ori nu se impun notele subiective și lirismul, lamentația, ”văicărelile”, pitorescul, orice înclinație ludică și chiar confesivul, adâncirea psihologică și naturalismul, deși se trece prin vecinătate lor – adică tot atâtea însușiri pe care vigoarea preconizată a ”literaturi proletare” le denunță devreme.

Lipsesc, politic, Cernăuții, dar, propriu-zis, și lupta de clasă (există, corect, doar ”lucrători”), ca și vreo trezire a conștiinței proletare. Există, în compensație, Iașii, precum și, un fel de centru al lumii real pentru bucovineni, târgul Rădăuților – aici însă dulceag românizat și sodomizat idelogic.

Avem o narație seacă și sacadată care are însușirea de a dramatiza prin ea însăși un trai rural de o simplitate elementară, din pragul civilizației.

De asemenea, o viziune asupra lucrurilor pe care parcă ar produce-o vederea lumii printr-o fantă extrem de îngustă care nu permite nici măcar întregiri, nici vorbă de amplificări de imagini, astfel încât nu poate fi vorba decât arareori de

depășirea evenimențialității nude și brute din care se constituie continuu, riguros, materia relatării – fapt deplin motivat de simplitatea și elementaritatea neculturală a personajului, care parcă n-ar avea memorie, imaginație, cunoștințe sau, mai curând, trebuință sau răgaz pentru acestea.

În același timp însă, în condițiile în care aprecierile sunt de anvergura redusă a unui ”simt că e bine” ori ”simt că nu e bine” sau ”îm palce”, ”m-am bucurat”, ”m-am mâhnit”, ”am răs”, ”am plâns”, ”mi-a părut bine” și opusul acestuia, personajul nu are de asumat, motivat, obligații de natura interpretării și explicării întâmplărilor de amploare pe care le trăiește (se înțelege, altfel decât la nivelul de jos, la care nu există nici social, nici politic, nici istorie, ci un etern cvasibasmic, norocos pentru individ și comunitatea lui proximală sau nu) și tot așa, nu există astfel de obligații nici la nivelul auctorialității.

Perspectiva strâmtă motivată a Aspaziei asupra realităților relatate și distribuirea atenției narative asupra traiului femeii și al familiei și în general asupra proximității pare să abă rostul unei scutiri de efort și al unui scut de apărare dinaintea rigorilor realismului socialist.

Dar dacă pot sta așa lucrurile în privința relației cu rigorile realismului socialist, iar *glasul* Aspaziei este o invenție oportună și eficace sub acest aspect și chiar sub cel al creativității literare propriu-zise, *Glasul* lui Iulian Vesper rămâne, privit în contextul pretențiilor de motivare proprii structurării romanești moderne, cu un deficit de realizare – cel mai important, de fapt, al cărții, o neînchidere – datorat aceluiași *glas* al Aspaziei.

Probabil că tensionat între cerințele imperative a două tipuri de veridic pe care trebuie să le respecte și să le împace – al ideologiei realismului socialist și al unui specific al Bucovinei –, scriitorul ignoră, pierde pe drum ori pur și simplu sacrifică un al treilea tip, cel care privește organizarea internă verosimilă. Ne trebuia o identitate a Aspaziei într-un plan al necesității de motivare a performării *glasului* și n-o avem.

STATUILE DEALULUI DE CRETĂ

Ce vis: dealul își sculpta statui din stâncile sale, macii și crinii săreau în loc de ochi și scânteiau în orbitele lor, licuricii înlocuiau gura, eu treceam pasăre pe deasupra și pe dedesubtul pământului cu pietre, căutam, de acolo de sus, să mă agăț în perdeaua de nori, unde vedeam fețele verzui și palide ale oamenilor, care au curs cândva prin văi, ca un lichid inutil, și mă bucuram că râdeau având ciori în mâini și pâini în jurul lor, împărțind altor jivine teama de a privi colții lor.

Nu înțelegeam de ce nimeni nu zboară odată cu mine, din gând număram pași de a strânge, de ce singur mă rugam să trec în alt vis, orbecăind prin noroiul și ceața neagră, de acolo în alt vis, făcând mai mulți pași de apropiere, până ce voi săruta roua de pe obrazul mamei, apoi să mă trezesc, și să vă spun ce larg e jocul în ochiul dimineții, în cel mai cald anotimp al trupului meu, da, găsindu-mă alături de tine, înflorit în scurgerea nopții, noi, printre statuile dealului de cretă, în ploaie.

MIHAI PĂCURARU

Biblioteca Babel

Să ne mai (re)amintim de...

OVIDIU

(III)

Ambele opere sunt culegeri de elegii personale sub forma unor scrisori trimise din Tomis și adresate lui Augustus, soției sau prietenilor cu rugămintea de a fi iertat și de a i se permite revenirea la Roma. Ovidiu prezintă situația nefericită a propriei persoane, exprimarea directă a sentimentelor de durere și de tristețe provocate de dorul de Roma, de casă, de familie și de prieteni. Să mai spunem că, datorită perfecțiunii formale a stilului și fanteziei creatoare, Ovidiu a devenit unul dintre clasicii literaturii latine, alături de Horațiu și Virgiliu și că el a excelat în forma distihului elegiac, cu excepția *Metamorfozelor*, scrise în hexametri dactilici, după modelul *Eneidei* lui Virgiliu sau epopeelor lui Homer.

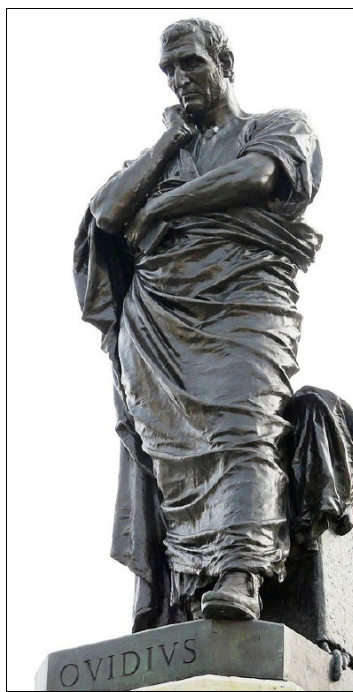
Tristia (în română **Tristele**) este o operă poetică, în cinci volume, a poetului roman Publius Ovidius Naso, cunoscut și ca *Ovidiu*, după ce fusese exilat din Imperiul Roman în anul 8 al erei noastre. Poetul utilizează în aceste poeme cupletul de forma elegiei, o metrică tipică pentru lamentarea mizeriei exilului în orașul antic Tomis, la țărmul Mării Negre (*Pontus Euxin*) și al dorului său față de Roma mult iubită. De asemenea, tonul poeziilor sale indică speranța că într-o bună zi pedeapsa sa va fi abolită sau măcar îndulcită.

OPERA (Înainte de exil)

Compune 21 de epistole ce vor alcătui colecția numită „**Heroides**” și prima ediție a „**Amorurilor**”. În acestea o va cânta pe Corinna (nume sub care se ascunde Iulia, nepoata lui Octavianus Augustus). Scrie tragedia „*Medeea*” și ediția a doua a „*Amorurilor*”. Între 2 – 1 I.H. elaborează primele două cărți din „*Arta iubirii*”, lucrează la tratatul „*Cosmetice*”. Compune „*Remediile iubirii*”. În anul 8 I.H. va scrie „*Metamorfozele*”. Se căsătorește cu Fabia, rudă cu un amic al lui Octavianus Augustus, ceea ce îi facilitează poetului contactul cu unii membri ai familiei princiare. Scrie primele șase cărți din „*Fasti*”.

Poeme de iubire

Amores – „*Iubiri*” (23 î.Hr.-16 î.Hr.), în 3 cărți cuprinzând 49 elegii.

Heroides sau **Epistulae Heroidum** – „*Eroine*” sau „*Scrisori ale unor eroine*” (10 î.Hr.), 18 scrisori fictive de dragoste ale unor personaje feminine mitice adresate bărbaților iubiți, de ex. Ariadna către Theseu, Didona către Enea, Medeea către Jason etc.

Ars amandi – „*Arta iubirii*” (1 î.Hr.), poem erotico-didactic în 3 cărți (două adresate bărbaților și una adresată femeilor), cuprinzând „învățămintele” privind arta seducției și a dragostei.

Remedia amoris – „*Remediile iubirii*”, replică ironică la *Ars Amandi*, în care se recomandă amantilor nefericiți diverse mijloace pentru a scăpa de dragostea chinuitoare și de urmările ei.

De medicamine faciei femineae – „*Îngrijirea feței feminine*”, cu diferite mijloace cosmetice.

În aceste prime opere, Ovidiu continuă tradiția poeziei elegiace romane de exaltare a sentimentului de dragoste, pregătită de Catullus și de neoterici în perioada republicană și dezvoltată de Sextus Propertius și Albius Tibullus în epoca lui Augustus. Sentimentul de dragoste este tratat în maniera elegiei erotice alexandrine. Poetul cântă iubirea efemeră, ușoară, după cum însuși se autodefineste *tenerorum lusor amorum* („cântărețul glumeț a dragostei ușoare”), dar și dragostea nefericită, înșelată sau neîmpărtășită,

practicând o distanțare față de propriile sentimente.

Poeme mitologice

Phaenomena – Poem descriind diverse apariții cerești (s-au păstrat doar câteva fragmente);

Metamorfoze – 15 cărți în hexametri cuprinzând 250 de povestiri-legende, de fapt un poem epic în care era glorificată Roma în vremea lui Augustus (un om sau o zeitate se transformă într-un animal, într-o plantă sau o constelație, în urma unor întâmplări deosebite), desfășurate cronologic, de la formarea universului până la apoteoza lui Cezar, divinizat ca o constelație. De subliniat că în Roma timpului, *Metamorfozele* lui Ovidiu erau cunoscute fragmentar, fiind considerate, în parte, distruse, la plecarea poetului în exil.

Fastele – „*Sărbătorile*” – calendar versificat al sărbătorilor romane, operă întreruptă prin exilul poetului (cuprinde doar lunile Ianuarie până la Iunie).

Tragedia *Medeea*, de mare renume în antichitate, s-a pierdut aproape în întregime.

Lirica din exil

Tristia – „*Tristele*”, în 5 cărți

Epistulae ex Ponto sau **Pontica** – „*Scrisori de la Pontus Euxinus* (Marea Neagră)” sau „*Ponticele*”, în patru cărți.

Ambele opere sunt culegeri de elegii personale sub forma unor scrisori trimise din Tomis și adresate lui Augustus, soției sau prietenilor cu rugămintea de a fi iertat și de a i se permite revenirea la Roma.

Ovidiu în limba română

Scrisori din exil, trad. Theodor Naum, București, 1957; **Arta iubirii**, trad. Maria Valeria Petrescu, București, 1977;

Metamorfoze, trad. David Popescu, București, Ed. Științifică, 1959.

Între anii 8 – 9 elaborează primele două cărți din **Triste**. Între 10 – 11 scrie autobiografia sa intitulată „*Povestea vieții mele*”. Vor urma „*Ponticele*”. În anul 14 se sinucide „patronul” lui Ovidiu, Paulus Fabius Maximus, ceea ce avea să-i răpească lui Ovidiu și ultima speranță de revenire la Roma. În ultimii ani la Tomis, Ovidiu scrie poemul „*Ibis*” și un tratat „*Halieutica*” despre peștii din Marea Neagră.

DUMITRU HURUBĂ

Greutatea lacrimilor neplânse

să fii totodată
în interior și deasupra
ochiul din tine să se deschidă
în același timp cu ochii
dăruți de natură
să observi detaliul și grandiosul
să aluneci, să cobori
să plutești și să zbori
într-un dans continuu
al gravitației

să fii real, profetic, imaginativ
transcendental
să nu faci risipă de explicații
să nu abuzezi de bunătatea hârtiei
cuvintele să aibă întotdeauna
greutatea lacrimilor neplânse

să supraviețuiești în absurdul
și mizeria lumii
dar să fii și acolo sus, printre stele
căutând răspunsul la întrebarea
"cine sunt?"

să ai grijă pe unde calci
fiecare groapă e o prăpastie
umplută cu strigăte
care vor să te devoreze
să-ți iubești umbra, s-o hrănești
și să pleci împreună cu ea la războiul
împotriva nimicului

să nu fii prea devreme
și nici prea târziu
să te păstrezi pentru mâine
dăruindu-te azi întru totul
să-ți ieși din minți
doar când mintea e blândă ca iarba
să înverzești pustiul
cu frumusețea gândirii
să te umfli în piept
doar când sufletul
dă pe afară

să te scalzi în lumină
mușcând din mărul galben
al nopții

să fii discret
să fii solemn
să fii cântec
să fii poet

Spate în spate

citesc
strămt patul cuvintelor
în care încerc să visez
strămt și scurt

mai bine să mă apropiu
cu spatele de perete
poate că nu voi cădea

lipindu-mă de el

eu mă mișc
peretele se mișcă și el
mă împinge la loc
inima îmi tremură-n piept
ca un iepure fricos

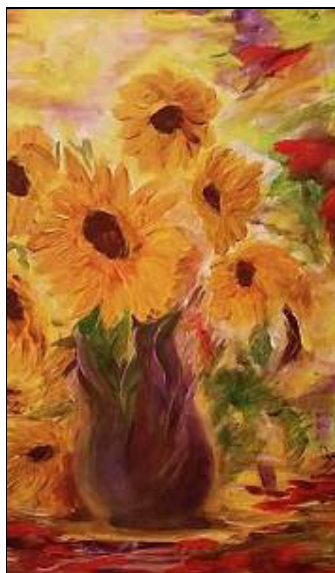
spatele meu se lipise
de spatele poetului care dormea
în patul cuvintelor sale

scuze că te-am deranjat...
dacă aș fi știut..
dar, că tot veni vorba
de ce ai spatele rece, poetule?
unde ți-e muza?

muza mea încă trăiește, spuse
cu voce răgușită poetul
trăiește în patul altcuiva, mai bogat
patul meu nu este pat de amor
nu este nici pat cu cearceafuri
brodate cu diamante
e pat de război
și-n el nu doarme decât
un singur războinic
întoarce-te în camera ta
fă-ți și tu un pat numai al tău
odihnește-te bine
mâine vom sta spate în spate
și vom lupta cu dușmanul
fiecare va lupta pentru visele lui
dar și pentru visul nostru comun
să dormi, să visezi, să trăiești
și să nu mori niciodată

Cenaclu la înălțime

eu sunt poemul pasăre
poemul pasăre răpitoare

Rodica Vinca, Flori din soare

zbor de o jumătate de secol
deasupra lumii

în cuibul meu așteaptă poemele pui
înfometate, mereu înfometate

le-am hrănit zi de zi
cu versurile cele mai apetisante
pe care numai ochii mei ageri
puteau să le vâneze

versuri înghițite
și regurgitate
în gurile lor lacome

dar azi, observ că poemele pui
au devenit poeme tinere păsări
ce le mai trebuie pentru
a fi răpitoare
este să învețe să zboare

îmi deschid aripile
uite, faceți așa ca mine
apoi plutiți deasupra curenților
deasupra curenților literare
și vânați, vânați
cu ochii voștri ageri
cu ciocul vostru încovoiat
cu ghearele voastre puternice
versurile n-au nicio șansă
să vă scape

și când veți fi cu gușile pline
să vă aduceți aminte de mine
dar să nu regurgitați
în gura mea de bătrână
pasăre răpitoare

mă voi hrăni toată viața singur
voi vâna chiar și atunci
când aripile vor fi grele ca plumbul

voi închide ochii mei ageri
și voi plonja în visele mele
răpitoare

IONUȚ CARAGEA

(Din volumul în pregătire
„Cesornicarul fără mâini”)

Ocean întors

Spre un nou totalitarism

Ne-am iluzionat că odată cu dispariția comunismului am scăpat de orice fel de dictatură. Eroare! În realitate am schimbat un stăpân pauper cu unul bogat. Dar, atenție: stăpânul bogat nu este dispus să împărtășească avuția lui cu noi fără a ne cere să-i dăm resursele noastre naturale și să ne abandonăm valorile noastre morale. Noul stăpân ne vrea sufletul. Bătălia se dă acum în jurul pervertirii de bună voie a concepției noastre despre familie, iubire, tradiție, națiune și suveranitate, despre valorile noastre culturale și despre istoria națională. Vă amintiți că la puțin timp după capitalizarea țării un fost director ICR ne înjura, numindu-ne pe scurt un popor fără coloană vertebrală, numindu-l pe Mihai Eminescu scheletul nostru din debara, folosind un decal din limba engleză..

S-a încercat în acești treizeci de ani, care au trecut de la lovitura de stat din România, să se ridiculizeze, prin cărți scrise la comandă de mercenari ai condeiului, sorosiști sau de altă sorginte, sentimentul de dragoste față de țară, identitatea națională și să se denatureze istoria românilor în cărți precum cele scornite de profesorul universitar Lucian Boia, care tratează cu multă desconsiderare episoade memorabile ale jertfei românești. Și pe când minimizează statura lui Mihai Viteazul uită că românii au dat regi și principii faimoși Ungariei. Atacul la identitatea națională corelat cu trădarea noastră de către guvernanți servili și lacomi are ca scop prăbușirea speranței și a moralei unui popor adus în mod deliberat la sapă de lemn. Studenții trebuia să ia contact cu viziuni alternative ale istoriei revizuită până la denaturare. Dacă nu era versiunea Roller de pe vremuri era în schimb o versiune tot falsificată, dar după alte rețete, nu după cele de la Moscova, ci după cele de la Bruxelles.

Dinamitarea familiei prin plecarea la muncă în străini a părinților i-a lipsit pe copii de mamele care să le insuflă dragostea de glie și de credința strămoșească. "Să urmărim exemplul marilor eroi și martiri ai acestui neam, modele de demnitate națională", ne îndeamnă dr. Călin Georgescu în cunoscuta sa carte

Cumpăna României (Logos, 2014, p. 31). Dragostea de țară a ajuns în România un sentiment luat în derâdere. Țara devastată are nevoie de oameni care să-și centreze acțiunile pe interesul național, care să se opună proiectelor geopolitice vizând distrugerea statelor naționale, notează același autor.

Ne aflăm în plină epocă orwelliană. *War is peace* se spune la un moment dat în romaul 1984. Ni se propun axiome false, ni se îndeasă pe gât absurdități care trebuie să devină lege pentru noi. Revoluția culturală care se produce sub ochii noștri nu este maoistă, dar are în comun cu maoismul spiritul totalitar de nuanță marxistă. Ea s-a dezvoltat în America din ideile *Școlii de la Frankfurt* fondată în 1923 de ideologul marxist Georg Lukacs. Membrii ei, evreii marxiști Theodor Adorno, Erich Fromm, Wilhelm Reich, Herbert Marcuse s-au transplatat în 1933 la *Columbia University* odată cu venirea la putere a lui Hitler. Acești filozofi au susținut în cărțile lor atacuri virulente la adresa familiei patriarhale, a culturii tradiționale și a autorității parentale, în special a tatălui, considerat sursă a dictaturii în familie. În acest context s-a născut radicalismul feminist al anilor '60 cu proclamarea libertății sexuale absolute a femeilor, cu exprimarea ostilității împotriva bărbaților și a familiei nucleare, cu îmbrățișarea formulei *single mom*. Intrarea lui Herbert Marcuse în arena luptei aduce mai multă violență dinamitară vizând "învechirea familiei tradiționale" și urgența răsturnării culturii occidentale de către feministele radicale, militanții de culoare, grupurile de homosexuali și lesbiene, de către întregul tineret radicalizat. În *Eros și civilizație* Marcuse propune plasarea în centrul

existenței a plăcerii, a acelei "polymorphus perversy" (apud Pat Buchanan, *The Death of the West*, 2002, p. 85).

De atunci până astăzi aceste idei distructive au fermentat și au dat roade sesizabile în amploarea procesului de subminare a coeziunii sociale și de descompunere a întregului edificiu instituțional atât în SUA cât și în Occident. Văzând ce se întâmplă aici să luăm foarte în serios avertismentul adresat nouă de dr. Călin Georgescu.

Priviți la tot ce s-a petrecut cu economia României și cu lucrătorii ei. Ni s-a cerut, așa cum i s-a pretins și lui Boris Yelțin, aplicarea unei terapii de șoc care a pus pe butuci Rusia și a făcut același lucru cu țara noastră. Slugile plecate ale Occidentului, ă la Petre Roman, au declarat imediat industria românească un morman de fiare vechi, deși noi le importasem tocmai de la capitaliști pe bani grei și foame românească. Selectiv, industria românească trebuia adusă la zi, deși în unele cazuri nici asta nu trebuia făcut. Și acum după ce ni s-a luat totul se încearcă să ni se corupă și sufletul, cerându-ni-se să aplicăm în educație, cultură și morală niște bizarerii mai mult decât șocante. Stai și te întrebi ce minți au putut scorni asemenea elucubrații? Fiți liniștiți că și ele, mințile știu că sunt elucubrații, dar urmăresc cu fanatism dominația maselor și puterea globală. Dacă se vor repeta neîncetat elucubrațiile, iar guvernele naționale vor fi concesive elitele neoliberale speră să obțină acel *manufactured consens* despre care a vorbit Noam Chomsky.

De ce sunt promovate cu atâta asiduitate grupurile minoritare când ni s-a spus că am abolit socialismul pentru o democrație autentică? Noi știm că în democrație minoritățile se supun majorităților. De ce atâta minciună în legătură cu sexul natural și diferențierea dintre sexe când de milenii omenirea a respectat aceste diferențieri în sensul impus de dezvoltarea naturală a ființelor umane? **Acum ideologia neoliberală, postumanistă se luptă să destructure adevărurile eterne despre ființa umană și să impună construcții artificiale.**

Mișcarea feministă americană care a ieșit din mantaua *Școlii de la Frankfurt* insistă asupra ideii că→

SILVIA URDEA

rolurile deosebite ale sexelor nu au nimic de a face cu biologia. Robert H. Bork (1927-2012), fost judecător la Curtea Supremă, profesor la Yale Law School a descris cu exactitate viziunea feministelor: *"What a society's culture can construct, it can deconstruct. Culture is everything and culture can be changed so that all male-female differences, other than in their reproductive organs, will disappear."* (Ceea ce cultura societății poate construi, poate și deconstrui. Cultura este totul și cultura poate fi schimbată așa că orice diferență bărbat-femeie alta decât în privința organelor reproductive, va dispărea - Robert H. Bork, *Slouching Towards Gomorrah*, Reagan Book, 1996, p. 198). Implicațiile totalitare ale unei atari vizii despre o relație fundametală dintre oameni sunt evidente.

Feminismul radical se opune realității obiective, promovând o flagrantă falsitate de gândire. Această ideologie nu conferă o mai mare libertate de a alege, ci se străduiește să impună totală ei dezaprobar față de familia tradițională și autoritatea parentală. Asemenea filozofilor *Școlii de la Frankfurt*, feministele neoliberale, care demografic se bazează pe un segment numeros de cupluri lesbiene, consideră familia un univers al opresiunii, iar uniunea dintre un bărbat și o femeie o văd moral inferioară. Una dintre feministele înverșunate, Shere Hite (1942-2020) critică familia convențională care s-ar sprijini pe principiul dominației bărbatului asupra femeii, adică este o fațetă a luptei pentru putere. Logica ei frizează absurdul, vrând să ne convingă că albul este negru: *"There is no such thing as fixed 'human nature'. Rather, it is a psychological structure that is carefully implanted in our minds as we learn the love and power equations of the family - for life. Fortunately the family is a human institution: humans made it and humans can change it."* (Nu există o natură umană fixă. Este mai degrabă o structură psihologică implantată cu grijă în mintea noastră în timp ce învățăm ecuația iubirii și puterii în familie pentru o viață. Din fericire familia este o instituție umană: oamenii au creat-o tot oamenii pot s-o schimbe - apud Robert H. Bork, *op. cit.*, p. 205). Nu

contestăm că familia este o instituție creată de om, dar este inspirată din realitatea obiectivă a celor două sexe care se unesc în scopul perpetuării speciei omenești. Feministele lesbiene vor să răstoarne ordinea creată de milenii justificată de natura însăși, ceea ce ni se pare a fi de domeniul fantasmagoriei. Acest elan iconoclast în disprețul a tot ceea ce a fost creat până acum, în totală uitare a moralei creștine, temelie a civilizației europene trebuie să ne mobilizeze energiile combative dacă nu dorim să sucombăm într-o lume terifiantă.

Că experimentul neoliberal este sortit eșecului ne-o arată mișcarea kibbutzurilor din Israel, unde a fost preamărită aceeași egalitate și identitate a sexelor, diferențierile dintre sexe fiind condamnate ca expresie a inegalității. Se observă că în esența ei mișcarea are o nuanță neomarxistă, aplicând otova teoria luptei de clasă în relațiile umane dintre sexe. Copiii au fost separați de părinți pentru a fi crescuți în spiritul neutralității sexelor, pentru a distruge rolul sexelor. Ceea ce se poate remarca astăzi este inculcarea în mintea copiilor de grădiniță a confuziei voite între sexe cu intenția ștergerii delimitării dintre ele. De unde și tendința absurdă de a încuraja feomenul transgender. Experimentul din kibbutzuri *"it collapsed within a very few years"* (a colapsat în scurt timp), notează Robert H. Bork (*op. cit.*, p. 199).

Mitropolitul grec Nicolae al Mesoghiei și Lavreonticii a explicat cât se poate de pătrunzător fenomenul contemporan de abatere de la umanitatea normală și de la spiritul creștin, fapt deosebit de neliniștitor: *"Epoca noastră visează despotism și manufacturează simulacre. Molurile sunt împodobite cu plante și arbori care arată reali, dar nu sunt. Televiziunea și studiourile cinematografice ne prezintă timpuri, locuri și medii care nu există. Reclamele ne aduc lumi fără legătură cu realitatea: bărbați și femei pictați și vopsiți, falsuri și imitații, copii ale unor originale inexistente, și nu puține dintre ele alterate chirurgical, ca să arate lumii fețe neadevărate, vârste înșelătoare și genuri care nu corespund hormonal și anatomic. Hegemonia aparențelor extravagante (extravaganță irosită) a distrus esența și prezența distinctivă*

a aceluia este. (subl. ns). (Fragment din cartea *Anthropos Methorios*, 2005 publicat în *Doxa*, toamna lui 2016, periodic al Mănăstirii *Sfântul Arhanghel Mihail*, Canones, New Mexico). Preasfinția sa, Mitropolitul Nicolae al Mesoghiei și Lavreonticii a reliefat discordia explicită între spiritul Dumnezeirii și climatul social al epocii noastre, manifestat în deteriorarea moralei sociale, degenerarea instituțiilor, dezorientarea principiilor, și proasta lor calitate. Apostazia a existat și în trecut, dar astăzi este larg răspândită și imprevizibil de puternică.

Este un asalt masiv împotriva ordinii naturale, a logicii și a bunului simț în numele unui individualism absolut, a unui egalitarism între sexe dus la paroxism și a unui hedonism condamnabil. Toate derivatele acestui fanatism se pot urmări în anulările și revizuirile care sunt proclamate peste noapte grupându-se în aceea cancelă culture - cultra anulată. Demersurile noii ideologii abundă în revizuirile ale istoriei și anulări ale unor aspecte culturale care au rezistat de veacuri. Ne aflăm în prezența unui totalitarism plin de mânie care se strofoacă să înlăture epoci de istorie, dar nu se prea știe ce intenționează să pună în loc. Noi am mai văzut acest spectacol în cursul istoriei socialismului cu iz sovietic când activismul politrucilor se concentrase pe crearea omului de tip nou. Din această obsesie au apărut închisorile comuniste de tristă faimă, distrugerea intelectualității de frunte în mai toate țările *Tratatului de la Varșovia*, teroarea stalinistă. Nu mai dorim așa ceva. No thanks.

Românii au perceput la timp că presiunea Consiliului Uniunii Europene se îndreaptă spre legitimarea drepturilor grupurilor minoritare în dauna și spre slăbirea drepturilor grupului majoritar. Ca urmare *Coaliția pentru familie* a demarat în 2015 o acțiune de strângere a semnăturilor pentru un referendum cu tema schimbarea articolului 48 din Constituție, care definește căsătoria ca o uniune între soți. Petițioarii de ordinul milioane au cerut definirea fără echivoc a căsătoriei ca uniunea dintre un bărbat și o femeie. Știm că referendumul a eșuat și mai știm că apărătorii homosexualității au fost foarte vocali, pretinzând că referendumul ar fi adus o restrângere flagrantă a →

drepturilor grupului LGBTB. Am vizionat același scenariu cu mulți ani înainte în America. Întrebați în cursa electorală cum definesc căsătoria, președinți ca G. W. Bush și Barack Obama au răspuns ferm că este uniunea dintre un bărbat și o femeie, având ca scop procreația.

Presiunile zgomotoase și insistente din partea neoliberalilor și a grupurilor homosexuale l-au determinat pe Barack Obama să-și modifice opiniile, ajungând să arboreze în al doilea mandat steagul curcubeului pe Casa Albă pentru că așa o cereau circumstanțele politice. Deși majoritatea statelor americane s-au opus aprobării căsătoriei între partenerii homosexuali, pe parcurs acest grup minoritar a obținut ceea ce a vrut, adică dreptul la căsătorie, prin decizia din 2015 a Curții Supreme. Treisprezece state, printre care și statul Michigan continuă să mențină interzicerea căsătoriei între partenerii de același sex, care au în schimb dreptul la civil unions.

Familia este o formă consacrată de milenii, care și-a demonstrat temeinicia și importanța în stabilirea și menținerea coeziunii și ordinii sociale pe toate meridianele lumii.

Ea reprezintă o formă superioară de organizare a umanității, care a făcut posibilă civilizația. Ceea ce se profesează astăzi ne poate conduce la nihilism și anarhie. Nu întâmplător Ungaria și Polonia au reacționat împotriva directivelor UE de introducere în școli a studierii din fragedă pruncie a fenomenului homosexual.

Cei care s-au opus dictatului sovietic, acum resping dictatul occidental. Ungaria a votat împotriva căsătoriei homosexuale. Iar polonezii care sunt catolici resping și ei tendința, considerând-o total nepotrivită în cultura lor. Vladimir Putin a respins de plano, de la început cruciada împotriva familiei desfășurată pe atâtea fronturi în Europa de Vest și America, motivând că ea contravine spiritului pravoslavnic al poporului rus.

Vor fi în stare oficialitățile de la București să se delimiteze de orientarea dictată de la Bruxelles care la o privire superficială poate părea nevinovată, dar care pe termen lung va avea consecințe nedorite?

Waterford, 29 iulie 2021

Asterisc

Ce frumos e afară!

E frumos afară, e vară, a trecut și solstițiu, fereastra deschisă trimite un aer jilav așa cum se întâmplă mai mereu în zona asta dominată de lacuri și capricii meteo, miroase a iarbă – era să zic fan cosit – cerul are adâncimea purității și ce să mai zic, una peste alta vara provoacă gândurile vacanței (eventuale!) e inevitabil, dar n-ajunge așa cum nu ajunge nicio imagine de normalitate – o cultivăm desigur chiar cu intensitatea obsesiei – dar tot felul de semnale anapoda ne trimit în zonele aberante...

Ce zic, o ținem dintr-o confuzie într-altă!

Singura grijă ar trebui să fie acele două-trei săptămâni de lene intelectuală și fizică în care ar trebui să ne retragem în speranța că ne vom redresa, ne vom reaseza în matca rutinei, rutina aceea despre care începem să ne amintim din ce în ce mai des că o șansă de claritate, de supraviețuire chiar.

Ar trebui, da' ce, se poate?

Fac totuși un efort (necesar) să-mi calmez nervii zdruncinați de „mediul înconjurător” și să-mi imaginez măcar o vară fierbinte, vorba lui Faulkner, în care să-mi desfășor lenea balcanică sub un soare arzător cam cum e acum în Caraibe (și culmea, în Canada vestică!)... imaginar, vezi bine, că în insule se ajunge zburând și un zbor acum pare o probabilitate sub semnul întrebării și chiar dacă știm că informația globală e vinovată de spaimele astea ascunse care ne șubrezesc sănătatea (și așa precară) totul este la distanță, la distanța aia incomensurabilă a imposibilului și chiar dacă „una lume” zboară încoace și-n colo, pare mai sigură retragerea în spațiul imaginar al posibilităților multiple și dacă suntem în stare recompunem câteva accente de normalitate fie că răscolim sertarele (secrete) ale memoriei fie că ne proiectăm într-un „va fi” mai aproape sau mai târziu;

Coasta nu-i stiff (sic) pantă ușoară, o urc chiar și așa astmatic, prunii par a fi o țără cam goi anul ăsta, ploaia și-a făcut de cap acolo, oamenii răsuflă ușurați totuși, Lespedea a stat în matcă, pământul e numai reavan și pare a fi o pace

adâncă în florile crescute fără oboseala ordinei și disciplina culorii, o anume încremenire a timpului imemorial elimină realul și, ce să zic, plămânii se umplu de mirosuri știute cândva, ochii preiau seninul unei lumi mai mult transmisă decât trăită și dintr-odată știm: uneori nu-i numai liniștitor dar și vital acest transfer imaginar.

Idilic?

Și fals dacă „revenim pe pământ”; prunii aia s-au rărit rău, cireșii nu mai zic, gorunii au devenit istorie și chiar dacă vacile mai ies din când în când în șosea par a intra în cirezile străjuite de cowboy...un ritm universal se strecoară chiar și acolo unde închipuiam o permanență indestructibilă și nu trebuie să credem că e vorba de cea de acum cincizeci, șizeci, o sută de ani, ci de acel timp al unei purități, poate ireale, dar solidă prin adevărurile pe care le conservă și nimic nu cred că este mai important decât o incursiune în ceea ce suntem, adevăr atât de chinuitor inaccessibil azi.

Avem noi - nu neapărat, românii - oamenii, o ciudată pretenție de a înțelege și deci, de a interpreta ceea ce nelineștește, o scormoneală continuă nu ne dă pace, *rotirea* privirilor în jur n-ajunge, orizontul imediat e totdeauna prea îngust, călătorind în spații, fie și temporale sau poate tocmai, ne strecoară iluzia saltului dincolo de ograda proprie, „ruperea lanților” - împrejmuirea aia superficială cu care ne delimităm ca sptiul interzis - ne place sau nu, ne învață pășirea de care probabil avem nevoie, de vreme ce nu putem trăi fără ea.

Și atunci dăm drumul „robinetului” nostalgic în loc să facem gesturi definiitorii, lamentul e o găselniță a comodității, nu cere cine-știe-ce efort, lene existențială către care fugim imediat ce dăm de greu, fie că e greul acela al grijilor dezlanțuite, fie că e cel - mult mai afurisit, de altfel - al frământărilor spirituale, să-i zicem pretențios ori, pur și simplu, chinuri sufletești și indiferent cât de comun sună ceea ce spun e real.

Plecăm în vacanță!

De ce nu, cum zice românul: e bine și...la vară cald!

MARIA CECILIA NICU

Starea prozei

TIGRII VISEAZĂ ÎN CULORI

Cu toată aglomerația de pe străzi am ajuns cu zece minute mai repede. Aleile Grădinii Zoologice erau pustii. Animalele dormitau, unele la soare, altele în iglourile de ciment ce se voiau viziuni, scorbură, bârloguri... M-am oprit în fața unor zăbrele: *Panthera tigris altaica*.

Tigrului siberian nu îi plăcea căldura amiezii. Prefera umbrele înserării, adierile nopții și hartanele pe care îngrijitorul i le azvârlea de la distanță. Născut în îndepărtata Rusie, uriașul motan vârgat nu venise în Nova Scotia de bună voie. Prins în cursă de braconieri, cunoscut Transiberianul, foamea și loviturile de ciomag din circurile rusești, chinulul rău de mare pe vaporul ce îl adusese la Dartmouth.

Unde zăcea apatic. Ori poate că visa. Își amintea taigaua, zăpada, văzduhul mirosind a rășină – sau hăituiala, carnea caldă, sângele scurs odată cu viața din prada răpusă...

– Am întârziat? am auzit deodată glasul Lorenei.

Se apropiase neauzită, de parcă n-ar fi mers pe tocuri de zece, ci pe labe de felină. Nici gândurile nu i le auzeam, decât atunci când voia.

– Eu am venit prea devreme, am spus, deși ea știa deja asta.

Lorena nu m-a luat în seamă. Trecuse de primul grilaj, intrând în îngrăditura unde vizitatorii n-aveau acces, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume. Acum trăgea zăvoarele cuștii, o deschidea. A pășit înăuntru, apoi s-a răsucit spre mine.

– Vino!

Am urmat-o, cu răsufarea întretăiată, cu sângele pulsând nebunește în vine, cu tâmpilele bubuind asurzitor. Ce voia să mă învețe în ziua aceea? Preferam să nu mă gândesc la un răspuns precis, iar posibilitățile nu-mi surădeau deloc.

Între timp, tigrul se ridicase. S-a întins alene, s-a apropiat. Înaintea noastră s-a oprit, nehotărât, și-a lins o labă, biciuind văzduhul cu coada, în vreme ce ochii verzi, fosforescenți îi rămăneau ațintiți într-ai Lorenei. A mai făcut un pas, ezitând.

– Ai intrat vreodată în mintea unui animal?

Căscasem ochii la fel de mari ca felina captivă în vraja Lorenei.

Puterea aceea intensă, copleșitoare...

– N-aș putea să încep cu ceva mai mic? am șoptit. Un pechinez, un hamster.

Tigrul a mârâit, arătându-ne lucirea colților. Lorena a răs.

– Nu-i decât un motan de trei sute de kilograme. Ești gata?

Lorena închisese ochii, într-ai tigrului era năuceală; n-am lăsat-o să devină furie, moarte...

Am intrat.

Un salt într-o lume cu totul străină. Și atât de neașteptată, de uluitoare, încât mi-am uitat frica. Tigrul gândea în culori. Într-o succesiune amețitoare și, aparent, haotică. Însă nu era. Orice sunet, miros, imagine, chema o nuanță – una dintr-o infinitate. Un caleidoscop senzorial, pe care mi-ar fi luat o viață să îl descifrez. N-aveam nici măcar un minut – așa că am redus totul la esență.

Roșu – sânge, carne, pradă; albastru – necunoscut; galben – amenințare, pericol, înfruntare iminentă; verde – femelă, plăcere, tihnă. Pe mine mă vedea când în galben, când în roșu. Amenințare și pradă? Nu... Eram verde, verde! Taigaua după ploaie, foșnetul ierburilor înalte și eu, unduind printre ele, radiind liniște, siguranță, abandon.

Tigrul și-a desfăcut fălcile, arătându-mi fildeșul îngălbenit al colților, limba trandafirie, cerul negru al gurii. A căscat din nou, apoi s-a întins la picioarele noastre, cu botul pe labe; într-o clipă, dormea adânc.

Lorena s-a aplecat, scărpînându-l pe frunte, după urechi.

– Vrei să-l mângâi?

– Data viitoare, i-am zâmbit, promițându-mi solemn să nu mai calc vreodată pe acolo.

RODICA BRETIN

Rodica Bretin a debutat cu o povestire în 1982, iar în 1985 i-a apărut volumul *Efect Holografic*.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Fantasia Art Association din Cornwall (Marea Britanie).

A publicat până în prezent 35 volume de povestiri și romane în registrul fantastic-realist, istoric și main-stream, printre care: *Efect Holografic* (1985); *Șoimul Alb* (1987); *Uriașul cel Bun* (1989); *Drumul fără Sfârșit* (1991); *Cel care Vine din Urmă* (1993); *Lumea lui Hind* (1998); *Omul de Nisip* (2000); *Fecioara de Fier*, roman apărut în 4 ediții (2002; 2006; 2014; 2017); *Cetatea fără trecut* (2015); *Fortăreața* (2016); *Oameni și Zei* (2017); *Poarta Stelară* (2018) și *Elysium* (2019), cele 3 volume din seria *Protectorii*; *Casa fără cărți* (2020).

A înființat împreună cu soțul ei, scriitorul Dan Apostol, Editura Baricada și a coeditat seria *Antares*, patru antologii dedicate literaturii fantastice și culturii enciclopedice; a realizat antologiile de literatură clasică *Cronici din lumi interzise* (2003) și *Vânătorii Lumii de Dincolo* (2006).

A publicat proză, eseuri, articole, traduceri în reviste literare din România, Franța și Marea Britanie.

A primit numeroase premii, printre care: „Premiul pentru cea mai bună proză străină” la Festivalul Internațional al Artei Fantastice de la Annecy (Franța), pentru nuvela *Negura*. „Premiul Volaverunt” (Premiul pentru proză fantastică) la Festivalul din Valencia (Spania), pentru nuvela *Conquistadorul*, „Premiul pentru cel mai bun roman străin” al Fantasia Art Association, pentru romanul *Fecioara de Fier*, publicat în serial de revista *The Historian* din Truro (Cornwall – Marea Britanie), „Premiul COLIN, categoria volum de proză scurtă fantastică” pentru *Cetatea fără trecut*, „Premiul OPERA OMNIA”, decernat la cea de-a 40-a ediție a Convenției Naționale a Cluburilor și Autorilor de science-fiction din România, Timișoara 2019.

Croazieră pe casa scărilor

Mă aflu într-o croazieră
nu-mi dădeam seama dacă era Marea
Ionică
sau Mediterană nu aveam niciun
reper
m-a izbit așa ca un tsunami imboldul
de a-i
scrie iubitei mele rămasă acasă
de ce oare n-o luasem și pe ea
asta nu mai știu
probabil că trebuia să stea cineva
de vorbă cu florile
îmi dau seama că nu e ușoară
călătoria asta
pe celelalte pe care le-am făcut până
acum
voiam să spun bun sosit pe aici
și bun-rămas pe dincolo
atunci voiam să mă bucur de
suprafața lumii
de culori, de mirosuri, de vuietul ei
de gustul ei, s-o ating și să-mi hrănesc
cele cinci simțuri și să plec
să mobilez apoi cuvintele și să salvez
pe hârtie
pe cele care m-au bucurat;

Cum stăteam pe coverta cu un tutti –
frutti în față
am scos un pix, o hârtie albastră
și am început să scriu
” îți scriu draga mea pentru că nu pot
trăi nicio zi fără tine
vreau să te țin pe genunchi și să stăm
de vorbă, chiar să ne sărutăm
parcă n-am făcut-o demult
ți - am uitat gustul piersicos al
buzelor
și vârful de pepene al limbii
parfumul inefabil al palatinului
felul în care îți ardeau părul,
genunchii
și eu tremuram spasmodic ca zguduit
de friguri polare”;

S-a întâmplat ceva ciudat,
inexplicabil
masa la care stam și mă simțeam atât
de bine mai sorbind din sonda cu tutti
– frutti
mai scriind câte un cuvântel iubitei
mele
a rămas dintr-odată goală
ba chiar au dispărut
bogătanii cu degetele pline de inele
pictorii ăia care vorbeau mereu de
Picasso
Rennoir, Rembrandt și Breugel
ca de cel mai bun vin
damele acelea iubitoare de distracții
daseră fuga la ruletă, jos la cazinou

doar eu mai rămăsesem pe bancheta
aceea
ce semăna tot mai mult cu o strană în
care cânta
tata odată aflat acum la terapie
în spital după un infarct;

Aud pe celularul meu un bip
erai tu, ziceai că am luat-o razna
că nu sunt pe nicio mare, că stau
fain-frumos
pe șezlongul tapițat cu o blană de
panteră
din camera mea
și citesc Români literară
”te rog nu-mi mai scrie verzi și uscate
revino-ți dragă, nu mai ești în mintea
copiilor, dacă nu crezi ceea ce-ți tot
ceter
du-te în grădină ia-mi foarfeca din
mâini
și tunde trandafirii și du-te apoi în
bucătărie și beați ciocolata caldă ce
ți-am lăsat-o pe masă”
nu, nu este în grădină, îi văd doar
efigia
pe care o știu atât de bine
nu mai este cea pe care o știam
are un ten bronzat a la Saint-Tropez
plus că are o sfidare în ochi;

Mă duc în living, poate te uiți la
vreun film
pe Netflix, ei nici chiar așa draga mea
ești undeva la Los Angeles, e iarnă
meșterești la bradul de Crăciun
în jur crenguțe de brad, serpentine,
globuri
cele treisprezece daruri de Crăciun
și bietul Moș făcut din zahăr candel
abia ține în mână un topor de tăiat
lemn
tata îmi spune sora mea c-a fost
externat
săracul de el încă n-a ieșit din Evul
Mediu
el nu știe că azi lumea e plină de
femei
care conduc companii, azi sunt la
Paris
măine la Adelaide, fac investiții
se pricepe la politică, la orice;

Am uitat și eu ce vârstă am și tot
rostogolind
cuvintele cu ba ești tu, ba nu ești tu
te-am întâlnit totuși pe casa scărilor
stăteam la etajul doi și cum te-am
văzut bronzată
așa ca la Saint – Tropez te-am mușcat
de umeri
și apoi aprinzându-mă ca o torță
ne-am dat de-a berbeleacul pe scări în
jos

și apoi am urcat de nu știu câte ori și
tot
de atâtea ori ne-am prăvălit până în
fundul
grădinii înțepându-ne în spinii tăiați
și de fiecare dată aveai altă aromă
a fost o dragoste sau nu știu cum s-o
fi
chemând chestia asta ce s-a întâmplat
pe la începutul lumii
doar oare atunci oamenii știau să facă
dragoste
probabil că da
știu doar atât atunci când am ajuns
în ultima hârjoană rostogoliți
de pe casa scărilor în grădină
erau coapte cireșele.

Un sat naiv

E atâta naivitate în felul în care arată
satul meu încât pare desenat de mână
unui copil
case peste case, acoperișuri țuguiate
linii peste linii
verticale, orizontale
drepte, frânte, ici-acolo puțin curbate
câteva onduleuri, foarte puține cercuri
siluete fragile care merg pe două
bețișoare
copaci scheletici
figuri abstracte cu maxilarele
tăiate parcă în stâncă
un oarecare lirism au doar femeile,
florile
mă și copiii au simțul esteticului
pasc pe tăpșanele satului câteva vaci
au ugerile doldora de lapte
acela nu e sat care nu are copaci
flori, vaci și oameni cu pălării abrupte
puncte negre în loc de ochi
creioanele din mâinile copiilor nu
mint
și coala de hârtie e mereu albă
de la răsărit la asfințit
în sat nu există țințirim
și nici morminte
cruci doar atunci când oamenii
se pregătesc de culcare.

GHEORGHE JURCĂ

Ancheta „Vatra veche”

„Vecinul meu e scriitor”

Cum ar fi să fii „scriitor” și cum aș fi văzut de ... vecini

Cred că mulți am pierdut mai multe șanse de a ajunge „scriitori”, înregimentați și cu legitimație, și, implicit, de a fi văzuți așa și de dragii noștri vecini, persoanele care, oricum, cunosc mai multe despre noi decât noi înșine! Dacă în comunism aspirai la un astfel de statut era posibil să te chemi „scriitor”, dacă publicai în reviste și dacă aveai tipărit minim un volum. Desigur, nu oricine, iar aceste lucruri se cunosc bine (dacă erai favorizat de diriguitorii culturali și politici, dacă erai „ocrotit” de o grupare literară, mă rog, dacă erai prin zona scriitoricească, cenacluri, baruri ș.a.m.d.). Dacă erai de unul singur, de bună seamă, așa și rămâneai, evident, rămâi azi.

Apoi, da, ce publici tu ca să te cheme scriitor „recunoscut”? Întrebarea e: de cine? De structura scriitoricească oficială, care te remunera, te împrumuta pentru ce urma să scrii? De cei care scriau ca și tine, încât să poți fi recunoscut și asimilat de o anume secțiune a „uniunii”: Poezie – Proză – Dramaturgie? Sau Critică literară? Ori Traduceri? Dar dacă le făceai, le faci pe toate sau abordezi doar istoriografia literară, „alcătuiești” (vedeți, chiar așa: dacă ești „alcătuitor” de monografii, de dicționare, antologator etc.)?

Așa ceva „nu există”, căci prin tradiție, ești scriitor dacă ești poet sau și altceva, prozator ori și altceva, critic sau și altceva, traducător sau și altceva. Dar să trudești întru respectul domeniului literar, fiind un fel de „antologator”, „monograf”, „bibliograf”, „lexicograf” („alcătuitor” de dicționare literare, evident!) – asta nu contează. Ești infirm ca „scriitor”, căci nu scrii poezie, proză, nu faci cronici pe care, apoi, conștiincios, să ți le caligrafiezi și să le aduni în volum, nu scrii teatru, nu traduci tom după tom, atunci nu însemni nimic!

Și mai complicat este când le „amesteci”, când faci și pe „literatul” și pe „folcloristul” sau - și mai rău - dacă, cumva, cochetezi cu niște domenii, să zicem, cultural ori

lingvistic (ca mine), dacă te „bagi” în prea multe. Păi de ce să faci tu monografii muzicale (Să-i facă Aidei Moga muzicologii! Iar nu muzicologii i-au făcut!) ori să scrii despre limbă? Nu! Scriitorul este cel care scrie poezie, proză, cronici, critică, teatru ori ... traduce. Gata! Ce interdisciplinar? Ce publicistică? Să meargă la „ziariști”! Nu avem ochelari...

Așa că nu am avut și nu am șansa de mă insinua „și eu” în breasla consacrată ca fiind „a scriitorilor”. Un poet (cu câteva cărți – mai mult „plachete”, dar scriitor cu legitimație!) îmi și zicea: „Autori sunt mulți, dar nu și scriitori!”.

Ehe, păi da! Cum ar trebui să se cheme „interdepartamentali” cu activitate pe tărâm literar și nu numai, că să fie și ei asimilați de sectoarele literare ale „uniunii” bine definite, ținute definitiv în tipare? Nu știm, iar celor care merg pe cutuma consacrată, împietrită, apucată de ei, nu cred că le pasă ori că își pun problema. Nu i-am întrebat până acum, dar, veni vorba. Cum se zice: „Întreb pentru un prieten”, precum se interesa cucoana din „Povestea poveștilor” de Creangă.

Care va să zică, am un statut atipic, „scriu”, dar, probabil, ceea ce fac nu se potrivește cu tiparul.

Constat, trist și resemnat, că, chiar dacă ai fost redactor sau ești, dacă ai publicat în presă cronici literare, culturale și lingvistice, dacă ai făcut bibliografii ale unor publicații literare, biografii ale unor scriitori, monografii literare și în profil cultural, dicționare literare, traduceri literare - în presă ori volum etc. - nu înseamnă nimic!

Și atunci, **vecinilor** ce să le spui? Nu ai ce, mai cu seamă dacă „ocupația ta de bază” a fost ori este într-un birou, pe un șantier, în piață sau într-alt loc, paznic de noapte ca

Emil Sude, iar ei așa te știu! Și... de vreo două decenii și jumătate îți mai și publici cărțile pe ... banii tăi, în tiraje minimale, iar apoi, generos, le dăruiești, inclusiv bibliotecilor, „ca să rămână”, totuși, pe undeva!

Și, într-o atare situație, cred că vecinul meu (căruiau, la un vin „zilnic”, îi deconspir din realizările mele „scriitoricești”) are dreptate: *„Ce scriitori mai sunt și cei de azi, care își scot singuri cărțile, pe banii lor, după care le mai și dau gratis bibliotecilor ori ...vecinilor, prietenilor?”*. Ori, și mai trist, cum i-a zis un altul unui prozator: *„Cine vă mai citește vouă cărțile, amice?”*, *„Păi...până la urmă ne mulțumim că ni le citim noi între noi!”*.

Așa că stăruim cu încăpățănare - cu și fără recunoașterea forului scriitoricesc, cu sau fără admirația vecinilor, a șefilor, a prietenilor sau a colegilor etc. - să „măzgălim” hârtia...și ne lăsăm moștenire gândurile, truda, speranța că, poate, în viitor... se va descoperi că unii, ca Nicolae Iorga, de pildă (insul care în istoria omenirii a scris cel mai mare număr de pagini!), devin cunoscuți. Eu, umilul, nu am ca el aproape o mie și jumătate de titluri - volume, dar spre o sută jumătate am! Și nu sunt „scriitor” încă, nici pentru „breaslă”, nici pentru dragii de vecini, cărora le acordăm aici ...respectul nostru. Căci ei măcar ne observă și ne ascultă, mai din politețe, mai din te miri ce pornire...

Poate plouă afară...Dar se va însenina, venind o nouă generație de culturnici literaro-culturali. Iar Dumnezeu mereu ajută!

GHEORGHE SARĂU

Ancheta „Vatra veche”

„Faptul că scriu nu-i impresionează pe vecinii din bloc”

Am fost invitată să scriu despre reacția vecinilor la faptul că sunt scriitoare. Dificultatea răspunsului meu se situează pe mai multe planuri. Cel mai important, poate, este faptul că trăiesc într-o țară în care se vorbește o altă limbă decât cea în care scriu. Locuiesc în Canada, provincia Ontario, care e anglofonă, dar scriu în limba română.

Al doilea factor care îngreunează răspunsul meu e cel datorat relațiilor de vecinătate din Canada. Dacă ai casă, ai șanse să stabilești relații cu vecinii, dar într-un bloc - acesta fiind cazul meu - vecinii nu interacționează între ei, relațiile sunt rare și, chiar dacă se stabilesc, ele sunt de scurtă durată, pentru că pe continentul nord american oamenii se mută des în funcție de serviciul pe care-l găsesc.

Și, însfârșit, e greu de răspuns la întrebare pentru că a fi scriitor nu e o meserie *palpabilă*, care să-i intereseze pe vecini. Eheeei, dacă ar fi fost vorba de electrician, sau instalator, sau doctor, ar fi fost altceva! Dar scriitor?

Așadar, iată-mă răspunzând la o anchetă la care dificultatea răspunsului e evidentă. Și totuși, o voi face, începând cu a ignora prima dificultate, a limbii în care scriu, româna.

Am tradus însă poezii și proză și în engleză. Ba chiar două din cărțile mele de proză scurtă, traduse în engleză, au avut mare succes la cititorii canadieni, dar nu erau vecini!

În bloc am dat cadou cartea mea doar administratoarei ca să obțin de la ea o mică favoare. Altcuiva, cui să i-o ofer? Drept care vecinii nici nu știu că scriu. Și, stând bine să mă gândesc, dacă eu aș ști pe vreun vecin scriitor, ar interveni vreo diferență în relațiile cu el? Iar dacă vreun vecin (anglofon) ar afla că scriu, reacția lui ar dura numai atâta cât îi trebuie liftului să parcurgă cele câteva etaje cât am putut comunica cu el. Și dacă, întâmplător, vecinul e român (am asemenea vecini la câteva etaje mai jos), ocupația mea de a *scrie* capătă interes numai când e vorba de copilul lor, dacă va ști să scrie în română, sau numai în engleză pe care o învață la școală.

În legătură cu faptul că la bloc nu prea se stabilesc relații între vecini,

am exemple concrete. Vecina din apartamentul de alături trăiește singură, am vorbit cu ea de câteva ori. Acum vreo doi ani și-a cumpărat o proprietate la lac și e plecată acolo șase luni pe an, iar la ușa ei zac teancuri de plante părăsite. Am mai comunicat în lift, acum câțiva ani, cu un vecin de la etajul de sus și am aflat că era muzician, a și dirijat niște orchestre. L-am întrebat dacă are o baghetă de dirijor, doream de mult să văd una adevărată. Sigur, mi-a spus că are mai multe și-mi va dăruia una. Relația a rămas la stadiul de promisiune, deși au trecut de atunci mulți ani și ne-am mai întâlnit adesea în lift.

Precum se vede, vecinii din blocuri stau izolați unii de alții chiar și când nu e pandemie. Fac însă excepție familiile de părinți cu copii căsătoriți, care au două apartamente la etaje diferite și care circulă de la un etaj la altul cu recipiente de mâncare, umplând ascensoarele de miresme culinare.

În cele din urmă, dacă e să vorbim despre o meserie palpabilă, pot spune că pe vremea când eram la Montreal și lucram în domeniul chimiei (pe atunci încă nu scriam decât scrisori părinților din România, nebanuind că ele vor deveni, la sugestia mamei, prima mea carte), erau persoane care aflaseră că eram chimistă și mă întrebau cum se scoate o pată de rugină, sau de ce bicarbonatul de sodiu face ca aluatul unui chec să crească la copt, sau de ce se pune clor în apa de la piscină și dacă e toxic. Meseria mea de chimistă a suscitât un oarecare interes vecinilor. Dar ca scriitor, care n-a fost o meserie, ci nevoia de a mă exprima în scris, n-am atras niciodată atenția lor.

Acoperișuri moarte, flori uscate

ce-i pasă pomului fără o creangă
sau crinului de i-au căzut petale?
răsufu greu, mi-e frig în plină vară
pășesc în timp ca prin nisip, agale

privirea-mi curge azi împământată
cuvântul s-a mpletit în poezie
o ardere s-a stins, copacul frate
s-a prăbușit din lumea noastră vie

acoperișuri moarte, flori uscate.
lângă morminte cei rămași se-adună
e liniște, pustiul ne-nconjoară
când în tăcere plângem împreună.

Arlechinul

A fost odat-un arlechin
Cu suflet tandru, vesel, plin
L-am ascultat de multe ori
Cânta pe sârmă din viori
Își agăța pe-acea frânghie
Cu trei cârlige, ca să fie,
Chitara, fluierul sau pana
Și haina lui de Zeu-Satana
Dar iată, într-o bună zi
Pe sârmă nu se mai ivi
Prea-iscusitul scamator
Jongleur de versuri, dansator
Dacă-ntâlnești un cântăreț,
Pictor, poet, actor, drumeț,
Rugați-l să danseze iar
Pe sârma lui plină de har
Pe lume, fără-un arlechin
Tristețea se topește-n chin...

VERONICA PAVEL LERNER

Și totuși, există un loc unde am avut căutare - ca *scriitor amator* - și la Montreal și în Toronto. Nu la vecini, ci la prieteni, la party-urile unde am fost și încă sunt sollicitată să scriu poezioare vesele cu urări pentru sărbătoriți. La acest *joc în scris* am succes și lumea îmi dă atenție, iar când nu pot veni la un asemenea party, mi se spune că lipsa mea a fost simțită.

În rest însă, faptul că scriu nu-i impresionează pe vecinii din bloc. Mai curând găsesc un ecou la *vecinii de meserie*, cei care scriu, mă citesc și mă încurajează să *devin* scriitoare. Drept care stau și mă întreb: dacă voi ajunge, în fine, *scriitoare de adevăratele*, apăsarea-vor interese prin bloc pentru vecinul lor, *scriitorul*?

VERONICA PAVEL LERNER
Canada

Muzica zilelor noastre

Enescu. Omagiu cuvenit, la aniversare...

Era-ntr-o vineri, zi de august, când pruncu` Gheorghe, alintat Jurjac, păși-n viața pământeană. La Liveni-Vârnăv, în nordu` nostru moldav. Ca fală s-aducă imens nu doar părinților săi Maria, Costache, ci neamului tot românesc. Țării și lumii întregi. Prin notele așternute cu har pe portative intrate-n tezauru` spiritual mondial...

Enescu, el fiind acela, ajuns-a faimos și nemuritor, chiar dacă la Ceruri s-a dus de peste șase decenii. Lăsând în urma-i semn vrednic și peren că n-a trăit printre oameni degeaba. Ci a slujit muzica demn, devotat, minunat. Făcând din ea balsam pentru suflet. Înmirosmat, pur, neseccat. Cuvine-se deci a aminti de îndat` că se împlinește un veac și ceva de la nașterea sa, în anu` de grație 1881. Îl slăvim nestrămutat că ni-i falnic unicat. La București și Sinaia, concurs, festival, anual, în ăst nobil scop. Cu nelipsiți soliști, dirijori, renumiți. Diverse orchestre, d-ăle mari și tari. Și-l cinstim cotidian ascul-tând neapărat, cânturile-i nestemat...

ADRIAN SIMEANU

Cartea zilelor noastre

Istoricu`, despre muzician

Magna cum laude!

M-aș căi de n-aș grăi de tomul acesta. Pe care-l citii cu nesaț, impresionat. Cu treaz interes pân` la ultimul rând. Căci un englez bine doxat, din ziua de azi, găsi cu cale să scrie neașteptat despre un român trăind altădat` și în veci. Altfel spus, cu deferență numindu-i, Noel și

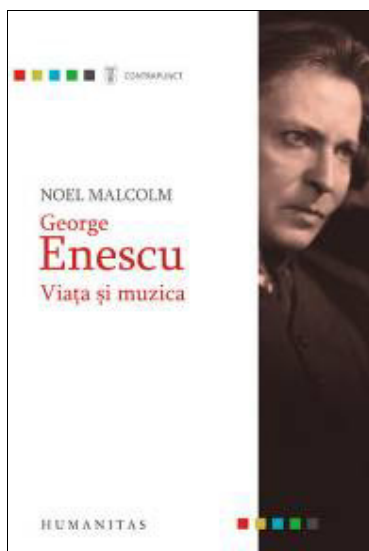
George. Unul, istoric și publicist renumit. Altu`, muzicianu` știut, răștiut, valoros. Malcolm și Enescu. Primul, umblând îndelung prin arhive. Și stând de vorbă cu mulți. Ca să-l cunoască amănunțit pe al doilea. A cărui trudă de preț o dă la iveală fără cusur...

Firește, Enescu nu mi-e străin. Și rapsodiile sale comori la suflet îmi sunt neclintit. Da` cartea\* lu` Noel chiar m-a-nnebunit. Are informație cât n-am bănuir. Enciclopedie, nu alta. O evaluează cum nici n-am gândit. Deplin, riguros și minuțios. Iscusit duium, real fascinant. Mentea-i merge brici. Cugetă cu rost și cuceritor. Nu despre vestigii, în casu` de față. Ci despre un om și muzica sa. Nu din Albion, ci de pe la noi. Semn că-l venerază. Îl invidiez bucuros că mănâncă Enescu pe pâine. Idei așternând elegant. Savant, ales și pe înțelese. Egal uimitor și convingător. Străin nefiindu-i orice a creat, a interpretat sau a dirijat maestrul, în ani, cu atâta geniu. Și n-a fost puțin, întru slava lui...

Opu` merită lectura și nu am cuvinte să-l prezint pe larg. Să-l elogiez și să-l recomand. Așa că, dear mister Malcolm, thanks a lot vă zic de pe plai valah. Vă salut cu stimă și prietenie, d-al nostru că sunteți, la fel ca Jurjac. Eroul din tomu` ce vă aparține. Prefațat cu ștaif, nici că se poate mai nimerit, de Yehudi Menuhin. Vă și ne onorează imens. Many thanks again!

ADRIAN SIMEANU

*Noel Malcolm, *George Enescu. Viața și muzica*, Ed. Humanitas, 2011

Biblioteca Babel

Ann Santoliquido
(Italia)

ESTE TIMPUL

Dacă vântul fluieră pe stradă
deschide larg fereastra,
arată o față măreață.

Dacă ploaia stropește pe geam
deschide ușa,
du-te și găsește recreere.

Dacă zăpada se depune în strat pe
acoperiș
ieși în drum,
i-ați` albul în păr.

Dacă un câine latră noaptea
nu te teme de ghinion,
aruncă-i niște pâine:
poate că este doar flămând.

Dacă cineva bate la ușă
Reflectă:
poate că e timpul să pleci.

COPACUL VIETII

la Ettore Catalano

Doamne
Iubesc durerea
dar nu va dormi

reînvie-mă
dă-mi o voce melodioasă
să paraliziez răul

purificat
Voi îngropa cenușa păcatului
în păduri

să fiu și eu un copac?
Va fi cirip peste mine
de codobaturi și prihori?

ca să omagiez numele Tău
Voi scrie versete pe frunze
Voi cânta litanii și psalmi

lasă păsările cerului
să-și găsească refugiu
pe ramurile mele

Otranto, 5 iunie 2016

În românește de Nicolae Băciut

Plastica **PETRU BOTEZATU** ICONOGRAF SAU PICTOR LAIC?

S-ar cuveni să continuăm povestea lucrărilor lui Petru Botezatu cu cele religioase. La scară dimensională (dar ce sunt dimensiunile în artă!?), aceasta predomină celelalte creații...

Nu putem delimita totuși, pictura sacră de cea laică deși, se întrepătrund ambele în chip cu totul armonios.

Așadar, se întâmplă să găsim în frescele înfățișate pe pereții bisericilor pictate de artist, elemente sau simboluri fără legătură *aparentă* cu sacralul. Aș exemplifica aici, fața balconului bisericii din Bobota, Sălaj, care are un caracter unic, prin alegerea artistului. Găsim alături de cruce, potir și alte obiecte arhiericești, balanța, ancora, clepsidra etc., motive prea puțin întâlnite în fresca pastorală. De altfel, recomandăm vizitarea bisericii amintite, a cărei picturi se adaptează aici arhitecturii originale, care aparține ritului greco-catolic, însă slujește ca așezământ ortodox.

În catedrala din Zalău întâlnim, oriunde am întoarce privirile, s-ar putea spune ca particularitate, instrumentele muzicale în toată diversitatea lor. Surprindem bunăoară, prin

măiestria formelor și a culorilor deopotrivă și, aproape că și auzim, acorduri ale unor lire divine sau alăute îngerești pe fondul clapelor de clavecin dintr-o lume fantastică, în tânguirea surselor heruvimilor.

Nimic mai înălțător, cu atât mai mult în timpul cântărilor eclesiastice.

Pe de altă parte, în pictura laică a lui Petru Botezatu, pe chipurile feminine de exemplu, vom surprinde acel angelism din iconografie, dar transfigurat aici în profan și tangibil, puritate dar și voluptate deopotrivă, grație și desuetudine alăturate.

Un alt element de luat în seamă și regăsit în cele două direcții amintite, este existența aripilor; dacă în pictura bisericească acestea își au locul lor firesc și definitoriu chiar, le redescoperim în lumea plăsmuită de artist, completând fantasticul personajelor sale. Acest element, poartă semnătura proprie a lui Petru, prin diafanul formei și al conținutului, aproape recunoscând creațiile sale după acest lucru.

Nimic nu e întâmplător în ansamblul creativ, nici figurile sau atitudinea sfinților, atât de vii în maniera botezasciană, așa cum nici înfățișarea fantasmagorică a celorlalte personaje și nici întrepătrunderea lor, bunăoară, în temele românești tradiționale.

Se subscriu aceste rânduri, invitației de a descoperi opera lui Petru Botezatu, atât în fresca încrustată în pereții bisericilor, cât și pe pânzele zugrăvite cu atâta originalitate.

ELENA SERGHEI

Literatură și film

Cu ochii prea deschiși

Celebrul scriitor austriac Artur Schnitzler (1862-1931) a fost atras în scrierile sale de declinul fastuos al Vienei la sfârșit de secol.

Am recitat de curând *Traum* *novelle/Doar un vis*, după care am văzut filmul lui Kubrick din 1999, inspirat din această operă, intitulat *Eyes Wide Shut/ Cu ochii larg închiși*. Stanley Kubrick (1928-1999) a murit înainte de premieră.

Reflectând la filmele sale anterioare (*Portocala mecanică*, *Lolita*, *Odiseea spațială*, *Spartacus* etc.) remarcăm natura sa obsesivă, perfecționistă, care l-a purtat spre suprealism și expresionism.

A iubit șahul și fotografia, în detrimentul studiilor. Și??

Gloria a venit cu viteză autentică.

În roman asistăm la părăsirea existenței fade, jurnaliere pentru un univers ocultat, straniu, periculos. Florestan e un medic renumit; are o soție și o fiică.

Deodată începe alunecarea fatală: un pacient care moare, o noapte interminabilă, un fost coleg devenit pianist dubios, apoi casa lugubră, parola furată, lumea misterelor, caruselul coșmaresc, plus obsesia femeii mascate, pierderea echilibrului, muștrări de conștiință – totul în tonalități onirice, care coabitează cu oboseli tenebroase și iluminări plumbuite.

Kubrick modernizează, mută acțiunea în actualitate. Atmosfera din castel e marcată de muzica gravă, angoasantă, obsesivă, instaurând un suflu erotico-hieratic.

Kubrick a rugat-o pe Jocelyn Pook să compună *Masked Ball* (fragment de liturghie ortodoxă, într-o prelucrare genială).

Joacă în film Tom Cruise (pitoresc, decorativ și...atât) și Nicole Kidman (cu joc nuanțat, dar adesea isterică în mod gratuit).

Nu am înțeles de ce misterul a fost scos la lumină, analizat, disecat. Discuția finală cu Victor (interpretat de celebrul regizor Sydney Pollack) înlătură orice dubii, într-o efortare gratuită.

Lubricul și subliminalul n-aveau nevoie de...lumină. Păcat că n-a avut timp Kubrick să cizeleze intențiile lui Schnitzler și oniricul contondent.

ALEXANDRU JURCAN

Muntele Fuji a erupt din nou Extraordinairele Jocuri Olimpice fără spectatori

*Cu primarul din Musashino
Morimasa Murakami 3 aprilie 2016
în pregătirea gazduirii sportivilor
romani*

Pe 23 iulie 2021, Muntele Fuji a erupt din nou!

Am urmărit la televizor ceremonia deschiderii Jocurilor Olimpice de la Tokyo. Pe scena centrală, o sămânță sădită în 1964, la precedenta ediție a Jocurilor Olimpice de la Tokyo, germina într-un dans solitar în umbra unui balerin. Într-o ambianță de simplitate elegantă tipic niponă, simbolistica făcea parte din spectacol. Cercurile olimpice purtau în ele esența lemnului copacilor sădiți în 1964.

Conform unei incidente corelări a întâmplărilor, exact cu șapte²⁶ ani în urmă, pe 23 iulie 2014, ora 4 dimineața, mă afluam la cota cea mai apropiată de Cer din viața mea: 3776 metri, sus, pe creasta Muntelui Fuji.

Acum, reprodus în miniatură pe stadionul central din Tokyo, Muntele Fuji și-a aprins din nou caldera, intactă din anul 1707 când erupsese ultima oară. De data aceasta a emis nu lavă, ci însăși flacăra olimpică, ce utiliza, într-o premieră absolută, hidrogenul drept combustibil. Înainte de a se deschide ca o floare de lotus, mingea din vârful piramidei îmi sugerase imaginile numite de japonezi „Diamond Fuji”, când soarele se poziționează exact pe craterul vulcanului.

Prietenii care mă știu conectat la evenimentele nipone nu încetează să-mi trimită mesaje despre eforturile niponilor de a trece cu fruntea sus acest examen dificil și inedit, atât financiar cât și sanitar, de organizare a Jocurilor Olimpice (JO) fără spectatori, în siguranță, cu toate măsurile de precauție și prevenție.

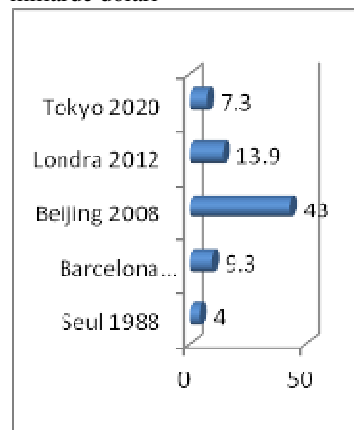
²⁶ Tradiția niponă vorbește despre cei șapte zei ai norocului: „shichifukujin”

Trăisem la Londra între anii 2009 – 2011, unde am urmărit dezbaterile publice despre implicațiile economice ale Olimpiadei din 2012. Urmărisem tot parcursul pregătirilor, de la bătălia pentru câștigarea găzduirii evenimentului, până la decontul final. Britanicii respingeau comparația pecuniară cu Beijingul - 2008, pentru simplul motiv că diferea scopul organizării: dacă chinezii își doriseră faimă globală, britanicii au acordat prioritate ecuației cost/profit, nu doar prestigiului țării. Să nu uităm că Beijingul cheltuise în 2008, doar la ceremonia deschiderii, suma de 100 milioane dolari, în timp ce 100 de milioane de chinezi trăiau cu mai puțin de un dolar pe zi. Prin contrast, încă de la depunerea candidaturii, Tokyo și-a făcut un titlu de glorie din diminuarea costurilor, utilizând nu mai puțin de 15 din clădirile vechi de la JO – 1964.

Modelele matematice au demonstrat că Jocurile Olimpice nu sunt o simplă joacă, ci ele sporesc comerțul țării organizatoare²⁷ cu circa 30 %.

La Tokyo, însă, toate calculele au fost date peste cap de pandemie. Guvernul nipon estimase prin anul 2016 că găzduirea Jocurilor Olimpice va aduce un spor economiei țării de circa 30 miliarde dolari, respectiv 0,3% din creșterea economică anuală. Chiar mai optimist, analistul Robert Feldman de la Morgan Stanley MUFG Securities, aproximase impactul la mult mai mult, respectiv 7-8% din sporul anual al PIB.

Costurile Olimpiadelor de vară, în miliarde dolari

²⁷ Andrew K. Rose, Mark M. Spiegel The Olympic Effect, NBER Working Paper No. 14854, aprilie 2009

Restricțiile impuse în toată lumea spre a combate pandemia au condus la amânarea cu un an a Olimpiadei, apoi la decizia dureroasă a organizării ei fără spectatori. Ce țară își putea permite asemenea pierderi? Investițiile în infrastructură, chiar dacă nu se mai amortizau prin costul biletelor și prin turismul aferent, se justificau doar prin existența materială în țară a clădirilor și obiectivelor construite. Dar cheltuielile imense cu organizarea, festivitățile și desfășurarea competițiilor sportive, cine să le suporte? Iată că, paradoxal, tocmai națiunea care își permite o datorie publică de 240 % din PIB a luat decizia să facă acest efort suplimentar spre a conferi continuitate mișcării olimpice. Un efort fără precedent!

Deși trăim într-o perioadă a roboticii în expansiune, tot spectacolul deschiderii din 23 iulie a degajat un sentiment de libertate și căldură umană, evitând cu desăvârșire mecanicismul mișcărilor grandioase de mase în perfecțiune geometrică, pentru a sublinia prin contrast unicitatea ființei omenești. Nu suntem doi la fel – spunea fiecare scenă a spectacolului. Înainte de orice - omul cu sentimentele sale, cu originalitatea sa! Chiar și felinarele de hârtie simple, clasice, care au format cercurile olimpice, iradiau lumină și căldură candidă, distinsă.

Ca o coincidență pentru România, echipa noastră de fotbal se mai calificase anterior la JO abia în 1964, când jocurile avuseseră loc tocmai la... Tokyo. Micile coincidențe de acest gen au condimentat aceste jocuri, atipice prin contextul unic, provocator.

Numărul rotund al sportivilor români participanți, 100, mi-a amintit că anul acesta sărbătorim 100 de ani de relații diplomatice româno – nipone, câte un an pentru fiecare sportiv. Cifrele rotunde sub auspiciile cărora a participat România au inclus și poziția 200 a țării în ordinea alfabetului japonez, în care au defilat sportivii purtând drapelul național, la ceremonia deschiderii. Iar noi, românii care am avut privilegiul de a trăi o vreme în Japonia, cunoaștem și alte detalii marcante, precum acela că părinții aruncătorului de ciocan Koji Murofushi, multiplu campion olimpic și mondial, respectiv mama româncă și tata japonez, →

RADU ȘERBAN

Excelsior

Frescă

Evangelisti jertfelnici se nasc la sud de mare:

Clădesc noi mănăstiri sirenelor de sare.

Și-înflorați cărbuni din vatra ta căpruie
Le zămislesc imagini cu tine prins în cuie.

Lumină de-nviere, popas de rugăciuni
Te fac candelă mele; 'ți-aduc închinăciuni.

Ridic din tot ce e un templu de nisip;
Din tot ce va să vie - un praznic de nimic.

În zi de sărbătoare de tine mă căiesc -
-cași primăvăratice în sânul meu albesc.

Că miruiești cu glasul tot graiul omenesc;
Cu ochii triști și singuri din chipu-ți îngerec.

În ochiul tău cel drept aș vrea o încăpere
S-ascund la lumânare amanții din blesteme.

Ori de-aș putea altminteri din tine aș mai
Să văd Ierusalimul cel din privirea ta;

Că-n iad nu mi-ar fi bine, în rai n-am loc mereu

Tu scapă-mă de tine, domnescul meu clișeu.

Din strana spre-asfințit, ca să mă 'nalți din tină
tu iscălește-mă în zid, preablânda mea lumină.

De vrei într-adevăr în veci a te ruga,
Pictază-mi o frescă în inima ta.

Mai mult ca dimineața, cu zorii ei în pleoape
nu pot a înțelege desenul frescăi tale.

Cu trupul tot de-a pururi în rugă ai să stai
Ca să mă cânti pe mine la slujbele de mai.

Schiță

Va ninge, dragul meu, va ninge,
va ninge-n filmul nostru vechi, alb-negru
și pe granit se va prelinge...

Azi plouă-n aerul dintre fereastra mea și-a ta,
prea viu e întunericul măiastru cântă la pian, la mâna stângă, un astru;
în ochii tăi e-ntreaga lumea mea...

La orice bloc e-aceiași bec aprins uitat printr-o odaie...

Neîncetat fugim și asfințim,
lumina mea bălaie.

Bătaia surd-a ploii reci

Îmi scrie pe hârtie:

"Tot paradisul pământesc

E-o lume-așa pustie"...

Ți s-a umplut văzduhul trupului de fum

Ți s-a umplut văzduhul trupului de fum;
la căpătâiul tău e toamnă.
Ies oamenii la câmp, ies oamenii în drum,
și grânele în seceri se condamnă.

E vremea să se strângă-n poale îngeri,
e vremea să se facă-ntr-una nunți;
Ești pâinea cea mai bună pentru frângeri,
ești vinul care-i vindecă pe ciunți.

Îți cântă romanțe copiii prin vii,
îți cântă romanțe cobzarii la scripcă;
În văi trec marfara triste și gri,
e o lume atâta de mică...

MARIEVA A. DEMETRESCU,
17 ani

→s-au cunoscut tocmai la JO de la Tokyo din 1964. Tatăl său, Shigenobu Murofushi, deținea recordul Japoniei la aruncarea ciocanului timp de 23 de ani, până când fiul său l-a doborât. Mama lui Koji, Serafina Moritz, a fost la rândul ei campioană a României la aruncarea suliței.

L-am întâlnit pe Koji Murofushi în anul 2016, în calitate sa de director sportiv al Comitetului de Organizare a Jocurilor Olimpice Tokyo – 2020. Medaliat cu aur la Atena în 2002 și bronz la Londra (2012), robust, mereu zămbitor, optimist, Koji a devenit o legendă a atletismului nipon, participând la competiții până la vârsta de 41 de ani. Pe lângă pasiunea pentru sport, în anul 2007 a obținut un doctorat în biomecanică, devenind cercetător științific, cu o motivație limpede: „Am simțit că este important să experimentez altceva decât aruncarea ciocanului, să mă recuperez din tensiunea fizică și mentală repetitivă adusă de anii mulți de antrenamente și competiții”.

Sinceritatea sa în explicarea dedesubturilor intime ale succesului

și pledoaria pentru ieșirea din rutină l-au făcut iubit de tinerii sportivi japonezi. Ideea de a-și diversifica opțiunile pentru viitor, de a-și învinge propriile slăbiciuni, de a-și stimula creativitatea îl face un model de urmat pentru generațiile viitoare de sportivi.

A muncit din greu, în condiții fără precedent, pentru pregătirea Olimpiadei 2020 în contextul amânării ei cu un an, aplicându-și principiul de bază: „o singură intenție”²⁸. Așa s-a dedicat și funcției de director sportiv al JO în condiții fără precedent.

Sunt conștient că, prin Koji Murofushi, România a contribuit mai mult ca oricând la pregătirea și desfășurarea unei Olimpiade, amintind, de data aceasta pe tărâmul organizării, performanța din anul 1984, când România s-a situat pe locul 2 la medalii. Felicitări, Koji!

Un alt moment emoționant pentru mine în pregătirea JO de la Tokyo a fost vizita în orașul

²⁸ În japoneză: Itto ichinen. Pentru Koji aceasta înseamnă să pui suflet în fiecare țintă pe care ți-o propui

Musashino, în anul 2016, unde mă invitase primarul să-mi prezinte oferta pentru găzduirea sportivilor români. Tradiționala prietenie a celui oraș cu Brașovul își spunea cuvântul. Am văzut anul acesta un filmuleț cu tineri și copii din Musashino fluturând tricoulul românesc, cântând și susținând sportivii români, cu sloganul „hai, România”! Un semn de solidaritate și prietenie inedit, inedit ca întregul context al JO 2020!

*

Din suflet îmi erup acum, ca un vulcan, elogiile la adresa celor ce au învins imposibilul spre a menține aprinsă flacăra olimpică, într-un moment de suferință al întregii omeniri. Cuvintele pălesc în fața realității. Poate cel mai puternic mesaj pe care l-am receptat după închiderea Olimpiadei de la Tokyo este că noi, oamenii, trebuie să fim și chiar putem fi mai puternici decât pandemiile sau alte adversități, armonizându-ne eforturile și creativitatea, spre binele universal.

București, 11 august 2021

CATRENE ALERGENE

UE, remember!

Cu limitări, amenințări „to exit”,
Ai cam uitat, zăludo, de „remain”,
Dar fără Brexit, Pol- și Port- sau
Frexit,
Ți-era odată-n viață-atât de fain!

Părintele A și părintele B în metric

Le credeam, acum un an,
Că-s trăsnați de peste-ocean.
Fiți pe pace: hopa-hopa,
Moda intră și-n Europa.

Refugiată din iadul nord-coreean

Ținută-n colivie-n țara sa,
Prin rașpel dată mintea-i la conveier,
Surprinsă, evadând, că și-n SUA
E - omul liber - tot spălat ... pe
creier.

Vrem UE, nu URSS

Constelație sub soare,
Brâu sub cer ocrotitor.
Vrem unire de popoare,
Nu o țară c-un popor!

Pretextând că grindina ne-ar fi distrus ciorchinii

Europa ni se jură fad, perfida,
Că ne-ar iubi precum pe fiu-și Fedra,
Doar să dăm jos din vie agurida,
Că vin ne-aduce ea din Pontevedra.

Nu de-aici pornit-a Brexit-ul?

Când ne mai plesnește pneul,
Strigă vocea disperării:
De când oare MCV-ul
Anulează Legea Țării?!

În legătură cu fulgerătoarea solicitare a Comisiei de la Veneția

Bine-i, fără „dar” și „poate”,
Iartă-mi indiscreția,
Și la Bruxelles să ai spate,
Dar și la ... Veneția.

Urmare alegerilor parlamentare anticipate

România pas cu pas
Urmărește-un obiectiv.
RM, smulsă din impas,
Face-un PAS. Dar decisiv.

Cele mai ieftine alimente din UE?

Când compară Eurostatul
Prețurile la alimente,
De ce n-ar da, luminatul,
Și salariile curente?

Argumentum ad absurdum

Dacă toți frustrații, tuții
Note dau la profesori,
De ce nu și deținuții
Verdict la judecători?!

Șefului Gărzii de Mediu

Decât te-ai gândi cu groază
Cât gunoi va fi în Deltă,
Nu mai bine-ai sta pe fază
Cum să-l strângi, cu mintea-ți zveltă?

Probă obligatorie pentru candidații la guvernare

Țara vrând s-o cârmuiască,
N-ar fi oportun să știe,
Ca să nu mai rătăcească,
Și puțină geografie?

Sfat de șef la grea-ncercare

Să-nșfac unul din suburși
Când un urs dă iama-n casă?
Pune-l, zice-un șef, la masă.
Alții cum fac, că n-au urși?

Cât să-i mai răbdăm?

Ne mănâncă urșii-n casă
Ziua în amiaza mare.
Șefilor nici că le pasă,
Parc-ar fi în ... hibernare.

Că de ce-s inamovibili?

Le-a dat statul - Ce folos! -
Lefi și pensii speciale,
Când s-a-ntors totul pe dos:
Iau și mite ... colosale!

Unui mare șef de la Interne

Poți fi-nțepat în stradă, „La Cetate”...
Elefantin de calm, dânsul ne-asigură
Că astea toate-s cazuri izolate,
Iar România-i țara cea mai sigură.

Aceluiași

De la Corbu-n Caracal, Onești,
Din Arad, Sibiu la București
Greu e să parcurgi kilometrajul.
Nu mai lesne-ar fi să-ți faci bagajul?

Unui infractor de drept comun din penitenciar

Cât tupeu fără de margini,
Cât miasm să ai mefitic,
Ca să-ndrugi pe zeci de pagini
Că ești deținut politic?!

În prostocrație

Cel mai mare ni-i năduful
Că, din Africa de Sud:
Ne-a venit nu doar zăduful,
Ci și traiul cel mai crud.

Recuperarea pierderilor din carantină

Bine, bine, măi HoReCa,
Cât erai sub lăcătui,
Toți ți-am apărat poteca,
Să ne mulgi, acum, pe noi??!

Scumpe și la mare distanță de mare

Din șezlong și pân-la mare
Două sute de picioare:
Poți ieși maratonist!
Nu degeaba-ți spun turist.

Rămâi sănătoasă, cucoană

Ai purces dolarofagă,
O, Mamaia, mon amour,
Dar, cu banii ăștia, dragă,
Plec pe Coasta de Azur.

Joacă, moș Martine, bine

Ce deștepți suntem cu toții discutăm
când despre urs:
„Trebuie”, „alternativă”, „habitat”,
„principii noi” !...
Câtă vreme tot dezbatem, rezolvării
nedând curs,
Urșii-atacă grajduri, coccini, ne
mănâncă și pe noi.

NICOLAE MĂTCAS

Lumea lui Larco

ÎN LUNA AUGUST

ÎN LUNA AUGUST

Grâul este recoltat
Și e totul exportat,
Importăm de azi-nainte:
Macaroane și plăcinte!

UNUI OM DIBACI

Ani mulți, la rând, vecina l-a chemat,
Având gospodăria învechită,
El ce-a putut, cu drag, i-a reparat.
Dar nu și ....moara ei hodorogită”!

SUPORTER ÎNFLĂCĂRAT

Gândindu-mă la meciul care vine,
Cum fotbalul a început să-mi placă,
Spun că echipa noastră joacă bine,
Dar adversarii noștri ... nu se joacă!

ÎNTRE PESCARI

Bun pescar te știu eu, bade,
Și nevastă ai frumoasă,
Dar e mult prea cumsecade...
Cade și la alții-n plasă!

AUTOEPITAF

Statuia mea pe cal călare

S-o amplasați în gura văii,
Dar nu o dăltuiți în sare
C-or năvăli pe ea lingăii!

MESAJ LEGIC

Oricine poate să priceapă,
Anapoda când merg mai toate:
Degeaba bagi un hoț la apă,
Fiindcă știe să înoate!

SCANDAL SILVIC

Era mereu motiv de sfadă
Când nu avea securea coadă,
Acum e coadă la secure,
Dar nu-i nici urmă de pădure!

RECUNOAȘTERE

Recunoscui de-acum prin vers,
Avem poeți, dar și eroi,
Mulți ne cunosc și după mers...
Căci mergem numai înapoi.

PREFERINȚE

Românii toți vor să trăiască-n pace,
Preferă-un vin direct de la butoi
Și muzica, se vede că le place...
Căci multe sunt „cu cântec” pe la noi!

AMINTIRI, AMINTIRI

Injectii îmi făceau la mâna dreaptă
Sau la picior, așa mi-aduc aminte,
Și, cică, voi avea mai multă minte,
C-o să devin o fire înțeleaptă.

Trecut-au anii-n șir, pe neștiute,
Ajuns-a viața mea mai îndulcită,
Deci glicemia-i bine cuibărită
Și fac injectii, chiar de nu-s plăcute.

Iar când visam spre anii cei frumoși,
Venit-a pandemia urâcioasă,

Luptăm, ne vaccinăm și stăm în casă,
Ca moartea să ne prindă sănătoși!

COVID - ul, fără a băga de seamă,
Neinjectat fiind, să vezi minune,
Eu când citeam umor cu poante bune
A dispărut... răpus de-o epigramă!

RONDEL RURAL

De ce-ai fugit cândva din sat
La „specializare”?
Ce-a fost precum o boare
Și n-ai nimic din ce-ai visat.

Răvnești la ajutoare,
De ici, de colo alungat...
De ce-ai fugit cândva din sat
La „specializare”?

De vrei să fii din nou bogat,
Cu pâine în coșare,
O șansă ai, se pare:
S-ajungi de unde ai plecat!
De ce-ai fugit cândva din sat?

SPORT ȘI SĂNĂTATE

Aleargă singur pe alei,
Și-ți vei regla metabolismul,
Iar de urăști sedentarismul,
Precis vei reuși. Să vrei!

Nu te oprească nici seismul,
Să nu ai teamă de polei:
Aleargă singur pe alei,
Și-ți vei regla metabolismul.

De ai și prostul obicei,
Intoxicându-ți organismul,
E la-ndemână mecanismul:
Decât în bar mereu să bei,
Aleargă singur pe alei!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

Georgeta-Paula Dimitriu
(1929-2021)

UNUI VÂNZĂTOR DE VINURI

Spunea că două sorturi are...
Și nu-l pot face să priceapă
Că au perfectă-asemănare,
Cu două picături de apă.

ÎNTRE FRAȚI

Spunea cu lacrimile-n glas
Mezinul: Sunt nelămurit:
Că tata doar te-a altoit,
Dar tot sălbatic ai rămas!

CITADINĂ, UNUIA

E cert, nici una din științe
Să te ajute nu-i în stare,

Când semeni coji pe trotuare
Să recoltezi apoi... semințe!

VIATA LA BLOC

Viața asta-n sine
Este ca o scenă;
Dar sunt și vecine
Ce-o schimbă-n arenă.

PENSIONARII

De vor s-obțină mai mulți bani
Se cere-un altfel de protest,
Căci greva foamei e un gest
Ce-l fac oricum de câțiva ani.

Seleție VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru continuarea publicării creațiilor mele literar-umoristice în pagina *Lumea lui Larco!* Vă felicit pentru calitatea revistei și a materialelor selectate, primite de la colaboratorii Dv. lună de lună! Urmează revista aferentă lunii august, iar eu pot să afirm că: A opta lună-n calendar
Se mai numește și *gustar*
Și deci, gustați pe săturate,
Că-n *Vatra veche* sunt de toate!

Vasile Larco

Bună ziua, vă mulțumesc pentru acest număr de excepție. L-am citit cu deosebit interes. Vă mulțumesc!
Cu deosebită stimă,

Elena Agiu-Neacșu

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei „Vatra veche”, pe care mi l-ați trimis. Așa cum ne-ați obișnuit și acesta f. f. bogat, cu articole deosebite din istoria, literatura, cultura noastră adevărată. Abia aștept să-l citesc în întregime, pe-ndelete. Mii de mulțumiri. O seară bună de-aici, din Țara Bârsei!

Nicolette Orghidan

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
După trei săptămâni petrecute la țară, în Mărginime - cel mai lung sejur de acest fel în viața mea matură - am regăsit cu bucurie revista VATRA VECHE care mă aștepta cuminte în cutia poștală de la Sibiu. M-au emoționat cele două cronici semnate de Dl Mihai Neagu Basarab - la cărțile mele „Japonia. Note de călătorie” și „Cartea convorbirilor 2” -, pe care ați avut amabilitatea să le publicați în Nr. 7/ 2021 al revistei Dumneavoastră. Ea este, ca de obicei, plină de miez și substanță, iar eu mă simt onorat să mă număr printre colaboratorii Dumneavoastră.
Vă mulțumesc și vă doresc, în continuare, spor la tot ce întreprindeți cu atâta dăruire și energie, pe plan cultural!

Din Sibiu-pe-Cîbin, al Dumneavoastră, cu drag și prețuire,

Mihai Posada

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Deși cu oarecare întârziere, vă confirm că am primit „Vatra veche”, nr. 7/2021, un număr excelent, ca și celelalte, în care am găsit foarte multe lucruri de interes deosebit.
Vă felicită sincer și vă doresc să o țineți tot așa!
Cu sinceră prețuire,

Stan V. Cristea

Vă mulțumesc pentru revistă. Mult succes în continuare.
Cu un gând bun,

Ludmila Balțatu

Onorate domnule Nicolae Băciuț !
Vă mulțumesc pentru acest număr cu materiale foarte interesante si succes si pe mai departe.
Cordial, al dv.

Hans Dama

Dear Nicolae,
Thank you very much for sending me Vatra Veche. Although I cannot read it I am very impressed. Two weeks ago a book of mine, selected poems was translated by Menachem Falek to Romanian. Bilingual and beautiful work. I wonder if you can publish my translated poems in your magazine? or publish a critic? Or interview about? I would like to cooperate with you through the Writer's association in Israel. Can we?
I added my website, with Romanian translation, You can get in and see. <https://havapinhascohen.co.il/en/>
All the best and wish to meet you again,

Hava Pinhas-Cohen

Poet, Editor, Artistic Director of "Kisufim"

Vă mulțumesc din suflet!

Un număr frumos, consistent,
o plăcere să-l deschizi! Felicitări!

Vă mulțumesc pentru că m-ați îmbrățișat cu tot cu poezia mea,
dragă dle Băciuț!

Cu îngăduința dvs., voi reveni si cu alte materiale.

SĂNĂTATE!

Eugenia Bulat

Bună să vă fie inima, Domnule Băciuț,

Vă admir febrilitatea creativă, admir fiecare realizare cu care veniți să ne bucurați zilele. Va doresc spor in toate și Dumnezeu să vă aducă bucurii, sănătate și oameni buni. Eu sunt la Teaca de două zile, voi rămâne aici , cred, până în primăvară. Dacă aveți drum prin zonă.... Mă bucur de fiecare dată când vă întâlnesc.

În ataș e un text de vreo 6 pagini, *Sfinți și solomonari la Archiud*. Nu știu dacă e potrivit pentru *Vatra veche*, cred ca ar trebui segmentat.

Vă îmbrățișez și sper să ne întâlnim undeva, cumva.

Melania,

cu stima și recunoștința cuvenite

Doamne, ajută! Vă mulțumesc pentru noul număr și vă felicit din toată inima pentru reușite. E și acesta unul interesant și consistent, pe care l-am parcurs cu reală plăcere, așa cum am făcut-o și cu precedentul. Cel cu numărul 150 l-am și consemnat în paginile *Cadranului cultural*, formatul pdf atașat.

Sănătate și toate cele bune,

Cornel Galben

Vă mulțumesc, felicitându-vă pentru frumosa și interesanta revistă!

Mihai Stirbu

Felicitări !!! Admiratie și respect pt prezenta și implicarea remarcabila, in toate ev culturale .

Maria Precup

Felicitări! Aduceți atâta bucurie și normalitate într-o lume cam zurbagie. Pe unde treceți lăsați amprente culturale și prietenii. Succes,

Melania Cuc

Un număr splendid, stimate domnule Băciuț. Felicitări și mii de mulțumiri,

Toma Pavel

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc mult pentru revistele
pe care mi le trimiteți constant.
Contează foarte mult pentru mine să
știu ce se întâmplă în lumea literară,
măcar aici în zonă, multe reviste din
țară sunt cu circuit închis, și greu
înțeleg de ce.

Felicitări pentru frumoasa activitate.

Cu statornică prețuire,

Mihaela Aionesei

Este minunată revista, mii de
felicitări, mult succes mai departe

Elena Volcinski

Mulțumesc, Nicolae Băciuț. Citesc
Vatra veche.

Magda U.

Excelență, vii mulțumiri și calde
felicitări pentru noul număr al revistei
Vatra veche. Este admirabil și
prezintă o mare sumă de talente.
Mult success în continuare.

Valeriu Tudor

Citim cu neatenuată plăcere și viu
interes paginile „Vetrei... vechi”! Vă
multumim!

Carmen Sima

Admirație! Felicitări și respect pentru
omul, scriitorul și luminătorul perfect,
Nicolae Băciuț!

Ana Munteanu Drăghici

Domnule Redactor-șef Nicolae
Băciuț,
Colaborarea pe care mi-ați acceptat-o
la Revista Dumneavoastră m-a onorat
mereu.

Din motive personale, vă rog să-mi
permiteți retragerea însemnărilor
mele, „Arheologia sufletelor”, pe care
vi le-am trimis.

M-ar bucura nespun dacă îmi veți
accepta alte posibile colaborări la
„Vatra veche”.

Cu reînnoite urări de prețuire, cu noi
aplauze pentru recenta Sărbătoare de
suflet,

Ion Fercu 🌸🌿

Vă mulțumesc, stimat domnule
Nicolae Băciuț.

Salutări cordiale din partea mea.

O revistă bogată, respectabilă.

Vă doresc sănătate și inspirație.

Ognean Stamboliev,
PEN- Bulgaria

Felicitări, o revistă bună, bună!

INO, Iași, 3 august 2021

Stimate Domnule Nicolae Băciuț -
fondator,

Sunt Mihai Caba de la Iași și vă
transmit felicitări binemeritate pentru
Vatra Veche nr.7 (151)!

În consecință, vă atașez un articol
tematic spre a vă fi de folos.

Cu aleasă stimă,

M. Caba

Cu mulțumiri și cu binecuvântare.

+Serafim

Bună dimineța, domnule redactor-
șef Nicolae BĂCIUȚ!

Salutări și gânduri de bine!

Mulțumesc mult! Felicitări și, iarăși,

felicitări! Voi citi... 😊

O zi frumoasă, în deplină sănătate!

S-auzim de bine! 🙌

Cu înaltă considerație,

Marin Ștefan

Tare târziu ajunse azi poștașul

În satul ăsta unde-mi am sălșul

Mi-aduse-n plic revista *Vatra veche*

Și, ca să vezi, măi frate, ce zevzec e

Îmi spuse bosumflat: Pofțiți cuptorul

Cel vechi! Îi zic: Măi, tu o faci pe

chiorul

Sau chiar nu vezi ce scrie pe mandat?

Sunt obosit, patroane... Și-a plecat...

Așa că m-așezai ca-n alte dăți

Fără complexe ori prejudecăți

Și-mi începui în pagini aventura

Să văd cum curge-n val literatura

Pe Mureș și siamezele Târnave

Iar ce vă povestesc nu sunt brașoave...

Văzui curgând pe Mureș poezie

În cronici sau felie cu felie

Eseuri captivante despre clasici

Cu care să clădești un nou Parnas ici

Rememorări, impresii și opinii

Precum cele tu scrisul și vecinii

Subtile epigrame și catrene

În tente șugubete, alergene -

Noroc cu Curierul din final

Unde găsiți mandatul meu poștal

Semnăt cu Marian și cu Ilie

Citiți-l, să scăpați de alergii!

Marian Ilie

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Am primit revista VATRA VECHE,

numărul din iulie. Vă mulțumesc

mult pentru că-mi favorizați

întâlnirea cu atâtea personalități ale

culturii românești. Am citit pe

îndelete toate articolele. Am constatat

că este un număr „GREU”. Cuprinde

o mulțime de informații despre cărți

și autorii lor, informații interesante

și atractive, care trezesc dorința de a

le citi , de a le avea.

Am remarcat articolul „Vasile
Alecsandri la 200 de ani de la
naștere” și m-am bucurat că , deși se
părea că acest poet a fost trecut „în
umbră” în ultimul timp, articolul,
scoate în evidență personalita-
tea acestui mare om de cultură,
socotită, pe drept cuvânt, „regală,
solară și la fel e impunătoare.”

Din dialogul cu Christian W.
Schenk am aderat la ideea că „poezia
experimentală...se îndepărtează prea
mult de simpli dar adevărații iubitori
de poezie”.

Cred că sunteți de acord cu mine
că astăzi, cei din generațiile mai vechi
pot recita cu ușurință și bucurie poezii
de Topârceanu, Coșbuc, Eminescu,
Blaga, Marin Sorescu, Tudor
Arghezi, Nicolae Labiș, chiar și
Nichita Stănescu, sau Adrian
Păunescu. Câte din poeziile „la
modă” pot fi reținute cu plăcere și
pot fi recitate când își găsesc locul în
conversație?

Domnul Nicolae Suciu prezintă
cartea domnului Zenovie Cărlugea :
Mihai Eminescu, dicționar
monografic „ dar și „Injectabilele lui
Caragiale”, pe care , după ce citești
espunerea te gândești că „e musai,, să
le cumperi, să le citești și să le ai.

E foarte interesant și articolul
domnului Aurel Buzincu „Tudor
Vianu și „măiestria”. L-am avut
profesor pe Tudor Vianu și m-am
bucurat de lucrarea dumnealui despre
„Stilistica românească”. Ea mi-a
deschis ochii asupra frumuseții limbii
române.

„Jurnalul intim al lui Alice
Voinescu”, în prezentarea domnului
Dorin Nădrău, m-a impresionat mai
ales că știam puțin despre această
personalitate a culturii românești.

Mi-aș dori foarte mult volumul
dumneavoastră „Poemul Phoenix”.
(Ar fi posibil să mi-o trimiteți?
Plătesc și volumul și transportul. Vă
mulțumesc!)

Mă alături cu tot sufletul celor
care au spus „Să ne trăiești VATRA
VECHE!”, acum, la 150 de ani de la
prima apariție.

Cu adevărat : Să ne trăiești, Vatră
veche!

Închei cu rugămintea de a nu mă
lipsi nici în continuare de revista
dumneavoastră

Vă doresc mult bine, multe
realizări și sănătate !

Cu alese sentimente,

Aurelia Corbeanu

Scrisoare deschisă

ZIUA LIMBII ROMÂNE

Astăzi, marți, 31 august 2021, voi serba „Ziua Limbii Române” acasă, la Dumbrăveni (Sibiu). Adică departe de Grupul Scriitorilor Mureșeni care, la orele 17, se va afla la „Mausoleul Eroilor Români din Războiul de Independență” de la Grivița (Bulgaria), pentru a aduce un pios omagiu Limbii Române.

Ceea ce-mi doresc în aceste clipe, e să construiesc între Dumbrăveni (Sibiu) și Grivița (Bulgaria) un imens pod. Un pod literar, pe care, în ciuda granițelor și distanței care ne despart, să ne întâlnim toți românii de pretutindeni din lumea largă. Dar iată că podul este gata construit. El n-ar putea fi astăzi, altul decât însuși emoționantul poem apărut în volumul de poeme LA TACLALĂ CU DUMNEZEU al lui Nicolae Băciuț, la Editura „Vatra Veche” în 2015:

ÎNTÂMPINARE

de Ziua Limbii Române

Nu am crezut că o să ai o zi,
când ale tale-s toate,
cuvânt care ne ești în nume
și pentru tine toate ne sunt date.

Tu ești pământ, cum ești și cer,
tu ești izvor, cum ești și mare,
tu, limba-n care m-am născut
ca rugăciune și-nchinare.

E ziua ta în fiecare zi,
te naști în noi, cu fiecare,
noi nu vom fi, dar tu vei fi
mereu o binecuvântare.

Nu am crezut să ai o zi,
dar, fie,
căci ziua ta e cât un an
și anul tău e cât o veșnicie.
30 august 2014, ora 23,20”

La mulți ani sănătoși, dragă Limba Română!

Nicolae Suci

Revista *Vatra veche* – cultură prin excelență

Revista *Vatra veche* a ajuns iată la numărul 150. Această revistă, condusă cu măiestrie de marele cărturar Nicolae Băciuț, este o publicație care, în toți acești ani, a slujit din plin cultura românească autentică, neamul românesc și credința noastră strămoșească. Mărturisesc bucuria de a fi colaborator al acestei publicații de mare prestigiu și a oamenilor care, cu multă osârdie și devotament, activează în cadrul acesteia.

Revista *Vatra veche* are menirea principală de a menține cultura națională mereu trează, vie și veghetoare și de a păstra nealterată identitatea noastră românească. Viața celor care activează în cadrul acestei publicații este închinată culturii, țării și credinței strămoșești, care permanent îi poartă pe calea adevărului și a dreptății. În sufletele și în inimile lor, se împreunează puterea de jertfă, sacri-ficiul cu dragostea de cultura românească, de credința strămoșească, de țară și de neam. Viața lor e un imn al iubirii de neam. Ei reprezintă simboluri ale națiunii române, exemple a căror fapte vor străluci în zărilor de viitor ale sfântului nostru neam românesc.

Pentru vrednicia faptelor lor, se cuvine să le aducem cinstea, lauda și

toată prețuirea noastră, a celor ce simțim românește. Îi felicit pe toți membrii acestei publicații pentru toate faptele lor minunate, pentru modul în care activează, de atâția ani și cu atâta sârg și devotament, pe altarul binecuvântat al culturii române, doresc să le urez tuturor mult succes în activitatea viitoare, și totodată să îi a-

sigur de cele mai nobile sentimente de respect, prețuire și admirație pentru întreaga activitate a domniilor lor, desfășurată de-a lungul timpului.

Cu siguranță, trebuie să amintim aici faptul că cel mai mare merit la apariția acestei reviste îl are în mod

incontestabil domnul dr. Nicolae Băciuț, directorul Direcției Județene pentru Cultură Mureș. Domnia sa este un distins cărturar al neamului românesc, un profesionist în adevăratul sens al cuvântului. Marele scriitor Nicolae Băciuț își îndeplinește misiunea sa cu acribie și devotament desăvârșit. Om de înaltă ținută științifică, domnia sa își desfășoară întreaga activitate sub spectrul seriozității și al înaltului profesionalism de care a dat și dă în continuare dovadă. Creațiile sale lirice, lucrările, studiile domniei sale se dovedesc a fi de înaltă ținută științifică și de asemenea de un real folos pentru literatura română. Domnul Nicolae Băciuț se distinge prin profunzimea și clarviziunea de care dă dovadă în elaborarea a tot ceea ce creează. Rămâne un model demn de urmat pentru toți cei care se apropie de studiul și cercetarea culturală atât românească, cât și universală.

Urez mult succes pe viitor revistei *Vatra veche*, domnului Nicolae Băciuț, care o conduce cu măiestria sa caracteristică, precum și tuturor redactorilor colaboratori care publică în paginile acestei reviste și tuturor cititorilor de pe toate meridianele globului.

FLORIN BENGHEAN

Panoramic cultural 2021

Festivalul „Baladele verii”, Lăpușna

Reghin, lansarea cărții „Exilul din exil”, de N. Băciut

Hoghilag, lansare „Didactica Nova”, de N. Suci

Fântânița, Tabără de Artă Plastică

Sighișoara, lansare de carte: „Retorica singurătății”, de Silvana Andrada Teacenco

Vălenii de Munte, Universitatea de Vară „N. Iorga”

Lunca Bradului, Simpozion Național „Oameni, fapte, tradiții și credință”

Târgu-Mureș, Expoziție Maria Mera, Grigore Nicușan, Ioan Zibileanu

OCHIUL CICLOPULUI

Rodica Vinca, Simfonia culorilor

Parcă ieri veneam din mit...

Parcă ieri veneam din mit
De mână cu Heraclit
Văsând clar că te-am iubit
Până-n osul meu albit.

Și cetății am cucerit
Tot sub cerul nenunțit...
Parcă ieri veneam din mit
De mână cu Heraclit...

Unu, doi, tu te-ai pitit

După mărul înverzit;
Eu, nătâng, pas despletit,
Risipât-am, risipit

Parcă ieri venind din mit...

CLAUDIA VOICULESCU

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean,
Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Aurel Buzincu, Geo
Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc,
Iulian Dămăcuș, Răzvan Duncan, Justin-Florin
Dumitru, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,
Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra

Lorințiu, Ioan Marcoș, Eugen Mera, Cristina Sava,
Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciu, Titus Suciu,
Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu,
Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie
Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip
(Canada), Andrei Fischhof (Israel), Simina Lazăr
(Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela
Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea
M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev
(Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BACIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2021 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com;
vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952